

มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์
Muslims in Koh Yao Noi: Cultural Coexistence, Adaptation
and Identity Maintenance

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์
Thanachot Prahyadsap

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษิตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree
of Master of Arts in Islamic Studies
Prince of Songkla University

2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ด้วยพระนามของอัลลอฮ์ ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตาเสมอ

มุสลิมเกาะยวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์
Muslims in Koh Yao Noi: Cultural Coexistence, Adaptation
and Identity Maintenance

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์
Thanachot Prahyadsap

วิทยานิพนธ์นี้สำหรับการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาอิสลามศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirements for the Degree
of Master of Arts in Islamic Studies
Prince of Songkla University

2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์   มุสลิมเกาะยาวน้อย: การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว
และการดำรงอัตลักษณ์

ผู้เขียน   นายธนโชติ ประหยัดทรัพย์

สาขาวิชา   อิสลามศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอหนิง สีอแต่)

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิสมาแอ กาเต๊ะ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซาฟีอี อาดำ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอหนิง สีอแต่)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ชากาเรียฮะ มะมะ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับ
การศึกษ ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟาร์รูงสาং)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคล
ที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอNING สือแต)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นายธนโชติ ประหยัดทรัพย์)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติปริญญาในระดับใดมาก่อน
และไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายธนโชติ ประหยัดทรัพย์)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	มุสลิมเกาะยวน้อย: การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการธำรงอัตลักษณ์
ผู้เขียน	นายธนโชติ ประหยัดทรัพย์
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2564

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวน้อย 2) เพื่อศึกษาการฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา และ 3) เพื่อวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคว้าจากเอกสารและภาคสนามโดยใช้เทคนิค วิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณาเป็นระยะเวลา 6 เดือน ใช้กระบวนการเก็บข้อมูล 5 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม ต่อมาใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า 1) เกาะยวน้อยเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีมานานกว่า 200-300 ปี มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์กับเมืองถลาง (จังหวัดภูเก็ต) และมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ อีกทั้งวัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังคงยึดอยู่กับตามวัตรปฏิบัติและการวินิจฉัยของปะหลางแอ 2) การฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา แบ่งออกเป็นสามกลุ่มแนวคิด คือ กลุ่มอนุชนชนนีโอนุรักษ์นิยม (แนวคิดศูฟี) กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆ และกลุ่มสะละฟี 3) การผสมผสานทางวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยวน้อยประกอบด้วย ภาวตรภาพ, พื้นฐานทางความคิดและการวิวัฒนาการของกลุ่มศูฟีและกลุ่มสะละฟีในเกาะยวน้อย, ประเด็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศูฟีและกลุ่มสะละฟีในเกาะยวน้อย, และมุมมองเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่า-คณะใหม่ ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเกาะยวน้อยมีสี่ช่วงเวลา ซึ่งก่อให้เกิดกลุ่มแนวคิดทั้งสามกลุ่ม รวมถึงกลุ่มชาวบ้านบางส่วน ในแต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: เกาะยวน้อย, การผสมผสานทางวัฒนธรรม, การปรับตัว, การธำรงอัตลักษณ์

Thesis Title Muslims in Koh Yao Noi: Cultural Coexistence, Adaptation and Identity Maintenance.

Author Mr.Thanachot Prahyadsap

Major Program Islamic Studies

Academic Year 2021

ABSTRACT

This thesis objective: 1) Study the history and background of the Muslims of Koh Yao Noi. 2) Study on Islamic revival in Koh Yao Noi Sub-district, Koh Yao District, Phang Nga Province. and 3) Analyze cultural coexistence, Adaptation, and maintenance of Muslim identity on Koh Yao Noi amidst the changing social context. This research is qualitative. Research papers and the field using techniques. The research method in ethnographic cultural anthropology for 6 months was based on five data collection processes. Documentary Research, Informal Interview, In-depth Interview, Participant Observation, and Focus Group, analytic induction was used and the analysis was done by typological analysis.

The results of the research found that 1)The area of Koh Yao Noi is an old community that has been around for more than 200-300 years and is historically related to the city of Thalang. (Phuket) and has a variety of ethnicities. Moreover, most of the culture still adheres to the practices and diagnoses of Palang Ae. 2) The Islamic revival in Koh Yao Noi Sub-district, Koh Yao District, Phang Nga Province is divided into three concept groups: The Lete Sunni (Sufi concept) Jama'ah Tabligh, and Salafi. 3)The cultural coexistence of Muslim Koh Yao Noi includes fraternity, fundamental ideas, and the evolution of the Sufi group and Salafi groups in Koh Yao Noi, The issue of conflict between Sufi and Salafi groups in Koh Yao Noi, and views on traditionalist and Modernists. And there are four periods of social change in Koh Yao Noi. This gave rise to three groups of thoughts, including some villagers. Each group had different adaptation and maintenance of identity.

Keywords: Koh Yao Noi, Cultural Coexistence, Adaptation, Identity Maintenance.

المسلمون في كوه ياو نوي: التعايش الثقافي والتكيف والحفاظ على الهوية	موضوع البحث
تنشوت فاجدسب	الباحث
الدراسات الاسلامية	التخصص
1442 هـ	العام الجامعي

مستخلص البحث

أهداف البحث : 1) دراسة تاريخ وخلفية مسلمي في كوه ياو نوي 2) دراسة عن النهضة الإسلامية في منطقة كوه ياو نوي الفرعية ، منطقة كوه ياو ، محافظة فانغ نغا. 3) تحليل التعايش الثقافي والتكيف والحفاظ على الهوية الإسلامية في كوه ياو نوي وسط السياق الاجتماعي المتغير. النوع هذا البحث هو بحث كيفي وهو نوع من البحوث الأدبية والميدانية. اعتمدت طريقة البحث في الأنثروبولوجيا الثقافية الإثنوغرافية لمدة 6 أشهر على خمس عمليات لجمع البيانات. تم استخدام البحث الوثائقي ، والمقابلة غير الموجهة. ، والمقابلة المتعمقة ، وملاحظة المشاركين ، ومجموعة التركيز. والمستخدم هذا البحث طريقة Analytic Induction ، و Typological Analysis .

دلّت نتيجة هذا البحث على أن: 1) منطقة كوه ياو نوي هي مجتمع قديم كان موجوداً منذ أكثر من 200-300 عام ويرتبط تاريخياً بمدينة ثالانج (فوكيت). ولديها مجموعة متنوعة من الأعراق. علاوة على ذلك ، لا تزال معظم الثقافة تلتزم بممارسات وتشخيصات Palang Ae 2) الإحياء الإسلامي في منطقة كوه ياو نوي الفرعية ، منطقة كوه ياو ، محافظة فانغ نغا مقسمة إلى ثلاث مجموعات مفاهيمية: أهل السنة والجماعة (الصوفية) وجماعة التبليغ والسلفية. 3) التعايش الثقافي للمسلمين كوه ياو نوي يشمل الأخوة والأفكار الأساسية وتطور الجماعة الصوفية والجماعات السلفية في كوه ياو نوي ، ومسألة الصراع بين الجماعات الصوفية والسلفية في كوه ياو نوي ، وآراء حول التقليديين والحداثيون. وهناك أربع فترات من التغيير الاجتماعي في كوه ياو نوي. أدى هذا إلى نشوء ثلاث مجموعات من الأفكار ، بما في ذلك بعض القرويين. كل مجموعة لديها تكيف مختلف والحفاظ على الهوية.

กิตติกรรมประกาศ

มวลการสรรเสริญทั้งมวลเป็นเอกสิทธิ์แห่งอัลลอฮ์ ﷻ ผู้ทรงอภิบาลแห่งสากลจักรวาล การประสพพรและความสันติจงประสบแด่ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ผู้ทรงเปี่ยมด้วยจริยธรรมอันสูงส่ง และทรงเป็นแบบอย่างแก่มวลมนุษย์

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอญิง สือเต อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ชี้แนะแนวทางและคอยให้คำปรึกษาทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ง่ายดายและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซาฟีอี อาดำ ซึ่งเป็นอีกท่านที่คอยเติมเต็มประสบการณ์ในการทำวิจัย ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อีสม่าแอกา เต๊ะ และศาสตราจารย์ ดร.ซาคารียา หะมะคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เกียรติมาแนะนำและเพิ่มเติมให้เนื้อหาวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณค่าทางวิชาการและมีประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณนางรัชนี นิมะ เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาประจำคณะวิทยาการอิสลาม ที่อำนวยความสะดวกและดำเนินการเอกสารทุกอย่างให้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณกัลยาณมิตรของชาวบ้านเกาะยาวน้อยที่ให้การสนับสนุนและดูแลเป็นอย่างดี ขณะลงพื้นที่ สุดท้ายนี้ขอขอบคุณเบื้องหลังความสำเร็จ นายบุหรานาน ประหยัดทรัพย์ บิดาของข้าพเจ้า นางนบัส สุปพร ผู้เป็นมารดาของข้าพเจ้า บาบอสมเกียรติ วจิตี อาจารย์คนแรกที่น่าคำสอนอิสลามมาสู่จิตวิญญาณ ดร.ปริญญา ประหยัดทรัพย์ที่เป็นผู้จุดประกายให้หลาน ๆ ทุกคนได้เจริญรอยตาม และยังมีผู้มีพระคุณอีกหลายท่านที่ข้าพเจ้ายังจดจำได้อย่างแม่นยำ ขอพระเจ้าทรงตอบแทนคุณงามความดีแด่ทุกท่าน และหวังว่าวันหนึ่งข้าพเจ้าจะได้ตอบพระคุณทุกท่านด้วยตัวเอง

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(5)
Abstract	(6)
مستخلص البحث	(7)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
ตารางปริวรรตพยัญชนะอาหรับ-ไทย	(13)
ตารางปริวรรตอักษรอาหรับ-อังกฤษ	(15)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย	1
1.2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	4
1.3 วัตถุประสงค์	35
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	35
1.5 สมมติฐานการวิจัย	36
1.6 ขอบเขตการวิจัย	36
1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น	37
1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย	38
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ	39
1.10 กรอบแนวคิด	40
1.11 ระเบียบวิธีการวิจัย	41
1.12 กรอบขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	49
บทที่ 2 ความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยาวน้อย	50
2.1 ความเป็นมาของเมืองกลาง	50
2.2 ประวัติการก่อตั้งชุมชนเกาะยาวน้อย	59
2.3 ชาติพันธุ์และการเข้ามาของศาสนาอิสลามในเกาะยาวน้อย	65
2.4 ลักษณะทางกายภาพของเกาะยาวน้อย	67

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.5 พิธีกรรมและประเพณีวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยวน้อย	74
บทที่ 3 การฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยวน้อย	88
3.1 ความเป็นมาและกระบวนการในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้	88
3.2 การฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวน้อย	112
บทที่ 4 วิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย	125
4.1 การผสมผสานทางวัฒนธรรม มี 4 องค์ประกอบ	125
4.2 วิเคราะห์กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะยวน้อย	165
4.3 การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย	173
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	181
5.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	181
5.2 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	181
5.3 สมมติฐานการวิจัย	181
5.4 ระเบียบวิธีการวิจัย	182
5.5 สรุปผลการวิจัย	185
5.6 อภิปรายผลการวิจัย	191
5.7 ข้อเสนอแนะ	197
บรรณานุกรม	198
ภาคผนวก	212
ประวัติผู้เขียน	223

รายการตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรของตำบลเกาะยวน้อย	73
ตารางที่ 2.2 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	78
ตารางที่ 3.1 กลุ่มอนุชนรุ่นนี้อนุรักษ์นิยมในภาคใต้ของประเทศไทย	98
ตารางที่ 3.2 กลุ่มมะอะฮะฮ์ ตับลิฆในภาคใต้ของประเทศไทย	102
ตารางที่ 3.3 กลุ่มสะละฟียในภาคใต้	106
ตารางที่ 3.4 ปรากฏการณ์/ผลกระทบการเข้ามาของกลุ่มมะอะฮะฮ์ ตับลิฆ และกลุ่มสะละฟีย	112
ตารางที่ 3.5 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	114
ตารางที่ 3.6 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	120
ตารางที่ 3.7 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	121
ตารางที่ 3.8 การฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา	123
ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	126
ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	127
ตารางที่ 4.3 แนวคิดของสะละฟีย	137
ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	157
ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	158
ตารางที่ 4.6 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	163
ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	177
ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	178
ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา	179

รายการภาพประกอบ

	หน้า
ภาพ 2.1 เส้นทางการค้าทางทะเลในศตวรรษที่ 15	55
ภาพ 2.2 ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) บ้านที่กของโยฮัน วาน เคอเลน ที่ 2	62
ภาพ 2.3 แผนที่ระหว่างเกาะกลางและเกาะป็นังของกัปตันโทมัส ฟอร์เรส	62
ภาพ 2.4 แผนที่ที่ระบุถึง ปูโล ปานยัง หรือเกาะยาวของโทมัส ฟอร์เรส	63
ภาพที่ 3.1 มุสลิมม้ปีลา	118
ภาพที่ 3.2 กลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษ์นิยมเกาะยาวน้อย	118

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-ไทย

คณะวิทยาการอิสลาม

ءا	อลีฟ/ฮัมซะฮ์	อ ในกรณีเป็นพยัญชนะ และ ฮ์ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย)
ب	บอ	บ
ت	ตอ	ต
ث	ซอ	ซ
ج	จีม	ญ (จัญในกรณีเป็นตัวสะกด)
ح	ฮอ	ฮ
خ	คอ	ค
د	ดอล	ด
ذ	ซาล	ซ
ر	รอ	ร
ز	ซัย	ซ
س	ซีน	ส มียกเว้น เช่น มูซา อีซา ยาซีน เป็นต้น
ش	ซีน	ช
ص	ศอด	ศ
ض	ฎอด	ฎ
ط	ฏอ	ฏ
ظ	ศอ	ศ
ع	อัยน	อ
غ	ฮัยน	ฮ
ف	ฟา	ฟ
ق	กอฟ	ก

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะไทย
ك	กาฟ	ก
ل	ลาม	ล
م	มีม	ม
ن	นูน	น
ه	ฮาฮ์	ฮ ในกรณีที่เป็นพยัญชนะ และ ฮ์ ในกรณีเป็นตัวสะกดสุดท้าย
و	วาว	ว
ي	ยาฮ์	ย
الفتحة	อัลฟัตสะฮะฮ์ อ่านสระข้างบน	~ (ในกรณีมีตัวสะกด เช่น มัรวาน อาดัมฯ ะ, -ะะ อี ในกรณีมีตัวสะกด และสระใน บางกรณี เช่น อะลี บะนี ฯ)
الكسرة	อัลกัศเราะฮะฮ์ อ่านสระข้างล่าง	◌
الضمة	อัฎฎุมมะฮะฮ์ อ่านสระข้างหน้า	◌
الفتحة الممدودة	อัลฟัตสะฮะฮ์ อัลมัมดูตะฮ์	า (อ ในกรณีมีตัวสะกด เช่น อัลฟาร็อบฯ)
الكسرة الممدودة	อัลกัศเราะฮะฮ์ อัลมัมดูตะฮ์	◌
الضمة الممدودة	อัฎฎุมมะฮะฮ์ อัลมัมดูตะฮ์	◌
ال-الشمسية	อลีฟ ลาม อัจซิมชียะฮะฮ์	อัล ตามด้วยพยัญชนะตัวแรกของคำ ต่อไป เช่น อัคดีน อัฎฎีนฯ
ال-القمرية	อะลีฟ ลาม อัลเกาะมะรียะฮ์ ยะฮ์	อัล ตามด้วยคำต่อไปโดยไม่ต้องเว้นวรรค เช่น อัลกุรอาน อัลลอฮ์ อัลอิสลาม ฯ
ة	ตาอ์มัรบูฎะฮะฮ์	ฮ เป็นเสียงเดียวกับ ฮ กรณีอ่านหยุดเป็น เสียง ฮ กรณีอ่านต่อเนื่องเป็นเสียง ต
ي	ยาฮ์ มุค็็อฟพะพะฮ์	อ่านและสะกดตามการเขียน เช่น ฟี
ي	ยาฮ์ นิสบะฮ์ หรือ ยาอ์มุชตะตะฮะฮ์	สะกดยาฮ์สองตัว เช่น ยยะ อัชชาฟิอียะฮ์

ตารางเปรียบเทียบอักษรอาหรับ-อังกฤษ
ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ا	อลีฟ	A
ب	บ่า	B
ء	ตา	'A, 'I, 'U
ت	ตา	T
ث	ซา	Th
ج	จีม	J
ح	ฮา	H
خ	คอ	Kh
د	ดัล	D
ذ	ซาล	Dh
ر	รอ	R
ز	ซัย	Z
س	ซีน	S
ش	ชีน	Sh
ص	ศอด	S
ض	ฎอด	D
ط	ฏอ	T
ظ	ศอ	Z
ع	อัยน	'A, 'I, 'U
غ	ฆัยน	Gh
ف	ฟา	F

พยัญชนะอาหรับ	คำอ่าน	พยัญชนะอังกฤษ
ق	กอฟ	Q
ك	กาฟ	K
ل	ลาม	L
م	มีม	M
ن	นูน	N
هـ	ฮาฮ์	H
و	วาว	W
ي	ยาฮ์	Y
ة, ة	ตาฮ์	H,T
الفتحة	-ا, -إ, -أ	A, Ay, Aw
الفتحة الممدودة	-آ	Ā
الكسرة	-	I
الكسرة الممدودة	-ِ	Ī
الضمة	-ُ	U
الضمة الممدودة	-ُ	Ū
ال-الشمسية		al- (al-Tirmidhiy)
ال-القمرية		al- (al-'Islāmiyah)
الكسرة المشددة		Iyy
الضمة المشددة		Uww

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

การกำเนิด พัฒนาการ และความหลากหลายของชุมชนมุสลิมที่มีอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และในประเทศไทย เป็นกระบวนการที่หล่อหลอมทางประวัติศาสตร์สู่ความเป็นมุสลิมไทยในยุคปัจจุบัน ซึ่งแม้ว่าศาสนาอิสลามนั้นมีเพียงหนึ่ง แต่ความเป็นมุสลิมนั้นมีหลากหลาย (สุเทพ สุนทร เกสซ์ 2548:99) ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขทางชาติพันธุ์ การตั้งถิ่นฐาน และความเคร่งครัดในการปฏิบัติ ตามหลักปฏิบัติของศาสนา (จรัญ มะลูลีม 2539: 58) ซึ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักที่ยังผลให้ความหลากหลายในสังคมมุสลิมไทยเป็นเรื่องที่ปรากฏเด่นชัดในสายธารประวัติศาสตร์

สังคมมุสลิมไทยในยุคปัจจุบัน ได้ก่อเกิดกลุ่มแนวคิดและองค์กรทางศาสนาขึ้นมากมาย ทั้งในส่วนที่สืบเนื่องจากประวัติศาสตร์ ส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ และส่วนที่ปรับตัวภายในสังคมตนเอง ความหลากหลายจึงเพิ่มเป็นทวีคูณ เมื่อเทียบกับในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา วิสุทธิ์ บิลลาเต๊ะ (2018) กล่าวว่า การให้ความสำคัญกับเนื้อหาชั้นรองมากเกินไป ส่งผลกระทบให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มนักวิชาการ กระทั่งนำไปสู่การแข่งขันเพื่อสร้างความโดดเด่นให้แก่มุมมองของตนเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงความเปราะบางทางสังคมมุสลิมที่ส่วนใหญ่ต่างหันหลังให้กับคัมภีร์หาความรู้ สังคมมุสลิมส่วนใหญ่จึงตกอยู่ในสภาพที่ถูกครอบงำและถูกชักจูงได้ง่าย ทั้งนี้เมื่ออยู่ในสังคมเดียวกันคนส่วนใหญ่ก็พยายามครอบงำและกีดกันวัฒนธรรมของคนส่วนน้อย ผลกระทบที่ได้รับคือการที่ไม่สามารถปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันได้และก่อให้เกิดปัญหาการปฏิสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ที่ปรากฏอยู่ในทุกขอมุมของสังคมมุสลิมไทย

แต่ท่ามกลางความเป็นไปเช่นนี้ มีสังคมมุสลิมแห่งหนึ่งเรียกว่า เกาะยาน้อย ตั้งอยู่ในอำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เป็นชุมชนมุสลิมเก่าแก่ที่มีกลุ่มคนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ในช่วงสงครามเก้าทัพ ที่เป็นการรบกันระหว่างอาณาจักรพม่ากับราชอาณาจักรไทย เมื่อประมาณพ.ศ. 2329 โดยพบว่ามีคนกลุ่มหนึ่งอพยพเข้าไปหลบภัยและตั้งหลักแหล่งทำมาหากินประกอบอาชีพ โดยถือกันว่าประชาชนกลุ่มนี้เป็นบรรพบุรุษชนรุ่นแรกของชาวเกาะยาวมาตราบปัจจุบัน (ทยา เตชะเสน 2558 : 20)

เนื่องจากเกาะยาวน้อย มีลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อนเพียง 2 ฤดูกาล มีฝนตกปริมาณปานกลางตลอดทั้งปี ดังนั้นจึงมีความชื้นตลอดทั้งปี อีกทั้งทรัพยากรธรรมชาติทั้งทรัพยากรธรรมชาติบนบก และทรัพยากรธรรมชาติในทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ (นวพันธ์ นาคบรรพ์ 2550) ซึ่งเหมาะกับการพักผ่อนอาศัย เกาะยาวน้อยจึงเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางด้านภูมิลักษณ์และชาติพันธุ์ อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น กลุ่มชาวมลายู กลุ่มชาวเล กลุ่มชาวจีน และกลุ่มมุสลิมจากจังหวัดตรัง ซึ่งมีเชื้อสายเป็นพระยา (สมัยศ กุลดี ม.ป.พ.) หลังจากนั้นได้เกิดโรคระบาดครั้งร้ายแรงที่สุดบนเกาะขึ้นทำให้ผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากและเกิดการย้ายถิ่นฐานขึ้นฝั่งเมืองภูเก็ตและกระบี่ ส่วนที่ยังอยู่บนเกาะได้แยกเป็น 2 กลุ่มเคลื่อนย้ายไปทางริมฝั่งทะเลทั้ง 2 ด้านกลุ่มหนึ่งเคลื่อนย้ายมาทางริมฝั่งทะเลตะวันตกมาสมทบกับกลุ่มคนจีนที่เข้ามาทำหลุมเผาถ่านอยู่ก่อนหน้าแล้ว (ปัจจุบันคือหมู่ที่ 7 บ้านอันเป่า) ตลอดจนถึงบริเวณกลางเกาะ (หมู่ที่ 3 ในปัจจุบัน) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเคลื่อนย้ายมาทางริมฝั่งทะเลตะวันออกและตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งทะเลตั้งแต่ช่วงกลางเกาะจนถึงทิศใต้ของเกาะ (ปัจจุบันอยู่ในเขตหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5) สมทบกับกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากเกาะปีนังเพื่อทำอาชีพหารังนก ซึ่ง “แปะบ่อ” เป็นหนึ่งในผู้อพยพได้แต่งงานกับชาวบ้านในเกาะยาวน้อยและเป็นบรรพบุรุษของชาวจีนบนเกาะยาวน้อยในปัจจุบัน คือตระกูลแซ่หั่ว ส่วนแหล่งชุมชนเดิมกลายเป็นบ้านร้าง เพราะไม่มีคนอาศัยอยู่ จากการสันนิษฐานพบว่า ผู้ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในรุ่นแรก มีทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามทั้งนี้จากหลักฐานซากปรักหักพังของสิ่งก่อสร้างคล้ายวัดที่พบบริเวณหมู่ที่ 1 ในปัจจุบัน (โรงเรียนเกาะยาววิทยา, ม.ป.พ. 11-13)

ปัจจุบันชาวบ้านในพื้นที่ตำบลเกาะยาวน้อย เฉลี่ยร้อยละ 98 นับถือศาสนาอิสลาม (นวพันธ์ นาคบรรพ์ 2550 : 73) แต่ก็ยังคงมีความแตกต่างด้านแนวคิดความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม แม้ในช่วงแรกของการฟื้นฟูศาสนาอิสลามโดยปะหลางแอ¹ (2466-2529) จะนำแนวคิดศูฟียีสายอะห์มาดียะฮและบะตะเวียะฮ์ (Ahmadiyyah-Badawiyah) เข้ามาปรับใช้ในพื้นที่และสร้างความเป็นอัตลักษณ์ผ่านวิถีชีวิตและพิธีกรรม (Christopher M. Joll 2014 : 11-12) แต่เมื่อโต๊ะครูแอสัยฮ์เสียชีวิต ชาวมุสลิมเกาะยาวน้อยก็เริ่มรับแนวคิดในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามา โดยสามารถมองผ่านพิธีกรรมหลาย ๆ อย่าง เช่น การทำละหมาดวันศุกร์ ที่ในยุคสมัยของโต๊ะครูแอสัยฮ์ไม่ได้มีการประกอบพิธีกรรมหรือปฏิบัติศาสนกิจดังกล่าว แต่ต่อมาภายหลังได้มีมุสลิมเกาะยาวน้อยบางมัสยิดอย่าง มัสยิดบ้านน้ำจืด เริ่มประกอบพิธีกรรมหรือปฏิบัติศาสนกิจละหมาดวันศุกร์ หรือจะเป็นการก่อตั้งสถานศึกษาที่นำแนวคิดอื่นจากศูฟียมายมาเป็นแนวทางในการสอน รวมถึงการที่ชาวบ้านเกาะยาวน้อยส่งเยาวชนไปศึกษาศาสนาในสถานศึกษาในพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางการสอนที่

¹ ชื่อจริงคือ โต๊ะครูฮัจยีอิสมาแอล โรมินทร์ ชาวบ้านนิยมเรียกกันว่า “ปะหลางแอ” เคยเดินทางไปศึกษาที่รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียเชี่ยวชาญในวิชาหัจญ์และวิชาหลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ ก่อนที่จะกลับมาเปิดสถาบันสอนศาสนาในรูปแบบปอเนาะ เสียชีวิตราวพ.ศ.2529

แตกต่างกันออกไปจากแนวคิดที่โตะครุแปกฝุงมา ถึงแม้จะมีความแตกต่างด้านแนวคิดความเชื่อ ซึ่งสะท้อนออกมาทางวิถีชีวิตและพิธีกรรม กลุ่มคนที่ถือตามแนวคิดโตะครุแปก ก็ไม่ได้ไปว่ากล่าวในสิ่งที่กลุ่มแนวคิดอื่นปฏิบัติ และกลุ่มคนที่ยึดถือแนวคิดที่เข้ามาทีหลังก็ยังคงเคารพวัฒนธรรมดั้งเดิมของแนวคิดปะหลางแอก อย่างเช่น ในกรณีพิธีกรรมตรุษอีดีลพิตรี ที่มักจะมี ความคลาดเคลื่อนและแตกต่างกันในเรื่องของวันประกอบพิธี ซึ่งในแต่ละฝ่ายก็ไม่มี การไปตำหนิ หรือนำความแตกต่างดังกล่าวไปเป็นเงื่อนไขความขัดแย้งระหว่างกัน (สัมภาษณ์ สุรียา สงวนไถ่ 1 กุมภาพันธ์ 2563)

ความสัมพันธ์เชิงกระบวนการที่มีพลวัตที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามุสลิมเกาะยาวน้อย มีความแตกต่างทางด้านภูมิหลัง แนวคิดความเชื่อ และพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งแม้ว่าแนวคิดศูฟิยะจะเป็นแนวคิดส่วนใหญ่ของมุสลิมเกาะยาวน้อย ก็มิได้มีผลต่อการวิวัฒนาการและแพร่กระจายวัฒนธรรมของแนวคิดอื่นๆ และไม่ได้มีความขัดแย้งระหว่างกัน ยังคงสามารถรักษาวัฒนธรรมของแนวคิดตนเองสามารถอยู่ร่วมกันภายใต้ความแตกต่าง ดังนั้นประเด็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อย จึงถือเป็นประเด็นที่น่าสนใจ สังคมที่มีลักษณะหลากหลายวัฒนธรรมอย่างสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยมีการผสมผสานและยอมรับทางวัฒนธรรมกันอย่างไร โดยไม่ให้วัฒนธรรมหนึ่งวัฒนธรรมใดถูกครอบงำหรือถูกกีดกันจากวัฒนธรรมหลักของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับ ทยา เตชะเสน (2558) ที่กล่าวถึงภาพลักษณ์ในการอยู่ร่วมกันของชาวมุสลิมบนเกาะยาวน้อยนั้น เป็นไปในรูปแบบของความสามัคคีแบบคนบนเกาะขนาดเล็ก มีความเหนียวแน่นในเรื่องกิจกรรมประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์และยังเป็นชุมชนที่ปฏิบัติตามวิถีคำสอนศาสนาอิสลาม

ในการศึกษาเรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการธำรงอัตลักษณ์” ฉบับนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความเป็นมา ภูมิหลังของมุสลิมเกาะยาวน้อย ที่มีปรากฏอยู่ในเอกสารเพียงเล็กน้อย ทั้งที่เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน และศึกษาการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยาวน้อย ตลอดจนวิเคราะห์ถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการธำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยทางสังคมต่างๆ ทั้งนี้เพื่อสามารถนำการบันทึกเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย สร้างความเป็นปึกแผ่นระหว่างชุมชนและสาธารณะ ตลอดจนนำการปฏิสัมพันธ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อยไปประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่พื้นที่อื่นๆ ที่มีโครงสร้างทางสังคมที่คล้ายคลึงกับสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยต่อไป

1.2 อัลกุรอาน อัลหะดีษ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 อัลกุรอาน

จิตวิญญาณแห่งสันติภาพและความสามัคคีถือเป็นรากฐานที่สำคัญของศาสนาอิสลาม อัลกุรอานได้กล่าวถึงหลักการของการผสมผสานทางวัฒนธรรมไว้ในโองการดังต่อไปนี้

1.2.1.1 มนุษย์มีจุดกำเนิดจากบรรพชนเดียวกันและต้องเคารพในความแตกต่าง

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

(سورة الحجرات 13)

ความว่า “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูลเพื่อจะารู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ที่อัลลอฮ์ ﷻ นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์ ﷻ นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(อัล-หุญรอต : 13)

อิบนุ ซุฮีร์ (Ibnu Zuhir 2015) กล่าวว่า แท้จริงทั้งสองท่านนั้น คือศาสนทูตอาดัม และพระนางเฮวาา ซึ่งเป็นบรรพชนของมวลมนุษยชาติ ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่มนุษย์จะมีคตินิยมเชื้อชาติ เพราะมีจุดกำเนิดมาจากบรรพชนเดียวกัน

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾

(سورة المائدة: 48)

ความว่า “สำหรับแต่ละประชาชาติในหมู่พวกเจ้านั้น เราได้ให้มี
บทบัญญัติและแนวทางไว้ และหากอัลลอฮฺ ﷻ ทรงประสงค์แล้ว
แน่นอนก็ทรงให้พวกเจ้าเป็นประชาชาติเดียวกันแล้ว แต่ทว่า
เพื่อที่จะทรงทดสอบพวกเจ้าในสิ่งที่พระองค์ได้ประทาน
แก่พวกเจ้า ดังนั้นพวกเจ้าจึงแข่งขันกันในความดีทั้งหลายเถิด
ยังอัลลอฮฺ ﷻ นั่นคือ การกลับไปของพวกเจ้าทั้งหมด แล้ว
พระองค์จะทรงแจ้งให้พวกเจ้าทราบในสิ่งที่พวกเจ้ากำลังขัดแย้ง
กันในเรื่องนั้น”

(ส่วนหนึ่งของโองการที่ 48 : อัลมาอิดะฮฺ)

มุญิบ อิบนูมะห์มูด อัชชากอรี (Munqidh ibnu Mahmud al-Saqar, 2006 : 9) กล่าวว่า
ความหลากหลายและความแตกต่างกันเป็นพระเดชานุภาพของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ที่จะทรงให้มวล
มนุษย์ได้ตระหนักใคร่ครวญประการดังกล่าว หากว่าใครคิดจะขจัดความแตกต่างนี้ออกไป เพื่อจะทำ
ให้มีความเหมือนความคล้ายคลึงกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของทุกสรรพสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถ
กระทำได้และเป็นการพยายามสร้างในสิ่งที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุนี้มนุษย์จำต้อง
ยอมรับว่ากฎแห่งสภาวะการณ์ของพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ในการสร้างสรรค์จักรวาลนี้ได้วางอยู่บนฐาน
ของความหลากหลายความแตกต่างกันของทุกสรรพสิ่งให้ดำรงอยู่ตราบนานชั่วกาลปาวสาน

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ إِلَّا مَن
رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ
وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾

(سورة هود 118-119)

ความว่า “และหากพระเจ้าของเจ้าทรงประสงค์แน่นอนพระองค์
จะทรงทำให้ปวงมนุษย์เป็นประชาชาติเดียวกัน แต่พวกเขา
ก็ยังคงแตกแยกกัน เว้นแต่ผู้ที่พระเจ้าของเจ้ามีเมตตา และเช่นนั้น
แหละพระองค์ทรงบังเกิดพวกเขาและลิขิตของพระเจ้า ทรง
กำหนดไว้สมบูรณ์แล้วแน่นอนข้าจะให้รกรกนั้นเต็มไปด้วยพวกญิน
และมนุษย์ทั้งหมด”

(ฮุด:118-119)

อิบนุ กะษีร (Ibnu Kathir, 1999 : 4/363) กล่าวว่า มนุษย์นั้นมีความแตกต่างในด้านความคิด ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมอย่างสม่ำเสมอ และความแตกต่างในเรื่องนิกายหรือแนวคิดเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไป

1.2.1.2 ห้ามก่อความแตกแยก

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا...﴾

(سورة آل عمران: 103)

ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดสายเชือกของอัลลอฮ์ ﷻ (ศาสนาของอัลลอฮ์ ﷻ) ในทุก ๆ ส่วนทั้งหมด และจงอย่าแตกแยกกัน”

(ส่วนหนึ่งของโองการที่ 103 : อะลาอิมรอน)

อิบนุ มัสอูด رضي الله عنه (Ibnu Masud) อธิบายว่า ห้ามนำความรู้สึกและทัศนคติที่แตกต่างกัน มาเป็นเงื่อนไขในการขัดแย้งระหว่างกัน และจงดำรงอยู่ในศาสนาของพระเจ้าด้วยความเป็นพี่น้องกัน เพราะประการดังกล่าวจะปกป้องศรัทธาชนจากการตัดสัมพันธ์และผินหลังให้แก่กัน (Al-Qurtubi, 2006 : 2/103)

อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

(سورة آل عمران: 105)

ความว่า “และพวกเจ้าจงอย่าเป็นเช่นบรรดาผู้ที่แตกแยกกัน และขัดแย้งกันหลังจากที่บรรดาหลักฐานอันชัดแจ้งได้มายังพวกเขาแล้วและชนเหล่านี้แหละสำหรับพวกเขา คือการลงโทษอันใหญ่หลวง”

(อะลาอิมรอน : 105)

ฏอนฏอวี (Tantawy, 1997 : 1/692) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของโองการนี้ห้ามขัดแย้งและแตกต่างกันในเรื่องของหลักฐานหรือรากฐานในศาสนา ส่วนเรื่องความแตกต่างที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยหากไม่คลาดเคลื่อนกับความถูกต้องในตัวบทบัญญัติ ไม่ถือว่าอยู่ในข่ายต้องห้าม เป็นที่ทราบกันโดยทั่วกันว่า บรรดาอัครสาวกของท่านศาสนทูต ﷺ ผู้เจริญรอยตาม และชนรุ่นหลัง มีทัศนะที่แตกต่างกันในบางประเด็นปัญหาที่ไม่ได้ไปขัดแย้งกับตัวบทบัญญัติศาสนา ทั้งในปัจจุบันบุคคลและในแต่ละกลุ่มพวกต่างมีมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การวินิจฉัยประเด็นปัญหาที่ต่างกัน

1.2.1.3 การสร้างความรัก ความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَادْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا...﴾

(سورة آل عمران: 103)

ความว่า “และจงรำลึกถึงความเมตตาของอัลลอฮฺ ﷻ ที่มีต่อพวกเจ้า ขณะที่พวกเจ้าเป็นศัตรูกัน แล้วพระองค์ได้ทรงทำให้หัวใจของพวกเจ้ามีความสนิทสนมกัน และพวกเจ้าก็กลายเป็นพี่น้องกันด้วยความเมตตาของพระองค์”

(ส่วนหนึ่งของโองการที่ 103 : อะลาอิมรอน)

อิบน์ กะษีร (Ibnu Kathir, 1999 : 2/90) ได้อธิบายโองการนี้ว่า ข้อบ่งชี้ในโองการนี้คือเกี่ยวกับเผ่าอาสและเผ่าคือซรีจญ์ ซึ่งทั้งสองเผ่าเคยสู้รบกันมาในสมัยญาฮิลียะฮ์เป็นเวลานานและเป็นศัตรูที่อาฆาตมาดร้าย แล้วเมื่ออัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้ท่านศาสนทูต ﷺ นำอิสลามมาเผยแผ่แก่พวกเขา พวกเขาก็กลายมาเป็นพี่น้องในศาสนาเดียวกัน รักใคร่กลมเกลียว อันเนื่องมาจากความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ ﷻ ร่วมมือกันสร้างความดีงาม ด้วยความยำเกรงอัลลอฮฺ ﷻ

อัลลอฮฺ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَإِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ﴾

(سورة المؤمنون: 52)

ความว่า “แท้จริงนี่คือประชาชาติของพวกเขา เป็นประชาชาติเดียวกัน และข้าคือพระเจ้าของพวกเขา ฉะนั้นพวกเขาจงยำเกรงต่อข้าเถิด”

(อัลมูมิน : 52)

อิบน์ อาซุร (Ibnu Ashur, n.d. : 141) ได้อธิบายอายะนี้ว่า แท้จริงศาสนาของพระเจ้านั้นเพียงหนึ่งเดียว บรรดาศาสนทูตของพระองค์ทั้งหมดที่ถูกส่งมา มีศาสนาเดียวกัน มีพระเจ้าเดียวกัน และเรียกร้องไปสู่สิ่งเดียวกัน คือการเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ และไม่นำสิ่งอื่นมาเทียบเคียงกับพระองค์ในการเคารพ

1.2.2 อัลหะดีษ

จากการศึกษาอัลหะดีษที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับในความแตกต่าง การผสมผสาน และการสร้างความรักความสามัคคี พบว่า ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ ให้ความสำคัญและเน้นคำสอนเกี่ยวกับประการดังกล่าวเอาไว้ในหลายอัลหะดีษ ดังอัลหะดีษต่อไปนี้

1.2.2.1 ห้ามเหยียดเชื้อชาติและต้องยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่าง

ท่านอิมามอะหมัด (Ahmad, 2001 : 6/570) ได้รายงานจากอบี นัฎเราะฮ์ ﷺ กล่าวว่าฉันได้ยินท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวปฐกถาในช่วงเวลาของวันศุกร์ว่า

((يَا أَيُّهَا النَّاسُ، أَلَا إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ، وَإِنَّ آبَاءَكُمْ وَاحِدٌ، أَلَا لَا فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ، وَلَا لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ، وَلَا أَحْمَرَ عَلَى أَسْوَدَ، وَلَا أَسْوَدَ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالْتَّقْوَى))

ความว่า “โอ้บรรดามนุษยชาติทั้งหลาย ฟังทราบเถิดว่าแท้จริงพระเจ้าผู้อภิบาลของพวกเขาท่านนั้นองค์เดียวกัน และบิดาของพวกเขาคนเดียวกัน แท้จริงอาหรับไม่ได้มีความประเสริฐเหนือผู้ที่ไม่ใช่อาหรับ และผู้ที่ไม่ใช่อาหรับก็ได้ประเสริฐกว่าชาวอาหรับ และคนผิวแดงไม่ได้ประเสริฐกว่าคนผิวดำ และคนผิวดำก็ได้ประเสริฐกว่าคนผิวแดง เว้นแต่ด้วยความยำเกรงเท่านั้น²”

อิบน์ ตัยมียะห์ (Ibnu Taimiyah, 2012 : 145) กล่าวว่า ความประเสริฐที่แท้จริง คือบรรดาพระนามที่ถูกสรรเสริญในอัลกุรอานและอัลหะดีษ เช่น ความเป็นอิสลาม การมีศรัทธา

² อิบน์ อะบิลอิซ (Ibnu Abi al-Hzz, : 1990510) ได้กล่าวว่า อัลหะดีษข้างต้นนั้น นักรายงานเชื่อถือได้และเป็นสายรายงานที่ถูกต้อง

ความดีงาม วิทยาการ พฤติกรรมที่ดี มารยาทที่งดงาม และอื่น ๆ ในลักษณะเดียวกัน ไม่ใช่ด้วยความ
ความเป็นชาติพันธุ์อาหรับ หรือด้วยความการเป็นชาติพันธุ์อื่น ด้วยการเป็นคนผิวดำ หรือคนผิวขาว
และด้วยการเป็นชาวเมือง หรือชาวชนบท

อิบนุอุมร์ رضي الله عنه ได้รายงานว่าคุณศาสดา ﷺ ได้กล่าวในวันสงครามอะหุซอบว่า

((لَا يُصَلِّيَنَّ أَحَدُ الْعَصْرِ إِلَّا فِي بَيْتِي فُرْطَةَ فَأَذْرَكَ بَعْضُهُمُ الْعَصْرَ فِي
الطَّرِيقِ ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ : لَا نُصَلِّي حَتَّى نَأْتِيَهَا ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : بَلْ
نُصَلِّي ، لَمْ يُرِدْ مِنَّا ذَلِكَ ، فَذَكَرَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَلَمْ
يُعْنَفْ وَاحِدًا مِنْهُمْ))

أخرجه البخاري (4119)، ومسلم (1770) واللفظ له

ความว่า “ความว่า “อย่าได้มีคนหนึ่งคนใดในหมู่พวกท่าน
ละหมาดอัครีนอกจากที่บิไนกูรียเฮาะฮ์ ต่อมาเศาะฮาบะฮ์กลุ่ม
หนึ่งได้ทำการละหมาดอัครีนในระหว่างทาง แต่พวกเขาอีกกลุ่มหนึ่ง
กล่าวว่า เราจะไม่ละหมาดจนกระทั่งถึงบิไนกูรียเฮาะฮ์ และกลุ่ม
แรกได้แย้งกลับไปว่า แต่เราจะทำการละหมาด เพราะท่านศาสดา
ซุต ﷺ มิได้มีเป้าหมายดังกล่าวสำหรับเรา เรื่องราวดังกล่าวจึงถูก
เรียนแก่ท่านศาสดาซุต ﷺ ทราบซึ่งท่านไม่ได้ตำหนิกลุ่มหนึ่งกลุ่ม
ใดจากพวกเขาเลย”

(รายงานโดยบุคคอรีย์ 4119 และมุสลิมตามสำนวนนี้ 1770)

มุฮัมหมัด ชาฮีน ลาซีน (Musa Shahin Lashin, 2002 7/196) กล่าวว่า การที่
ท่านศาสดาซุต ﷺ มิได้ตำหนิกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดที่มีความเห็นที่แตกต่างกัน เพราะท่านศาสดาซุต ﷺ นั้น
ห้ามตำหนิผู้ที่มีความสามารถในการวินิจฉัยที่ได้ถือปฏิบัติตามสิ่งที่เขาได้วินิจฉัย ทั้งนี้หากการวินิจฉัย
ของเขานั้นได้ไตร่ตรองอย่างรอบคอบแล้ว

1.2.2.2 การสร้างความรัก ความสามัคคีในสังคมนั้น เป็นหน้าที่ของมุสลิมทุกคน

อิบนุอุมร์ رضي الله عنه ได้รายงานว่าคุณศาสดาซุต ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَشَبَّكَ أَصَابِعُهُ))

أخرجه البخاري (6026)، ومسلم (2585).

ความว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างศรัทธาชนนั้น เปรียบเสมือนกับ
สิ่งก่อสร้างที่ส่วนหนึ่งจะต้องประสานกับอีกส่วนหนึ่ง
และท่าน ศาสนทูต ﷺ ก็ได้ประสานนิ้วมือทั้งสองข้าง”

(รายงานโดยบุคคอรีย์ 6026 และมุสลิม 2585)

อิบนุบัฏฏอล (Ibnu Batthal, 2003 : 9/227) กล่าวว่า ในตัวบทอัลหะดีษต้นดังกล่าว ส่งเสริม
ให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะถือเป็นมารยาทที่น่ายกย่อง

1.2.2.3 ความดีดร้อนของศรัทธาชนแต่ละคนเป็นความดีดร้อน เหนือศรัทธาชนทุกคน

นุอมาน อิบน์บะซีร์ رضي الله عنه ได้รายงานว่า ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادُّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ؛ إِذَا
اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى))

أخرجه البخاري (6011)، ومسلم (2586) واللفظ له

ความว่า “บรรดาศรัทธาชน ในด้านความรัก ความเอื้ออาทร และ
ปรองดองที่มีให้แกกันและกันนั้น เปรียบเสมือนกับร่างกาย
เดียวกันเมื่อใดก็ตามที่อวัยวะส่วนหนึ่งได้รับบาดเจ็บแล้ว ก็
ส่งผลต่ออวัยวะส่วนที่เหลือในการอดหลับอดนอนและความ
เจ็บป่วย”

(รายงานโดยบุคคอรีย์ 6011 และมุสลิมตามสำนวนนี้ 2586)

ท่านกอฎี อียาฎ (Qadi Ayyad, 1149) กล่าวว่า การอุปมาอุปไมยลักษณะของผู้ศรัทธา
เกี่ยวกับความรัก ความเอื้ออาทร และความปรองดองที่มีให้กันว่าเสมือนกับร่างกายของมนุษย์เป็น
การอุปมาอุปไมยที่สามารถสร้างความเข้าใจและทำให้การสื่อสารถึงความหมายกระจ่างชัด
สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรมถึงความสำคัญในภาระหน้าที่ของศรัทธาชนทุกคน รวมถึงการ
ส่งเสริมให้มีการช่วยเหลือและมีความเมตตาระหว่างกัน (Ibnu Hajar Al-Asqalani, 1959 :
10/454)

1.2.2.4 จงหาข้อตัดสินและข้อยุติความขัดแย้งด้วยแนวทางที่ถูกต้อง

ท่านอิมามอะหมัด (Ahmad, 2001 : 4/102) ได้รายงานจากอับอามิร อับดุลลาฮ์ อิบดุลฮัย رضي الله عنه ว่า พวกเราได้ไปทำฮัจญ์พร้อมมูอาวิยะฮ์ อิบนุอปีซุฟยาน رضي الله عنه เมื่อพวกเราได้เข้าสู่เมืองมักกะฮ์แล้ว เขาได้ลุกขึ้นยืนในขณะที่จะละหมาดในช่วงบ่าย (ซุหรี) แล้วเล่าว่าแท้จริงท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِنَّ أَهْلَ الْكِتَابَيْنِ اِتْرَفُوا فِي دِينِهِمْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَإِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ سَتَفْتَرُقُ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، يَعْنِي الْأَهْوَاءَ، كُلُّهَا فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً، وَهِيَ الْجَمَاعَةُ وَإِنَّهُ سَيَخْرُجُ فِي أُمَّتِي أَقْوَامٌ يُجَارَى بِهِنَّ تِلْكَ الْأَهْوَاءُ كَمَا يَتَجَارَى الْكَلْبُ بِصَاحِبِهِ لَا يَبْقَى مِنْهُ عِرْقٌ وَلَا مَفْصِلٌ إِلَّا دَخَلَهُ وَاللَّهِ يَا مَعْشَرَ الْعَرَبِ ، لَئِنْ لَمْ تَقُومُوا بِمَا جَاءَ بِهِ نَبِيُّكُمْ لَعَيِّرُكُمْ مِنَ النَّاسِ أُخْرَى أَنْ لَا يَقُومَ بِهِ))

ความว่า “แท้จริงชาวคัมภีร์ทั้งสอง (ยิวและคริสต์) จะแตกแยกกันเกี่ยวกับศาสนาของพวกเขาเป็น 72 กลุ่ม และแท้จริงประชาชาตินี้จะแตกออกเป็น 73 กลุ่ม หมายถึงตามอารมณ์ ทั้งหมดนั้นอยู่ในนรกยกเว้นกลุ่มเดียวเท่านั้น คือชนกลุ่มใหญ่ และในอนาคตจะมีกลุ่มชนหลายกลุ่มออกมาในประชาชาติของมัน ซึ่งพวกเขาจะดำเนินตามอารมณ์เหล่านั้น ดังเช่นสุนัขวิ่งตามเจ้าของมัน เส้นเลือดและข้อต่อใดๆ จะไม่มีเหลืออยู่นอกจากมันจะเข้าไป (คือความคิดตามอารมณ์นั้นมันเข้าไปในสายเลือดที่เดียว) ขอสาบานต่ออัลลอฮ์ ﷻ โอ้ชาวอาหรับทั้งหลายหากพวกท่านไม่ลุกขึ้นมาดำเนินตามสิ่งที่ศาสนทูตของพวกท่านนำมา ผู้อื่นนอกเหนือจากพวกท่านยิ่งมีความเป็นไปได้มากกว่าที่พวกเขาจะไม่กระทำสิ่งนั้น”³

³ ท่านฮัมซะฮ์ อะหมัด อัซซัยน์ (Hamzah Ahmad Al-Zaine 1995 : 13/205) ได้กล่าวว่า เป็นสายรายงานที่อยู่ในระดับ สะหฺัน

อิบนู อะบิลอิซ (Ibnu Abi Al-Izz, 1990 : 777) กล่าวว่า หากว่ามุสลิมมิได้นำสิ่งที่ทะเลาะ และขัดแย้งกันไปหาข้อตัดสินและข้อยุติด้วยอัลกุรอานและอัลหะดีษแล้ว สัจธรรมก็ไม่เป็นที่ประจักษ์แก่พวกเขา และพวกเขาก็จะไม่มีทางเป็นผู้ที่มีความรู้ศาสนาอย่างถูกต้องตามครรลอง

ตัวบทจากอัลกุรอานและอัลหะดีษได้ระบุถึงความหลากหลายในมวลมนุษยชาติว่าเป็นเตชานุภาพของพระเจ้า และถือเป็นความมั่งคั่งของการสร้างสรรค์จากพระองค์และยังส่งเสริมให้มุสลิมมีความรับผิดชอบต่อสังคม และพยายามหาข้อยุติในความขัดแย้งต่างๆ โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างการผสมผสานทางวัฒนธรรม

1.2.3 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการอ้างอัตลักษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมานำเสนอดังนี้

สุเทพ สุนทรเกสัช (2548:99) ได้กล่าวเกี่ยวกับความหลากหลายในสังคมมุสลิมไทย และการปรับตัวของมุสลิมไว้ในเอกสาร **ชาติพันธุ์สัมพันธ์** “เป็นที่เข้าใจกันว่าวัฒนธรรมของผู้นับถือศาสนาอิสลามในรูปแบบต่างๆ ได้เกิดขึ้นทั่วโลก รวมทั้งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์การศึกษาในแนวใหม่ มุ่งเน้นความจริงที่ว่าถ้าชาวมุสลิมมีความมุ่งมั่นที่จะยึดถือหลักการและศรัทธาของศาสนาอิสลามก็ถือว่าเขาเป็นมุสลิมประสบการณ์ของศาสนาอิสลามในภูมิภาคต่างๆ ของเอเชียอาคเนย์เป็นสิ่งที่ถูกทำนองคลองธรรมเช่นเดียวกับภูมิภาคอื่นๆ ของโลกศาสนาอิสลามแนวใหม่เสนอว่าศาสนาอิสลามมิได้มีเพียงรูปแบบเดียวแต่มีหลายรูปแบบ หรืออย่างที่เอส. อาเม็ด นักมานุษยวิทยาชาวปากีสถาน ได้เสนอว่าศาสนาอิสลามนั้น มีเพียงหนึ่ง แต่ความเป็นมุสลิมนั้นมีหลากหลาย” กำเนิด พัฒนาการ และความหลากหลายของชุมชนมุสลิมที่มีอยู่ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และในประเทศไทยอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากกระบวนการหล่อหลอมทางประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน 3 ประการคือ (1) กระบวนการแพร่ขยายเข้ามาของศาสนาอิสลาม (2) การขยายอิทธิพลของมหาอำนาจอาณานิคม และการกำเนิดรัฐประชาชาติและ (3) การปรับตัวของชาวมุสลิมต่อสภาพแวดล้อมทางนิเวศน์เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมในบริเวณที่ชาวมุสลิมเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่”

दनัย ไชโยธา (2538 : 113) ในเอกสาร **ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น** ได้กล่าวถึง ระบบความเชื่อที่ผูกผันอยู่กับประเพณี ซึ่งแต่ละท้องถิ่นล้วนมีสังคมเฉพาะอย่างที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของเชื้อชาติและศาสนา และกล่าวเกี่ยวกับพื้นฐานของโลกทรรศน์ของชาวไทยภาคใต้ที่ได้รับอิทธิพลทางความเชื่อและเทพนิยายจากศาสนารามณ์-ฮินดู ซึ่งกลายเป็นตัว

ควบคุมและพัฒนาสังคมที่แสดงออกมาในรูปของพิธีกรรมและปรัชญาชีวิต ยังคงมีอยู่ในภาคใต้สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

วิทยา สุจริตธรรักษ์ (2552 : 63) ในเอกสาร **โลกอิสลามและมุสลิมในสยามประเทศไทย อูษาคเนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้** ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลให้คนภาคใต้จำนวนมากเข้ารับศาสนาอิสลาม ปัจจัยที่หนึ่ง ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติสอดคล้องกับคำสอนในลัทธิศูฟี ซึ่งอธิบายในสิ่งที่เร้นลับต่าง ๆ ได้ด้วยญาณวิถีอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อผีसानางไม้ของคนในพื้นที่ค่อนข้างดีเพราะฉะนั้นความน่าพิสมัยก็คือว่ามันเข้ากับความเชื่อของท้องถิ่นได้ ประเด็นที่สอง ความเชื่อดั้งเดิมหรือพฤติกรรมดั้งเดิมที่คนในแถบนี้มีอยู่ พวกเขาต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับศาสนาอิสลามในขณะเดียวกันศาสนาอิสลามก็ใช้ความสามารถในตัวเองปรับตัวเองให้เข้ากับความเชื่อในท้องถิ่นให้ได้เข้าใจว่าในศาสนาอิสลามไม่ได้ตัดขาดในเรื่องการมีผู้วิเศษ เพราะผู้ที่มี “Karmat” จะมีอำนาจอะไรบางอย่างนอกเหนือไปจากคนธรรมดาทำให้น่าเชื่อถือยิ่งขึ้น จึงเป็นตัวอย่างที่ดีว่าเวลาคนพื้นถิ่นต้องการจะส่งสอนอบรมและชักจูงคนให้มานับถือศาสนาอิสลามต้องใช้วิธีการให้คนท้องถิ่นรับรู้ได้”

บันทึกของ Johannes II Van Keulen (1704-1755) แผนที่ จังหวัดภูเก็ต ประเทศไทย จากเล่มที่ 6 ของ Van Keulen Zee-Fakkel the Secret Atlas of the VOC แผนที่ ดังกล่าว ครอบคลุมทั้งจังหวัดภูเก็ต ชายฝั่งจังหวัดกระบี่ และมีเกาะยาว หรือในขณะนั้นเรียกว่า Polo Panjang ซึ่งอยู่เขตของจังหวัดภูเก็ตหรือกลางในขณะนั้น

บันทึกของ Thomas Forrest (1784) ที่ได้การเดินทางจากกัลกัตตา (Calcutta) (ปัจจุบันเรียกว่าโคลกาทา) ไปยังหมู่เกาะมะริด (Mergui) และอธิบายถึงความเชื่อมโยงของเกาะที่ไม่เคยมีการสำรวจมาก่อน ซึ่งได้สำรวจเกาะกลางและได้เขียนแผนที่ขึ้นระหว่างเกาะกลางกับเกาะปิ้ง และมีรายละเอียดเกี่ยวกับ Pulo panjang ชื่อเกาะยาวในอดีตมากกว่าเอกสารก่อนหน้า

Colonel G.E. Gerini (1908) Historical Retrospect OF Junkceylon Island ได้รวบรวมบันทึกของนักเดินทางชาวยุโรปในแต่ละยุคสมัยและได้อธิบายถึงความเชื่อมโยงระหว่างอดีตและปัจจุบัน ตลอดจนพลวัตทางสังคมของเมืองกลาง และหมู่เกาะต่าง ๆ อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีน การแทรกแซงทางการเมืองและเข้าปกครองของสยาม ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ การช่วงชิงอำนาจและผลประโยชน์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งผลกระทบหลาย ๆ เหตุการณ์นำไปสู่การอพยพและตั้งถิ่นฐานในเกาะยาวน้อย

พงศาวดารเมืองกลาง 2506, อ้างถึงในกรมศิลปากร (2532 : 120) ได้ระบุถึง “เกาะยาว” ที่ขึ้นกับเมืองกลาง ในรัชสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถ

กรมศิลปากร ในเอกสารเรื่องกลาง ภูเก็ต และชายฝั่งทะเลอันดามัน (2532 : 120) ระบุว่า เกาะยาวอยู่ภายใต้การปกครองของเมืองกลางมาจนกระทั่ง พ.ศ. 2352 ในช่วงต้นสมัยรัชกาลที่ 2 พม่า ได้ยกกองทัพมาตีเมืองกลางอีก กองทัพหลวงจากกรุงเทพฯ ก็ไปช่วย แต่ไม่ทันพม่าได้เผาเมืองกลาง เสียหายอย่างหนักผู้คนจึงพากันอพยพหนีจากเมืองกลางไปรวมกันทางฝั่งเมืองพังงา ภายหลังจากศึก ครั้งนั้นสงบลงพม่าได้ตีเมืองกลางแตก เกาะกลางจึงเริ่มเสื่อมลงและถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้การ ปกครองของเมืองพังงา

คณะนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน (n.d : 11-13) ในระบุไว้ในเอกสารเรื่อง วัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอกะยาว เกี่ยวกับโรคระบาดที่เกิดขึ้นในพื้นที่เกาะยาวน้อย จนส่งผลกระทบต่อผู้คนล้มตายเป็น จำนวนมากและเกิดการย้ายถิ่นฐานทั้งหนีขึ้นฝั่งเมืองภูเก็ตและกระบี่ ส่วนที่ยังอยู่บนเกาะได้แยกเป็น 2 กลุ่มเคลื่อนย้ายไปทางริมฝั่งทะเลทั้ง 2 ด้านกลุ่มหนึ่งเคลื่อนย้ายมาทางริมฝั่งทะเลตะวันตกมา สมทบกับกลุ่มคนจีนที่เข้ามาทำหลุมเผาถ่านอยู่ก่อนหน้านี้

Christopher M. Joll (2014) Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality ได้กล่าวถึงการเข้ามาของลัทธิสุฟีครั้งแรกในช่วง กรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ค.ศ.1520 (พ.ศ. 2063) ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โดยเจ้า พระคุณตะเกียโยคินราชมินจินจาสยาม หรือโตะตะเกียเย ที่ตำบลคลองตะเคียน อำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลังจากนั้นแนวคิดสุฟีก็ได้รับความนิยมเป็น จำนวนมากในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ซึ่งรวมถึงเกาะยาวน้อย ในช่วงค.ศ. 1950 ที่โตะครุแอสสำเร็จการศึกษาจากรัฐกลันตัน และได้นำแนวคิดสุฟีเข้ามาปรับใช้ในพื้นที่ จนเกิดเป็น อัตลักษณ์ที่ครอบคลุมไปถึงกิจวัตรประจำวัน ถึงแม้ว่าแนวคิดสุฟีที่โตะครุแอสนำมาจากกลันตัน จะเป็น สุฟีสายอะหฺมาดียะฮฺและบะดะวียะฮฺ แต่ผู้เขียนได้ระบุว่า มีความแตกต่างค่อนข้างเยอะกับต้นฉบับ ที่กลันตัน ซึ่งเนื่องจากด้วยข้อจำกัดด้านเวลา ที่ผู้เขียนเข้าไปศึกษาในพื้นที่เพียงแค่ 3 วัน จึงไม่ สามารถอธิบายได้ว่า มีข้อแตกต่างกันตรงจุดใดและในแต่ละจุดมีที่มาที่ไปอย่างไรบ้าง

Maszlee Malik (2017) Salafism in Malaysia: Historical Account on Its Emergence and Motivations ได้ระบุว่า Salafism หรือที่รู้จักกันในชื่อ Wahabism เข้ามาสู่ ประเทศมาเลเซียในช่วงเวลาต่างกันและด้วยแรงจูงใจที่แตกต่างกันออกไป ในช่วงแรกของ Salafism มีหลักการว่า pre-Malaysia Tanah Melayu หรือ Malaya ก่อกำเนิดขึ้นโดยขบวนการสะละฟี

(Salafism) ในต้นศตวรรษที่ 20 หรือเป็นที่รู้จักกันในชื่อ กุญมุดา (Kaum Muda) ที่ได้รับอิทธิพลทาง จากกลุ่มแนวคิดการรวมอิสลาม (Pan-Islamism) ในตะวันออกกลาง

นัทินี เรียววิริยะวงศ์ (2557) คติความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ ผู้เสียชีวิตของกลุ่มมุสลิมในเขตประเทศ กรุงเทพมหานคร ได้ระบุถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่ม อะฮฺลุลหะดีษและมุสลิมนิยมจารีตในประเด็นการทำบุญให้แก่ผู้ตาย โดยกลุ่มอะฮฺลุลหะดีษ มองว่าไม่สามารถกระทำได้ และถือเป็นอุตริกรรม แต่ในมุมมองของมุสลิมนิยมจารีต กลับให้ความสำคัญกับการทำบุญให้แก่คนตาย เพราะถือเป็นสิ่งอนุญาตตามหลักการศาสนา

จากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรมไทยในเขต จังหวัดภาคใต้หากพิจารณาโดยทั่วแล้ว ในทุกเอกสารแม้จะบ่งชี้ถึงวัฒนธรรมที่เป็นรากฐานเดิม และการรับวัฒนธรรมใหม่อย่างละเอียด แต่การอธิบายถึงกระบวนการและความเป็นมาของการหล่อ หลอมระหว่างสองวัฒนธรรม ความเชื่อมระหว่างเกาะยาวน้อยกับพื้นที่อื่น ๆ ยังไม่ปรากฏออกมา ชัดเจนมากนัก และในส่วนบริบทวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อย ในบทความของ Christopher M. Joll ที่กล่าวถึงเพียงแค่ภาพรวมของการฟื้นฟูคำสอนอิสลามและมุสลิมแนวคิดศูฟีในพื้นที่ เกาะยาวน้อย แต่ไม่ได้ลงรายละเอียดในประเด็นปลีกย่อย รวมถึงเอกสารที่กล่าวถึงแนวคิดสะละฟี บนพื้นที่เกาะยาวน้อยนั้นยังไม่ถูกตีแผ่ในเอกสาร และยังไม่การพูดถึงประเด็นการผสมผสานทาง วัฒนธรรมระหว่างแนวคิดที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นช่องว่างให้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียง เพื่อเติมเต็มและต่อยอดข้อมูลในส่วนดังกล่าวให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดต่าง ๆ ของอิสลามที่เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ที่มีความเชื่อมโยงกับเกาะยาวน้อย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

Chakrapob Sasakul (2019) ในดัชนีนิพนธ์หัวข้อ **Sufism in Thailand: A study of impact on The Thai Muslims** ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของศูฟีและฆะวาริเกาะฮุที่มีอยู่ในประเทศไทย พบว่ามีอยู่ เกาะรีเกาะฮุ ได้แก่ อะหมาดียะฮฺ-อิตรีซียะฮฺ (Ahmadiyah-Idrīsiyah) กอดิรียะฮฺ (Qādiriyah) อะหมาดียะฮฺ-ชาฮิลียะฮฺ (Ahmadiyah-Shādhiliyah) และอะหมาดียะฮฺ-บะดะวียะฮฺ (Ahmadiyah-Badawiyah) ซึ่งได้ให้รายละเอียดถึงความครอบคลุมของฆะวาริเกาะฮุในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศไทย โดยเฉพาะฆะวาริเกาะฮฺอะหมาดียะฮฺ-ชาฮิลียะฮฺ (Ahmadiyah-Shādhiliyah) และอะหมาดียะฮฺ-บะดะวียะฮฺ (Ahmadiyah-Badawiyah) ที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อภาคใต้

ตอนบน และมีความเกี่ยวข้องกับเกาะยวน้อย เนื่องจากผู้นำเงาะรีเกาะฮและอะหมาดียะฮ-บะดะวีเยฮ (Ahmadiyah-Badawiyah) เข้ามาจากประเทศมาเลเซียคือ ปะหลางแอ หรือโตะครูแอ ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในเกาะยวน้อย แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่า ความเสี่ยงที่จะเกิดความทับซ้อนระหว่างเงาะรีเกาะฮอะหมาดียะฮ-ชาฮิลียะฮ (Ahmadiyah-Shādhiliyah) และอะหมาดียะฮ-บะดะวีเยฮ (Ahmadiyah-Badawiyah) ที่นำไปสู่ความคลาดเคลื่อนของคำสอนหรือเกิดการผสมผสานระหว่างทั้งสองเงาะรีเกาะฮ ยังเป็นประเด็นที่ไม่ได้ถูกศึกษาในดัชนีพนธ์เล่มนี้

Joseph Chinyong Liow (2009) รายงานวิจัยหัวข้อ *Local Networks and Transnational Islam in Thailand (with emphasis on the southernmost provinces)* ในรายงานวิจัยฉบับนี้ได้ประเมินผลกระทบของเครือข่ายมุสลิมข้ามชาติที่มีต่อสังคม การเมือง และพลวัตความขัดแย้งของประเทศไทย โดยการสังเกตเครือข่ายอิสลามข้ามชาติที่สำคัญ 3 กลุ่ม คือสมาคมเยาวชนมุสลิมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากภราดรภาพมุสลิมแห่งประเทศไทย (YMAT), กลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีฮ์ และกลุ่มสะละฟียะฮ์ ซึ่งทั้งสามกลุ่มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นอย่างมาก รวมไปถึงในพื้นที่เกาะยวน้อยที่ได้รับอิทธิพลการฟื้นฟูอิสลามจากทั้งสามกลุ่มดังกล่าวนี้ แต่ขอบเขตรายงานวิจัยฉบับนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น ดังนั้นเป็นช่องว่างให้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความเชื่อมโยงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของทั้งสามกลุ่มในเกาะยวน้อย

ต่อมาผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เกาะยวน้อย พบว่ามีเพียงการศึกษาในด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และวัฒนธรรมบางอย่างที่เป็นส่วนน้อย เช่น

นวพันธ์ นาคบรรพ์ (2550 : 48-86) ในวิทยานิพนธ์หัวข้อ **แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา** ได้กล่าวถึง ลักษณะทางกายภาพ สภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพสังคม วัฒนธรรมของเกาะยวน้อยว่า “ชุมชนเกาะยวน้อยมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามอีกทั้งวิถีชีวิตของชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์และมีความงดงามในการดำเนินชีวิต ทั้งในรูปแบบการประกอบอาชีพ ที่อยู่อาศัย และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา”

วิชชุดา ให้เจริญ (2544 : 41) ในวิทยานิพนธ์หัวข้อ **การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา** ได้ระบุว่า “ชุมชนเกาะยวน้อยแม้จะเป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่มีสภาพเป็นเพียงหนึ่งในสามตำบลของอำเภอเกาะยวงจังหวัดพังงา แต่ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเกาะตั้งอยู่ใจกลางอ่าวพังงาทำให้มีทรัพยากรธรรมชาติ

ทางทะเลอุดมสมบูรณ์ ผู้คนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเกาะยาวน้อยได้อาศัยทำการประมงเลี้ยงชีพตลอดมาจนกระทั่งมีความเปลี่ยนแปลงในการจัดการทรัพยากรเกิดขึ้นเมื่อจำนวนประชากรที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันนั้นมีมากขึ้น ส่งผลให้มีการแข่งขันแย่งชิงในผลประโยชน์ของทรัพยากรหลากหลายรูปแบบและการเข้ามาบีบบทบาทของภาครัฐ โดยการออกนโยบายส่งเสริมให้มีการเพิ่มผลผลิตทางการประมงเพื่อการบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออกทำให้ชุมชนเกาะยาวน้อยต้องประสบกับปัญหาหลายประการส่งผลให้ชุมชนต้องหาทางออกและปรับตัวให้สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงนั้น”

ทยา เตชะเสน (2558 : 28) ในรายงานวิจัยหัวข้อ **การศึกษาและอนุรักษ์ “เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา** กล่าวว่า ส่วนหนึ่งจากวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์และยังคงปรากฏเด่นชัดอยู่ นั่นคือ การขับร้องดีเกีย ความเป็นมาของเพลง “ดีเกีย” บนเกาะยาวน้อยว่าเป็นเพลงสวดที่มาจากภาษาอาหรับ จากนั้นถูกดัดแปลงมาเป็นภาษาไทย ท้องถิ่นหรือภาษาใต้ ที่มาของเพลงไม่พบหลักฐานว่านำเข้ามาใช้ร้องในเกาะยาวเมื่อไหร่ โต๊ะอิหม่าม เข็มเล่าว่าได้ศึกษาการร้องเพลงดีเกียจากโต๊ะครูแอ โรมินเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ซึ่งในขณะนั้น โต๊ะอิหม่ามแอคือผู้นำทางศาสนาของเกาะยาวน้อย ที่มีชาวบ้านนับถือในขณะนั้น ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าแม้ในรายงานวิจัยฉบับนี้จะกล่าวถึงวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อย แต่เป็นการศึกษาเจาะลึกแค่บางส่วนของวัฒนธรรมมุสลิมเกาะยาวน้อยเท่านั้น

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรมในภาคใต้ ได้แก่

ปรีชาชาญ แก้วนุ้ย (2556 : บทคัดย่อ) ในวิทยานิพนธ์หัวข้อ **การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธกับมุสลิมในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง** พบว่า ระดับของปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนล่างอยู่ในระดับมาก ส่วนระดับการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธกับไทยมุสลิมในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนล่างอยู่ในระดับปานกลาง

อาดิช วารีกูล (2547 : บทคัดย่อ) ในวิทยานิพนธ์หัวข้อ **ศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมบ้านนาทับ ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา** พบว่า ความเป็นอยู่ของชุมชนสองกลุ่มที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมต่างกัน แต่สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมและชุมชนเดียวกัน โดยการประยุกต์วัฒนธรรมให้เกิดการผสมผสานร่วมกัน ส่งผลให้กลุ่มคนมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ดำรงชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุข ยอมรับเกียรติ ศักดิ์ศรี และคุณค่าต่อกันและกัน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความเข้าใจถึงวัฒนธรรมของกลุ่มดังกล่าวได้อย่างถูกต้อง

แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง (2546 : บทคัดย่อ) ในวิทยานิพนธ์หัวข้อ **การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวมลายูมุสลิมและชาวจีนในย่านสายกลาง** พบว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ทำให้เกิดสำนึกทางชาติพันธุ์ในสังคมเมืองยะลา ระหว่างชาวมลายูมุสลิมกับชาวจีน ซึ่งทั้งสองชาติพันธุ์ต่างมีกระบวนการให้ความหมายและสร้างตัวตนของกลุ่มเพื่อจำแนกกลุ่มของตนจากอีกกลุ่มอย่างชัดเจน แต่ในขณะเดียวกันย่านสายกลางคนมลายูมุสลิมกับคนจีนกลับมีค่านิยมร่วมกันมีกลไกการปรับตัวและลดความขัดแย้งในการอาศัยอยู่ร่วมกัน รวมทั้งคนมลายูมุสลิมมีการปรับอัตลักษณ์ของตนเองในการอยู่ร่วมกับกลุ่มคนจีน

อาภรณ์ อุกฤษณ์ (2554 : บทคัดย่อ) ในดุขุณีนิพนธ์หัวข้อ **พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์ธำรงของชาวเกาะลันตา จังหวัดกระบี่** พบว่า โครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ประกอบด้วยความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ การแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การยกลูกให้เป็นลูกบุญธรรมแก่กัน การให้ลูกเป็นเกลอกันการพึ่งพาหมอต่าแยร์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยน แบ่งปันเสื้อผ้า อาหาร และของใช้จำเป็น การเข้าร่วมงานประเพณีซึ่งกันและกัน การศึกษาในโรงเรียนเดียวกันและการรับวัฒนธรรม ต่างกลุ่มเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของตน ตลอดจนสำนึกร่วมในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ ร่วมของชาวเกาะลันตา

ในงานวิจัยเกี่ยวกับการผสมผสานดังกล่าวมุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของผู้วิจัยที่มุ่งไปในประเด็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดในศาสนาอิสลาม

อย่างไรก็ตามงานวิจัยทั้ง 7 เล่มข้างต้นมีประโยชน์ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยงานวิจัย 3 เล่มแรกช่วยทำให้เห็นภาพของสังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมของพื้นที่เกาะยาวน้อย ส่วนงานวิจัย 4 เล่มหลัง ช่วยให้เห็นภาพของการผสมผสานและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรม โดยเฉพาะงานวิจัยของแพร ศิริศักดิ์ดำเกิงและอาภรณ์ อุกฤษณ์ ที่อาศัยเทคนิคทางมานุษยวิทยา ชาติพันธุ์วรรณาในการเก็บข้อมูล

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการผสมผสานและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด **เอกรินทร์ ต่วนศิริ (2553 :บทคัดย่อ)** ในหัวข้อ **การเมืองแห่งอัตลักษณ์ : ความหลากหลายและพลวัตของ "มลายูมุสลิมปัตตานี"** ในจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่า ความหลากหลายทางด้านความคิดในมิติทางด้านศาสนา ของกลุ่มคณะเก่า และคณะใหม่ ไม่ได้นำไปสู่ความรุนแรง อีกทั้งผู้นำของทั้งสองกลุ่ม ได้หันมาร่วมมือในการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม จากผลวิจัยดังกล่าวเมื่อเทียบกับสถานการณ์ในยุคปัจจุบันปี 2563 มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะพัฒนาการของสังคมก่อเกิดกลุ่มแนวคิด

และองค์กรที่หลากหลายขึ้น การสื่อสาร การโต้ตอบครอบคลุมไปยังทุกสถานที่ ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ที่มีรายละเอียดและองค์ประกอบมากกว่าความขัดแย้งของกลุ่มคณะเก่าและคณะใหม่ในช่วงพ.ศ. 2553

1.2.5 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.2.5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการฟื้นฟูอิสลาม

อิบนุ มัณซูร (Ibn Manzur 1990) กล่าวว่า การฟื้นฟู มีรากศัพท์มาจาก *جَدَّدَ يُجَدِّدُ ، تَجَدَّدًا* หมายถึง การทำให้ใหม่ หรือชีวิตใหม่ พื้นฐานสำหรับแนวคิดการฟื้นฟูอิสลามในหมู่ชาวมุสลิมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของอัลหะดีษที่ว่า

((إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا))

رواه أبو داود، د.ت. : 4291

ความว่า “แท้จริงอัลลอฮ์ ^ﷻ จะทรงบังเกิดขึ้นให้แก่ประชาชาตินี้ ในทุก ๆ ต้นของ 100 ปี บุคคลที่จะมาฟื้นฟูศาสนาของพวกเขา⁴”

(บันทึกโดย Abu dawud, n.d. : 4291)

अबดุลลอฮ์ ซะอีด (Abdullah Saeed 2006 : 129) กล่าวว่า การฟื้นฟูอิสลาม (Islamic Renewal) หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า *تجدد* (تجديد) ซึ่งเป็นธรรมเนียมของสังคมอิสลามที่จะมี มุญัจจิด (Renewer) ลุกขึ้นมาฟื้นฟูความเชื่อและวิถีแห่งอิสลาม แม้บางกลุ่มที่เคร่งครัดในตัวเองจะปฏิเสธการเพิ่มขึ้นของจำนวนมุญัจจิด แต่นักวิชาการอิสลามส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่าในแต่ละช่วงเวลา และในแต่ละสังคม ยังคงมีมุญัจจิดที่สืบทอดเจตนารมณ์ ได้ปรากฏตัวขึ้นเพื่อปกป้องและโต้แย้งความไม่ถูกต้อง อย่างเช่น อะหมัด อิบนุฮัมบาล (Ahmad IbnHanban 780-855) อัลฆอซาลี (Al-Ghazali 1059-1111) และอิบนุตัยมียะฮ์ (Ibn Taymiyya 1263-1328)

อัลเกาะเราะฮ์ควี (Al-Qaradhawi 1994) กล่าวว่า การฟื้นฟูอิสลามหมายถึง ความพยายามในการฟื้นฟูบางสิ่งให้กลับคืนสู่สภาพเดิม จนดูเหมือนสิ่งใหม่โดยอาศัยการเสริมสร้างบางสิ่งที่ยั่งยืน ช่อมแซมรอยร้าวให้ใกล้เคียงกับสภาพเดิม อีกนัยหนึ่งไม่ได้หมายถึงการรื้อถอนโครงสร้างเดิมหรือแทนที่ด้วยโครงสร้างใหม่ความพยายามในการฟื้นฟูศาสนาไม่ได้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ แต่การฟื้นฟูให้กลับไปสู่หลักการและแนวทางในช่วงเวลาของบรรพชนในสามร้อยปีแรก

อีกนัยหนึ่งการฟื้นฟูอิสลาม หมายถึงการนำประชาชาติกลับสู่คำสอนดั้งเดิมของศาสนาอิสลามที่แปดเปื้อนและบิดเบือนด้วยการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และเวลา แต่ในขณะเดียวกัน

⁴ อัซซะคอวี (Al-Sakhawi 1985 : 149) ได้กล่าวว่า เป็นสายรายงานที่อยู่ในระดับที่น่าเชื่อถือ (เศาะหีห)

ก็สามารถตีความและให้ความคิดเห็นใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของยุคสมัย โดยยังคงยึดตามอัลกุรอานและอัลหะดีษ (Abidin, 2015)

หัดดาด (Haddad n.d. 5-24) กล่าวว่า แนวคิดการฟื้นฟูอิสลาม เป็นแนวคิดที่สำคัญทางศาสนา ซึ่งได้ปรากฏให้เห็นตลอดในประวัติศาสตร์อิสลาม เพื่ออ้างไว้ซึ่งหลักการพื้นฐานของศาสนาอิสลาม และการสร้างสังคมใหม่ให้สอดคล้องกับอัลกุรอานและวิถีปฏิบัติของศาสนทูตผู้ยิ่งใหญ่

การฟื้นฟูอิสลาม มีสองประเภทด้วย คือการฟื้นฟูทางกายภาพ และการฟื้นฟูทางจิตวิญญาณ การฟื้นฟูทางกายภาพคือการปรับปรุงที่เกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ ตัวอย่างเช่นการบูรณะอาคารมัสยิด การฟื้นฟูทางกายภาพไม่ได้หมายถึงการรื้อถอนอาคารเก่าแล้วสร้างอาคารอื่นบนพื้นที่เก่า แต่สิ่งที่เรียกว่าการฟื้นฟูในที่นี้ หมายถึงการรักษาอาคารเก่าโดยคงไว้ซึ่งรูปแบบเดิม ส่วนการฟื้นฟูทางจิตวิญญาณนั้น คือการพัฒนาด้านจิตใจ และการขัดเกลาหัวใจให้สะอาดปราศจากมลทินและความโสมมทั้งหลาย และสร้างสายสัมพันธ์แห่งศรัทธาอย่างมั่นคงให้เกิดขึ้น (Al-Qaradhawi, 1994 , Majid, 2000)

ไอรา เอ็ม ลาไพดัส (Ira M. Lapidus n.d. 521-523) กล่าวว่า "การฟื้นฟูอิสลาม" เป็นคำที่ครอบคลุม ขึ้นอยู่กับแต่ละกลุ่มจะให้คำจำกัดความ บางกลุ่มมีแนวคิดคตินิยมอิสลาม บางกลุ่มมีแนวคิดพหุนิยม บางกลุ่มมีแนวคิดทางจิตวิญญาณเป็นหลัก บางกลุ่มก็ฝึกฝนการเมืองที่มีทั้งประชาธิปไตย และแซกคิวลาร์

ร็อบ เจ วิลเลียม (Rob J. Williams 2017) กล่าวว่าตั้งแต่ในศตวรรษที่ 18 การฟื้นฟูอิสลามแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจารีตชนนึ่งรุ่นหลัง (Late Sunni Traditionalists) กลุ่มสะละฟีเยสมัยใหม่ (Modernist Salafism) กลุ่มสะละฟีเยอนุรักษ์นิยม (Traditionalist Salafism) และกลุ่มวะฮาบีเย (Wahabism)

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับโอลิวีเยร์ รอย (Olivier Roy 2001 : 30-31) กล่าวว่า การฟื้นฟูอิสลามนั้นเริ่มต้นในศตวรรษที่ 18 ด้วยแนวคิดกลุ่มอนุชนนึ่งอนุรักษ์นิยม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มศูฟีเย (Sufism) และกลุ่มที่ยึดถือตามสำนักคิดทางกฎหมายอิสลามอย่างเคร่งครัด (Taqlid) ต่อมามีกลุ่มที่เน้นการฟื้นฟูหลักความเชื่อและวิพากษ์กลุ่มคนที่คลั่งไคล้ในตัวผู้รู้ ตลอดจนบูชาหลุมฝังศพ อีกทั้งยังเรียกร้องให้กลับไปยึดตัวบทอย่างเคร่งครัดและวิถีของบรรพชนสามร้อยปีแรกในการวินิจฉัยประเด็น

ต่าง ๆ อย่างเช่นกลุ่มวะฮาบี⁵ อัลอัฟฆอนี⁶ (Al-Afghani 1839-1897) และมุฮัมมัด अबดุลฮ์⁷ (Muhummad Abduh 1849-1905) ที่เรียกขานตัวเองว่า สะละฟีย

1.2.5.2 แนวคิดความขัดแย้ง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2546 อธิบาย ขัดแย้ง โดยแยกออกเป็นสองคำ คำแรกคือ ขัด หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ซินไว้ ส่วนคำที่สองคือ แย้ง หมายถึง ไม่ตรงกัน ไม่ลงรอยกัน ต้านไว้ ทานไว้ รวมความหมายแล้ว ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพความไม่ลงรอยกันคือไม่ยอมทำตามและยังมีความต้านทานไว้

อรุณ รักรธรรม (2538 : 86) กล่าวว่า ความขัดแย้ง (Conflict) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินคือ Configure ซึ่งแปลว่าการต่อสู้ (Fight) หมายถึง การทำสงคราม ความไม่ลงรอย หรือการเข้ากันไม่ได้ การคัดค้านซึ่งกันและกัน หรือ ฝ่ายตรงข้าม

ซอลิห์ อิบน์ अबดุลลอฮ์ ฮามิด (Salih Ibn Abdullah Hamid : 7) กล่าวว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ปรากฏการณ์ที่ทำให้บุคคลต่างอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติให้เป็นที่พอใจได้ทั้งสองฝ่าย หากปล่อยปละละเลยไม่หาทางทำความเข้าใจอาจนำไปสู่ความแตกแยก

วันชัย วัฒนศัพท์ (2545 : 2) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้กัน หรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมองหรือรสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร เป็นต้น ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นในตัวใครคนใดคนหนึ่งหรือขัดแย้งกับคนอื่นหรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลาย ๆ กลุ่ม

Shahin, Saifuddin Husin (1993: 41-42) ได้นิยามความหมายของความขัดแย้งไว้มาก โดยเน้นที่ความแตกต่างระหว่างบุคคลว่า ความขัดแย้งหมายถึง การที่บุคคลสองฝ่ายมีข้อมูลค่านิยม ความเชื่อความคิดเห็นและความรู้สึกแตกต่างกัน

Alwani, Taha Jabir (1995: 150-152) ได้ให้ความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ แนวคิดเดิมและแนวคิดสมัยใหม่หรือแนวคิดสมัยปัจจุบันนั่นเองเช่นเดียวกันกับ จรรยา เสียงเทียนชัย. (2544: 16, อ้างอิงถึงใน Neghlingale 1974) ซึ่งได้กล่าวถึงแนวคิดความขัดแย้งไว้ดังนี้คือ

⁵ กลุ่มวะฮาบี (Wahabism) คือกลุ่มที่ยึดถือตามแนวคิดของสะละฟีย โดยใช้วิธีการฟื้นฟูอิสลามตามแนวทางของมุฮัมมัด อิบน์ अबดุลวะฮาบ (Muhummad Ibn Abd Al-Wahhab) กลุ่มวะฮาบีไม่ชอบการถูกเรียกว่า วะฮาบี ในช่วงแรกพวกเขาเรียกขานตนเองว่า อัลมุวะหิดูน (Al-Muwahhidun) แต่ในช่วงหลังนิยมใช้ชื่อ สะละฟีย มากกว่า (Muhummad Ibn Ali 2015)

⁶ อัลฟฆอนีถือเป็นบิดาผู้ก่อตั้งและผู้ริเริ่มแนวคิดอิสลามสมัยใหม่ เพื่อตอบสนองปัญหาที่เจ็บปวด ซึ่งเป็นผลมาจากการรุกรานของตะวันตก เขาเริ่มต้นด้วยการสร้างคุณค่าเชิงปฏิบัติที่จำเป็นสำหรับชีวิตในโลกสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้รวมถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองการ ใช้เหตุผลอย่างอิสระ พยายามสร้างอำนาจทางการเมืองและการทหารของรัฐอิสลาม เขาเป็นหนึ่งในนักปฏิรูปการเมืองมุสลิมยุคแรกในช่วงศตวรรษที่ 19 (Tariq 2011)

⁷ เอช. เอ. อาร์. กิบบ์ (H.A. R. Gibb) กล่าวว่า การฟื้นฟูอิสลามของอับดุลฮ์นั้น ประกอบด้วยหลัก 5 ประการ ได้แก่ (1) การทำให้ศาสนาอิสลามบริสุทธิ์จากอิทธิพลที่เสื่อมทราม (2) การปฏิรูปการศึกษา (3) การตีความหลักคำสอนของอิสลามให้สอดคล้องกับความคิดสมัยใหม่ (4) การปกป้องศาสนาอิสลามจากอิทธิพลของยุโรปและการโจมตีของคริสเตียน (5) นำวิทยาศาสตร์และความก้าวหน้าที่เป็นประโยชน์ของตะวันตกมาปรับใช้กับโลกมุสลิม (Hafiz Zakariya 2020)

1. แนวความคิดแบบเก่า คือแนวความคิดที่ปลูกฝังให้มนุษย์มีค่านิยมหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เนื่องจากมายาคติในมนุษย์ที่กลัวความขัดแย้ง มีมุมมองในเชิงลบเกี่ยวกับการถูกคัดค้าน และตระหนักอยู่เสมอว่า ความขัดแย้งคือการเป็นศัตรู

2. แนวคิดแบบใหม่ คือแนวความคิดที่ตระหนักว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้น หรือเป็น สิ่งที่ควรเกิดขึ้น แต่ต้องมีการกระตุ้นและควบคุมให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

พรนพ พุกกะพันธ์ (2542: 131) ได้กล่าวถึงการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับความขัดแย้งในเชิงจิตวิทยาโดยได้จำแนกแนวความคิดเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งแตกต่างกันดังนี้

แนวคิดสมัยดั้งเดิม (Traditional View) มุมมองสมัยดั้งเดิมมีมุมมองว่า ความขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี และมีผลกระทบด้านลบต่อองค์กรอยู่เสมอ ความขัดแย้งจะกลายเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกับ ความรุนแรง การทำลาย และการไร้เหตุผล เนื่องจากความขัดแย้งทำให้เสียหาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้นำหรือผู้ดูแลที่จะต้องมีความรับผิดชอบที่จะต้องลบล้างความขัดแย้งขององค์กร

แนวคิดด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations View) มุมมองด้านมนุษยสัมพันธ์มีอิทธิพลทางความคิดต่อนักวิชาการในประเด็นความขัดแย้งตั้งแต่ปลายพ.ศ. 2483 จนถึงพ.ศ. 2513 แนวคิดดังกล่าวนี้ยืนยันว่า ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและทุกองค์กรไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดนี้จึงให้การสนับสนุนความขัดแย้ง โดยมีมุมมองว่า เหตุผลของการเกิดความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งในบางสถานการณ์ความขัดแย้งจะสร้างคุณประโยชน์ให้กับองค์กรได้

แนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) มุมมองที่เป็นแนวความคิดสมัยใหม่สนับสนุนให้ผู้บริหารรักษาระดับความขัดแย้งภายในองค์กรให้อยู่ในระดับต่ำที่สุดเพียงพอต่อการสร้างสรรค์องค์กรให้เจริญเติบโต ซึ่งต้องวางอยู่บนรากฐานของความสามัคคี และความร่วมมือภายในองค์กร

Al-Muktary, Agy Ibn Muhamad, (1993: 8) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งออกมาเป็น 3 ประเภทคือ

1. ความขัดแย้งที่มีผู้ถูกตำหนิ เช่น ความขัดแย้งระหว่างผู้ศรัทธากับผู้ปฏิเสธศรัทธา ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ هَذَا نِ حَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَيْبِهِمْ ﴾

(سورة الحج : 19)

ความว่า“ ผู้โต้เถียงทั้งสองฝ่ายนี้ต่างก็ได้เถียงกันเกี่ยวกับพระเจ้าของพวกเขา ... ”

(ส่วนหนึ่งจากโองการที่ 19: อัลฮัจญ์)

จากโองการอัลกุรอานข้างต้นพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ได้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และผู้ที่ปฏิเสธต่อการศรัทธานั้นต่างก็ได้เคียงข้างกันกับการหลักศรัทธาของแต่ละฝ่าย ซึ่งเป็นที่แน่ชัดว่า ในความขัดแย้งลักษณะดังกล่าวจะต้องมีการพาดพิงหรือตำหนิถึงหลักศรัทธาของอีกฝ่าย

2. ความขัดแย้งที่ต้องยกย่อง หมายถึงความขัดแย้งระหว่างพวกตั้งภาคีกับพวกชาวคัมภีร์ในด้านความเป็นอยู่ พฤติกรรม และวันสำคัญของพวกเขา โดยถูกห้ามไม่ให้ตามแบบของพวกเขา

3. ความขัดแย้งที่ถูกตามกฎหมายและเป็นที่ยอมรับ คือความขัดแย้งระหว่างบรรดานักวิชาการอิสลามต่อประเด็นทางนิติศาสตร์ต่าง ๆ ดังที่ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

((إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ))

(أخرجه البخاري (7352))

ความว่า “เมื่อผู้พิพากษาได้ตัดสิน แล้วเขาได้ทำการวินิจฉัย (อย่างเต็มความสามารถ) แล้วเขาได้ (ตัดสิน) ถูกต้อง เขาก็จะได้รับการตอบแทนผลบุญสองเท่า และเมื่อเขาได้ตัดสิน แล้วเขาได้ทำการวินิจฉัย (อย่างเต็มความสามารถ) แล้วผิดพลาด เขาก็ได้รับการตอบแทนผลบุญหนึ่งเท่า”

(รายงานโดยบุคคอรีย์ 7352)

Musa Ibn yahya (2006: 62) ได้กล่าวว่าท่านอิบนุ ตัยมียะฮ์ ได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 ประเภทคือความขัดแย้งที่หลากหลายและความขัดแย้งที่เป็นตรงกันข้ามหรือศัตรู ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿ وَدَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِي الْحَرْثِ إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَاهِدِينَ فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ وَكُنَّا فَاعِلِينَ ﴾

(سورة الأنبياء : 79-78)

ความว่า “และจงรำลึกถึงเรื่องราวของดาวิดและสุลัยมาน เมื่อเขาทั้งสองได้ตัดสินใจเรื่องไร่นาเมื่อฝูงแกะของชนหมู่มึงได้หลบเข้าไปกินพืชในเวลากลางคืน และเราเป็น

พยายามต่อการตัดสินใจของพวกเขา ดังนั้น เราได้ตั้งใจให้สุลัยมานเข้าใจการตัดสินใจนั้น และเราได้ให้ความเฉลียวฉลาดและวิชาความรู้ที่หลักแหลมแก่แต่ละคน และเราได้ทำให้อูซาและนกอแซร์ร้องสวดพร้อมกับดาวูด และเราเป็นผู้กระทำให้สิ่งเหล่านี้”

(อัล-อันบิยาห์ : 78-79)

1.2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม

การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางภูมิหลังและมีความแตกต่างทางแนวคิด ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดสันติภาพของสังคม มนุษยชาติในอดีตพยายามค้นหาสันติภาพ ตลอดจนได้พัฒนาหลักการและพันธสัญญามากมายเพื่อหล่อหลอม

1.แนวคิดตะอาอูซ

อิบรอฮีม อะนีส และคณะ (Ibrahim Anis 2004) กล่าวว่า แนวคิดตะอาอูซ (TAAYUSH) ภาษาอาหรับใช้คำว่า التعايش ซึ่งหมายถึงการอยู่ร่วมกับลูกหลานศาสนาซุนนิตออตมัน (มวลมนุษยชาติ) ด้วยสันติภาพปราศจากความขัดแย้ง และใช้ชีวิตร่วมกันด้วยความรักและความโอบอ้อมอารีต่อกัน วะลีด อะหมัด มุซาอะดะฮฺ (Walid Ahmad Musaadah 2010 : 254) กล่าวว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม คือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ให้ความเคารพซึ่งกันและกัน โดยไม่ครอบงำหรือกีดกันระหว่างกัน

เวเนอร์ (Eugene Weiner 1998 : 13-24) กล่าวว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม คือ สภาวะการณ์ที่กลุ่มสองกลุ่มขึ้นไป อยู่ร่วมกันโดยเคารพความแตกต่างระหว่างกัน และแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วยสันติวิธี

ส่วนในแง่มุมมองทางด้านศาสนาที่สอดคล้องกับความหมายในการวิจัยครั้งนี้คือทัศนะของ अबดุลเราะห์มาน (Abdur Rahman Toyese Adesokan 2015) กล่าวว่า แนวคิดตะอาอูซ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้กลุ่มศรัทธาชนที่มีอุดมการณ์ทางศาสนาและภูมิหลังที่แตกต่างกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ด้วยความเข้าใจซึ่งกันและกัน และมีความอดทนอดกลั้นต่อกัน

อย่างไรก็ตาม อัลซุยูฏี (Al-Suyuty 2007) กล่าวว่า แนวคิดตะอาอูซนั้น ไม่ใช่คำศัพท์ใหม่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างที่ใครหลายคนเข้าใจ แต่มันมาพร้อมกับสังคมตั้งแต่ในอดีต

โอมีร์ อินจา (Omer inja 2015 : 225) กล่าวว่า เมื่อใดก็ตามที่สังคมในอดีตเผชิญกับความเลวร้าย อัลลอฮ์ ﷻ จะมีพระเมตตาส่งศาสนทูตลงมาเพื่อกำจัดให้มนุษย์มีความตระหนักถึงวัฒนธรรมทางสังคม เพื่อให้มวลมนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข ดังนั้นการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่สันติภาพจึงเป็นส่วนหนึ่งของพระบัญชาของอัลลอฮ์ ﷻ

Angela Nyawira Khaminwa (2003) กล่าวว่าหลักการตะอะลุซ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. **Active Coexistence** คือการปฏิสัมพันธ์ด้วยการยอมรับและเคารพในความหลากหลายโดยในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน การผสมผสานทางวัฒนธรรมประเภทนี้แสดงให้เห็นถึงสันติภาพของสังคมบนพื้นฐานของความยุติธรรม

2. **Passive Coexistence** คือการอดทนอดกลั้นต่อการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน มีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างชนกลุ่มใหญ่และชนกลุ่มน้อยในการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาส แต่ด้วยเหตุความยุติธรรมในสังคมไม่ปรากฏเด่นชัด โครงสร้างทางสังคมไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อสนับสนุนความเท่าเทียม และแต่ละกลุ่มชนยังคงมีความอดทนอดกลั้น จึงส่งผลให้การผสมผสานทางวัฒนธรรมประเภทนี้แม้จะปราศจากความขัดแย้งและความรุนแรง แต่ก็ไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม

ซึ่งในสมัยของท่านศาสนทูตได้มีการสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางของแนวคิดตะอะลุซในสังคมที่มีความแตกต่างทางแนวคิด หรือสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ไว้ 4 แนวทาง

1. ขณะที่อยู่ในนครมักกะฮ์ ซึ่งมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ภายใต้อำนาจของศัตรูที่กดขี่ข่มเหงและบีบบังคับให้มุสลิมนั้นเป็นกลุ่มคนชายขอบ ท่านศาสนทูตจึงเรียกร้องให้มุสลิมมีความขันติและอดทนเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรง

2. ขณะที่ลี้ภัยไปยังเอธิโอเปีย ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่มุสลิมเป็นผู้อพยพไปยังเมืองที่อยู่ภายใต้การปกครองของคริสตจักรที่มีคุณธรรม โดยคุ้มครองความปลอดภัย รักษาสิทธิและเสรีภาพในการปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม มุสลิมกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นแบบอย่างที่สวยงามในการอยู่ร่วมกันกับกลุ่มอื่น เพราะมีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองอยู่ตลอดเวลาที่อยู่ในเอธิโอเปีย

3. ช่วงแรกขณะอยู่นครมาดีนะฮ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ต้องอยู่ร่วมกันกับกลุ่มชนที่หลากหลายทั้งชาวยิว กลุ่มคนนอกรีต และกลุ่มอื่นๆ ดังนั้นท่านศาสนทูตมีความปรารถนาที่จะให้สังคม

ในนครมาดีนะฮ์อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและปลอดภัย จึงได้ลงมือร่างพันธสัญญาต่าง ๆ คຸ້ມครองสิทธิ และเสรีภาพทั้งในด้านปัจเจกและกลุ่มชน

4. ขณะอยู่นครมาดีนะฮ์ ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่อิสลามเป็นชนกลุ่มใหญ่ในสังคม แต่ยังคงไว้ซึ่ง ความยุติธรรมและความเสมอภาคของสังคม มีหลักประการคຸ້ມครองชีวิตและทรัพย์สินของทุกกลุ่มชน ตลอดจนไม่แทรกแซงหรือก้าวก่ายสิทธิและเสรีภาพของกลุ่มชนอื่น (ที่มา <https://www.dar-alifta.org.com>)

2. แนวคิดวะสะฎียะฮ์

อิบนุ มัณซูร (Ibnu manzur n.d. 7:426) กล่าวว่า วะสะฎียะฮ์ เป็นภาษาอาหรับมาจาก คำว่า วะสะฎอ ซึ่งมีความหมายหลายความหมาย เช่น วัสดุ เป็นคำนามที่มีความหมายว่า ตรงกลางในระหว่างสองอย่าง ดังคำพูดที่ว่า ฉันทจับตรงกลางเชือก ฉันททำหักตรงกลางโบว์ และฉันทนั่งตรงกลางบ้าน

ความหมายในเชิงวิชาการท่าน วะฮบะฮ์ อัลซุฮัยลีย (Wabah Al-Suhaili n.d. 5) นิยามว่า คือดุลยภาพ ซึ่งครอบคลุมทุกมิติของชีวิต ทั้งมิติหลักความเชื่อ และความศรัทธา ท่าทีจุดยืน คุณธรรม จริยธรรม ระบบการบริหารการเมืองการ ปกครอง และการอยู่ร่วมกันกล่าวคือ อิสลาม เป็นศาสนาที่มีดุลยภาพภายในตัวโดยไม่สุดโต่ง และไม่หย่อนยาน และท่านยูซุฟอัล กอรอฎอวี (Yusuf Al-Qaradhawi 1999 : 15) ให้คำนิยามว่า คือดุลยภาพหรือความ สมดุลระหว่างสองสิ่งที่แตกต่างกันโดยไม ก่อให้เกิด ผลเสียระหว่างสองอย่างดังกล่าวดุลยภาพคือ คุณลักษณะพิเศษของประชาชาติอิสลาม

อีสม่าแอะ กาเต๊ะ (2561) กล่าวว่า แนวคิดวะสะฎียะฮ์ หรือดุลยภาพทางสังคมมี 5 ประกอบด้วยกัน คือ

1. การเกิดขึ้นของความแตกต่าง นั้นถือเป็นกฎสภาวะการณ์ที่อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกำหนดไว้ความ หลากหลายทางกายภาพและสรรพสิ่งต่าง ๆ นั้นมีมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งสอดคล้องกับกฎสภาวะการณ์ของ พระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ที่ทรงประสงค์จะให้เป็นอย่างนั้น โดยธรรมชาติของสรรพสิ่งที่มีชีวิตในโลกนี้ล้วน แล้วแต่อยู่บนฐานของความแตกต่างและความหลากหลาย ทั้งนี้มวลมนุษยชาติทั้งผองล้วนแล้วแต่ถูก บังเกิดในลักษณะอันสอดคล้องกับครรลองของจักรวาลนี้ ซึ่งอยู่บนฐานของความแตกต่างความ หลากหลายทางสีผิวชนชาติ ชาติพันธุ์ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี โดยหลักแล้วสิ่งเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับ ความต่างของภูมิศาสตร์ของแต่ละถิ่น หากใครปฏิเสธในความแตกต่างความ หลากหลายนี้แล้ว แน่แน่นอนเป็นการขัดกับหลักของการกำหนดกฎสภาวะการณ์ของพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ในการสร้างสรรค์ จักรวาลนี้แน่นอน

2. ไม่มีการบังคับนับถือศาสนา และให้ความสำคัญในการตะวะฮฺ เจตจางสูงสุดของมนุษย์คือ มีความอิสระอย่างที่ว่าพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ มีความสามารถที่จะสรรค์สร้างสรรพสิ่งให้มีความเป็นอันเดียวกันมีความเหมือนคล้ายคลึงกัน ไม่มีความแตกต่างหรือหลากหลายแน่นอน พระองค์สามารถกระทำได้ หากแต่พระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ไม่ทรงประสงค์เช่นนั้นด้วยเหตุผลของพระองค์ซึ่งมนุษย์ทั้งปวงไม่สามารถล่วงรู้ได้ เมื่อพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ประสงค์ที่จะให้มีความหลากหลายความแตกต่างของสรรพสิ่งเหล่านั้น ให้ดำรงอยู่ตลอดไปแน่นอนพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ก็ไม่ทรงบังคับมนุษย์เช่นกันในการเลือกทางเดินของชีวิตพร้อมกันนี้ยังเปิดให้มีเจตจางเสรี มีความเป็นอิสระทางความคิด ความเชื่อประเพณี วัฒนธรรม และพระองค์ยังได้กำชับกับมุสลิมว่าการบังคับผู้อื่นที่มีไข่มุสลิมให้ยอมรับหรือ ศรัทธาในหนทางของพระองค์

3. ความยุติธรรมของศาสนาอิสลาม ความยุติธรรมเป็นหนึ่งในความหมายของอัลวะสฎียะฮฺ อิสลามเป็นศาสนาแห่งความยุติธรรม มาสู่ประชาชาติพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ ทรงกำหนด ตราซึ่งที่ละเอียดอ่อนยิ่งเพื่อให้มนุษย์ฮารังไว้ซึ่งความเที่ยงธรรมและสั่งกำชับให้ระวังตัวจากการกระทำที่ไม่เป็นธรรมและกตชี

4. ความเสมอภาคของศาสนาอิสลาม ความเสมอภาคเป็นที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

5. การให้เกียรติต่อมวลมนุษยชาติทั้งหลายของศาสนาอิสลาม อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยกย่องและให้เกียรติมวล มนุษยชาติทั้งหลายทุกเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ศาสนา ไม่ว่าจะเป็นคนผิวดำ หรือผิวขาว ชาติพันธุ์ อารับหรือไม่ใช่อารับ มุสลิม หรือไม่ไข่มุสลิม และทรงยกสถานของมนุษยชาติทั้งหลายเหนือสรรพสิ่งอื่นใด

1.2.5.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมอิสลาม

บรรจง บินกาซัน (2522 : 161) กล่าวว่า “อิสลามเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสำหรับมนุษย์ในทุกอิริยาบถ ซึ่งในคำสอนของอิสลามมีทั้งกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ครอบคลุมถึงเรื่อง เศรษฐกิจ การปกครอง กฎหมาย วัฒนธรรม จริยธรรม วิทยาการต่างๆ ตลอดจนจิตวิญญาณและพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีคัมภีร์อัลกุรอานและแบบอย่างคำสอนของศาสนทูตมุฮัมมัดเป็นบทบัญญัติสูงสุด”

ส่วนอารง สุทธิศาสน์ (2519:133) มีความเห็นว่าวัฒนธรรมกับเรื่องศาสนาก็คือเรื่องเดียวกัน แยกกันไม่ออกเพราะส่วนหนึ่งของศาสนาอิสลาม คือแนวทางการดำรงชีวิตที่สังคมมุสลิมถือว่าถูกต้อง

ดังนั้นหากมองอีกมุมหนึ่งก็คือ “วัฒนธรรมของสังคม” โดยสุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2547: 186) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า แม้ว่าศาสนาอิสลามไม่มีวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ในความเป็นมุสลิมย่อมไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ที่จะต้องมีการรับเอาประเพณีของถิ่นกำเนิดมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม ซึ่งเรียกว่า “วิถีชีวิต” โดยมี (1) ศาสนบัญญัติ (2) ขนบประเพณีที่ไม่ขัดกับศาสนบัญญัติ (3) ระเบียบของบ้านเมือง (4) ความเป็นสากลนิยม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ อักบาร์ เอส. อาเหม็ด (Akbar S. Ahmed) นักมานุษยวิทยาชาวปากีสถานที่ได้เสนอว่า ศาสนาอิสลามนั้นมีเพียงหนึ่ง แต่ความเป็นมุสลิมนั้นมีหลากหลาย (สุเทพ สุรินทร์เสถียร, 2548 : 99) เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2543: 8-10) อธิบายว่า วัฒนธรรมอิสลามมีที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. บทบัญญัติทั้งที่เป็นข้อห้ามไม่ให้ปฏิบัติ และข้อให้ปฏิบัติอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานที่พระเจ้าได้ประทานให้แก่มนุษยชาติโดยผ่านทางศาสนทูตมุฮัมมัด 2. วจนะคำสอนและจริยวัตรที่ท่านศาสนทูตมุฮัมมัดปฏิบัติไว้เป็นแบบอย่าง จะเห็นได้ว่า ศาสนาและวิถีการดำรงชีวิตของมุสลิมนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2541: 7-8) กล่าวว่า สิ่งที่จะเรียกได้ว่าเป็น “วัฒนธรรม” จะต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ

1. องค์วัตถุ (Instrumental and symbolic Objects) ได้แก่ ผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปวัตถุหรือสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสารและถ่ายทอด เช่น รถไถนา อาคารบ้านเรือน เครื่องจักร เป็นต้น

2. องค์การ (association or Organization) ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่มีการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมเป็นมาตรฐานทุกคนในสังคมรับรู้ร่วมกัน มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานแน่นอน เช่น พรรคการเมือง รัฐสภา เป็นต้น

3. องค์พิธีการ (Usage) ได้แก่ วัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปของพิธีกรรมต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งแสดงออกในรูปพิธีกรรม เช่น พิธีการแต่งงาน พิธีไหว้ครูพิธีอุปสมบท โดยพิธีเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพของสังคม เป็นต้น

4. องค์คติหรือความคิด (Concepts) ได้แก่ ระบบความเชื่อแนวความคิด ความรู้ความเข้าใจเรื่องราวต่างๆ อุดมการณ์ทัศนคติเช่น ความเชื่อทางศาสนา แนวความคิดทางการเมือง เป็นต้น

เนื่องจากศาสนาถือเป็นวัฒนธรรมที่ควบคุมสังคมให้อยู่ภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน จึงเป็นแนวคิดที่ผู้วิจัยเห็นว่ามีความสำคัญกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย

1.2.5.5 แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงนักวิชาการให้ความหมายของคำว่าเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้หลายท่านดังนี้ มนฤตย์พล อรุณบุญวาลชาติ (ม.ป.ป.: 1) อธิบายว่า การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงนั้นมีความสัมพันธ์กันซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าของสังคมที่ไม่มีการหยุดอยู่กับที่หรือไม่มี ความล่าช้า เพราะการเปลี่ยนแปลงจะทำให้สิ่งต่างๆ เปลี่ยนไปจากที่เป็นอยู่เดิม หรือมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น สนิท สมักรการ (2538: 2) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรมของกลุ่มคนในสังคม โดยเฉพาะการกระทำหรือพฤติกรรมทางสังคมที่สืบเนื่องมาจาก ความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่มีต่อกัน สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2530: 22-23) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือความ แตกต่างขององค์ภาวะอย่างหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในเวลา ที่ต่างกัน ส่วนโครงสร้างทางสังคม หมายถึงความสัมพันธ์ของบุคคล ทั้งครอบครัว ชนชั้น ชุมชน บรรทัดฐานทางสังคม และเป้าหมาย เป็นต้น ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงเป็นการเปลี่ยนแปลง หรือความแตกต่างในความสัมพันธ์เหล่านี้

กรอบทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง

ทฤษฎีที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มีอยู่จำนวนมากที่สำคัญได้แก่

ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายการปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ หรือ การเปลี่ยนแปลงแบบตะวันตก ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวเป็นกระแสหลักของการพัฒนาหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ถือได้ว่าภาวะทันสมัยเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนา มนฤตย์พล อรุณบุญวาลชาติ (ม.ป.ป.: 19) อธิบายว่า ภาวะทันสมัยเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลง โดยถือแบบอย่าง การพัฒนาระบบเมือง สังคม เศรษฐกิจในแถบยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ ซึ่งเห็นได้ชัดตั้งแต่ คริสต์ศตวรรษที่ 19 สังคมที่ยังไม่เจริญเชื่อว่า การเลียนแบบต่างประเทศจะทำให้สังคมของตนมี สถานภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองดีขึ้นเป็นที่ยอมรับในสังคมโลกเมื่อเทียบกับประเทศอื่นๆ แต่ขณะเดียวกันสังคมเหล่านั้นก็พยายามจะรักษาและคงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามและเป็นเอกลักษณ์ของตน ในสังคมเอเชียแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ภาวะทันสมัยแต่ยังคงรักษาสถานภาพเดิมบางอย่างไว้ได้แก่

1. การรักษามนุษยสัมพันธ์และความกลมกลืนทางสังคม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการยึดมั่น ศาสนา

2. ความเคารพต่ออำนาจหน้าที่และเอกลักษณ์ที่เข้มแข็งของสถาบันที่สำคัญ
3. ความขยันขันแข็งของพลเมือง

1.2.5.5 แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (เมตตา วิวัฒนานุกูล, 2548) แก่นหลักของการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือการเปลี่ยนแปลงทั้งในพฤติกรรมระดับปัจเจกและพฤติกรรมระดับสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมใหม่ และมีการเปรียบเทียบวัฒนธรรมของตนเองกับวัฒนธรรมหลักในพื้นที่ เพราะสังคมและวัฒนธรรมหลักในพื้นที่นั้นมียุทธศาสตร์หรือมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำรงชีวิตประจำวันและบทบาทหน้าที่ ซึ่งถือเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับตัวเพื่อให้อยู่ร่วมกับสังคมใหม่ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ในกระบวนการเข้าสู่วัฒนธรรมอื่นจากตนเอง จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเข้าสู่กระบวนการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Intercultural Adaptation Process)

แนวคิดเรื่องการปรับตัวโดยแบ่งตามทิศทางของอัตลักษณ์ (Identity) ของ Berry และคณะ (1987) กล่าวถึงลักษณะการปรับตัวสู่วัฒนธรรมใหม่ที่เรียกว่า “การรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ (A Cultural Ethnic Identity Typological Mode)” มี 4 ลักษณะคือ

- 1) การยึดติดอยู่กับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเองสูง (Ethnic Oriented Identity)
- 2) การรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ตนเองและปรับรับวัฒนธรรมใหม่มาด้วย (Bicultural Identity)
- 3) การไม่ยึดติดกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนเองและมองว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมใหม่มากกว่า (Assimilation Identity)
- 4) การไม่รู้สึกรู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกของทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองและในระบบวัฒนธรรมใหม่ (Marginal Identity)

แนวคิดเรื่องการปรับตัวแบบ W-curve ของ Ting-Tooney (1999) อธิบายถึงการปรับตัวของผู้แปลกหน้าซึ่งมักใช้กับผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในวัฒนธรรมใหม่อย่างถาวรเป็นรูป w ที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 7 ส่วนคือ

- 1) ช่วงที่ผู้มาอยู่ใหม่รู้สึกตื่นตาตื่นใจ (Honeymoon Stage)
- 2) ช่วงที่บุคคลรู้สึกสับสนแปลกแยกและเครียด (Hostility Stage)

- 3) ช่วงที่บุคคลรู้สึกเข้าที่เข้าทางมากขึ้น (Humorous Stage)
- 4) ช่วงที่บุคคลรู้สึกว่าวัฒนธรรมใหม่เป็นเสมือนบ้านของตนเอง (In-Sync Stage)
- 5) ช่วงที่บุคคลนั้นจะต้องกลับไปสู่วัฒนธรรมเดิมของตนและรู้สึกใจหายอาลัยวัฒนธรรมใหม่ (Ambivalence Stage)
- 6) ช่วงที่บุคคลกลับสู่วัฒนธรรมเดิมของตนเอง แต่กลับรู้สึกว่าวัฒนธรรมเดิมของตนเองนั้นแตกต่างไปจากความคาดหวัง (Re-entry Culture Shock Stage)
- 7) ช่วงที่บุคคลค่อยๆปรับตัวกลับเข้าสู่วัฒนธรรมเดิมของตนเอง (Resocialization Stage)

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่ององค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรม Kim (1995, อ้างถึงในธานีษฐ์ กองแก้ว 2544) การปรับตัวข้ามวัฒนธรรมนั้นจะมีมุมมองเป็น 2 ด้านคือด้านกระบวนการและด้านโครงสร้างของการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมซึ่งเป็นปัจจัยทางการสื่อสารที่มีผลต่อการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมและทั้ง 2 มุมมองนี้มีความเกี่ยวเนื่องกันจึงสามารถสรุปเป็น 6 องค์ประกอบที่มีส่วนช่วยในการปรับตัวทางวัฒนธรรมคือ

- 1) ความสามารถทางการสื่อสารภายใต้วัฒนธรรมเจ้าบ้าน (Host communication competence) ซึ่งทำให้ผู้แปลกหน้าที่เข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมใหม่นั้นมีความรู้ความเข้าใจและแสดงพฤติกรรมสื่อสารที่เหมาะสม
- 2) การสื่อสารภายในสังคมของเจ้าบ้าน (Host social communication) เป็นการศึกษาถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชนของเจ้าบ้าน
- 3) การสื่อสารภายในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง (Ethnic social communication) เป็นการศึกษาถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลและสื่อมวลชนของชนชาติพันธุ์ตนเอง
- 4) สิ่งแวดล้อม (Environment) เป็นการศึกษาถึงลักษณะการเปิดรับของเจ้าบ้านและความเข้มแข็งของกลุ่มชนชาติพันธุ์เดียวกัน
- 5) พื้นฐานลักษณะส่วนบุคคลสิ่งที่ติดตัวและเตรียมตัวไว้ล่วงหน้า (Predisposition) เป็นการศึกษาถึงระดับของการเตรียมตัวและระดับของความเป็นชนชาติพันธุ์รวมถึงบุคลิกภาพ

6) การเปลี่ยนรูประหว่างระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural transformation) ส่งผลให้ผู้แปลกหน้ามีสุขภาพจิตที่ดีและก้าวเข้าสู่ความเป็นผู้สื่อสารระหว่างวัฒนธรรมโดย ไม่ยึดติดกับวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่ง

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการปรับตัวในสังคม ซึ่งถือเป็นแนวคิดที่สำคัญในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์การปรับตัวของมุสลิมเกาะยาวน้อย

1.2.5.6 แนวคิดการธำรงอัตลักษณ์อิสลาม

นิยามของคำว่า “อัตลักษณ์” อัตลักษณ์ (Identity) เป็นคำที่ถูกใช้ในทุกระดับ ทั้งในระดับบุคคล ระดับท้องถิ่น และระดับสากล ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ได้รับความสนใจในทางวิชาการ เพราะเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ทั้งยังเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นมิติของชาติพันธุ์ ชนชั้น ศาสนา และสถานภาพทางครอบครัว

ฮอลล์ (Hall, S. , 1997, 1) กล่าวว่า อัตลักษณ์ หรือ Identity คือสิ่งที่ก่อตัวขึ้นมาในสถานการณ์ที่เหมาะสม และเกิดขึ้นอยู่ภายในวัฒนธรรม ซึ่งวัฒนธรรมนั้นก็เป็โครงสร้างทางสังคม (Social Construct) ที่ไหลเวียนเป็นวงจรแห่งวัฒนธรรม (Circuit of Culture) ดังนั้นอัตลักษณ์จึงถูกผลิต (Produced) ถูกบริโภค (Consumed) และถูกควบคุม (Regulated) ภายใต้วัฒนธรรมพร้อมกับได้สร้างความหมายต่าง ๆ (Creating Meanings) ผ่านระบบของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic Systems of Representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งต่าง ๆ ทางอัตลักษณ์อันหลากหลายที่สามารถนำไปสร้างเป็นอัตลักษณ์ได้

เออร์วิง ก็อฟมัน (Erving Gofiman) นักสังคมวิทยาได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. 2546: 5-6, 27-28)

1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ ภาพในระดับปัจเจกในมุมมองของผู้อื่น ซึ่งจะมีลักษณะเฉพาะตัว ทั้งนี้ในสังคมจะมีวิธีการระบุอัตลักษณ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันไป เช่น การพิมพ์ลายนิ้วมือระบุอัตลักษณ์บุคคล หรือใช้การสแกนม่านตา เป็นต้น

2. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมจะมีความคาดหวังหรือเรียกร้องไปยังปัจเจก

บุคคลในช่วงอายุควรทำอะไรได้บ้าง ในเพศชายควรมีหน้าที่อะไร เพศหญิงไม่ควรทำอะไรใด หรือแต่ละคนขึ้นว่าวางตัวอย่างไร

ดังนั้นจากคำอธิบายของเออร์วิง ก็อฟมัน (Erving Goffman) ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมมีส่วนที่วางซ้อนทับกันอยู่ เพราะอัตลักษณ์เป็นการเชื่อมต่อกันระหว่างความเป็นปัจเจก (Individual) กับสังคม (Social Aspect) ในการนี้อัตลักษณ์จึงเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ (Symbolic Aspect) ด้วยเช่นเดียวกัน เพราะปฏิกริยาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่หลากหลายผ่านระบบสัญลักษณ์หลายรูปแบบ

คอลิล นูรี (Khalil Nuri 2009) กล่าวว่า แนวคิดการอ้างอัตลักษณ์อิสลามนั้น คือการศรัทธาและการยึดมั่นในหลักการอิสลาม และมีความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม แต่ขณะเดียวกันก็ต้องให้ความเคารพและให้เกียรติต่อวัฒนธรรมเดิมของพื้นที่เช่นกัน อัลกุรอานได้สาธยายถึงอัตลักษณ์ของอิสลามนั้นครอบคลุมทุกแง่มุมของชีวิต ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ หน้าที่ และเป้าหมาย

1. ในด้านวัตถุประสงค์

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

(سورة الذاريات : 56)

ความว่า “และข้ามิได้สร้างญิน และมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่เพื่อเคารพภักดีต่อข้า”

(อัลซารียาต : 56)

ดังนั้นการเคารพภักดีต่อพระเจ้าจึงถือเป็นพันธกิจแรกของมุสลิมที่ต้องปฏิบัติและถือเป็นจุดยืนสำคัญในการดำเนินชีวิต

2. ในด้านหน้าที่

﴿ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴾

(سورة البقرة : 30)

ความว่า “และจงรำลึกถึงขณะที่พระเจ้าของเจ้าได้ตรัสแก่มะลาอิกะฮฺว่า แท้จริงข้าจะให้มีผู้แทนคนหนึ่ง”

(อัลบะเกาะเราะฮฺ : 30)

หน้าที่ที่สำคัญของมุสลิมคือปฏิบัติสิ่งที่ได้รับมอบหมายให้สมบูรณ์ ทั้งในด้านการรักษาความสมดุลของโลก และด้านการเป็นผู้นำของมวลมนุษยชาติ

3. ในด้านเป้าหมาย

﴿لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفَّرُ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا﴾

(سورة الفتح : 5)

ความว่า “เพื่อพระองค์จะทรงให้บรรดาผู้ศรัทธาชายและบรรดาผู้ศรัทธาหญิงได้เข้าสวนสวรรค์หลากหลายณเบื้องล่างของสวนสวรรค์มีธารน้ำหลายสายไหลผ่านพวกเขาเป็นผู้พำนักอยู่ตลอดกาลในนั้นและพระองค์จะทรงลบล้างความชั่วของพวกเขาคอกจากพวกเขาและนั่นคือชัยชนะอันใหญ่หลวงที่อัลลอฮ์ ﷻ”

(อัล-ฟัตห์ : 5)

เป้าหมายสูงสุดของมุสลิมทุกคนคือการนอบน้อมต่อพระเจ้า และฝึกใฝ่รางวัลในโลกหน้า ดังนั้นเมื่อมุสลิมเข้าใจถึงคุณค่าของการเป็นมนุษย์แล้ว ประการต่อไปคือการทำความเข้าใจกับหลักการธำรงอัตลักษณ์อิสลามซึ่งประกอบด้วย 7 ประการดังนี้

1. ศรัทธาและยึดมั่นในหลักการอิสลาม และถือเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมต่างๆ ดังนั้นไม่ว่าจะชนชาติใด สีผิวอะไร หากยังคงอยู่ในกรอบดังกล่าว ก็ยังถือว่าเป็นถือศาสนาอิสลาม และถูกเรียกว่ามุสลิมอย่างเท่าเทียมกัน
2. ต้องยอมรับว่าอัตลักษณ์อิสลามและอัตลักษณ์อาหรับมีความทับซ้อน เนื่องจากอัลกุรอานประทานลงมาเป็นภาษาอาหรับ ดังนั้นมุสลิมทุกคนจึงจำต้องร่ำเรียนภาษาอาหรับของอัลกุรอาน แต่ไม่ได้หมายความว่าชนชาติอาหรับจะดีกว่าชนชาติอื่นในมุมมองของอิสลาม
3. มุสลิมทุกคนมีส่วนร่วมในการธำรงอัตลักษณ์ ไม่ได้มีเพียงชนชาติอาหรับเท่านั้นที่ร่วมกันสร้างอัตลักษณ์อิสลาม ซึ่งในประวัติศาสตร์มีหลากหลายชนชาติที่ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานทั้งด้านวิชาการและการเมือง

4. มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการดำรงอัตลักษณ์อิสลาม เพราะยิ่งพื้นที่ใดที่มีมรดกทางวัฒนธรรม หยั่งรากลึกมากเท่าไร ที่นั่นก็จะมี การดำรงอัตลักษณ์ที่มั่นคงมากขึ้นเท่านั้น

5. ความสามัคคีปรองดอง ซึ่งมีฐานมาจากสื่อองค์ประกอบข้างต้น ดังนั้นหากมุสลิมตั้งมั่นอยู่บนรากฐานของอิสลาม การดำรงอัตลักษณ์ก็จะมี ความมั่นคง และสามารถรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมุสลิมเช่นกัน

6. มองข้ามความแตกต่างในประเด็นปลีกย่อย เนื่องจากด้วยปัจจัยต่างๆที่ส่งผลให้มุสลิมแต่พื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในบางอย่าง แต่ตราบดีที่พวกเขา ยังคงศรัทธาในหลักการพื้นฐาน ดังนั้นพวกเขา คือประชาชาติอิสลาม

7. มีความภาคภูมิใจและหนักแน่นในอัตลักษณ์อิสลาม หากไม่มีสิ่งดังกล่าวจะนำไปสู่ความเปราะบางความอ่อนแอ จนกระทั่งสูญเสียอัตลักษณ์ไปในที่สุด

เนื่องจากเกาะยวน้อยถือเป็นชุมชนมุสลิม แนวคิดการดำรงอัตลักษณ์อิสลามเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายอิสลาม และเป็นภาระที่ผูกพันทั้งในระดับปัจเจกชนและกลุ่มชนของมุสลิม ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวน้อย

1.3.2 เพื่อศึกษาการฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวน้อย

1.4.2 ได้ทราบถึงเพื่อศึกษาการฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยวน้อย

1.4.3 ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

1.4.4 ผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยไปปรับใช้ในการศึกษาเรียนรู้ครั้งต่อไป

1.5 สมมติฐานการวิจัย

1.5.1 มุสลิมเกาะยวน้อยมีความหลากหลายทางด้านภูมิหลัง และเกาะยวน้อยถือเป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งมีบันทึกเรื่องราวในเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณวัตถุในแต่ละชุมชน

1.5.2 การฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยวน้อยประกอบด้วยแนวคิดจารีตชนนึ่งรุ่นหลัง (ศูฟี) แนวคิดสะละฟีย์ และญามาอะฮ์ ตับลีฆ

1.5.3 การผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปแบบการอดทนอดกลั้นระหว่างกันและมีศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงให้แต่ละกลุ่มแนวคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้ส่วนการปรับตัวของมุสลิมเกาะยวน้อยอยู่ในระดับปัจเจก ตลอดจนการอ้างอัตลักษณ์ของแต่ละแนวคิดยังคงปรากฏอยู่เป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุที่มีการปลูกฝังอย่างมีกระบวนการ ทั้งยังถ่ายทอดผ่านคำสอนศาสนาและวิถีชีวิต

1.6 ขอบเขตการวิจัย

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาด้านความเป็นมาและภูมิหลัง เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของแต่ละกลุ่มชน ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเกาะยวน้อย ความเชื่อดั้งเดิม ตลอดจนเรื่องราวและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในเกาะยวน้อย

เนื้อหาด้านการฟื้นฟูอิสลาม ศึกษาการเข้าของของแต่ละกลุ่มแนวคิด ตลอดจนภูมิหลังของสถานศึกษาซึ่งเป็นกรณีที่สามารถเชื่อมโยงถึงวัฒนธรรมและการผสมผสานของชาวมุสลิมเกาะยวน้อยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้

เนื้อหาด้านการผสมผสาน การปรับตัวและอ้างอัตลักษณ์ ศึกษาถึงโครงสร้างและพลวัตทางสังคมรวมถึงวัฒนธรรมที่ควบคุมให้สังคมมุสลิมเกาะยวน้อยเกิดการผสมผสานและยอมรับทางวัฒนธรรมระหว่างกัน

1.6.2 ขอบเขตด้านเวลา

ขอบเขตเวลาเกี่ยวกับความเป็นมาและภูมิหลัง ศึกษาย้อนกลับไปเท่าที่ปรากฏในหลักฐานเอกสารหรือเท่าที่ผู้ให้ข้อมูลจะสามารถเล่าและอธิบายได้

ขอบเขตด้านเวลาเกี่ยวกับการฟื้นฟูอิสลาม ศึกษาย้อนกลับไปในช่วงที่โต๊ะครูแอเริ่มฟื้นฟูคา สอนอิสลามจนถึงการเข้ามาของแนวคิดอื่นๆ ประมาณพ.ศ. 2493 เป็นต้นมา

ขอบเขตด้านเวลาเกี่ยวกับการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ ศึกษาการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเกาะยาวน้อย ตั้งแต่พ.ศ. 2493 จนถึงปัจจุบัน

1.6.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา ซึ่งประกอบไปด้วย 7 ชุมชน ได้แก่ บ้านท่าค่าย บ้านใหญ่ บ้านน้ำจืด บ้านท่าเขา บ้านริมทะเล / บ้านแหลมไทร บ้านแหลม ยาง และบ้านอันเป่า

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังนี้

1.7.1 การแปลความหมายโครงการอัลกุรอานเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยใช้คัมภีร์อัลกุรอานฉบับแปล เป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยศูนย์กษัตริย์ฟ้าฮัด เพื่อการพิมพ์ คัมภีร์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮ์ปีฮ.ศ. 1419

1.7.2 การอ้างอิงตัวบทอัลกุรอานจะใช้มาตรฐานการอ้างอิงโดยระบุชื่อสุเราะฮ์และลำดับอา ยะฮ์ไว้ด้านหลังของตัวบทในเนื้อหาและหากโครงการใดผู้วิจัยนำมากล่าวเพียงส่วนหนึ่งก็จะระบุไว้อย่าง ชัดเจนว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ

1.7.3 การอ้างอิงอัลหะดีษผู้วิจัยจะอ้างตัวบทอัลหะดีษและคำแปลพร้อมระบุชื่อผู้รายงานปี พิมพ์เล่มที่และเลขหน้า หากอัลหะดีษบันทึกโดยอัลบุคอรียะฮ์และมุสลิมผู้วิจัยจะไม่ระบุระดับของอัลหะ ดีษ แต่หากเป็นอัลหะดีษที่บันทึกโดยอิมามอื่นผู้วิจัยจะระบุระดับของอัลหะดีษ

1.7.4 อะฮ์รหรือวาหะของบรรดานักปราชญ์ที่ได้อ้างในงานวิจัยผู้วิจัยระบุแหล่งที่มาเหมือนกับ การอ้างอิงอัลหะดีษ

1.7.5 การกล่าวนามบุคคลในงานวิจัยผู้วิจัยจะใช้นามที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย

1.7.6 การเขียนประวัติของบุคคลหรือนิติบุคคลต่างๆ ที่ปรากฏในงานวิจัยผู้วิจัยจะเขียนประวัติ มาพอสังเขปเท่านั้น

1.7.7 การอธิบายศัพท์เห็นว่า สำคัญ หรือเข้าใจยากที่ปรากฏในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะอธิบายไว้ในเชิงอรรถ

1.7.8 ข้อมูลที่ได้จากหนังสือหรือตำราต่างๆ ผู้วิจัยจะอ้างถึงด้วยวิธีการเขียนนามปี โดยมีชื่อผู้แต่งปีที่พิมพ์และเลขหน้าที่ใช้อ้างอิงในเครื่องหมายวงเล็บ

1.7.9 การปริวรรตอักษรอาหรับ-ไทย และอาหรับ-อังกฤษ ผู้วิจัยจะใช้อักษรที่เทียบโดยวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และตารางปริวรรตอักษรของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกา

1.7.10 การแปลตำราหนังสือและเอกสารต่างๆ ที่เป็นภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยผู้วิจัยแปลความหมายโดยตรงคงรักษาความหมายของข้อความเดิมเอาไว้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.8 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. ﴿﴾ อ่านว่า สุกุหณะฮุวะตะอาลา เป็นคำสรรเสริญต่อเอกองค์อัลลอฮ์ แปลว่า อัลลอฮ์ผู้มหาบริสุทธิ์
2. ﷻ อ่านว่า ค็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม เป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิม กล่าวแต่ท่านนบีมุฮัมมัด ซึ่งมีความหมายว่าขออัลลอฮ์โปรดประทานพรและความสันติสุขแก่ท่านด้วยเทอญ
3. ﷺ อ่านว่า เราะฎียัลลอฮุอันฮุเป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิมกล่าวแต่บรรดาเศาะฮาบะฮ์ แปลว่า ขออัลลอฮ์ทรงยอมรับในตัวของเขาด้วยเถิด
4. ﷺ อ่านว่า อะลัยฮิสลาม เป็นพรภาวนาที่ชาวมุสลิมกล่าวแต่ขณะบิฮานอื่น ๆ ซึ่งมีความหมายว่า ขออัลลอฮ์ทรงประทานความสันติสุขแก่ท่านด้วยเทอญ
5. ﷺ อ่านว่า เราะฎียัลลอฮุอันฮา ซึ่งมีความหมายว่า ขออัลลอฮ์ ทรงโปรดปรานแก่นาง จะเขียนต่อท้ายเศาะฮาบียะฮ์ทุกครั้งหลังจากที่มีการกล่าวถึง
6. ﴿﴾ วงเล็บดอกไม้อันใช้สำหรับอายะฮ์อัลกุรอาน
7. ﴿﴾ วงเล็บดอกไม้อันใช้สำหรับคัมภีร์อายะฮ์อัลกุรอาน
8. ﴿...﴾ วงเล็บดอกไม้อันมีจุดฝังซ้ายใช้กับอายะฮ์อัลกุรอานส่วนหน้า
9. ﴿...﴾ วงเล็บดอกไม้อันมีจุดฝังขวาใช้กับอายะฮ์อัลกุรอานส่วนหลัง
10. (( )) วงเล็บคู่ใช้สำหรับตัวบทของอะดีษ
11. “...” อัยยูปะกะกาซีคร่อมอักษร คำ หรือกลุ่มคำและเนื้อความพิเศษ

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะ

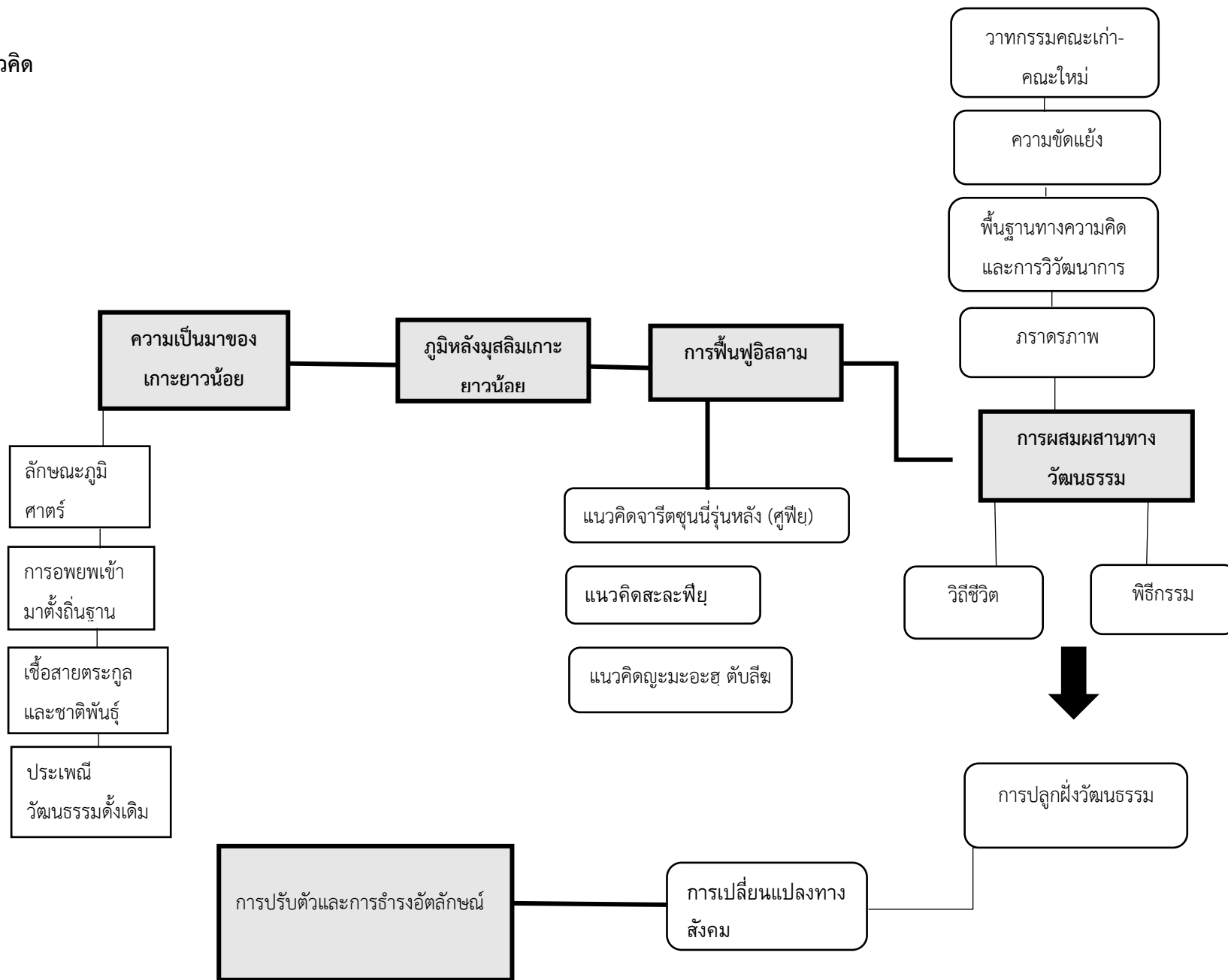
ภูมิหลัง หมายถึง ที่มา ความเชื่อ ทศนคติ และแนวคิดในศาสนาอิสลามของมุสลิมเกาะยวน้อย

การผสมผสานทางวัฒนธรรม หมายถึง การติดต่อและการให้ความเคารพระหว่างแนวคิดอิสลามในพื้นที่เกาะยวน้อย ทั้งในระดับปัจเจกชนและกลุ่มคน

การปรับตัว หมายถึง การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ากับวัฒนธรรมอื่นทั้งที่อยู่ในและนอกพื้นที่เกาะยวน้อย อาจด้วยการจำลองหรือเลียนแบบพฤติกรรมทางวัฒนธรรมอื่น

การธำรงอัตลักษณ์ หมายถึง การสืบทอดพฤติกรรมดั้งเดิมของชาวมุสลิมเกาะยวน้อย และการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มแนวคิดในพื้นที่เกาะยวน้อย

1.10 กรอบแนวคิด

1.11 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคว้าจากเอกสารและภาคสนามโดยใช้เทคนิค วิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณาเป็นระยะเวลา 6 เดือน และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.11.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการศึกษารุ่นนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความแม่นยำและเที่ยงตรง ภายใต้กระบวนการสำคัญใน 5 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.11.1.1 การศึกษาเอกสาร เอกสารที่จะใช้ในการวิจัยนี้เป็นการมุ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิดังนี้

1) เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) เป็นข้อมูลที่ยังมีได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผู้วิจัยถือว่าเป็นข้อมูลดิบ ข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ เช่น อัลกุรอ่าน อัลหะดีษ การอธิบายอัลกุรอ่าน การอธิบายอัลหะดีษ มติเอกฉันท์ของปวงประชาญ์ (Ijma' Ulama) บันทึกรายบ้าน จดหมายเหตุ วารสาร และจุลสาร เป็นต้น

2) เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว เช่น ทัศนะของนักวิชาการ ตำราทางวิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

1.11.1.2 การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal or Unstructured Interview)

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อชักถามข้อมูลแวดล้อมทั่วไป เช่น วิถีชีวิตการปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม เป็นต้น รวมถึงสอบถามถึงรายชื่อผู้อาวุโส ผู้นำทางศาสนา ประชาญ์ชาวบ้าน และทายาทของแต่ละเชื้อสายตระกูลหรือทายาทของแต่ละชาติพันธุ์ ที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยในพื้นที่เกาะยาวน้อย เพื่อเลือกเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.11.1.3 การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก

ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน ซึ่งจะซักถามข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ความเชื่อดั้งเดิม การฟื้นฟูอิสลาม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม ตลอดจนเรื่องหลักการและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่ม ดังนี้

- 1.ผู้อาวุโส
- 2.ผู้นำทางศาสนา/ผู้อำนวยการสถานศึกษา
- 3.ปราชญ์ชาวบ้าน
- 4.ทายาทของแต่ละเชื้อสายตระกูล/ชาติพันธุ์

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสัมภาษณ์ผู้คนนอกพื้นที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถเพิ่มเติมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของวิจัย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวเป็นนักศึกษาที่เคยเดินทางเข้ามาศึกษาในพื้นที่เกาะยาวน้อย รวมทั้งสิ้น 3 คน

1.11.1.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมหรือการสังเกตภาคสนาม หมายถึง การที่ผู้วิจัยในฐานะผู้สังเกตการณ์เข้าไปร่วมกิจกรรมหรือเข้าไปใช้ชีวิตร่วมในกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ผู้วิจัยอาจแสดงตนเป็นชาวบ้านในชุมชน หรือไม่แสดงตัวก็ได้ ผู้วิจัยไม่เพียงแต่รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มที่ศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังเข้าร่วมกับชุมชนที่ผู้วิจัยศึกษา ผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมในชุมชนที่ศึกษาเพื่อเข้าไปมีส่วนในการเรียนรู้ระดับต่างๆ เริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมพิธีกรรมต่างๆ การตั้งประเด็นคำถาม การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยกระบวนการ 3 ชั้น คือการสังเกต การซักถาม และการจดบันทึก นอกเหนือไปจากการเฝ้าดูแล้วผู้วิจัยอาจจะซักถามบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เข้าใจได้จากการสังเกตเพื่อเพิ่มเติมข้อมูลบางอย่าง โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมายหรือสัญลักษณ์ การซักถามถือว่าการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ หลังจากนั้นจึงทำการจดบันทึกข้อมูลโดยละเอียด

1.11.1.5 การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่มเป็นการสัมภาษณ์ที่รวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นที่เฉพาะเจาะจงโดยมีผู้ดำเนินการสนทนา

กลุ่มเป็นผู้คอยจุดประเด็นในการสนทนาเพื่อชักจูงให้กลุ่มเกิดแนวคิดและแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง ผู้วิจัยได้ใช้การสนทากลุ่มกับผู้อาวุโสที่มีอายุระหว่าง 50-60 ปี เพื่อข้อมูลเกี่ยวกับการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ความเชื่อดั้งเดิม การฟื้นฟูอิสลาม และการผสมผสานทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่นำไปสู่การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์

นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยการสังเกตการณ์ภาคสนามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพดี เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวสามารถช่วยให้ผู้วิจัยทบทวนข้อมูล และได้เก็บรายละเอียดที่ผู้วิจัยอาจมองข้ามไปในตอนแรก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือในการช่วยสังเกตการณ์ ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้ให้สัมภาษณ์แล้วเท่านั้น

1.11.2 การจัดการกระทำข้อมูล

ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัยมาจัดกระทำ ดังต่อไปนี้

1.11.2.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

1.11.2.2 นำข้อมูลจากภาคสนาม ที่เก็บรวบรวมได้จากสำรวจเบื้องต้น สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้จัดบันทึกไว้ในสมุดบันทึก และในเครื่องบันทึกเสียง มาถอดความ มาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

1.11.2.3 นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denizen (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันคือ (สุภางค์ จันทวานิช. 2547 : 129-130)

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลศึกษาที่ผู้วิจัยได้มานั้น ถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูลแหล่งที่มา ที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากัน จะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลต่างกันอย่างใด โดยเปลี่ยนตัวผู้สังเกตแทนที่จะใช้ผู้วิจัยคนเดียวกันสังเกตตลอด

3) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่าถ้าผู้ศึกษาวิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

4) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน

1.11.3 การบริหารงานวิจัยในภาคสนาม

การบริหารงานวิจัยภาคในสนามของการศึกษาวิจัยมุสลิมเกาะยาวน้อย: การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและ/หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน นอกจากนี้แล้วผู้วิจัยจะรักษาจรรยาบรรณที่ดีของจิตวิญญาณนักวิจัยต่อการเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์ไว้เป็นความลับ การบริหารงานวิจัยภาคในสนาม ผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางการบริหารงานวิจัยในภาคสนาม ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (2555 : 175) โดยที่สามารถแบ่งขั้นตอนการทำงานออกได้ดังต่อไปนี้

1.11.3.1 การเข้าสู่ภาคสนาม (Gain Entry) ผู้วิจัยในฐานะที่เป็น “คนนอก” ของพื้นที่วิจัย ดังนั้นก่อนเข้าสู่ภาคสนามที่ทำวิจัย ผู้วิจัยทำการสำรวจภาพรวมของตำบลเกาะยาวน้อยที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง เสียก่อนในเบื้องต้น ซึ่งอาจเรียกว่า การทัวร์ในงานวิจัย (Research Tour) หลังจากการสำรวจแบบทัวร์ในงานวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสรุปเป็นการทำลักษณะแผนที่ของพื้นที่วิจัย (Community Mapping) ในรูปแบบต่างๆ เช่น แผนที่ของหมู่บ้านในตำบลเกาะยาวน้อย ตลอดจนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และสถานศึกษา

1.11.3.2 การสร้างความไว้วางใจ (Build Rapport) ก่อนที่จะมีการเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ผู้วิจัยจะเข้าไปในพื้นที่เพื่อสร้างความคุ้นชินและสร้างความสนิทสนมกับชาวบ้านในพื้นที่วิจัย จนชาวบ้านในพื้นที่วิจัยเกิดความไว้วางใจในการที่จะเข้าไปทำวิจัยในพื้นที่ได้ เนื่องจากการวิจัยในเชิงคุณภาพนั้นเป็นกระบวนการที่มีลักษณะแบบคนค้นคนและให้ความสำคัญการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวตนของพื้นที่วิจัยหรือปัจเจกชน อันเป็นด้านที่มนุษย์ไม่ยอมเปิดเผยให้กับคนทั่วไป ถ้าไม่ใช่คนในพื้นที่นั้นจะไว้วางใจว่าข้อมูลที่ให้ไปจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางชื่อเสียง รูปลักษณ์ หรือตำแหน่งหน้าที่

1.11.3.3 การฝังตัวในพื้นที่วิจัย (Take Resident) การฝังตัวในพื้นที่วิจัยใช้เวลา 6 เดือน เป็นการที่ผู้วิจัยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย ก่อนนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์พื้นที่วิจัยตามที่ได้กล่าวก่อนหน้านี้ โดยอาศัยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ หรือการศึกษาเอกสารของพื้นที่วิจัย การวิเคราะห์ชุมชนจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตั้งคำถามในแนวการสัมภาษณ์หรือแนวสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้างได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงของพื้นที่วิจัย

1.11.3.4 ปฏิบัติการวิจัย (Involvement) ปฏิบัติการวิจัยในที่นี้หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในภาคสนาม ซึ่งกิจกรรมทั้งสองเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักดีว่าจำเป็นต้องดำเนินงานควบคู่กันไปในการวิจัยครั้งนี้ ปฏิบัติการวิจัยในภาคสนามดังกล่าวผู้วิจัยคำนึงถึงหลักปฏิบัติต่อไปนี้

1) การวางใจเป็นกลาง การวางใจเป็นกลางในที่นี้หมายถึง การไม่นำตัวตนของผู้วิจัยอันได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติมาเป็นอุปสรรคต่อการทำความเข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านในพื้นที่วิจัยที่แตกต่างจากผู้วิจัย ซึ่งอาจใช้เทคนิคได้หลายๆ รูปแบบ เช่น การแอบจิตไม่ให้มีอคติ (Bracketing) เป็นต้น

2) การเปิดใจ หลังจากที่ชาวบ้านในพื้นที่วิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลหลักไว้วางใจที่จะให้ข้อมูลต่อผู้วิจัยแล้ว ผู้วิจัยพยายามสัมภาษณ์พูดคุยในเรื่องที่ตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัย แนวการสัมภาษณ์ บางเรื่องอาจเป็นเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึก เช่น ในเรื่องของตัวบุคคลที่ชาวมุสลิมเกะยาว น้อยให้ ความเคารพนับถือ เป็นต้น หัวข้อเหล่านี้ผู้วิจัยจะไม่พูดคุยได้ตรงไปตรงมา ดังนั้นจะต้องอาศัยเทคนิคในการเปิดใจเพื่อให้ชาวบ้านพูดคุยเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกได้ เช่นการพูดคุยเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่อนไหวต่อความรู้สึกก็จะทำให้การสัมภาษณ์สามารถไปในทิศทางของหัวข้อวิจัยได้ เป็นต้น

3) การเจาะใจ การเจาะใจในที่นี้ หมายถึง เมื่อเปิดใจในเรื่องที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้สึกแล้ว ผู้วิจัยนำการสนทนาลงลึกเข้าไปในรายละเอียดได้ เทคนิคที่ผู้วิจัยนำมาใช้เพื่อเจาะใจดังกล่าว เช่น การตะล่อม (Probing) หมายถึง การซักถามที่ล้วงเอาส่วนลึกของความคิดออกมาจากผู้ถูกสัมภาษณ์ในรายละเอียดหรือเหตุการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง ดังนั้นบางโอกาสผู้วิจัยอาจจำเป็นต้องใช้วาทศิลป์ด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การตั้งคำถามจากเหตุการณ์ที่สมมติขึ้น (Hypothetical Question) ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นผู้วิจัยอาจตั้งคำถามสิ่งที่ควรจะเป็นในเหตุการณ์ที่กำลังสัมภาษณ์ คือ เพื่อสร้างเงื่อนไขให้ผู้ตอบต้องเปรียบเทียบระหว่างสภาพที่เป็นอยู่จริงกับสภาพที่ควรจะเป็น เป็นต้น

4) การจดบันทึกข้อมูล (Note Taking) การจดบันทึกข้อมูลเปรียบเทียบเสมือนการจดบันทึกส่วนตัว (Diary) บันทึกข้อมูลในภาคสนาม (Field Note) ถือเป็นแหล่งข้อมูลแหล่งสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การที่ผู้วิจัยจะจดบันทึกอะไรนั้นขึ้นอยู่กับคำถามหลักของโจทย์วิจัย แนวการสัมภาษณ์หรือแนวการสังเกตการณ์ บันทึกที่ผู้วิจัยนำมาใช้มี 2 ชนิดคือ บันทึกย่อ และบันทึกฉบับสมบูรณ์ บันทึกย่อคือสิ่งที่ผู้วิจัยจดขณะที่เก็บข้อมูลอยู่ แต่ไม่อาจใช้เวลาจดได้อย่างเต็มที่ เพราะสภาพการณ์ไม่เอื้ออำนวย อาจเป็นเพราะเวลาจำกัดหรือต้องหลีกเลี่ยงการจดข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลเห็น จึงจำเป็นต้องจดเฉพาะถ้อยคำสำคัญ หัวข้อหรือตัวเลขเท่าที่จำเป็น และร่างแผนผังคร่าว ๆ เอาไว้หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำบันทึกย่อขึ้นมาเรียบเรียงใหม่ และบันทึกดังกล่าวจะเป็นเป็นบันทึกฉบับสมบูรณ์ โดยที่ผู้วิจัยจะไม่ทิ้งเวลาให้เนิ่นนานข้ามวันเพราะอาจทำให้ลืมข้อมูล นอกจากนั้นผู้วิจัยจะพยายามทำบันทึกให้เสร็จก่อนการเก็บข้อมูลครั้งใหม่ ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันข้อมูลปะปนกัน จนนำไปสู่บิดเบือนข้อเท็จจริงได้โดยที่ไม่ได้ตั้งใจ บันทึกข้อมูลนี้จัดโดยมีการแบ่งแยกระหว่างส่วนที่เป็นข้อมูลกับส่วนที่เป็นความเห็นของผู้วิจัยโดยไม่ปะปนกัน ผู้วิจัยจะบรรยายเหตุการณ์หรือข้อมูลโดยละเอียดที่เก็บรวบรวมมาก่อน หลังจากนั้นจึงใส่ความเห็น การตีความ การสรุปหรือการโยงเข้าสู่กรอบแนวคิด ทฤษฎีโดยผู้วิจัยนำเสนอจะไว้ทีหลัง โดยแยกจากกันเป็นคนละส่วน

5) การเข้าใจ การเข้าใจเป็นดัชนีชี้วัดที่สะท้อนถึงความสอดคล้องในการเก็บ และ/หรือวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นใดประเด็นหนึ่งของการวิจัย การเข้าใจเป็นภาวะที่ผู้วิจัยในฐานะคนนอกมีความรู้สึกต่อชาวบ้านของพื้นที่วิจัยในแบบที่เรียกว่า เอาใจเขามาใส่ใจเรา จนเกิดภาวะที่เราเรียกว่า การรู้ใจชาวบ้าน

1.11.3.5 การถอนตัวจากพื้นที่วิจัย เป็นการยุติปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่วิจัยเพื่อกลับมาเขียนรายงาน ผู้วิจัยจะถอนตัวจากพื้นที่วิจัยได้ต่อเมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจนได้ข้อสรุปชั่วคราว (Memo) ที่เป็นการตกผลึกทางความคิด ซึ่งอาจเรียก

สถานการณ์ของการวิจัยนี้ว่า การอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) การสร้างข้อสรุปชั่วคราว (Memoing) คือ การนำความคิดที่ผู้วิจัยประมวลได้จากการทำดัชนีข้อมูล และเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกันแล้วลงมือเขียนเป็นประโยคหรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนีหรือข้อมูลที่ศึกษาและความเชื่อมโยงของดัชนีเหล่านี้

1.11.3.6 การคืนข้อมูลสู่ชุมชน เป็นการถือเอาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านหรือบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ที่ทำการวิจัยหรือที่เรียกว่า “คนใน” เป็นตัวตั้ง ดังนั้นเมื่อเขียนรายงานวิจัยฉบับร่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำร่างดังกล่าวกลับไปพูดคุยกับบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้อีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและการยืนยันถึงผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัย

1.11.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของวิจัย โดยการนำเข้าข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช. 2547 : 131-137)

1.11.4.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีตีความสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ลักษณะทางกายภาพ วิถีชีวิต และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรม หรือเหตุการณ์หลายๆเหตุการณ์ แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้ว ก็ถือเป็นข้อสรุป

1.11.4.2 วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยการใช้วัฒนธรรม แนวคิด และทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเกาะยาวน้อย โดยมีกรอบดังนี้

1) การกระทำ (Acts) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ไม่ยาวนานต่อเนื่อง

2) กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์หรือสถานการณ์หรือขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่อง และมีความผูกพันกับบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม

3) ความหมาย (Meanings) คือ การที่บุคคลอธิบาย หรือสื่อสาร หรือให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำ และหรือกิจกรรมอาจเป็นการให้ความหมาย ในลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน

4) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลหลาย ๆ คนในสังคมที่ศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาจเป็นรูปของการเข้ากันได้หรือความขัดแย้งก็ได้

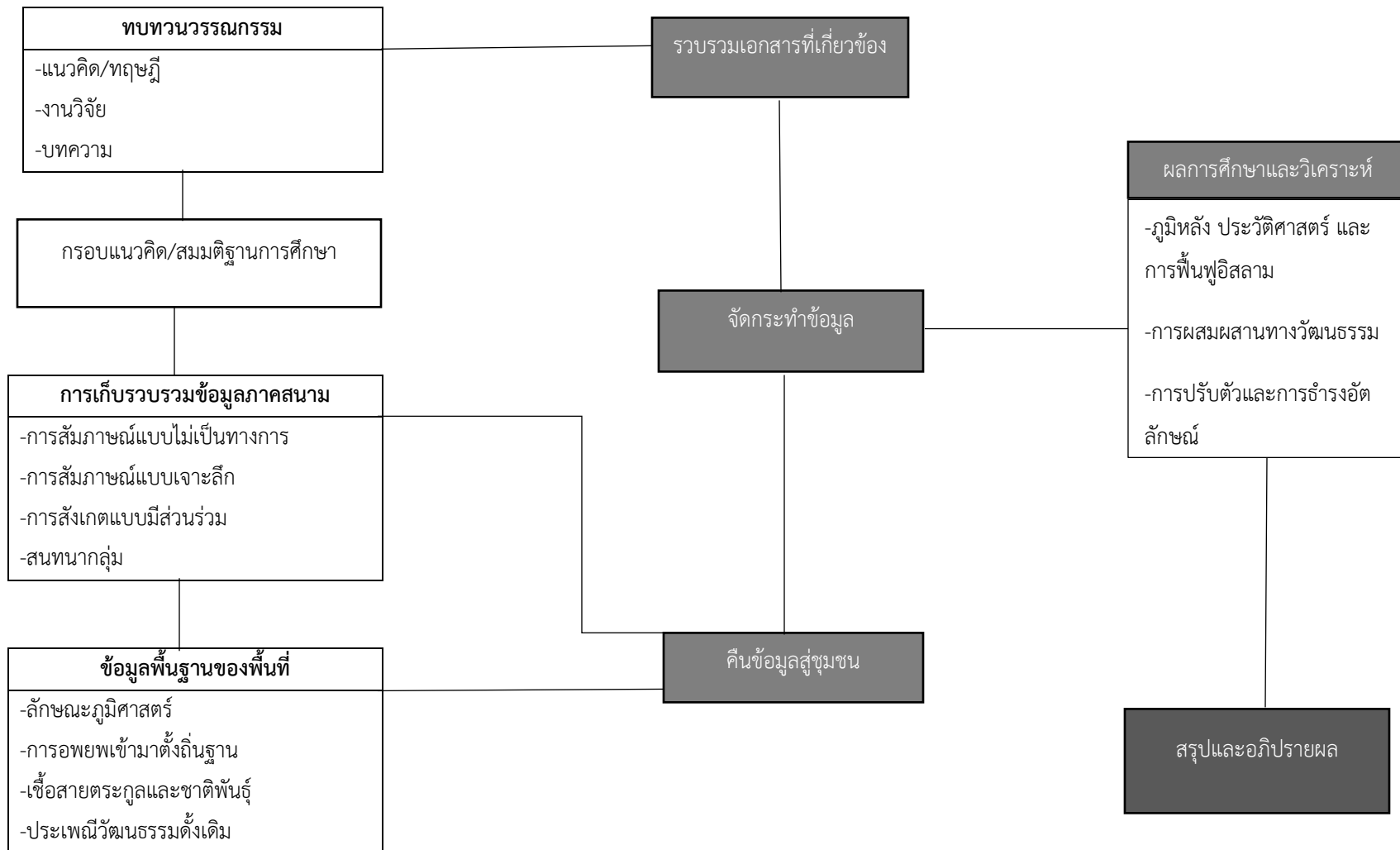
5) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าร่วมกิจกรรม หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

6) สภาพสังคม (Setting) คือ สถานการณ์หรือสภาพการณ์ที่การกระทำ หรือกิจกรรมที่ทำการศึกษาเกิดอยู่

1.11.5 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล ตามความมุ่งหมาย การวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมตาราง และภาพประกอบที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยมุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์

1.12 กรอบขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 2

ความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวน้อย

ในการศึกษาหัวข้อ มุสลิมเกาะยวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือการศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจและนำไปสู่การวิเคราะห์ถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์ต่อไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความเป็นมาของเมืองกลาง

เนื่องจาก เกาะยว เคยเป็นส่วนหนึ่งของเมืองกลางตาม การสำรวจของดร. โยฮันน์ เกราร์ด เคนิค (Dr.Johann Gerard Konig) ในพ.ศ.2321-2322 (ค.ศ.1778-1779) แผนที่ของกัปตันโทมัส ฟอร์เรส (Thomas Forrest) และพงศาวดารเมืองกลางพ.ศ. 2584 เป็นต้น เอกสารงานวิจัยในพื้นที่ เกาะยวขึ้นอื่น ๆ มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์เกาะยวในช่วงเวลาของรัชกาลที่ 1 ทั้งที่เกาะยวปรากฏชื่อ ในเอกสารฉบับต่าง ๆ ตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าเอกาทศรถ (ค.ศ.1605-1620) เป็นเกาะหนึ่งในที่อยู่เขตการปกครองของเมืองกลาง ผู้วิจัยมองเห็นว่าการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับเมืองกลางสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวประวัติศาสตร์ของเกาะยวน้อยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.1.1 ภูมิหลังเมืองกลาง

กลาง ถูกบันทึกไว้ในเอกสารต่าง ๆ หลากหลายชื่อ ซึ่งเอกสารที่เก่าแก่ที่สุดราว พ.ศ.700 บันทึกโดยคลอดิอุส ปโตเลมี (Claudius Ptolemy) ระบุว่า การเดินทางจากสุวรรณภูมิลงสู่ทางใต้ไปยังแหลมมลายูนั้นจะต้องผ่านแหลมจิงซีลอน (Junk Ceylon) เสียก่อน แหลมที่ว่านี้คือแหลมสลัง หรือแหลมกลางนี้เอง (สุนัย ราชภัณฑารักษ์ 2528) จิงซีลอน นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องว่าเพี้ยนมาจากภาษามลายูอุ้งซีลิ่ง (Ujungsilang) แปลว่า ตัดขาดเป็นมุมฉาก

วิโรจน์ ดาวฤกษ์ (2528 อ้างใน ปัญญา ศรีนาค 2556) กล่าวว่า กลางเคยเป็นแหลมที่เกิดจากรอยเลื่อนคลองมะรุ่ย พาดผ่าน ทำให้พื้นที่ของแหลมถูกดันลงข้างใต้ ส่วนของแหลมที่บางที่สุดถูกกระบวนการกัดเซาะของน้ำทะเลจนขาดจากแผ่นดินใหญ่กลายเป็นเกาะไปในที่สุด และยังคงมีปริมปราเกี่ยวกับภูเขาหงอนนาคว่า กลางหรือภูเก็ตเคยติดกับแผ่นดินใหญ่ เกาะยวใหญ่และเกาะยว

น้อยเคยเป็นเกาะเดียวกัน จนกระทั่งมีพญานาคสองตัวทะเลาะกัน วิ่งตัดแหลมกลางจนขาด และเกาะยาวแยกเป็นสองเกาะ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 สัมภาษณ์เมื่อ 23 พ.ย. 2563)

นอกจากชาวตะวันตก⁸ที่เข้ามาในบริเวณแหลมจิงซีลอนแล้วยังคงมีชาวอาหรับชื่อ อูบัยยัด พ.ศ.1423-1459 (ค.ศ.840-916) ถือเป็นชาวอาหรับยุคแรก ๆ ที่เดินทางมาถึงบริเวณแหลมดังกล่าว (ในขณะนั้นอยู่ภายใต้เมืองตักโกลา Takola) โดยเขาได้ระบุว่า เป็นอาณาจักรแห่งการค้าไม้กฤษณา ผาง งาช้าง และดีบุก ที่เรียกกันในครั้งนั้นว่า Al-Kali โดยขึ้นอยู่กับอาณาจักรซาเบจ⁹ (Zabey) ส่วนอูบัยยัด อิบน์ คอร์ดาดะฮิบ (Ibn Khurdadhabih) ได้บันทึกไว้ในค.ศ.864 ว่าเกาะกลางอยู่ภายใต้การปกครองของจะบะฮ์ (Jabah) (Gerini 1905)

กลางในยุคอาณาจักรศรีวิชัย ระหว่างพ.ศ.1000-1700 มีอาณาจักรขนาดใหญ่เกิดขึ้นในเอเชียอาคเนย์ ชื่อ ศรีวิชัย (Srivijaya) พื้นที่ครอบคลุมเกาะสุมาตรา บางส่วนของเกาะชวา และคาบสมุทรมลายู มีปรากฏชื่อในบันทึกของเจาซูกัว พ.ศ. 1768 (ค.ศ.1226) เรียกกลางว่า เมืองซิลัน (Silan) ไม่มีการบันทึกเกี่ยวกับรายละเอียดอื่น ๆ เพราะไม่ได้เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ จึงเชื่อว่าจะไม่มีการตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองในยุคนี้

กลางในยุคอาณาจักรตามพรลิงค์ ระหว่างพ.ศ. 1700-1800 เป็นอาณาจักรหนึ่งที่เกิดจากการล่มสลายของอาณาจักรศรีวิชัย กลาง ยังคงเป็นเมืองเล็กที่ถูกรวมไว้กับเมืองตะกั่วป่า จึงปรากฏชื่อในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชว่าเมืองตะกั่วกลางเป็นเมืองหนึ่งในบรรดาเมืองสิบสองนักษัตรใช้ตราประจำเมืองเป็น รูปสุนัข อันหมายถึง ปิจจ (สุนัข ราชภัณฑารักษ์ 2528)

กลางในยุคกรุงสุโขทัยยังคงเป็นเมืองหนึ่งของเมืองตะกั่วป่า แต่ตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย เพราะในช่วงพุทธศตวรรษที่18-19 อาณาจักรกรุงสุโขทัยเริ่มมีอำนาจเหนืออาณาจักรมอญ-เขมร โดยเฉพาะในรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่ดินแดนภาคใต้จรดแหลมมลายูตกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย และถือเป็นช่วงที่สำคัญที่เกิดการโยกย้ายถิ่นฐานและเกิดการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ (ทศพร วงศ์รัตน์ 2546)

⁸ อย่างเช่น อัลบุรกี ในพ.ศ.2054 ได้ส่งคณะสอนศาสนาไปยังเมืองสยาม ในบันทึกมีการเดินทางผ่านเมืองกลาง เมินเดซ ปินโต ในพ.ศ.2082 ราล์ฟ พิซ ในพ.ศ. 2131 ลาลูแบร์ พ.ศ.2230 และกัปตันฟอเรสต์พ.ศ.2327 เป็นต้น

⁹ พื้นที่ของเมืองซาเบจ (مدينة الزابيج) มีที่คนละค่อนข้างแตกต่างกัน บางเอกสารหมายถึง พื้นที่ภาคกลางลงไปทางตอนใต้ของเกาะสุมาตรา บางเอกสารหมายถึงพื้นที่ทั้งหมดของเกาะสุมาตรา และบางเอกสารหมายถึงเมืองหนึ่งในอินเดีย

กลางในยุคกรุงศรีอยุธยา กรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระเอกาทศรถ (ค.ศ.1605-1620) หัวเมืองชายทะเลตะวันตกเกิดความสำคัญขึ้นเพราะมีแร่ดีบุกที่ดึงดูดพ่อค้าจากต่างประเทศ จึงได้ยกหัวเมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง และเมืองกลางเป็นหัวเมืองขึ้นตรี¹⁰ขึ้นกับฝ่ายกลางโหม

ต่อมาในพ.ศ.2169 (ค.ศ.1627) รัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมได้พระราชทานที่ดินให้แก่พวกฮอลันดาสร้างสถานีเก็บสินค้า (ห้าง) ขึ้นที่แถบปากน้ำในเขตของกลาง โดยเรียกว่า ภูเก็ต หลังจากนั้นเป็นต้นมาเมืองกลางได้ย้ายมาอยู่ทางตอนกลางของเกาะ และปกครองโดยขุนนางไทยมีหน้าที่คอยดูแลรักษาผลประโยชน์ของหลวงคือการเก็บภาษีอากรจากฝรั่ง ส่วนเมืองภูเก็ตนั้นอยู่ที่ด้านตะวันตกและด้านใต้เป็นเมืองที่พวกฮอลันดามาตั้งขึ้นใหม่เพื่อเป็นที่รับซื้อสินค้า

เขตแดนระหว่างเมืองกลางและเมืองภูเก็ตตามที่ปรากฏในพงศาวดารกลาง ดังนี้ “เขตแดนเมืองภูเก็ตกับเมืองกลางเอาบางคูคดชื่อตามคลองน้ำเป็นแดน เขตแดนฝ่ายตะวันตกหินชายปลายตะโหนด¹¹ ฝ่ายตะวันออกเกาะมะพร้าว อ่าวตันแก (อ่าวตุ๊กแก) แหลมหงา (แหลมหงา) แหลมมัดผ้า (แหลมพับผ้า) เป็นแขวงเมืองภูเก็ตตลอดออกไป เกาะยาว เกาะลั้ง (เกาะลั้ง) เกาะกล้วย (เกาะขนาด เล็กอยู่บริเวณแหลมบามู) แหลมบามู (แหลมยามู)¹² เกาะแรด เกาะนาคา เกาะระวะ¹³ เกาะนาร (เกาะทะนาน) เกาะป่าไผ่ (เกาะปายู) เกาะชะอำ (เกาะง่า) อ่าวภารามา¹⁴ (อ่าวปากพระ) เกาะบาหนด (เกาะยาหนด)¹⁵ ปากก็หญิง (ปากคลองบ้านด่านหยิก) แหลมปากพระ ท่าข้ามปากน้ำหมอน ปากพระคนละฟากฝ่ายเมืองตะกั่วทุ่ง” (พงศาวดารเมืองกลาง 2384 : 499)

สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2517) กล่าวว่า เขตแดนที่นี้หมายความว่าบนเกาะมีคลองบางคูเป็นแดน ส่วนในทะเลด้านตะวันออกตั้งแต่เกาะมะพร้าวลงไปทางใต้ทางแหลมหงาแหลมพับผ้าเป็นเขตแดนเมืองภูเก็ต และตั้งแต่เกาะยาว เกาะลั้งขึ้นไปทางเหนือจนถึงแหลมปากพระเป็นเขตแดนเมืองกลาง ส่วนปากพระอีกฟากหนึ่งเป็นเขตแดนเมืองตะกั่วทุ่ง

¹⁰ หัวเมืองขึ้นตรี เป็นหัวเมืองค่อนข้างเล็กมีตำแหน่งเจ้าเมืองขึ้นพระยา ถือศักดินา 5000 ไร่ มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเมืองจัตวาในสังกัด

¹¹ ปลายตะโหนด หรือแหลมโหนด คือหาดสุรินทร์ในปัจจุบัน

¹² ยามู หรือยามู หมายถึงต้นฝรั่ง

¹³ ระวะ ระวะ หรืออวนรุน เป็นเครื่องมือประมงที่ใช้ฉนวนลักษณะคล้ายถุง ปากอวนประกบกับคันรุนโดยใช้แรงคน ในปัจจุบันพัฒนามาติดตั้งบริเวณหัวเรือจับสัตว์น้ำโดยวิธีผลักด้วยเครื่องยนต์ โดยในบริเวณดังกล่าวชาวบ้านหรือชาวเลใช้เป็นที่พักเรือดังกล่าว จึงเรียกว่าหาดระวะ ภายหลังเพี้ยนมาเป็นราวะ และเป็น ราไวย์ ในปัจจุบัน

¹⁴ ภารามา เพี้ยนมาจาก กราบาลา คือ อ่าวลึก ภายหลังเรียกว่าปากบารา และกลายเป็นปากพระไปในที่สุด

¹⁵ ยาหนด หมายถึง สับประรด เดิมทีเป็นภาษาเหนือ เพราะในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีวราดัตอนชาวไทยลื้อ จากแคว้นล้านนาลงไปอยู่ทางใต้ตั้งแต่ พ.ศ.1927

ต่อมาในพ.ศ.2205 (ค.ศ.1662) รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กลาง ได้ถูกยกไปขึ้นกับกรมท่า (ก่อนจะกลับไปขึ้นกับฝ่ายกลาโหมตามเดิมในตอนต้นของกรุงรัตนโกสินทร์) อย่างไรก็ตามในพ.ศ. 2231 (ค.ศ.1688) เมื่อสมเด็จพระเพทราชา ขึ้นครองราชย์ พวกฝรั่งไม่ได้รับพระราชทานสิทธิพิเศษในการซื้อขายแร่ดีบุกบนเกาะภูเก็ตอีกต่อไป การค้าขายเป็นไปอย่างเสรีจึงส่งผลให้เมืองภูเก็ตกลายเป็นเมืองที่เจริญกว่าเมืองกลาง แม้แต่เจ้าเมืองกลางก็ได้ย้ายไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองภูเก็ตเพื่อทำการค้าขายส่งผลให้เมืองกลางกลายเป็นเมืองขึ้นของเมืองภูเก็ตในตอนปลายกรุงศรีอยุธยา ดังปรากฏในพงศาวดารเมืองกลางพ.ศ.2384 ว่า “เมืองภูเก็ตเดิมเป็นเมืองใหญ่กลับมาขึ้นกับกลาง” สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2517) กล่าวว่า เดิม หมายถึงช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา

กระทั่งในพ.ศ. 2310 (ค.ศ.1767) ก่อนช่วงเวลาที่กรุงศรีอยุธยาพ่ายแพ้แก่พม่า เมืองกลางได้มีฐานะเป็นเมืองเอก¹⁶ มีผู้ปกครองเป็นพระยากลางปกครอง 8 เมืองด้วยกัน กระทั่งกรุงศรีอยุธยาแตกในปีเดียวกันจึงส่งผลให้สถานการณ์ของเมืองภูเก็ตแย่งไปตามกัน เพราะอยู่ในระหว่างบ้านเมืองระส่ำระสายไม่มีชาวต่างชาติมาติดต่อค้าขายด้วย พระกลาง (อาด) เจ้าเมืองภูเก็ตย้ายกลับไปอยู่ที่เมืองกลางตามเดิม

ในช่วงเวลาบ้านเมืองเกิดจลาจลเช่นนี้ พระกลางถูกลอบปลงพระชน จอมภักดีเสนาแขก ที่มีเชื้อวงศ์ไทรบุรี เห็นว่าตนมีความชอบธรรม จึงสถาปนาตนเองเป็นเจ้าเมืองกลาง ดังที่ปรากฏในเอกสารพรรณนาเกาะกลาง (อ้างใน รอง ศยามานนท์ 2511 : 76-77) ว่า “ภายหลังการเสียประเทศสยามแล้ว ชาวมลายูได้ปกครองเกาะและแม่ทัพเรือได้มีอำนาจปกครองอย่างเฉียบขาด ปฏิบัติต่อคนไทยเยี่ยงทาส จนกระทั่งได้มีอุบัติเหตุอย่างหนึ่งที่ตลใจ (ชาว) เกาะให้เกิดความคิดปลดแอกออกเป็นอิสระและเขาก็ทำการนี้สำเร็จในคืนเดียว ในการชุมนุมฉลองพระศาสนาของคนไทย ชาวเกาะคนหนึ่งไม่มีอาวุธต่อสู้กับชาวมลายูคนหนึ่งที่มีกริช ชาวเกาะผู้นั้นเป็นผู้ชนะ และตีชาวมลายูผู้ถือกริชจนตาย หัวหน้าคนไทยชี้แจงแก่พรรคพวกของเขาว่าเป็นที่น่าอับอายขายหน้าที่ต้องอยู่ใต้การปกครองของผู้ที่อ่อนแอกว่าตนอย่างมากทีเดียว เนื่องจากความจำเป็นที่ต้องสงวนเรื่องปลดแอกเป็นอิสระไว้เป็นเรื่องลับจึงมีผู้ชายที่รับคัดเลือกแล้ว 70 คน มาชุมนุมกันในตอนดึกเงียบสงัด เขาเหล่านั้นได้ยกเข้าโจมตีเมืองที่ชาวมลายูอาศัยอยู่ ได้ฆ่าฟันผู้คนล้มตายและเอาไฟจุดเผาบ้านเรือน ฝ่ายแม่ทัพเมื่อเห็นชาวเกาะทั้งหมดกระทำการแข็งเมืองก็หนีไปลงเรือพร้อมกับพวกของเขา ครั้นถึงรุ่งเช้าไม่มีชาวมลายูเหลืออยู่แม้แต่เพียงคนเดียว ชาวมลายูได้ทิ้งทั้งปืน ดีบุก เงิน และสินค้าไว้ให้แก่ชาวเกาะและไม่กล้า

¹⁶ หัวเมืองเอก เป็นหัวเมืองใหญ่และสำคัญเป็นเอก มีตำแหน่งพระยาที่ถือศักดินา 10000 ไร่เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด ในช่วงก่อนหน้านั้นมีเพียงแค่เมืองนครศรีธรรมราชและเมืองพิษณุโลกเท่านั้น

กลับมาอีก” เอกสารดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ชาวมลายูได้อพยพหนีออกจากเมืองกลางจนหมด เหลือเพียงกลุ่มชาวไทยพุทธที่เป็นชนชั้นนำในพื้นที่

ต่อมาในกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชโปรดให้ จินตเจิว ข้าหลวงเดิมเป็นเจ้าเมืองกลาง และสำเร็จราชการหัวเมืองชายทะเลตะวันตก พงศาวดารเมืองกลางเรียกพระยากลางค้างเซ่ง ในพ.ศ. 2317 (ค.ศ.1775) มีความผิด จึงถูกเรียกกลับเข้ากรุง ต้องโทษถึงประหาร ด้วยเหตุเสนอยกเกาะกลางให้แก่อังกฤษ ต่อมาโปรดเกล้าให้เจ้าพระยาอินทวงศา อัครเสนาบดี ออกมาเป็นผู้สำเร็จราชการหัวเมืองตะวันตก 8 หัวเมือง ดังปรากฏในพงศาวดารเมืองกลางว่า “ชื่อแปดหัวเมืองนั้น เมืองกลาง เมืองภูเก็จ เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองตะกั่วป่า เมืองกรากูงา เมืองพังงา เมืองครุระ เมืองครูด”

กระทั่งในพ.ศ. 2328 (ค.ศ.1785) ช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งราชวงศ์จักรี ได้เกิดสงครามระหว่างไทยกับพม่าในชื่อ สงครามเก้าทัพ โดยกองทัพพม่าได้ยกทัพไปที่หัวเมืองทางใต้พยายามนำทัพเรือขึ้นที่ชายทะเลฝั่งตะวันตก ตั้งแต่เมืองตะกั่วป่า เมืองตะกั่วทุ่ง ลงไปจนถึงเมืองกลาง จนเกิดศึกเมืองกลางขึ้นครั้งที่สอง โดยท้าวเทพกษัตรี และท้าวศรีสุนทรสามารถปกป้องเมืองกลางเอาไว้ได้ ในขณะที่เมืองอื่น ๆ ทางปักษ์ใต้ถูกพม่าตีราบคาบ แม้เมืองกลางจะไม่ถูกตีแตกแต่ก็ได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก ท้ายที่สุดก็ถูกพม่าตีแตกใน พ.ศ.2339 (ค.ศ.1796) และพ.ศ.2353 (ค.ศ.1810) ผู้คนต่างอพยพไปอยู่ตามเกาะต่าง ๆ โดยเฉพาะในเกาะยาว แม้ท้ายที่สุดเมืองกลางจะถูกพม่าทำลายแต่ในทางประวัติศาสตร์ก็เริ่มมองเห็นบทบาทของมุสลิมและความเป็นมาของพื้นที่เกาะยาว ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

2.1.2 ชชาติพันธุ์และศาสนาในเมืองกลาง

เมืองกลางถือเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีความหลากหลายทั้งชาติพันธุ์และศาสนา ทั้งชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดู ชาวไทยชาวจีนที่นับถือศาสนาพุทธ ชาวมลายูและชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลาม กระทั่งพวกฝรั่งที่นับถือศาสนาคริสต์ (Launay 1920 : 22-23, 81-83)

นักประวัติศาสตร์เชื่อว่า คนกลุ่มแรกที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวคือ พวกนิกริต (Negrito) ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของเงาะซามัง ส่วนผู้อพยพเข้ามากลุ่มแรกคือ พวกโปรโตมลายู (Proto Malays) อพยพจากยูนนานตอนใต้ของจีน เป็นบรรพบุรุษของชาวเล หรือชาวน้ำในปัจจุบัน และผู้อพยพกลุ่มถัดมาคือ พวกดิวิเทอโรมลายู (Deutero Malays) หรือมลายูชวามีถิ่นฐานอยู่ในเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย และเป็นบรรพบุรุษของชาวมลายูในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย (ปัญญา ศรีนาค 2556)

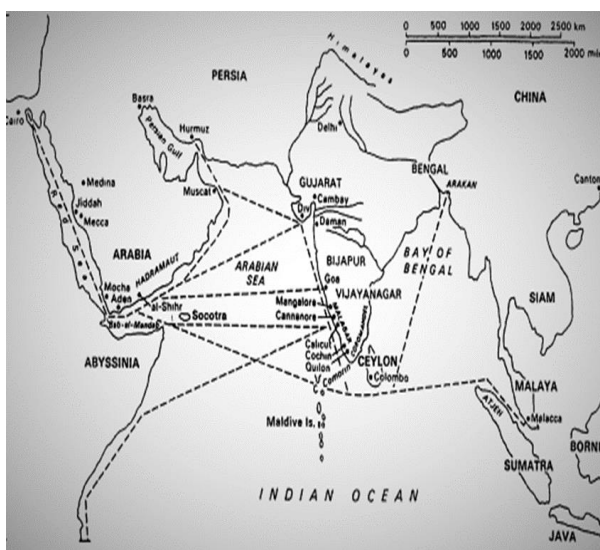
ชาวอินเดียที่นับถือศาสนาฮินดูได้เดินทางเข้ามายังแหลมทองประมาณ 2,000 ปีมาแล้ว จุดเริ่มต้นเป็นกลุ่มพ่อค้าที่มาจากบ้านชายฝั่งทะเลแถบอินเดียใต้ทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า กลุ่มพ่อค้ามาลาบาร์ที่อยู่ในรัฐเกรละ ถือเป็นส่วนหนึ่งจากกลุ่มพ่อค้าอินเดียที่เริ่มเข้ามาในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ชาวอินเดียเดินทางมาประเทศไทยโดยใช้เส้นทางที่สำคัญ 3 เส้นทางคือ

1) เริ่มจากบริเวณเมืองอมราวดีปากแม่น้ำกฤษณาในอินเดียใต้แล่นเรือมาขึ้นบกที่เกาะตะมะเดินทางผ่านเจดีย์สามองค์

2) เริ่มจากเมืองตามะลิปติสู่เกาะตะมะผ่านเจดีย์สามองค์

3) เริ่มจากเมืองท่ากานจี หรือ กานจีรัม แคว้นทมิฬนาฑู อินเดียใต้ แล่นเรือถึงเมืองมะริด ตะนาวศรี แล้วเดินทางต่อไปยังตะกั่วป่า เกาะกลาง ลงไปแหลมมลายู โดยแวะตามเมืองท่าต่าง ๆ ซึ่งสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ชาวอินเดียต้องอพยพมายังตะวันออกคือ หนีสงคราม ที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช (สมบูรณ แก่นตะเคียน ม.ป.ป.)

ในเอกสารของศอลาหุดดีน โอฟี (Salahuddheenn O.P n.d.) ระบุว่าในศตวรรษที่ 15-16 กลุ่มชาวอินเดียใต้แห่งแคว้นมาลาบาร์ (Malabar) ภายหลังจากที่กษัตริย์ชาโมริน แห่งแคลิคัต ได้พยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยการสนับสนุนให้คนในพื้นที่แต่งงานกับชาวมุสลิมอาหรับ และสนับสนุนให้เข้ารับศาสนาอิสลาม ซึ่งถูกเรียกว่า มุสลิมมับปิลาในเวลาต่อมา เพื่อเปิดประตูทางการสู่โลกอาหรับ ตลอดจนเพื่อเป้าหมายที่สำคัญคือการเป็นมหาอำนาจทางทะเล

ภาพที่ 2.1 เส้นทางการค้าทางทะเลของอินเดียในศตวรรษที่ 15 (ที่มา Salahuddheenn n.d. 234)

ชาติพันธุ์อพยพกลุ่มถัดมาคือชาวจีน ที่อพยพเข้ามาในบริเวณดังกล่าวตั้งแต่รัชสมัยของราชวงศ์ฮั่น (พ.ศ.341-764) เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวคนจีนเริ่มมีเรือที่สามารถออกเดินทางทะเลไปสู่ดินแดนที่ห่างไกลออกไป เขตแหลมมลายูหรือสุวรรณภูมิถือเป็นทางด้วยเช่นกัน ต่อมาในพ.ศ.1948 (ค.ศ.1405) ชนที่มุสลิมชาวจีนชื่อ Cheng Ho (Zheng He) ได้คุมเรือใหญ่เล็กรวม 312 ลำ พร้อมคนประมาณ 28,000 คน ออกจากแม่น้ำแยงซี เดินทางผ่านจัมปา ซวา สุมาตรา มะละกา อินเดีย เอเดน จนถึงเมืองโมกาดิชู ในแอฟริกา เพื่อเป็นการทดสอบคุณภาพของเข็มทิศที่คนจีนสร้างขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 และอีกประการที่สำคัญคือเพื่อแสดงบารมีจักรพรรดิจีน

ชาวจีนในเมืองกลางมีจำนวนมากขึ้นช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพ่อค้าที่เข้ามาค้าขายไม่พาครอบครัวมาด้วย มักจะมีภรรยาเป็นชาวพื้นเมืองกลาง ซึ่งลูกคนจีนที่มีแม่เป็นชาวกลางนั้นถูกเรียกว่า บ้าบ๋า แต่ชาวจีนไม่ได้เป็นเพียงแค่นักค้าขายในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังไปถึงชนชั้นนำของเมืองกลางดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเกี่ยวกับ พระยากลางคางเซ่ง (ปัญญา ศรีนาค 2556)

ชาติพันธุ์ที่เข้ามามีอิทธิพลในเมืองกลางมากที่สุดคือ แขกไทย หรือชาวมลายู รัฐไทรบุรี ที่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแหลมมลายู ชาวมลายูรัฐไทรบุรีเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามเนื่องจากตกไปเป็นเมืองขึ้นของเมืองอาแจ (อาเจะฮ์)¹⁷ บนเกาะสุมาตราในพ.ศ.2062 (ค.ศ.1520)

เริ่มเป็นหัวเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์ทรงนิพนธ์ไว้ในเรื่องพงศาวดารอันเป็นมูลเหตุแห่งจดหมายหลวงอุดมสมบัติ (อ้างใน ปัญญา ศรีนาค 2546) ความตอนหนึ่งว่า “เมืองไทรบุรี เมืองปัตตานี เป็นเมืองขึ้นของไทยมาแต่ดึกดำบรรพ์”

ปัญญา ศรีนาค (2546) อธิบายว่า ดึกดำบรรพ์ดังพระนิพนธ์คือรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวร เพราะไทรบุรีรู้จักดีตั้งแต่เมื่อพระองค์ส่งขุนนางซึ่งเป็นทหารคนสนิทไปยังเจ้าเมืองมะริด ชาวไทรบุรีก็หวาดระแวงกษัตริย์อยุธยาพระองค์นี้ หัวเมืองมลายูต่าง ๆ เรียกว่า ราชยาอาปี (Raja Api) แปลว่า พระเพลิง กษัตริย์อยุธยาทุกพระองค์ โดยเฉพาะราชวงศ์สุพรรณภูมิ มักอ้างว่า หัวเมืองมลายูทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา แต่มักถูกปฏิเสธจากผู้ปกครองรัฐเหล่านั้น เช่นเดียวกับกับรัฐไทรบุรี

¹⁷ อาแจ หรืออแจ เป็นคำที่คนไทยในอดีตใช้เรียก เมืองอาเจะฮ์ ซึ่งปรากฏใน “ขุนช้างขุนแผน” วรรณคดีไทยที่ประพันธ์โดยสุนทรภู่ ตอนหนึ่งว่า “เหล็กกำแพงน้ำพิงเหล็กแร่ ทองคำสัมฤทธิ์นากอแจ”

อย่างไรก็ตามรัฐไทรบุรีก็ยังคงถูกบังคับให้ส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทอง แต่ความสัมพันธ์ฐานะดอกไม้เงินดอกไม้ทองเป็นไปอย่างไรเสียสภาพแปรผันตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความต้องการสินค้าจำเป็นคือข้าว เครื่องใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ทำเองไม่ได้ กำลังทหารเพื่อดูลงกำลังกับรัฐเพื่อนบ้าน ตลอดจนความเข้มแข็งของรัฐบาลกรุงศรีอยุธยาในแต่ละช่วงเวลาด้วย และบ่อยครั้งที่ชนชั้นปกครองเหล่านี้เข้าไปมีส่วนร่วมในแย่งชิงอำนาจทางการเมืองในกรุงศรีอยุธยา เมื่ออำนาจกรุงศรีอยุธยาอ่อนแอลง รัฐมลายูเหล่านี้ก็ตั้งตัวเป็นอิสระแล้วหันมารบพุ่งกัน

สุนัย ราชภัณฑารักษ์ (2517) ระบุว่า ในช่วงต้นของกรุงศรีอยุธยามักจะแต่งตั้งข้าราชการที่มีเชื้อสายมลายู เพราะในอดีตจะพิจารณาถึงชาติพันธุ์เป็นสำคัญในการแต่งตั้งราชการ ดังเช่นในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองที่แต่งตั้งชาวเปอร์เซียให้รับราชการในเมืองตะนาวศรี เมืองเพชรบุรี และเมืองปราณบุรี ส่วนเจ้าเมืองกลางคือ ออกพระเพชร ในพ.ศ.2202 (ค.ศ.1659) ถูกข้อครหาว่าเจ้าเมืองกลางเชื้อสายมลายูร่วมมือกับพวกแขกฆ่าพวกฝรั่งตายอยู่บ่อย ๆ แต่ในที่สุดต้นรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาวพื้นเมืองและพวกแขกได้ร่วมกันฆ่าพวกฮอลันดาจนหมดสิ้น เนื่องจากพวกฮอลันดาเอาไรต์เอาเปรียบ

ชาวมลายูจากรัฐไทรบุรีเข้ามาในบริเวณดังกล่าวตั้งแต่ก่อนช่วงศตวรรษที่ 23 โดยในช่วงแรกเป็นการมาเก็บรังนก ปลิงทะเล หรือทรัพยากรอื่น ๆ ตามเอกสารของฟราซิส ไลก์ (อ้างใน อาลี เสือสมิง 2546) และได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานจนกลายเป็นคนพื้นเมืองในเกาะกลาง กระทั่งเข้ามาปกครองเกาะกลางในช่วงเวลาสั้น ๆ ในพ.ศ.2310 ก่อนจะถูกขับไล่ออกจากเกาะกลางในเวลาต่อมา

แม้จะถูกขับไล่จากเกาะกลางกลับไปสู่รัฐไทรบุรี แต่ก็ยังมีชาวมลายูบางส่วนที่อพยพไปอยู่ที่เมืองตะกั่วป่า โดยเฉพาะชาวมลายูจากสายสกุลของ หม่าเสี้ย ซึ่งเป็นชาวมลายูที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากในเมืองกลาง ดังที่ปรากฏในพงศาวดารเมืองกลางว่า “เมืองกลางแต่ก่อนนั้น จอมร้างบ้านเคียนเป็นเจ้าเมือง เมียจอมร้างเป็นแขกเมืองไทร เมียจอมร้างเป็นแขกเมืองไทร (ชื่อ) หม่าเสี้ยลูกมะหุมเถ่าแต่ก่อน ผัวตายเป็นหม้ายอยู่ มะหุมบากมาเงินมรดกห้าพันเศษ หม่าเสี้ยขัดใจไม่อยู่เมืองไทรมาอยู่เมืองกลาง ได้กับจอมร้างเป็นผัว มีลูกชาย 2 หญิง 3 รวม 5 คน หญิงชื่อ จันเป็นท้าวเทพกระษัตรี หญิงน้องถัดมา ชื่อ มุก เป็นท้าวศรีสุนทร น้องหญิงชื่อหมา น้องชายชื่ออาดเป็นพระกลาง น้องชายคนหนึ่งชื่อ เรือง เป็นที่พล¹⁸”

¹⁸ หมายถึงเป็นปลัดเมือง

จากพงศาวดารเมืองตอนนี้สามารถสรุปได้ว่าตั้งแต่จอมร้างขึ้นเป็นเจ้าเมืองกลางพ.ศ.2276 ชาวมลายูเริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในชนชั้นนำ แม้นักประวัติศาสตร์จะถกเถียงเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันระหว่างจอมร้างและหม่าเลี้ยที่นับถือศาสนาต่างกัน หรือกระทั่งบุตรทั้ง 5 คนนับถือศาสนาตามบิดาหรือมารดาของตน แต่ก็มีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าหม่าเลี้ยยังคงนับถือศาสนาอิสลามต่อ แม้จะแต่งงานกับผู้ชายต่างศาสนาก็ตาม

หลังจากที่กลุ่มชาวมลายูลี้ภัยไปอยู่ที่เมืองตะกั่วป่า ก็ได้กลับเข้ามาเมืองกลางอีกครั้งใน พ.ศ.2314 ซึ่งเป็นช่วงที่พระยาพิมล (ซัน) เป็นข้าหลวงพิเศษดูแลการค้าชายแร่ดีบุกที่เมืองกลางซึ่งอยู่ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี เนื่องจากพระยาพิมล ได้สมรสกับคุณหญิงจัน บุตรีของหม่าเลี้ย หรือที่รู้จักในชื่อท้าวเทพกษัตรี

ชาติพันธุ์สุดท้ายที่อพยพเข้ามาอย่างเช่นฮอลันดา โปรตุเกส อังกฤษ และฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาทำธุรกรรมเกี่ยวกับแร่ดีบุก และยังคงมีบางส่วนที่เข้ามาเพื่อเผยแพร่ศาสนาคริสต์ เนื่องจากเส้นทางสายไหมภูมิภาคสุลิมในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7-10 และถูกมาซ้ำเติมอีกครั้งโดยพวกมุสลิมเติร์ก (ออตโตมาน) ที่ยึดครองกรุงคอนสแตนติโนเปิล เมื่อพ.ศ.1996 (ค.ศ.1454) โดยโปรตุเกสถือเป็นชาติแรกที่เข้ามาด้วยเหตุรับอาสาให้คำมั่นสัญญากับพระสันตะปาปาว่า จะเผยแพร่ศาสนาคริสต์แข่งกับศาสนาอิสลาม แลกกับการที่พระสันตะปาปาต้องห้ามมิให้ชาติอื่นมาแย่งโอกาสในการสำรวจในครั้งนี้ สอดคล้องกับจดหมายของฝรั่งเศสระบุว่าพ.ศ.2229 (ค.ศ.1687) ได้มีกลุ่มคนผิวดำนับถือศาสนาคริสต์เรียกว่าพวกโปรตุเกสอยู่ในเมืองภูเก็ต โดยสมมติฐานว่าน่าจะเป็นกลุ่มลูกครึ่งระหว่างชาวพื้นเมืองกับชาวโปรตุเกส เพราะพวกฮอลันดาได้เข้ามาขับไล่พวกโปรตุเกส และได้ทำสัญญากับทางกรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ.2207 (ค.ศ.1664) จากหลักฐานดังกล่าวเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่า โปรตุเกสถือเป็นชาติแรกที่เข้ามาในเมืองกลาง (ทศพร วงศ์รัตน์ 2546)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่า กลางเป็นพื้นที่สำคัญและเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายตลอดจนมีพลวัตทางสังคมมาอย่างยาวนาน โดยกลุ่มแรกคือกลุ่มออร์ังอัซลี เช่นเดียวกันกับพื้นที่อื่นในบริเวณใกล้เคียงกัน ต่อมาเมื่ออารยธรรมอินเดียและจีนรุ่งเรืองก็ได้มีกลุ่มพ่อค้าและนักเผยแพร่ศาสนาเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยในช่วงแรกมาเผยแพร่ศาสนาฮินดู พุทธ และอิสลามตามลำดับ ส่วนกลุ่มชาวมลายูส่วนใหญ่เป็นชาวมลายูจากรัฐไทรบุรีโดยถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทมากที่สุดทั้งมิติทางสังคมและการเมือง ส่วนกลุ่มต่างชาติตะวันตกผู้วิจัยมองว่าเป็นประชากรแฝงที่เข้ามาอยู่ระยะเวลาหนึ่ง เท่านั้นแม้จะมีบางส่วนที่มีปฏิสัมพันธ์กับชาวพื้นเมืองก็ตาม

ส่วนประชากรอีกกลุ่มคือทหารที่เข้ามาในพ.ศ.2328 (ค.ศ.1785) เป็นช่วงสงครามเก้าทัพก็ได้มีกองทหารจากหัวเมืองทางใต้อย่างเช่น นครศรีธรรมราช เข้าร่วมปกป้องเมืองกลาง โดยได้เกณฑ์ไพร่พลจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูลเป็นส่วนใหญ่มาเข้าร่วมรบในศึกครั้งนี้ แต่ไม่ได้เข้าไปพำนักอยู่บนเกาะกลาง ได้ไปตั้งทัพอยู่ที่บ้านท่าค่าย ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงาในปัจจุบัน (โรงเรียนเกาะยาววิทยา ม.ป.ป.)

2.2 ประวัติการก่อตั้งชุมชนเกาะยวน้อย

เกาะยาว ถือเป็นเกาะหนึ่งที่อยู่ในเขตปกครองของเมืองกลาง เดิมทีเรียกว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) เป็นภาษามลายู ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว อ้างอิงจากบันทึกของโยฮัน วาน เคอเลน ที่ 2 (Johannes II Van Keulen 1704-1755) จากกรมอุทกศาสตร์ แห่ง VDC (Verenigde Oostindische Compagnie United East India Company)¹⁹ ซึ่งได้จัดทำแผนที่ระหว่างหมู่เกาะอินเดียตะวันออก และหมู่เกาะมาเลเซีย (ภาพ 2.2) ในช่วงค.ศ.1726-1755 ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นเอกสารที่เก่าแก่ที่สุดที่มีบันทึกเกี่ยวกับเกาะยาว

ต่อมาดร.โยฮันน์ เกราร์ด เคนิก เป็นนักพฤกษศาสตร์ชาวเดนมาร์ก เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการแพทย์และนักธรรมชาติวิทยาให้กับกัปตันฟรานซิส ไลท์ (Francis Light) หรือคนไทยรู้จักในชื่อพระยาราชกัปตัน เขาได้เดินทางมาสยามตามคำสั่งของกัปตันฟอเรสต์เพื่อร่วมแสดงความยินดีกับพระเจ้าตากสินมหาราชที่สถาปนากรุงธนบุรีขึ้นในพ.ศ.2311 (ค.ศ.1768) และระหว่างเดินทางกลับนั้นเขาได้แวะที่ จังซีลอน เป็นเวลาหลายเดือนเพื่อขยายงานวิจัยของเขาเกี่ยวกับการศึกษาพืชต่าง ๆ ก่อนจะเดินทางกลับอินเดียในเวลาต่อมา

จนกระทั่งในวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ.2322 (ค.ศ.1779) กัปตันฟรานซิส ไลท์ ได้มีคำสั่งให้ ดร.เคนิก เดินทางมากับเรือบริสตอล (Bristol) เพื่อสำรวจหมู่เกาะใกล้เคียงอีกครั้งเพื่อหาแหล่งแร่ดีบุกใหม่ ซึ่งเกาะแรกที่ระบุในบันทึกของดร.เคนิก คือ ปูลลา เปาซัง (Pulla Pausang) เกรินี (Gerini) อธิบายว่า คือ ปูโล ปานยัง (Pulo Panjang) และเขาก็ได้เดินทางอยู่ระหว่างปูลลา เปาซัง และเกาะอลัง (Alang)²⁰อยู่บ่อยครั้ง

¹⁹ บริษัทอินเดียตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ เป็นบริษัทที่เกี่ยวกับการค้าที่ก่อตั้งขึ้นในสาธารณรัฐดัตช์ หรือเนเธอร์แลนด์ ค.ศ. 1602 เพื่อปกป้องผลประโยชน์ในมหาสมุทรอินเดีย และช่วยเหลือในสงครามระหว่างดัตช์กับสเปน บริษัทเจริญรุ่งเรืองตลอดช่วงศตวรรษที่ 17 เป็นกลไกที่สำคัญของการค้าในอินเดียตะวันออก (ปัจจุบันคือ อินโดนีเซีย) แต่ถูกปิดในค.ศ.1799

²⁰ เกาะอลังไม่มีปรากฏชื่อทั้งใน 155 เกาะในอ่าวพังงา หรือกระทั้งในจังหวัดภูเก็ตทั้ง 37 เกาะ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นการเดินทางไปมาระหว่างเกาะยาวใหญ่และเกาะยวน้อย (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2556)

การเข้ามาสำรวจของดร.เคนนิคพบว่า เกาะยาวคือสถานที่ที่อุดมสมบูรณ์ไม่ต่างจากเมืองกลาง แต่เนื่องจากความยากลำบาก ด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลสยาม คนในพื้นที่เริ่มมีท่าทีต่อต้านชาวตะวันตก และยังคงมีกลุ่มโจรสลัดมลายูที่คอยปล้นสะดมเรือ โดยเฉพาะในบริเวณเกาะยาวที่มีโจรสลัดที่คอยปล้นเรือสินค้าอยู่เป็นประจำ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นโจรสลัด²¹ อุยงตะเนาะ (Ujung tanah) เป็นโจรสลัดก๊กใหญ่กลุ่มเดียวกันกับที่มักจะเข้ามาปล้นเมืองท่าอื่น ๆ อย่างเช่นเมืองพัทลุง (สายสกุลสุลต่านสุลัยมาน 2530 : 63) ส่งผลให้แผนการที่จะขุดแร่ดีบุกของกัปตันฟรานซิส โลก์บนพื้นที่เกาะยาวสิ้นสุดลง (Colonel G.E. Gerini 1905)

ต่อมาในพ.ศ.2327 (ค.ศ.1784) กัปตันโทมัส ฟอร์เรส (Thomas Forrest) ได้รับคำสั่งให้เดินทางมาสำรวจเกาะกลางและได้เขียนแผนที่ขึ้นระหว่างเกาะกลางกับเกาะปิ้งขึ้น (ภาพ 2.3) ซึ่งการสำรวจของกัปตันโทมัสแตกต่างจากจากดร.เคนนิค เพราะใช้เวลาถึง 8 ปีในการสำรวจบริเวณระหว่างเกาะกลางและเกาะปิ้ง ได้รับการสนับสนุนจากพระยาพิมล เจ้าเมืองกลางเป็นอย่างดี และมีล่ามชาวกลางคอยให้ความช่วยเหลือ อีกทั้งเรือสำรวจของกัปตันโทมัสมีอาวุธเทียบพร้อม บันทึกของกัปตันโทมัสจึงเป็นเอกสารที่มีข้อมูลมากกว่าบันทึกของดร.เคนนิค

บันทึกของกัปตันโทมัสระบุถึงเกาะ โปลู ปานยัง (Polu Panjang) ที่อยู่ห่างจากเกาะกลางออกไปประมาณ 10 ไมล์ ความยาวของเกาะประมาณ 23 ไมล์ และกว้างประมาณ 8 ไมล์ มีช่องแคบคั่นกลางซึ่งเรียกว่า Callat Leheere (Throat Strait) หรือที่เรียกว่า ช่องหลาด ในปัจจุบัน (ภาพ 2.4)

ส่วนในพงศาวดารกลางพ.ศ. 2384 (ค.ศ.1841) ก็ได้ระบุถึงเกาะยาวด้วยเช่นกันว่าเป็นพื้นที่ภายใต้การปกครองของเมืองกลาง เมื่อครั้งที่เมืองกลางถูกยกเป็นหัวเมืองชั้นตรีในรัชสมัยของพระเจ้าเอกาทศรถ (ค.ศ.1605-1620) ดังที่ผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดมาแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา

ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2328 (ค.ศ.1785) กองทัพพม่าก็ได้ยกทัพเรือเข้ามาตีหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันตก ตั้งแต่เมืองตะกั่วป่า และตะกั่วทุ่ง ลงไปถึงเมืองกลาง โดยได้เข้าตีค่ายปากพระ ซึ่งอยู่ทางเหนือของเกาะกลาง และได้มีกองทหารจากหัวเมืองทางใต้ อย่างเช่น นครศรีธรรมราช เข้าร่วมปกป้องเมืองกลาง โดยได้เกณฑ์ไพร่พลจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูลเป็นส่วนใหญ่มาเข้าร่วมรบในศึกครั้งนี้

²¹ ในช่วงพ.ศ.2367-2386 อังกฤษและฮอลันดาร่วมมือกันปราบปรามโจรสลัดโดยใช้เรือรบขนาดใหญ่ออกตระเวนจับกุมชาวบ้านที่อยู่ในข่ายผู้ต้องสงสัยว่าเป็นโจรสลัดในน่านน้ำตั้งแต่ช่องแคบมะละกาลงไป ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า โจรสลัดไม่ได้มีแค่กลุ่มชาติพันธุ์เดียว อาจรวมไปถึงชาวเล ชาวมลายูจากเกาะลังกาวิ หรือกระทั่งพวกโปรตุเกส (อาภรณ์ อุภุชณ์ 2554 : 74-75)

แต่ไม่ได้เข้าไปพำนักอยู่บนเกาะกลาง แต่ได้ไปตั้งทัพอยู่ที่บริเวณชุมชนบ้านท่าค้ายในปัจจุบัน (โรงเรียนเกาะยาววิทยา ม.ป.ป.)

ในพ.ศ.2352 (ค.ศ.1809) อะเต็งหูนุ่น ยกทัพมาทางทะเลและแต่งตั้ง แยกคอง เป็นแม่ทัพยกมาทางบกเพื่อมาตีหัวเมืองทางบกได้ ฝ่ายสยามขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลยเสด็จผ่านพิภพได้เพียง 2 เดือน โปรดให้พระยาทศโยธา พระยาราชประสิทธิ์ ให้เกณฑ์ไพร่พลจากหัวเมืองไชยาไปช่วยรักษาเมืองกลางโดยเดินทัพผ่านทางปากพนม และเกณฑ์ไพร่พลกรุงเทพ และเกณฑ์ไพร่พลจากพื้นที่ภายใต้การปกครองของเมืองนครศรีธรรมราชเข้าสมทบในการช่วยรักษาเมืองกลาง

กองทัพพม่าได้ไปตีหัวเมืองตะวันตกทั้งเมืองตะกั่วป่าและเมืองตะกั่วทุ่ง จึงได้ยกทัพข้ามไปเกาะกลาง โดยได้ตั้งทัพอยู่ที่ปากพระเช่นเดิม หลังจากนั้นได้ตั้งค่ายล้อมเมืองไว้ 25 ค่ายเพื่อเข้าปล้นสะดมแต่เมืองกลางก็ยังไม่มีความอ่อนแอหลง จนกระทั่งพม่าได้คิดอุบายทำทีเลิกทัพลงเรือออกจากเกาะกลางไป แต่กลับไปซุ่มกองทัพอยู่ที่เกาะยาว ฝ่ายเจ้าเมืองกลางหลงกลอุบายดังกล่าวและด้วยความอดอยากของชาวเมืองที่ถูกพม่าล้อมอยู่เป็นแรมปี จึงปล่อยให้ไพร่พลกลับภูมิลำเนาเพื่อหาเสปียงอาหาร

เมื่อพม่าเห็นว่าไพร่พลของเมืองกลางน้อยลง จึงได้ยกทัพมาขึ้นที่แหลมยี่มู เมืองภูเก็ต (ภูเก็ต) และตีเมืองภูเก็ตได้สำเร็จ ต่อมาได้เข้าตีเมืองกลางโดยใช้เวลา 27 วัน พม่าก็ได้จับชาวเมือง ธิบทรัพย์สมบัติทั้งหมด และเผาเมืองจนราบคาบ โดยทั้งสองกองทัพจากกรุงเทพ หัวเมืองไชยา และเมืองนครศรีธรรมราชเข้ามาช่วยรักษาเมืองกลางไว้ไม่ทัน (พงศาวดารเรื่องเรารบพม่า 2461)

เกาะยาว ตั้งแต่พ.ศ.2328-2352 (ค.ศ.1785-1809) เริ่มมีคนเข้าไปตั้งถิ่นฐานจนเกิดเป็นชุมชนขึ้นโดยในพ.ศ.2328 (ค.ศ.1785) ประกอบด้วย 3 ชุมชน คือชุมชนบ้านโล๊ะหา ชุมชนบ้านป่าทราย และชุมชนบ้านริมเล โดยชุมชนบ้านโล๊ะหาถือเป็นชุมชนแรกของพื้นที่เกาะยาวน้อย ต่อมาในพ.ศ.2352 (ค.ศ.1809) ก็มีการขยายชุมชนเพิ่มอีก 4 ชุมชน คือชุมชนบ้านกลาง ชุมชนบ้านน้ำจืด ชุมชนบ้านอันเป้า และชุมชนบ้านแหลมไทร

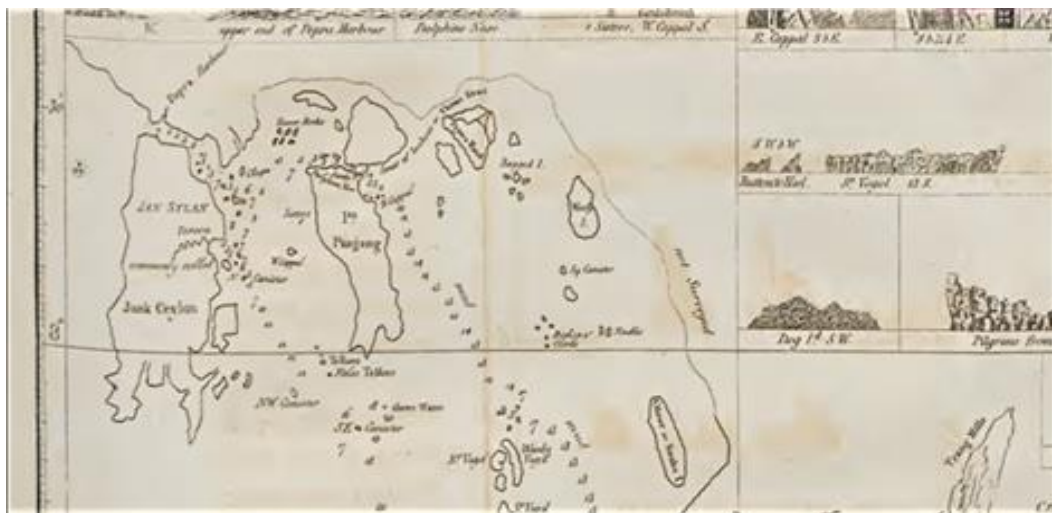

ภาพที่ 2.2 ปูเลา ปานญิง (Pulau Panjang) บ้านที่กของโยฮัน วาน เคอเลน ที่ 2 (ที่มา <https://www.raremaps.com/gallery/detail/66755hs/phuket-thailand-kaart-van-het-eiland-junkseilon-en-desse-van-keulen> สืบค้นเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2564)

ภาพ 2.3 แผนที่ระหว่างเกาะกลางและเกาะปิ้งของกัปตันโทมัส ฟอร์เรส (ที่มา Forrest. 1792. A Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago, Lying on the East Side of the Bay of Bengal; describing a chain of islands, never before surveyed...also, an account of the islands Jan Sylan, Pulo Pinang and the port of Queda. London: J. Robson.)

ภาพที่ 2.4 แผนที่ที่ระบุถึง บูลอ ปานยัง หรือเกาะยาวของโทมัส ฟอว์เรส (ที่มา <https://archive.org> สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2564)

หลังจากเมืองกลางถูกตีแตกเมืองกลางจึงกลายเป็นเมืองร้างปราศจากผู้คน ต่อมาหลวงล่าม (เจิม แหกเรียกเจ๊ะมะ) บิดาของท่านเป็นแขกจากเมืองมัทราษฏร์ที่มาก้าขายและมีครอบครัวอยู่ในเมืองกลางตั้งแต่กรุงธนบุรี โดยให้เมืองกลางเป็นเมืองใหม่ขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราชในช่วงระหว่าง พ.ศ.2370-2380 (ค.ศ.1827-1837)

พ.ศ.2409 (ค.ศ.1866) เมืองกลาง กลายเป็นเป็นเมืองขึ้นของเมืองภูเก็ต ก่อนในพ.ศ.2437 (ค.ศ.1894) ได้กลายมาเป็นมณฑลภูเก็ต และคงไว้ซึ่งเมืองกลางและเมืองภูเก็ตเช่นเดิม แต่ในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ เกาะยาว ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเมืองกลางอีกต่อไปโดยไปขึ้นกับเมืองพังงา และเมืองพังงาก็ได้เปลี่ยนมาเป็นจังหวัดพังงาในพ.ศ.2459 (ค.ศ.1916) ซึ่งจังหวัดพังงาได้แบ่งการปกครองเป็น 34 ตำบล 4 อำเภอ เกาะยาวน้อยและเกาะยาวใหญ่เป็น ตำบล ขึ้นกับอำเภอกลางเมือง โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ตำบล 24 หมู่บ้าน มีนายบ้านเป็นผู้รับผิดชอบ

ต่อมาในพ.ศ.2466 (ค.ศ.1923) ได้มีชุมชนเพิ่มมาอีก 2 ชุมชนคือชุมชนบ้านท่าค่าย และชุมชนบ้านในคลอง เปลี่ยนมาเป็นกิ่งอำเภอเกาะยาวขึ้นกับอำเภอท้ายช้าง โดยเลือกเกาะยาวน้อยเป็นสถานที่ตั้งว่าการกิ่งอำเภอ ด้วยเหตุผลหลักการทางคมนาคมเนื่องจากการเดินทางระหว่างเกาะยาวน้อยกับตัวจังหวัดพังงาสะดวกกว่าเกาะยาวใหญ่

แต่ในช่วงของรัชกาลที่ 8 เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลมาที่เกาะยาวน้อย และตั้งศูนย์บัญชาการกองทัพขึ้น ตั้งแต่บริเวณโคกทรายถึงสามแยกชุมชนบ้านในคลอง และตั้งป้อมสัญญาณเรือรบบริเวณเขาควนจุกเพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางการทหาร ซึ่งการเข้ามาของกองทัพญี่ปุ่นถือ

เป็นการสร้างผังเมืองให้กับเกาะยวน้อย ทั้งในด้านพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของเกาะจากชุมชนบ้านโล๊ะหา มาเป็นชุมชนบ้านท่าค่าย ที่ที่ทหารญี่ปุ่นตั้งค่ายใหญ่ และถนนกัลญกุล ซึ่งเป็นสายหลักของเกาะก็ได้สร้างตามการตั้งค่ายของญี่ปุ่น สอดคล้องกับบทสนทนากลุ่มกับชาวบ้าน 10 คน ที่ระบุว่าเราทุกคนที่นี่เหมือนเป็นญาติด้วยกันทั้งหมด เพราะผ่านร้อนผ่านหนาวมาด้วยกันหลายสถานการณ์ทั้งดีและร้าย ที่จำความได้ ตอนทหารญี่ปุ่นเข้ามา ชาวบ้านที่นี้บางส่วนอพยพไปเกาะพีพี แต่ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตอยู่บนเกาะแห่งนี้ ซึ่งในสถานการณ์ตอนนั้นทำให้คนที่นี่ต้องอยู่รวมกัน เพราะต่างหวาดกลัวว่าจะถูกทำร้าย (สนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564)

ในพ.ศ.2507 (ค.ศ.1964) ชาวบ้านเกาะยวน้อยเริ่มเรียกร้องที่จะไปขอขึ้นกับทางจังหวัดภูเก็ต ด้วยเหตุการณ์เดินทางไปจังหวัดภูเก็ตสะดวกกว่าการเดินทางไปจังหวัดพังงา แต่ไม่เป็นผลเนื่องจากกรมการปกครองได้ขอระงับเรื่องไว้ก่อน เพราะสภาจังหวัดภูเก็ตได้มีมติไม่รับโอน ด้วยเหตุเรื่องงบประมาณที่จะจัดสรรพัฒนาท้องที่ของจังหวัดพังงาเหมาะสมกับการบริหารมากกว่าจังหวัดภูเก็ต

จนกระทั่งในพ.ศ.2527 (ค.ศ.1984) ปลัดกิ่งอำเภอได้ทำหนังสือถึงจังหวัดเพื่อขอยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอเป็นกรณีพิเศษ แม้ว่าจะมีคุณสมบัติในการที่จะเป็นอำเภอไม่ครบถ้วน โดยทางจังหวัดได้ทำหนังสือต่อไปยังกระทรวงมหาดไทย และได้ตอบหนังสือมายังจังหวัด โดยให้ทางจังหวัดแจ้งสรุปเหตุผลในการยกฐานะเป็นอำเภอส่งกรมการปกครองอีกครั้ง ในพ.ศ.2528 (ค.ศ.1985) ทางจังหวัดดำเนินการตามหนังสือดังกล่าวถึงกระทรวงมหาดไทย กิ่งอำเภอเกาะยว จึงได้เปลี่ยนแปลงฐานะเป็นอำเภอเกาะยว ในพ.ศ.2531 (ค.ศ.1989)

เอกสารจากโครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะ ของศูนย์การศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเกาะยว (กศน.) ได้ระบุความเป็นมาทั้ง 7 ชุมชน ดังนี้

บ้านท่าค่าย ได้ตั้งชื่อตามค่ายพัก เพราะเคยเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการในครั้งที่ยังเป็นกิ่งอำเภอเกาะยว โดยมีนายชื่น วาสนาวิน เป็นปลัดอำเภอ ตำแหน่งหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเกาะยว คนแรก ดำรงตำแหน่งในพ.ศ.2463-2464 (ค.ศ.1920-1921) ขณะนั้นที่ว่าการอำเภอมีลักษณะเป็นที่ทำการชั่วคราว เป็นเพียงแค่ว่าพักสำหรับให้ข้าราชการมาปฏิบัติงานเป็นบางครั้งบางคราว ชาวบ้านจึงเรียกว่า ค่าย หมายถึงค่ายพักของหลวง ประกอบกับตั้งอยู่ใกล้กับท่าเรือซึ่งชาวบ้านเรียก ท่าปลัด เพราะปลัดอำเภอจะมาพักแรมเพื่อปฏิบัติราชการ ภายหลังจึงเรียกรวมกันว่า ท่าค่าย ต่อมาชุมชนได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นจนยกฐานะเป็นหมู่บ้านในภายหลัง

บ้านใหญ่ เดิมที่เป็นหมู่บ้านของนายปิ่น เริงสมุทร ภายหลังจากในรัชกาลที่ 5 ได้รับพระราชทานชื่อเป็นหมื่นทองนทีมีฐานะเป็นหัวหน้าหมู่บ้านหรือเทียบเท่ากำนันในปัจจุบัน ที่เรียกว่าบ้านใหญ่ ด้วยความเป็นชุมชนที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่หนาแน่น

บ้านน้ำจืด ขยายตัวมาจากชุมชนบ้านใหญ่ ด้วยเหตุเป็นแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ มีคลองที่มีต้นน้ำอยู่ที่บ้านท่าเขา ซึ่งคลองดังกล่าวถูกเรียกว่า คลองน้ำจืด ต่อมาเมื่อกลายเป็นชุมชนก็ได้ตั้งชื่อว่าบ้านน้ำจืด

บ้านท่าเขา เป็นชุมชนที่อยู่บริเวณเชิงเขา เดิมที่เรียกว่า บ้านคลองทราย ในความหมาย ท่าเขา ไม่ได้หมายถึงท่าเรือ แต่คำว่า ท่า ดังกล่าวชาวบ้านในพื้นที่ออกเสียงว่า ทะ ซึ่งหมายถึงอีกด้านหนึ่งของเขา หรือเชิงเขา

บ้านริมทะเลหรือบ้านแหลมไทร ในอดีตเป็นชุมชนที่เล็ก ๆ มีชาวบ้านอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวเพียง 4-5 หลังคาเรือนเท่านั้น และส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง

บ้านแหลมยาง ด้วยเหตุบริเวณดังกล่าวในอดีตเป็นพื้นที่ที่มีต้นยางมาก แต่ในปัจจุบันกลายเป็นสวนมะพร้าว และที่นา

บ้านอันเป่า เป็นหมู่บ้านที่คนจีนเข้ามาตัดไม้เพื่อเผ่าถ่านโดยจ้างคนในพื้นที่ และนำไปขายให้กับจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งนายจ้างคนจีนมักจะแจกอั้งเป่าให้แก่ลูกจ้าง จึงกลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านอันเป่าในปัจจุบัน

สรุปได้ว่าพื้นที่ เกาะยาว เป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะแร่ดีบุก ไม่ต่างจากเกาะกลางและยังเป็นพื้นที่ที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ ซึ่งทั้งกองทัพจากนครศรีธรรมราชในสงครามเก้าทัพ พ.ศ.2328 และกองทัพพม่าในช่วงที่เข้ามาตีเมืองกลางพ.ศ.2352 ก็ได้ใช้เกาะยาวเป็นพื้นที่ตั้งทัพ แต่ในขณะเดียวกันก็มีโจรสลัดมลายูอยู่ชุกชุม และนั่นอาจคือปัจจัยสำคัญที่ เกาะยาว ไม่ได้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจในอดีตเฉกเช่นเดียวกับเกาะกลาง

2.3 ชชาติพันธุ์และการเข้ามาของศาสนาอิสลามในเกาะยาวน้อย

ชาติพันธุ์ที่เข้าเป็นกลุ่มแรกสันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มชาวเลเช่นเดียวกับเกาะกลางด้วยเหตุมีสุสานชาวเล โครงกระดูกมากมายอยู่ตามบริเวณถ้ำต่าง ๆ ซึ่งชาวบ้านให้ข้อมูลว่า เป็นวิถีของชาวเล หากใครเสียชีวิต หรือเป็นโรคร้าย หรือโรคติดต่อก็จะนำมาทิ้งไว้ในถ้ำ หรือเพิงถ้ำต่าง ๆ

กลุ่มต่อมาซึ่งเป็นเรื่องเล่าของชาวบ้านกล่าวว่า นายอุสันและนายอุเสนได้อพยพพาครอบครัวหนีการบังคับเก็บเบี้ยภาษีรายหัวของรัฐ เนื่องจากเป็นมุสลิมจึงถือว่าแผ่นดินเป็นของพระเจ้า ทุกคนมีสิทธิในการดำรงอยู่ได้ จึงได้เข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยครอบครัวหนึ่งอยู่ฝั่งตะวันตก และอีกครอบครัวหนึ่งอยู่ฝั่งตะวันออกของเกาะ ต่อมาทั้งสองครอบครัวก็ได้นำลูกชายและลูกสาวมาแต่งงานกัน พ่อแม่ฝ่ายจัดพิธีตามหลักการศาสนาจัดเลี้ยงกัน บังเอิญที่นั่นรับน้ำหนักไม้ไหวได้พังลงมา จนเป็นคำอุทานออกมาว่า “ลาโห๊ะ” ฝ่ายชายเกิดความอับอายจึงได้ผวนคำเป็น “โล๊ะหา” จนกระทั่งได้กลายมาเป็นชื่อชุมชนแห่งแรกของเกาะยาวน้อยในเวลาต่อมา (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 10 ธ.ค. 2563)

ในเอกสารต่าง ๆ ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันว่า บรรพบุรุษส่วนใหญ่ของมุสลิมเกาะยาวน้อยคือไพร่พลที่อพยพมาจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล เพื่อเข้าร่วมปกป้องเมืองถลางในสงครามเก้าทัพ โดยเมื่อสงครามสงบก็ไม่ได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะยาวน้อยที่เคยมาตั้งทัพ ซึ่งในจำนวนดังกล่าวไม่ได้มีเพียงแค่มุสลิมเท่านั้นแต่ยังคงมีผู้นับถือศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน พิจารณาหลักฐานจากซากปรักหักพังคล้ายวัดที่บริเวณชุมชนบ้านท่าค่าย (วิชชุตา ให้เจริญ 2546)

ในช่วงพ.ศ.2352 (ค.ศ.1809) ที่พม่าได้ยกทัพมาตีเมืองถลางอีกครั้ง และได้ใช้เกาะยาวเป็นที่คุ้มกำลัງ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าชาวบ้านในพื้นที่ได้เริ่มอพยพในช่วงเวลาดังกล่าว นวพันธ์ นาคบรรพ์ (2550) กล่าวว่า ในช่วงหลังจากเมืองถลางแตกได้เกิดโรคระบาดขึ้นชาวบ้านเกาะยาวน้อยได้อพยพออกจากเกาะไปอยู่เมืองภูเก็ตและกระบี่

ส่วนที่เหลือได้แยกออกเป็นสองกลุ่มเคลื่อนย้ายไปทางริมฝั่งทะเลทั้งสองด้าน กลุ่มหนึ่งเคลื่อนย้ายมาทางริมฝั่งทะเลตะวันตกมาสมทบกับกลุ่มคนจีนที่เข้ามาทำหลุมเผาถ่านอยู่ก่อนหน้าแล้ว (ปัจจุบันคือหมู่ที่ 7 บ้านอันเป้า) ตลอดจนถึงบริเวณกลางเกาะ (หมู่ที่ 3 ในปัจจุบัน) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเคลื่อนย้ายมาทางริมฝั่งทะเลตะวันออกและตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งทะเลตั้งแต่ช่วงกลางเกาะจนถึงทิศใต้ของเกาะ (ปัจจุบันอยู่ในเขตหมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5) สมทบกับกลุ่มคนจีนที่อพยพมาจากเกาะปินังเพื่อทำอาชีพหารังนก ซึ่ง แป๊ะบ่อเพียง หนึ่งในผู้อพยพได้แต่งงานกับคนบนเกาะและเป็นบรรพบุรุษของคนจีนบนเกาะยาวน้อยในปัจจุบันคือตระกูลแซ่หั่ว ส่วนแหล่งชุมชนเดิมกลายเป็นบ้านร้างเพราะไม่มีคนอาศัยอยู่

เอกสารจากโครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเกาะยาว (กศน.) ได้กล่าวถึงชาติพันธุ์ที่อพยพเข้ามาในพื้นที่เกาะยาวน้อยดังนี้

ชาวน้ำ สันนิษฐานว่าเป็นกลุ่มแรกที่ยอพยพเข้ามา นอกจากหลักฐานโครงกระดูกแล้ว ท่าเรือมาเนาะ ถือเป็นการตั้งชื่อตามโต๊ะมาเนาะ เป็นชาวน้ำ ที่ได้สร้างเพิงพักอยู่ตรงบริเวณท่าเรือดังกล่าว

แขกมลายู แยกจากสกุลที่เข้ามาเก็บรังนกได้แต่งงานกับหญิงชาวประมง นับถือศาสนาพุทธชื่อว่า โต๊ะกุง ทั้งสองได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณบ้านท่าเขาในปัจจุบัน และมีแขกมาเล ชื่อโต๊ะบีเย๊ะ ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านแหลมยาง โดยในกลุ่มของแขกมาเล ในเกาะยวน้อยมีบุคคลสำคัญคือ โต๊ะครูโกบ ซึ่งบิดาได้อพยพมาจากเกาะลังกาวิ (สนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564)

ชาวจีน ชาวจีนได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านอันเป่า โดยประกอบอาชีพตัดไม้โกงกางมาเผาถ่านและนำไปขายยังจังหวัดใกล้เคียง จนกระทั่งเกิดโรคระบาด (ไข้ทรพิษ) ชาวจีนจึงล้มตายเป็นจำนวนมากในบริเวณดังกล่าว ซึ่งยังคงปรากฏหลุมฝังศพในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังคงมีกลุ่มคนจากจังหวัดตรังอย่างเช่น โต๊ะฉ้อ เทพรัักษ์ ซึ่งมีเชื้อสายเป็นพระยาเดินทางมาจากจังหวัดตรัง เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณบ้านแหลมยาง ซึ่งแม้ว่าในเอกสารโครงการหนังสืออัญริยะไม่ได้ระบุถึงช่วงเวลา หรือรายละเอียดอื่น ๆ มากนัก แต่สามารถทำให้เรามองเห็นภาพรวมว่า เกาะยวน้อยเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภูมิหลัง

แต่อย่างไรก็ตามในเอกสารทั้งหมดกลับไม่ได้กล่าวถึงชาวอินเดียในเกาะยวน้อย ทั้งที่ชาวอินเดียเข้ามาเมื่อมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในบริเวณใกล้เคียงอย่างเมืองกลาง หรือเมืองตะกั่วป่า รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่เกาะยวน้อยยังกล่าวว่า มีบรรพบุรุษที่ยอพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศอินเดียนั้นคือบรรพบุรุษของปะหลังแอ ผู้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวน้อย ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

2.4 ลักษณะทางกายภาพของเกาะยวน้อย

2.4.1 ที่ตั้งและอาณาเขตเกาะยวน้อย

เกาะยวน้อย เป็นตำบลหนึ่งในอำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา ตั้งอยู่ทิศใต้ของจังหวัดพังงา ห่างจากตัวจังหวัดพังงา 43 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 882 กิโลเมตร เกาะยวน้อยมีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 47.15 ตารางกิโลเมตร 28,456.97 ไร่ โดยมีอาณาเขตที่ติดต่อกัน ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอ่าวพังงาและน่านน้ำจังหวัดกระบี่
ทิศใต้	ติดกับตำบลเกาะยวใหญ่และทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่เกาะและน่านน้ำจังหวัดกระบี่

ทิศตะวันตก ติดกับทะเลอันดามันด้านอำเภอตะกั่วทุ่งและน่านน้ำจังหวัดภูเก็ต

2.4.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์และสมุทรศาสตร์

สภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลเกาะยาวตั้งอยู่ในพื้นที่ทะเลอันดามันด้านในอ่าวพังงา และอยู่ใกล้กับสามจังหวัดได้แก่ พังงา กระบี่ และภูเก็ต เกาะยาวน้อยถือเป็นเกาะขนาดใหญ่ในหมู่เกาะของจังหวัดพังงา โดยเป็นรองเพียงเกาะยาวใหญ่ที่ทางทิศใต้ของเกาะยาวน้อย โดยมีเพียงช่องแคบคั่นกลางระหว่างทั้งสองเกาะ อีกทั้งเกาะยาวน้อยนั้นยังคงมีหมู่เกาะเล็ก ๆ หลายสิบเกาะที่ตั้งอยู่รายล้อมรอบ โดยเกาะยาวน้อยนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแนวภูเขาทอดยาวตามแนวจากทางด้านเหนือจรดด้านใต้ของเกาะเส้นระดับความสูงอยู่ในช่วง 100-200 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ยกเว้นภูเขาบางยอดที่มีเส้นชั้นของยอดเขาสูงเกินกว่า 200 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลไม่ถึง 300 เมตร เหนือระดับน้ำทะเล ยอดเขาสูงสุดบนเกาะยาวน้อยคือเขาควนจุก มีความสูง 280 เมตร รองลงมาได้แก่ควนกล้อ มีความสูง 251 เมตร และควนเป้งที่มีความสูง 220 เมตรจากระดับทะเลปานกลาง ด้านตะวันตกมีที่ราบลุ่มที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรมและเป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ซึ่งอยู่ที่ประมาณ 13,323 ไร่ ส่วนทางด้านตะวันออกเป็นหุบเขาและมีที่ราบบริเวณชายฝั่งทะเล และเนื่องจากอ่าวพังงาเป็นอ่าวที่มีขนาดใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่น่านน้ำ มีป่าสงวนแห่งชาติ 13,550 ไร่ มีป่าชายเลนประมาณ 1,300 ไร่ และเกาะแก่งต่าง ๆ โดยเกาะที่อยู่พื้นที่ตำบลของเกาะยาวน้อย 22 เกาะ แบ่งเป็นที่อยู่ในความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงามี 18 เกาะ อยู่ในความรับผิดชอบของอุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี 2 เกาะ และอยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 เกาะได้แก่

อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา

เกาะบ่อรังไก่ มีพื้นที่ 0.004 ตารางกิโลเมตร

เกาะยุง มีพื้นที่ 0.005 ตารางกิโลเมตร

เกาะตีหมู มีพื้นที่ 0.007 ตารางกิโลเมตร

เกาะเหลาหนี มีพื้นที่ 0.012 ตารางกิโลเมตร

เกาะเตเราะะ พื้นที่ 0.017 ตารางกิโลเมตร

เกาะทอง มีพื้นที่ 0.023 ตารางกิโลเมตร

เกาะแดง มีพื้นที่ 0.026 ตารางกิโลเมตร

เกาะหินมดแดง มีพื้นที่ 0.03 ตารางกิโลเมตร

เกาะพลอง มีพื้นที่ 0.033 ตารางกิโลเมตร

เกาะใต้ มีพื้นที่ 0.052 ตารางกิโลเมตร

เกาะเหลาไป มีพื้นที่ 0.054 ตารางกิโลเมตร

เกาะกูดเล็ก มีพื้นที่ 0.069 ตารางกิโลเมตร

เกาะโรย มีพื้นที่ 0.192 ตารางกิโลเมตร

เกาะเหลาबाट มีพื้นที่ 0.346 ตารางกิโลเมตร

เกาะกูดใหญ่ มีพื้นที่ 0.408 ตารางกิโลเมตร

เกาะโบน้อย มีพื้นที่ 0.574 ตารางกิโลเมตร

เกาะโบน้อย มีพื้นที่ 2.350 ตารางกิโลเมตร

เกาะยาวน้อย มีพื้นที่ 36.140 ตารางกิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติธารโบกขรณี

เกาะจาง มีพื้นที่ 0.014 ตารางกิโลเมตร

เกาะฮันตู มีพื้นที่ 0.034 ตารางกิโลเมตร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เกาะนก มีพื้นที่ 0.004 ตารางกิโลเมตร

เกาะนอก มีพื้นที่ 0.026 ตารางกิโลเมตร (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง 2556)

เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกัน 3 จังหวัดคือ พังงา กระบี่ และภูเก็ต ทำให้บริเวณอ่าวพังงาอุดมไปด้วยสัตว์น้ำน้อยใหญ่หลากหลายชนิด โดยเฉพาะบริเวณปากอ่าวซึ่งเป็นที่ตั้งของเกาะยาวน้อย เนื่องจากกระแสน้ำและคลื่นลมจะพัดพาสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์จากท้องทะเลใหญ่เข้าสู่

อ่าวเกาะยวน้อยที่อยู่บริเวณปากอ่าวจึงกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำและทรัพยากรจากท้องทะเลไปโดยปริยาย

นอกจากนี้ลักษณะทางสมุทรศาสตร์ของเกาะยวน้อยนั้น ขณะน้ำขึ้นกระแสน้ำจะพัดเข้าหาชายฝั่งในแนวทิศตะวันตกเฉียงใต้ และกระแสน้ำจะเปลี่ยนแนวทิศตะวันออกในขณะที่น้ำลง สำหรับการขึ้นและลงของน้ำทะเลนั้นอยู่ที่วันละ 2 สองครั้งแบบน้ำคู่ (Semidiurnal Tide)²² โดยช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคม น้ำจะมากในตอนกลางวัน เรียกว่า น้ำหน้าฝน ส่วนกลางคืนน้ำจะน้อย แต่ในช่วงเดือนพฤศจิกายนจนกระทั่งสิ้นเดือนเมษายน กลางวันน้ำจะน้อย ส่วนกลางคืนน้ำจะขึ้นมาก เรียกว่า ช่วงน้ำลอยกระทง ทำให้พิสัยน้ำขึ้นสูงกว่าปกติ หรือเรียกว่า ช่วงน้ำใหญ่ (Spring Tide) และในทุก ๆ เดือน เมื่อดวงจันทร์เคลื่อนไปอยู่ในตำแหน่งปักแรกของเดือน (First Quarter) และปักหลังของเดือน (Third Quarter) เนื่องจากการต้านกันของแรง เรียกว่า เกิดน้ำตาย หรือน้ำน้อย (Neap Tide) ซึ่งจะเกิดขึ้นทุก 14-15 วัน หรือประมาณสองสัปดาห์ (วิชชุตา ให้เจริญ 2544)

2.4.3 ภูมิอากาศเกาะยวน้อย

สภาพภูมิอากาศของเกาะยวน้อยมีฝนตกในปริมาณปานกลางความชื้นเฉลี่ยต่ำสุด 72% และสูงสุด 85% ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยวัดได้อยู่ในช่วงประมาณ 2,309.5-2,069.8 มิลลิเมตรต่อปี ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลให้มี 2 ฤดูกาล คือ

1. ฤดูร้อน เริ่มต้นประมาณเดือนมกราคม-เดือนเมษายน เป็นช่วงที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านอ่าวไทยมาสู่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกทำให้มีฝนตกน้อย โดยมีอุณหภูมิสูงสุด 36 องศาเซลเซียสในเดือนเมษายนและมีอุณหภูมิต่ำสุด 28.5 องศาเซลเซียส

2. ฤดูฝน เริ่มต้นประมาณเดือนพฤษภาคม-ธันวาคม โดยช่วงนี้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านตลอดแนว ส่งผลให้อากาศมีความชื้นสูง เกิดฝนตกชุก มีอุณหภูมิต่ำสุด 17.9 องศาเซลเซียสในเดือนธันวาคม และมีอุณหภูมิต่ำสุด 27.8 องศาเซลเซียส

²² การขึ้นลงของน้ำทะเลนั้น มีลักษณะที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งออกเป็นสามลักษณะ คือ 1. น้ำคู่ (Semidiurnal Tide) ระดับน้ำทะเลมีการขึ้นลงสองครั้งต่อวัน และระดับน้ำทะเลมีขนาดพอ ๆ กัน 2. น้ำเดี่ยว (Diurnal Tide) ระดับน้ำทะเลมีการขึ้นลงหนึ่งครั้งต่อวัน 3. น้ำผสม (Mixed Tide) มีการขึ้นลงสองครั้งต่อวัน แต่ระดับน้ำที่ขึ้นลงสองครั้งมีขนาดไม่เท่ากัน ซึ่งจากการศึกษาของกรมอุทกศาสตร์ กองทัพเรือพบว่า ชายหาดหรือแม่น้ำทะเลฝั่งอ่าวไทย จะมีรูปแบบการขึ้นลงของน้ำทะเลสองแบบ คือ น้ำเดี่ยวและน้ำผสม ขณะที่ฝั่งอันดามันการขึ้นลงของน้ำทะเลจะเป็นแบบคู่ (จุมพล เหมะศิริินทร์ ม.ป.ป.)

2.4.4 ขอบเขตชุมชน

เกาะยวน้อยมีทั้งหมด 7 ชุมชน ประกอบด้วย

หมู่ 1 บ้านท่าค่าย

หมู่ 2 บ้านใหญ่

หมู่ 3 บ้านน้ำจืด

หมู่ 4 บ้านท่าเขา

หมู่ 5 บ้านริมทะเล

หมู่ 6 บ้านแหลมยาง

หมู่ 7 บ้านอันเป่า

ชุมชนเกาะยวน้อย ตั้งอยู่ในเขตหมู่ 1 บางส่วน ภายหลังจากขอบเขตการปกครองของเทศบาล ตำบลเกาะยว พื้นที่โดยทั่วไปอยู่บนพื้นที่ราบทางตอนใต้ของตำบล มีพื้นที่ 0.6975 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 435.94 ไร่

ส่วนพื้นที่เกี่ยวเนื่องนอกเทศบาล ได้แก่ หมู่ที่ 1 บางส่วน และหมู่ที่ 2 ถึงหมู่ที่ 7 เต็มทั้ง หมู่บ้าน ภายใต้อขอบเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยวน้อย มีพื้นที่ 46.46 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 28,021.03 ไร่

2.2.5 การขนส่งและการคมนาคม

การเดินทางไปยังเกาะยวน้อยนั้น เป็นการคมนาคมขนส่งทางน้ำเพียงประเภทเดียว แต่เนื่องจากเกาะยวน้อยมีพื้นที่เชื่อมโยงทั้งจังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ และจังหวัดภูเก็ต จึงสามารถเดินทางได้ 3 เส้นทางด้วยกัน คือ

1. จากจังหวัดพังงา ลงเรือที่ท่าเรือด่านศุลกากรไปขึ้นที่ท่าเรือสุขาภิบาล

การเดินทางไปยังท่าเรือด่านศุลกากร จากตัวเมืองมุ่งหน้ามาทางอำเภอตะกั่วทุ่งถึงท่าเรือด่านศุลกากร ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร มีเที่ยวเรือออกวันละ 1 เที่ยว เวลา 12.00 น. ยกเว้นวันอาทิตย์ ใช้เวลาในการเดินทาง 1.30 น. ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

2. จากจังหวัดกระบี่ ลงเรือที่ท่าเรือท่าเลนไปขึ้นที่ท่าเรือท่าเขา

การเดินทางไปยังท่าเรือท่าเลน จากตัวเมืองกระบี่มุ่งหน้ามายังอำเภออ่าวลึกถึงท่าเรือท่าเลน ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตรมีเที่ยวเรือออกวันละ 3 เที่ยว เวลา 12.00 น. 13.00 น. และ 15.00 น. ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30-40 นาที ขึ้นอยู่กับประเภทของเรือ ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร

3. จากจังหวัดภูเก็ต ลงเรือที่ท่าเรือบางโรงมาขึ้นที่ท่าเรือมาเนาะห์

การเดินทางไปท่าเรือบางโรง จากสี่แยกอนุสาวรีย์ 2 วีรสตรี ถึงท่าเรือบางโรง ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร มีเที่ยวเรือออกวันละ 10 เที่ยว ตั้งแต่เวลา 8.00 น.-17.00 น. ของทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 50 นาที ถึง 1 ชั่วโมงขึ้นอยู่กับประเภทของเรือ ระยะทางจากท่าเรือบางโรงกับท่าเรือมาเนาะห์ประมาณ 40 กิโลเมตร

ในเขตเทศบาลประกอบด้วยถนน 4 สาย โดยมี ถนนกาลัญกุล เป็นถนนสายหลัก ส่วนการคมนาคมภายในเกาะประกอบด้วยถนนที่ชาวบ้านใช้ไปมาหาสู่ทั้งหมด 7 สายที่เป็นถนนคอนกรีต ซึ่งไม่รวมกับถนนที่ยังอยู่ในสภาพลูกรังอีกบางแห่ง ส่วนพาหนะที่ใช้ภายในเกาะมักจะเป็น จักรยาน จักรยานยนต์ และรถยนต์ขนาดเล็ก โดยมีจักรยานยนต์รับจ้าง หรือให้เช่า และรถสองแถวคอยบริการแก่นักท่องเที่ยว

ส่วนท่าเทียบเรือสำคัญของเกาะยาวน้อยที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นมีอยู่ด้วยกัน 3 แห่ง คือ

- 1.ท่าเรือมาเนาะห์ ตั้งอยู่ที่หมู่ 6 บ้านแหลมยางใช้เดินทางไปจังหวัดภูเก็ต
- 2.ท่าเรือท่าเขา ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านท่าเขาใช้เดินทางไปจังหวัดกระบี่
- 3.ท่าเรือสุขาภิบาล ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ใช้เดินทางไปจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา

โดยท่าเรือมาเนาะห์ถือเป็นท่าเรือที่คนเกาะยาวน้อยนิยมใช้บริการมากที่สุด เพราะคนเกาะยาวน้อยส่วนใหญ่จะไปประกอบอาชีพและไปศึกษาต่อที่จังหวัดภูเก็ต

2.4.6 ลักษณะประชากร

ข้อมูลจากสำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครองปีพ.ศ. 2562 จังหวัดพังงามีประชากรทั้งหมด 268,788 คน แบ่งเป็นชาย 134,192 คน หญิง 134,596 คน และบ้าน 116,485 หลัง ส่วนอำเภอเกาะยาวมีประชากรทั้งสิ้น 13,539 คน ชาย 6,827 คน หญิง 6,712 คน และบ้าน 5,120 หลัง ส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลเกาะยาวมีประชากร 827 คน ชาย 412 คน หญิง 415 คน และบ้าน 491

หลัง โดยตำบลเกาะยวน้อยมีประชากร 4,490 คน ชาย 2,303 คน หญิง 2,187 คน และบ้าน 2,028 หลัง

ทั้งนี้เพื่อให้เห็นประชากรของเกาะยวน้อยชัดเจน ผู้วิจัยจึงสรุปมาเป็นตาราง โดยจำแนกออกเป็น 7 หมู่บ้านดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 แสดงจำนวนประชากรของตำบลเกาะยวน้อย (กรมการปกครอง 2563)

พื้นที่	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)	บ้าน (หลัง)
หมู่ที่ 0 เกาะยวน้อย	54	34	88	2
หมู่ที่ 1 บ้านท่าค่าย	130	125	255	148
หมู่ที่ 2 บ้านใหญ่	261	267	528	263
หมู่ที่ 3 บ้านน้ำจืด	414	373	787	282
หมู่ที่ 4 บ้านท่าเขา	279	251	530	264
หมู่ที่ 5 บ้านริมทะเล	530	497	1027	607
หมู่ที่ 6 บ้านแหลมยาง	407	418	825	300
หมู่ที่ 7 บ้านอันเป่า	228	222	450	162
รวม	2303	2187	4490	2028

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าประชากรหมู่ที่ 1 บ้านท่าค่าย มีประชากรน้อยที่สุด ด้วยเหตุพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาล เพราะจากแผนพัฒนาตำบลเกาะยวน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะยวน้อยในพ.ศ. 2545 บ้านท่าค่ายถือเป็นหมู่บ้านที่มีผู้คนอาศัยมากที่สุดอยู่ที่ 925 คนของพื้นที่

โดยหมู่ที่ 4 บ้านท่าเขา และหมู่ที่ 7 บ้านอันเป่าเป็นพื้นที่ป่าเขาสูงชันสลับกับที่ราบชายฝั่งและป่าชายเลน จึงเป็นสองหมู่บ้านที่ค่อนข้างแตกต่างออกไปจากหมู่บ้านอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านในพื้นที่ แต่หมู่บ้านท่าเขานั้นมีทำเลที่ดีกว่าเพราะมีท่าเรือ ส่งผลให้มีประชากรที่อาศัยอยู่ค่อนข้างเยอะต่างจากหมู่บ้านอันเป่า

ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยได้สอบถามถึงประชากรแฝงในพื้นที่ตำบลเกาะยวน้อย ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “เกาะยวน้อย ถ้าขึ้นเขาก็เจอพม่า ลงทะเลก็เจอลาว” ซึ่งหมายถึงว่ามีชาวพม่าเชื้อสายมอญมารีดยางอยู่บริเวณเนินเขาหมู่บ้านท่าเขา และมีชาวไทยภาคอีสานมารับจ้างเป็นกะลาสีในทะเล (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค. 2563)

ประชากรตำบลเกาะยวน้อยส่วนใหญ่ ร้อยละ 99 นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาพุทธซึ่งมาส่วนใหญ่จากกลุ่มข้าราชการ นักธุรกิจ และกลุ่มแรงงาน โดยมีมัสยิด 8 แห่ง ดังนี้

- 1.มัสยิดตำหนักกำมิด (ดาร์ลกาเบตร) ทะเบียนเลขที่ 019
- 2.มัสยิดบ้านท่าเขา ทะเบียนเลขที่ 045
- 3.มัสยิดบ้านริมเล ทะเบียนเลขที่ 020
- 4.มัสยิดบ้านแหลมยาง ทะเบียนเลขที่ 074
- 5.มัสยิดมัตุลเราะห์มาน ทะเบียนเลขที่ 096
- 6.มัสยิดมิฟตาหุลยันนะห์ ทะเบียนเลขที่ 095
- 7.มัสยิดบ้านอันเป้า ทะเบียนเลขที่ 094
- 8.มัสยิดเอี้ยะยาอูซซุนนะฮ์ ทะเบียนเลขที่ 084 ที่ตั้งเลขที่ 19/1 หมู่ 2 ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา

2.5 พิธีกรรมและประเพณีของมุสลิมเกาะยวน้อย

ทุกกลุ่มชนมีความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพของท้องถิ่นตามปทัสถาน ค่านิยม และโลกทรรศน์ของสังคมนั้น สำหรับมุสลิมเกาะยวน้อยก็มีความเชื่อบางประการที่นำไปสู่เป็นการอัตลักษณ์ของพื้นที่ บางความเชื่อเป็นกุศโลบายเพื่อโน้มน้าวไปสู่มารยาทที่ดีในการดำเนินชีวิต และบางความเชื่อก็ผสมผสานระหว่างหลักการทางศาสนา ซึ่งผู้วิจัยได้นำพิธีกรรมและประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของเกาะยวน้อยมานำเสนอไว้ดังนี้

2.5.1 พิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม

1. ละหมาด 40 วัน และละหมาด 40 เวลา

ก่อนจะเข้าสู่เดือนรอมฎอนชาวบ้านในเกาะยาวน้อยมักจะรวมตัวกันเพื่อกำหนดละหมาด 40 ซึ่งคำว่าละหมาด 40 นั้นมีสองประเภท คือ ละหมาดฟรฎูให้ครบ 40 วัน และอีกประเภทหนึ่งสำหรับคนมีเวลาน้อยคือละหมาดฟรฎูทั้ง 5 เวลา รวมให้ถึง 40 เวลา โดยเงื่อนไขที่สำคัญคือทุก ๆ เวลานั้นจะต้องยืนตักบิรช่วงเวลาเดียวกับอิหม่าม (ผู้นำละหมาด) และต้องทำในรูปแบบญะมาอะฮ์ (กลุ่ม) หากพลาดหรือไม่ทันก็ต้องเริ่มนับใหม่

ผู้วิจัยมองว่ามีฐานมาจากตัวบทอัลหะดีษที่รายงานโดยอานัส อิบน์มาลิก رضي الله عنه ท่านศาสนทูต ﷺ ได้กล่าวว่า

﴿ مَنْ صَلَّى لِلَّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا فِي جَمَاعَةٍ يُدْرِكُ التَّكْبِيرَ الْأُولَى كُتِبَتْ لَهُ
بِرَاءَتَانِ بَرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ وَبَرَاءَةٌ مِنَ النَّفَاقِ ﴾

رواه الترمذي 241

ความว่า “บุคคลใดที่ละหมาด (ฟรฎู) ในรูปแบบญะมาอะฮ์ (รวม) ที่ทันตักบิรแรก (ตักบิรอรุสูลเอียะรอม) เป็นเวลา 40 วัน เขาจะถูกบันทึกให้ห่างไกลจากไฟนรกและการกลับกลอก”²³

รายงานโดยตริมีซีเย หะดีษหมายเลขที่ 241

พิธีกรรมดังกล่าวปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งปัจจุบันไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องอยู่ในช่วงก่อนเดือนรอมฎอนเท่านั้น เพราะขณะที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สังเกตแบบมีส่วนร่วมอยู่ในช่วงหลังจากผ่านรอมฎอนแล้ว และได้พบว่ามีกลุ่มแม่บ้านได้รวมตัวกันประมาณ 9-10 คนมาละหมาด 40 อยู่ที่ปอเนาะสันติสุข โดยในช่วงเวลาดังกล่าวบางคนถือโอกาสชดเชย (กอฎู) การถือศีลอดที่เคยขาดตอนเดือนรอมฎอนด้วยเช่นกัน

²³ อัลบานีย์ (1995) กล่าวว่า หะดีษดังกล่าวอยู่ในระดับหะซัน

2. บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ (บ่อน้ำจืด)

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นบ่อน้ำจืดที่พบอยู่ในป่าชายเลนทางด้านตะวันตกของเกาะยาวน้อย ลักษณะเป็นบ่อน้ำผุดจำนวน 3 บ่อ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50 เซนติเมตร จะพบว่ามือน้ำจืดผุดออกมาในขณะที่น้ำทะเลลดลง เกิดจากชั้นน้ำบาดาลตัดกับลักษณะภูมิประเทศ ทำให้เกิดตาน้ำหรือน้ำผุดขึ้นมาที่จุดตัด

ที่ตั้งบ่อที่ 1 อยู่บริเวณพิกัด 0456238E/0901570N

บ่อที่ 2 อยู่บริเวณพิกัด 0456236E/0901570N

และบ่อที่ 3 อยู่บริเวณพิกัด 0456238E/0901572N อยู่ในเขตหมู่ 7 บ้านอันเป้า อำเภอกะยง จังหวัดพังงา (นรรัตน์ บุญกันภัย 2548 : 41-42)

เดิมทีเป็นบ่อน้ำที่ชาวเกาะยาวน้อยใช้ดื่มกันในเวลาที่ไม่เก็บหอยในทะเล โดยได้ใช้มือโกยทรายให้เป็นบ่อแล้วนำไปไม้มาทำเป็นกรวยเพื่อตักดื่ม ต่อมาบ่อน้ำจืดดังกล่าวกลายเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากมีเรื่องเล่าว่าคนอาวูโสคนหนึ่งในหมู่บ้านปวดเมื่อยไม่สบาย และได้ฝันเห็นว่ามีผู้อาวูโสหลาย คนยืนอ่านคัมภีร์อัลกุรอานอยู่รอบบ่อน้ำ จากนั้นก็กล่าวว่า ให้เอาน้ำที่บ่อมาดื่ม เป็นยารักษาอาการปวดเมื่อย เมื่อตื่นขึ้นมาก็ได้บอกลูกหลานให้ไปตักมาดื่มกิน อาการปวดเมื่อยจึงทุเลาลง และหายไปในที่สุด

ต่อมาหลังจากนั้นได้มีชาวเกาะปันหยีที่เป็นโรคอัมพาตได้ใช้น้ำจากบ่อดังกล่าวอาบทุกเช้า ประมาณ 5 วัน จากนั้นอาการก็หายกลับมาเป็นปกติ และยังมีข้าราชการบำนาญอีกคนหนึ่งปวดหลังเป็นประจำ ได้นำน้ำจากบ่อน้ำจืดมาดื่มทุกวันจนกระทั่งอาการปวดหาย จนกระทั่งกลายเป็นความเชื่อประจำท้องถิ่นไปในที่สุด (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค. 2563)

3. การอ่านอัลกุรอานและอาซานแบบไม่มีทำนอง

การอ่านอัลกุรอานและการอาซานแบบไม่มีทำนองนั้น ถือเป็นพิธีกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อยที่เริ่มปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ช่วงปะหลังแอฟฟีนฟูอิสลาม เพราะการอ่านอัลกุรอานและการอาซานเป็นการทำอิบาดะฮ์อย่างหนึ่งเพื่ออัลลอฮ์ หากพะวงอยู่กับการทำท่วงทำนองอาจส่งผลให้เกิดพฤติกรรมอ้าววจนลุ่มจุดประสงค์เพื่ออัลลอฮ์

4. การผูกหัวเรือ

ชาวเกาะซึ่งมีชีวิตผูกพันอยู่กับน้ำและทะเลตั้งแต่เกิดจนตาย ดังนั้นความเชื่อพื้นฐานย่อมผูกติดอยู่กับวิญญาณที่ถูกเรียกว่า ชิน (ฉิน) มีรูปร่างเป็นดวงไฟ มีสีต่าง ๆ เช่น เขียว ขาว แดง และเหลือง เป็นต้น ซึ่งในช่วงก่อนการฟื้นฟูอิสลามชาวบ้านมักจะขอความคุ้มครองจากเจ้าเกาะ ด้วยการทำพิธีลอยเรือ แต่หลังจากการฟื้นฟูอิสลามชาวบ้านส่วนใหญ่เปลี่ยนมาเป็นการละหมาดเพื่อขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ และยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณที่สิงสถิตอยู่บริเวณหัวเรือ ซึ่งชาวบ้านในเกาะยวน้อยบางส่วนเชื่อว่ามีอยู่จริง โดยสังเกตจากการห้ามนั่งบริเวณหัวเรือ หรือยังคงมีการผูกหัวเรืออยู่ในปัจจุบัน การผูกหัวเรือนั้นจะต้องเป็นผ้าด้ายสีต่าง ๆ และต้องมีจำนวนคู่เสมอ สมัยก่อนจะเป็นคาถาปลุกเสกต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันเป็นดอกไม้หรือโองการจากอัลกุรอาน

5. การนับอายุดวงจันทร์ (15 ค่ำ 15 แรม) ในการกำหนดการวันสำคัญทางศาสนา

การนับเดือนตามจันทร์คติถือเป็นวิถีปฏิบัติของชาวเกาะ และชาวประมงมาอย่างยาวนาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการประกอบอาชีพ และการกำหนดฤกษ์ยาม เช่นการสร้างบ้าน การต่อเรือ การแต่งงาน หรือกระทั่งออกเดินทาง เป็นต้น

การนับเดือนตามจันทร์คติ หรือการนับวันตามดวงจันทร์ ถือเป็น การนับของไทย โดยจะเริ่มต้นจากข้างขึ้น และสิ้นสุดที่ข้างแรม ซึ่งไม่มีการมองจันทร์เพื่อกำหนดวันเริ่มและวันสิ้นสุดของเดือน แต่จะเรียงตามวันดังต่อไปนี้

ข้างขึ้น (เริ่มต้นเดือน) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 ค่ำ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 ค่ำ ข้างแรม (สิ้นสุดเดือน)

ปะหลางแอใช้วิธีการนับเดือนตามจันทร์คติดังกล่าวเพื่อกำหนดวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่ช่วงถือศีลอดเดือนรอมฎอน การกำหนดวันตรุษอิดิลฟิตรี และการกำหนดวันตรุษอิดิลฮัจญ์ เพราะเกาะยวน้อยเป็นพื้นที่ที่ท้องฟ้าปิด จึงส่งผลให้ไม่สามารถมองเห็นดวงจันทร์ได้ และการกำหนดเดือนดังกล่าวมักจะคลาดเคลื่อนกับวันที่กำหนดโดยสำนักจุฬาราชมนตรี แต่วิธีการกำหนดวันดังกล่าวยังเป็นที่ยอมรับในเกาะต่าง ๆ และบริเวณชายฝั่งทั้งจังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ และจังหวัดพังงา ชาวบ้านนอกพื้นที่มักใช้คำว่า “บวชหรือรยาตามเกาะยว” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 สัมภาษณ์วันที่ 26 ต.ค. 2563)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงเหตุผลของปะหลางแอที่ว่า เกาะยวน้อยเป็นพื้นที่ที่ท้องฟ้าปิด น่าจะเป็นเหตุผลทางดาราศาสตร์ สอดคล้องกับอับดุลฮาติม อับดุลอะซิซ (Abdol Halim Abdul Aziz 2014) กล่าวว่า เหตุที่นำไปสู่การใช้การคำนวณแทนการดูจันทร์มีหลากหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็นสองประเภทคือ เหตุผลทางดาราศาสตร์ เช่น ระดับของดวงจันทร์กับเส้นขอบฟ้า และเหตุผลที่ไม่เกี่ยวข้องกับดาราศาสตร์ เช่น สภาพอากาศ ดังนั้นผู้วิจัยมองว่า สืบเนื่องจากที่ปะหลางแอย์ดีถือตามสำนักคิดชาฟีอีอย่างเคร่งครัด จึงยึดทัศนะของท่านมูฏอรริฟ อิบน์ อับดุลลอฮ์ (Mutarrif Ibn Abdullah n.d.-714) ที่อนุญาตให้ใช้การกำหนดเดือน แทนการดูดวงจันทร์ ซึ่งให้การสนับสนุนทัศนะนี้โดยนักวิชาการสำนักคิดชาฟีอีคนสำคัญของท่านอบิล อับบาส อิบน์ ซูรียจ (Abi Al-Abbas Ibn Suraij 864-919) (the Kuwait Ministry of Awqaf and Islamic Affairs 1992 : 22/32)

6.การผ่อนปรนละหมาดมุอะฮฺยเป็นละหมาดซูหรี

การละหมาดมุอะฮฺย ถือเป็นพิธีกรรมที่สำคัญของศาสนาอิสลาม และเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อมุสลิมที่มีคุณสมบัติพร้อม แต่ในขณะเดียวกันขณะที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสำรวจพื้นที่ พบว่า มัสยิดในเกาะยวน้อยส่วนใหญ่ไม่ได้จัดพิธีกรรมละหมาดมุอะฮฺย ผู้วิจัยได้สอบถามชาวบ้านในเกาะยวน้อยระบุว่า “พวกเราตามปะหลางแอ” ดังนั้นผู้วิจัยได้นำประเด็นดังกล่าวไปสัมภาษณ์เชิงลึกแก่ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (บาบออับดุลกุดุซ) ผู้ดูแลปอเนาะสันติสุขในปัจจุบัน กล่าวว่า “ละหมาดมุอะฮฺยยังมีอีกประเด็นที่สำคัญที่เรา ผู้ที่ไม่ได้จัดพิธีละหมาดมุอะฮฺย ใช้อ้างอิง และเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า แนวคิดของเราถูกต้องแล้ว เราไม่ได้ปฏิเสธหรือละทิ้งละหมาดมุอะฮฺยอย่างที่สังคมภายนอกเข้าใจ เราเชื่อว่าการจัดพิธีละหมาดมุอะฮฺยเป็นเรื่องที่สำคัญและละเอียดอ่อนมาก ซึ่งกว่าจะมีมัสยิดใด ๆ สามารถปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์นั้นต้องผ่านการปรับปรุง เอาจริงเอาจังทำให้สัปบุรุษทั้ง 40 คน มีคุณสมบัติเพียบพร้อม ดังนั้นเราจึงมองว่า ในพื้นที่ตรงนี้การจะทำให้การละหมาดมุอะฮฺย สอดคล้องกับหลักการตามสำนักคิดชาฟีอีมันเป็นเรื่องยาก เราจึงผ่อนปรนเป็นการละหมาดซูหรี (สัมภาษณ์เมื่อ 19 เม.ย. 2564)

ตารางที่ 2.2 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรณนา

คำหลัก	บันทึกพรณนา
เราไม่ได้ปฏิเสธหรือละทิ้งละหมาดมุอะฮฺยอย่างที่สังคมภายนอกเข้าใจ	ละหมาดมุอะฮฺยยังมีอีกประเด็นที่สำคัญที่เรา ผู้ที่ไม่ได้จัดพิธีละหมาดมุอะฮฺย ใช้อ้างอิง และเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่า แนวคิดของเราถูกต้องแล้ว เราไม่ได้ปฏิเสธหรือละทิ้ง

<p>เราเชื่อว่าการจัดพิธีละหมาดญุมอะฮฺ เป็นเรื่องที่สำคัญและละเอียดอ่อน</p> <p>เอาจริงเอาจังทำให้สัปบุรุษทั้ง 40 คน มีคุณสมบัติเทียบพร้อม</p> <p>ในพื้นที่ตรงนี้จะทำให้การละหมาด ญุมอะฮฺ สอดคล้องกับหลักการตาม สำนักคิดชาฟีอิมันเป็นเรื่องยาก เราจึง ผ่อนปรนเป็นการละหมาดซุหรี</p>	<p>ละหมาดญุมอะฮฺอย่างที่ตั้งใจ เราเชื่อว่าการจัดพิธีละหมาดญุมอะฮฺ เป็นเรื่องที่สำคัญและละเอียดอ่อนมาก ซึ่งกว่าจะมีมัศยิดใด ๆ สามารถปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์นั้นต้องผ่านการปรับปรุง เอาจริงเอาจังทำให้สัปบุรุษทั้ง 40 คน มีคุณสมบัติเทียบพร้อม ดังนั้น เราจึงมองว่า ในพื้นที่ตรงนี้จะทำให้การละหมาด ญุมอะฮฺ สอดคล้องกับหลักการตามสำนักคิดชาฟีอิมันเป็นเรื่องยาก เราจึงผ่อนปรนเป็นการละหมาดซุหรี</p>
---	--

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

ประเด็นดังกล่าวถือเป็นประเด็นเฉพาะพื้นที่และมีความละเอียดอ่อนทั้งในแง่ของหลักการทางศาสนาและสังคม ซึ่งในมุมมองของผู้ให้ข้อมูล ยอมรับในความสำคัญของละหมาดญุมอะฮฺ แต่ทั้งนี้หากตามสำนักคิดชาฟีอิมัน จำต้องใส่ใจถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน และต้องมีแนวทางการจัดการที่เป็นรูปธรรมในการที่จะสร้างองค์ประกอบให้มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ โดยประเด็นของละหมาดญุมอะฮฺถือเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างชัดเจนถึงการปฏิบัติตามสำนักคิดชาฟีอิมันอย่างเคร่งครัดของมุสลิมส่วนใหญ่ในเกาะยวน้อย

7. การเฝ้ากุโบร์ (สุสาน)

การเฝ้าสุสาน เป็นกิจกรรมที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในภาคใต้ของประเทศไทย โดยอาจจะมีการค้างแรมในบริเวณที่สุสาน หรือไปแค่บางช่วงเวลา พื้นที่เกาะยวน้อยถือเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ทำให้มีความสำคัญกับการเฝ้าสุสาน มีการออกแบบกิจกรรมอย่างเป็นระบบ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 กล่าวว่า เราเรียกกิจกรรมนี้ว่า การเฝ้ากุโบร์ ซึ่งใช้เวลาในการเฝ้าประมาณ 3-7 วัน ตลอดช่วงระยะเวลานี้จะอ่านอัลกุรอานประมาณ 1 จบ (30 ยุซ) หรือมากกว่านั้น มีการอ่านซูเราะห์อัลอิคลาศ และซิเกรประกอบด้วยเช่นกัน เพื่ออุทิศผลบุญไปยังผู้ที่เสียชีวิต (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค. 2563)

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้สังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวพบว่า การเฝ้าสุสาน มักนิยมให้เด็กปอเนาะสันติสุขมาเป็นผู้เฝ้าประมาณ 4-6 คน โดยฝ่ายเจ้าภาพหรือญาติผู้เสียชีวิตจะเป็นผู้ดูแลเรื่องอาหารและเครื่องใช้ที่จำเป็นเช่น ยากันยุง กระจกน้ำร้อน หรือที่นอน เป็นต้น และมีสินน้ำใจ อาจจะเป็นเงินหรือข้าวของให้กับเด็กปอเนาะเมื่อครบวันที่กำหนด

2.5.4 ประเพณี

1. การนับญาติและคำที่ใช้เรียกญาติ

ในบทความของสามารถ สาเร็ม (2561) ได้เขียนถึงความเป็น คนแขก ที่มุสลิมภาคใต้ตอนบน ส่วนใหญ่ใช้นิยามความเป็นตนเอง เขาได้สรุปการนับญาติและการเรียกเครือญาติของมุสลิมภาคใต้ไว้สองรูปแบบ 1.ยึดพ่อแม่ 2.ยึดลำดับการเกิด ซึ่งในเกาะยวายน้อยนั้นนิยมในแบบที่สอง

คำเรียกโดยยึดตามลำดับการเกิด ด้วยสาเหตุที่ครอบครัวมุสลิมเป็นครอบครัวใหญ่มีลูกหลายคน จึงมีการเรียกที่ซับซ้อนเพื่อช่วยในการสร้างความเข้าใจเพิ่มขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ลูกคนที่ 1 หลานทุกคนจะต้องเรียก วะ หรือหว่า

ลูกคนที่ 2 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า งะ

ลูกคนที่ 3 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า หลัง

ลูกคนที่ 4 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า หยัง

ลูกคนที่ 5 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า ดา

ลูกคนที่ 6 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า เต๊ะ

ลูกคนที่ 7 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า ตัม

ลูกคนที่ 8 หลานทุกคนจะต้องเรียกว่า นะ

กระทั่งคนสุดท้ายจะต้องเรียกว่า จู ซู สู ทั้งนี้คำเรียกตามลำดับดังกล่าวบางครั้งจะเติม ปะ หรือ มะ เพื่อบ่งบอกเพศของของญาติเหล่านั้น เช่น ปะหว่า มะสู ปะหลัง และมีการเพิ่ม โຕ๊ะ ในกรณีที่เรียกพี่น้องของ ตายาย หรือปู่ย่า ด้วย เช่น โຕ๊ะงะ โຕ๊ะสู ตลอดจนในชั้นทวดจะเรียก แหนะ แก่แหนะ หรือโຕ๊ะแหนะ ส่วนชื่อที่นาขนาดใหญ่ของเกาะยวายน้อยที่ชื่อ นาโຕ๊ะแนแนะ หมายถึง ที่นาบรรพบุรุษของเรา โຕ๊ะในที่นี้หมายถึง ปู่และตา ส่วนแนแนะ หมายถึงย่าและยาย

2. การจับมือ

การจับมือ หรือในภาษาอาหรับเรียกว่า อัลมุศอฟาหะฮฺ ถือเป็นประเพณีของชาวมุสลิมที่ถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านานและแพร่หลายในสังคมมุสลิม โดยนักวิชาการเห็นพ้องว่า การจับมือเพื่อการ

ทักทายนั้น ถือเป็นสิ่งที่ควรกระทำ (สุนัต) ส่วนการจับมือหลังละหมาดเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้เช่นเดียวกัน (Nawawi n.d. 3 : 469)

การจับมือของมุสลิมเกาะยาวน้อยส่วนใหญ่จะใช้มือรวบไปที่นิ้วโป้งของอีกฝ่าย การกระทำดังกล่าวถือเป็นการให้เกียรติกับอีกฝ่าย โดยไม่ปรากฏที่มาแน่ชัดเจน แต่มีผู้อาวุโสบางคนยืนยันว่าเป็นความเชื่อเกี่ยวกับนบีเคาะกีร์ ที่ว่าท่านยังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน และเป็นผู้ดูแลชายฝั่งทะเล ลักษณะของท่านคือจะไม่มีกระดูกที่นิ้วโป้ง ดังนั้นเชื่อว่าหากพบชายใดที่ไม่มีกระดูกที่นิ้วโป้งเมื่อยามจับมือ ก็ต้องรีบให้ชายผู้นั้นขอพรให้ เพราะการขอพร (การดุอา) ของนบีเคาะกีร์ อัลลอฮฺ ﷺ จะทรงตอบรับอย่างแน่นอน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 สัมภาษณ์วันที่ 26 ต.ค. 2563)

3. เพลงดีเกีย

ดีเกียร์ (Dhikr) หรือบทกวีดีเกียเป็นวัฒนธรรมที่ถือเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของมุสลิมเกาะยาว ซึ่งการดีเกียร์ เป็นที่รู้จักในกลุ่มศุฟิย์ว่า วีริด (Wird) เป็นการระลึกถึงพระเจ้าผ่านการกล่าวนามต่าง ๆ ของพระองค์ซ้ำ ๆ โดยส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นภาษาอาหรับว่า الله لا اله الا هو (ละอิลลาฮะ อิลลัลลอฮ) บางครั้งก็กล่าวเพียง الله (อัลลอฮฺ ﷻ) หรือในบางกลุ่มก็กล่าวเพียง ฮู (ฮ) อย่างเดียว ตลอดจนยังคงมีการขับร้องกวีพร้อมเล่นดนตรีประกอบด้วยเช่นกัน (Abdir Rahman 2009) แต่ทั้งนี้ดีเกียร์ในกลุ่มศุฟิย์รวมไปถึงการสดุดีต่อท่านศาสนทูต ﷺ ด้วยเช่นกัน (Ali Tenik 2008)

จักรภพ สาสะกุล (Chakrapob Sasakul 2019 : 40) กล่าวว่า กลุ่มศุฟิย์ใช้การ ดีเกียร์ หรือ ชิเกร เพื่อนำไปสู่การใกล้ชิดต่ออัลลอฮฺ ﷻ

ดังปรากฏในอัลกุรอานที่ว่า

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴾

(سورة الأحزاب 41)

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย! จงรำลึกถึงอัลลอฮฺ ﷻ โดยการรำลึกอย่างมากมาย”

(อัลอะห์ซาบ : 41)

กลุ่มศุฟิย์ มีคติว่า ผู้ศรัทธาสมควรที่จะรำลึกถึงพระเจ้าทุกอิริยาบถในชีวิตประจำวัน เพื่อเขาจะได้รับความเมตตาจากพระเจ้า และภายในกลุ่มศุฟิย์ของแต่ละพื้นที่หรือในแต่ละภูมิจากจะมีความกระบวนกรและวิธีการที่แตกต่างกันออกไป อย่างเช่น เซมา หรือระบำหมุน เป็นวัตรปฏิบัติที่สืบทอด

มาจากญาลาลุดดีน อรรูมี ในยุคของจักรวรรดิเซลจุก ก็ถือว่าเป็น ดีกัร อีกวิธีหนึ่งเช่นกัน (วนิดา ขำ
เจียว 2015) หรือในภาคกลางของประเทศไทยที่เรียกว่า อุละห์นบี เป็นพิธีกรรมที่ถูกจัดขึ้นใน
วัฒนธรรมเมอลิตโดยมุฮัมมัดอาลี ชุกรีย์ หรือที่รู้จักในชื่อ โต๊ะกีแซะฮ์ (1848-1932) เป็นศูฟิย์ที่ถือ
ฎะฮ์รีเกาะฮุกอติริยะฮ์ (จักรภพ กลิ่นแก้ว 2563)

ดีเกรีในเกาะยวน้อย ถูกเรียกว่า ดีเกีย ตามสำเนียงท้องถิ่นของเกาะยาว โดยเปลี่ยนแปลงเนื้อ
กวีให้เข้ากับภาษาท้องถิ่นของตน ซึ่งจะใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญ การแต่งงาน หรือกระทั่ง
การสอน เป็นต้น

ทยา เตชะเสน (2558) กล่าวว่า ไม่พบหลักฐานว่านำเข้ามาใช้ร้องในเกาะยาวเมื่อไหร่
โดยโต๊ะอิหม่ามเซ็ม ผู้เชี่ยวชาญการขับกวีบทดีเกียได้ศึกษาการร้องเพลงดีเกียจากปะหลังแอ ซึ่งดีเกีย
ในเกาะยวน้อยมีอยู่หลายบท ผู้วิจัยจึงนำบทที่ถูกใช้ในพิธีแต่งงานมานำเสนอไว้ดังนี้

1. บทที่ใช้ขณะพาบ่าว พาบ่าว คือขั้นตอนการแต่งงานของชาวมุสลิมบนเกาะยวน้อย
ที่หมายถึง การเดินเข้าสู่ตัวบ้านของเจ้าสาว โดยการตั้งขบวนเฉกเช่นเดียวกับขบวนขันหมาก ในขบวน
จะมีคณะผู้ขับร้องดีเกียล้อมรอบเจ้าบ่าว

2. บทที่ใช้สอนหญิง ใช้ในช่วงที่เจ้าบ่าวและเจ้าสาวได้พบกันแล้ว จะเน้นการปรณินัติของ
ภรรยา เมื่อได้แต่งงานกันในช่วงเวลาแรกนั้นให้ปรณินัติ กันและให้เหมาะสมอันควรให้กับพ่อตาและ
แม่ยาย

อัสลา อาลามาละกุม ขอให้ท่านขอให้ทำตามนบีโนอา
เราได้กันแล้วโย (อยู่) กันให้ดีๆ อย่าทุบอย่าตี อย่าแข่งอย่าด่า
เราได้กันแล้วโย (อยู่) กันให้ดีๆ อย่าทุบอย่าตี อย่าแข่งอย่าด่า
เราประกาศกันทำมาหากิน...เราทำอะไรทำนา (ซ้ำ)
เราปฏิบัติตกแต่งที่นอน มึงอย่านอนแลให้สูงกว่าผ้า
หมอนที่หนุนหัวแลให้เทียมหัวบ่า
มึงอย่านอนแลให้สูงกว่าผ้า
หมอนที่หนุนหัวแลให้เทียมหัวบ่า
มึงอยู่ต้องเอาเจอเอาเสียม ...ได้ช่วยแม่ยายพ่อตา
มึงอยู่ต้องเอาเจอเอาเสียม ...ได้ช่วยแม่ยายพ่อตา
มึงเจ็บไข้และไม่บายวันไหน เรา

ถ้า मैं มิ่งละจะไปไหน อย่าได้ว่าไร
 ถ้า मैं มิ่งละจะไปไหน อย่าได้ว่าไร
 มิ่งขอให้ละได้ลาภความสุข อย่าให้มีทุกขอให้ได้กลับมา
 มิ่งขอให้ละได้ลาภความสุข อย่าให้มีทุกขอให้ได้กลับมา
 ถ้า मैं ผัวมาแต่เหนื่อยๆ บอกว่าเซ็ดเนือยช่วยบีบแข็งบีบขา
 ถ้า मैं ผัวมาแต่เหนื่อยๆ บอกว่าเซ็ดเนือยช่วยบีบแข็งบีบขา
 มิ่งอย่าทำหน้าบูดและอย่าทำหน้าอง พระเจ้าให้พรแลสุขชีวันหน้า
 มิ่งอย่าทำหน้าบูดและอย่าทำหน้าอง พระเจ้าให้พรแลสุขชีวันหน้า
 ลักบาทแล....ไม่ขาดทุน เอาแต่ส่วนบุญ...(ซ้า)
 นั้ง...ได้เข้าเคียงนอน เราทั้งสองจะต้องทำบุญ (ซ้า)
 จะเผยแพร์และการกุศล.....จนให้มากมาย
 เครื่องใช้มิ่งต้องใช้ให้คุ้ม ฝ้านุ่งเสื่อห่ม แล้วให้บ้านเมือง

3. บทดาณูย (ดัจญาล) เป็นบทที่ใช้ในการตักเตือนเกี่ยวกับเหตุการณ์ก่อนวันสิ้นโลก
 ซึ่งจะเหตุการณ์ที่สำคัญมากมายโดยเฉพาะการปรากฏตัวของ ดัจญาล

จะขอกล่าวและเล่าเรื่องตะญาล ถึงกำหนดวันและจะมาหลอกหลอน
 จะขอกล่าวและเล่าเรื่องดาใหญ่ ถึงกำหนดวันและจะมาหลอกหลอน
 มันคอยเพิ่มกำลังและไม่ได้นิ่งนอน
 มันบีบและมันบีบสุดเสียง เสียงดังเปรี๊ยะๆเหมือนฟ้าทะลาย
 มันบีบและมันบีบสุดเสียง เสียงดังเปรี๊ยะๆเหมือนฟ้าทะลาย
 ผู้ใดได้ยินจะใจหายหาย เสียงมันแรงร้ายอย่าได้เกรงใจ
 ผู้ใดได้ยินจะใจหายหาย เสียงมันแรงร้ายอย่าได้เกรงใจ
 เตรียมตัวและเตรียมตัวเตรียมตัว น่าเกลียดน่ากลัวละทั้งสูงทั้งใหญ่
 เตรียมตัวและเตรียมตัวเตรียมตัว น่าเกลียดน่ากลัวละทั้งสูงทั้งใหญ่
 ตามที่ที่มันทะเลลือก มันย่างลงไป กลางสมุทรใหญ่ ทะเลลือกเตรียมซ้อนดินมัน
 ตามที่ที่มันทะเลลือก มันย่างลงไป กลางสมุทรใหญ่ ทะเลลือกเตรียมซ้อนดินมัน

4. บทสรรเสริญอัลลอฮฺ ﷻ กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ของอัลลอฮฺ ﷻ มักใช้ร้องเพื่อจุดประสงค์ให้คู่
 บ่าวสาวปฏิบัติตามพระบัญชาจากอัลลอฮฺ ﷻ

แลชมมอง พระเจ้า ไม่มีใครเปรียบเทียบ เสมอสอง
 แลชมมอง พระเจ้า ไม่มีใครเปรียบเทียบ เสมอสอง
 แลชมลั่นดินฟ้า คว้าครองสำหรับของต่างๆ ทุกอย่างไป
 ชมลั่นดินฟ้าคู่หาครอง สำหรับของต่างๆทุกอย่างไป
 ชมบนวารี แลอัมเปีย มาลาการัต จันทรฟ้าและทั่วทาลอน
 แลชมบนวารี อัมเปียมมาลาการัต จันทรฟ้าและทั่วทาลอน
 และทั้งคุณครู และอาจารย์ได้สั่งสอน แนะนำจงรู้มา
 ทั้งคุณครู และอาจารย์ได้สั่งสอน แนะนำจงรู้มา
 ทั้งพ่อแม่ของเรา และพ่อเกิดหัวรักษาตัวเราอยู่ บนคุณยา
 และพ่อแม่ของเรา และพ่อเกิดหัวรักษาตัวเราอยู่ บนคุณยา
 ได้บ่อนข้าวอาบน้ำทุกเวลาได้พิทักษ์รักษา จงรู้ความ (ซ้ำ)
 มาเป็นบาราเกิด และแกตัวกาด ได้ปกป็นกายา ให้งอกงาม
 มาเป็นบาราเกิด และแกตัวกาด ได้ปกป็นกายา ให้งอกงาม
 ให้ปลอดภัยบาลา อย่าพบพาน จงมีความเอ็นดูทุกหมู่ชน
 มาเป็นบาราเกิด และแกตัวกาด ได้ปกป็นกายา ให้งอกงาม
 ให้ปลอดภัยบาลา อย่าพบพาน จงมีความเอ็นดูทุกหมู่ชน

5. บทสอนคู่บ่าวสาว เป็นการร้องในระหว่างที่เดินเข้าสู่ห้องเจ้าสาว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เจ้าบ่าว
 เข้าไปรับตัวเจ้าสาวออกมาจากห้อง แต่ในระหว่างนั้น เจ้าบ่าวและเจ้าสาว ยังคงนั่งฟังการร้องเพลงดี
 เกีย สอนการใช้ชีวิต การกล่าวถึงการดูแลกันละกัน การเอาใจสามี และใช้ร้องในขั้นตอนต่อจากการ
 ทำพิธีนิกะห์เสร็จเรียบร้อยแล้ว

เราได้กันใหม่ ๆ ตั้งใจอยู่ให้ดี ๆ และดี ๆ
 เราได้กันใหม่ ๆ มึงตั้งใจอยู่ให้ดี ๆ และดี ๆ (เอื้อน)
 มึงอย่าทำบัดสี อัลลา พ่อตาเราและแม่ยาย
 มึงอย่าทำบัดสี อัลลา พ่อตาเราและแม่ยาย
 มึงยกขึ้นแต่เช้า ช่วยกระไร ไปบ่อและไปบ่อ (เอื้อน)
 มึงยกขึ้นแต่เช้า ช่วยกระไร ไปบ่อและไปบ่อ

มึงยกขึ้นแต่เช้า ช่วยกระไร ลีกระไร ไปบ่อละไปบ่อ (เอื่อน)
 อลลา ตูพ้อตามันย๋อ (เอื่อน) ว่าลูกไก่กุ่มันกระไรกะดี
 อลลา พ้อตามันย๋อ (เอื่อน) ว่าลูกไก่กุ่มันกระไรกะดี
 มึงกลับมาแต่บ่อ ตั่งหม้อ ลีกระไรบนไฟละบนไฟ
 มึงกลับมาแต่บ่อ ตั่งหม้อ ลีกระไรบนไฟละบนไฟ
 อลลา โต๊ะตาดิใจ อลลา วันนี๋กูได้กินข้าวชาม
 อลลา โต๊ะตาดิใจ อลลา วันนี๋กูได้กินข้าวชาม
 มึงตั่งหม้อบนไฟตั่งใจ มึงก็ทิมเครื่องแกงและเครื่องแกง
 มึงตั่งหม้อบนไฟตั่งใจ มึงก็ทิมเครื่องแกง เครื่องแกง และเครื่องแกง
 มึงตั่งหม้อบนไฟตั่งใจ มึงก็ทิมเครื่องแกง อลลา เครื่องแกง เครื่องแกง
 มึงอย่าทิมแรง ๆ เครื่องแกงมันจะชูดเข้าตา
 มึงอย่าทิมแรง ๆ เครื่องแกงมันจะชูดเข้าตา
 แกงผักแกงเลียง พร้อม (เอื่อน) เปรียงลีกระไร ผักจุ่ม ละผักจุ่ม (ซ้ำ 3 ครั้ง)
 อลลา ผาซีปิดคลุม ลุกยกให้ โต๊ะตาดิใจ (ซ้ำ)

6. บทคำสอนอัลลอฮฺ ﷻ

ผมขอก้าวและเล่าความพี่น้องอิสลามแล จงจำให้ดี ๆ
 จำเสียให้มัน ปฏิบัติกายี เพื่อปล่อยอัคคีในวันโลกหน้า (ซ้ำ)
 ลูกคนอิสลามพวกท่าน จงจำเสียให้ดี เถิดนา
 ผมคิดไม่สิ้นนับได้มีอา คนแก่ชราอย่าได้เกรงใจ
 ว่าเป็นข้อปราศรัย ทั้งหลายจงเก็บใส่ใจ
 คำปราศรัยที่ผมได้กล่าวมา อย่าได้พลาดพลั้งวันหนึ่งหาเวลา
 ให้ถือศีลอด อัลลอฮฺ ﷻ ได้จดในวันโลกหน้า
 ประกอบได้ดี ได้มีเงินทอง พวกคนทางนี้ล้วนเป็นของดีดี
 แก่ท่านพี่น้องผู้ใดได้ทำเสียให้ถูกต้อง คงไม่ขัดข้องในวันโลกหน้า
 อิสลามเรานี้ได้ทำบาบไว้ ชี้ไว้ว่า การดีที่ได้ทำมา ในวันโลกนาคงได้ตอบแทน
 ความชั่วและท่านทั้งหลายอย่าได้เคืองแค้น หากท่านได้รับการตอบแทน
 พวกท่านสุดแสนที่ทรมาณ ลำบากในวันโลกหน้า หลายวันสำราญ
 นินทาว่าคนพวกท่านทุกคน

ด้วยการดีและซื่อสัตย์ สดุดีสรรพคุณนิทานว่าคน ด้วยการดีและซื่อสัตย์ วงญาติ
 ของผมสดุดีสรรพคุณเรื่องการดีด้าน เมื่ออยู่ในคุณยา พระคุณก่อความรำคาญ ....
 ไม่มีโทษใครไม่สบายพูดเรื่อยไป เรื่องของผู้แลแอบเอาใจใส่ พูดเรื่อยไปโดยไม่ใคร่
 ขวนถ้าเป็นเช่นต้องลำบากและกาหยา อยู่ในใคร่ควรบอบซ้ำกายา

4. ภาษา

ชาวมุสลิมเกาะยวน้อยส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้ โดยมีมีสำเนียงหย่านและพูดเร็ว วิชชุตา
 ให้เจริญ (2544) กล่าวว่า เป็นสำเนียงที่มีความคล้ายคลึงกับจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล แต่อย่างไรก็
 ตามคำศัพท์ที่ใช้ในการสื่อสารบางคำมีความแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้ของจังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่บริเวณ
 ใกล้เคียงกัน เช่น จังหวัดภูเก็ต จังหวัดกระบี่ หรือกระทั่งพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดพังงา ผู้วิจัยได้รวบรวม
 ไว้ดังนี้

เปาะ หมายถึง โรงเก็บข้าว

ผ้าค้อ หรือหน้าเพรา หมายถึง กางเกง

เซ็ดเลง หรือคัดเลง หมายถึง ไอศกรีม

สังกาหรี หมายถึง ผู้ให้บริการ

ปีหมัง หมายถึง เป็นห่วง

กูเหล่ หรือหัวผอหลี่ หมายถึง กะหล่ำปี

ตารา หมายถึง ลมตะวันออกเฉียงเหนือ

หลาไหลด หมายถึง ลมตะวันตกเฉียงเหนือ

ตาหรี หมายถึง ลมตะวันออกเฉียงใต้

หลาดปาด หมายถึง ลมตะวันตกเฉียงใต้

ตีหมาปาดัง หมายถึง ลมจากทิศใต้ ชาวเกาะมักจะกลัวลมดังกล่าว เพราะถือเป็นลมที่
 ค่อนข้างรุนแรง

บุลัน หมายถึง ดวงจันทร์

มาซีกู หมายถึง ละมุด

คำศัพท์ดังกล่าวใช้สื่อสารในพื้นที่เกาะยาว ซึ่งพบว่ามีภาษาที่ยืมหรือเพี้ยนมาจากภาษามลายู เป็นส่วนใหญ่ เช่น บุลิน หรือ ดีหมาป่าดั่ง โดยดีหมา เพี้ยนมาจากฮารีเมา หมายถึง เสือ และป่าดั่ง หมายถึง ทุง ดังนั้นหากพิจารณาตามภาษาที่ยังคงหลงเหลืออยู่ สามารถสรุปได้ว่า เกาะยาวน้อยถือเป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากภาษามลายูเป็นอย่างมาก

ดังนั้นมุสลิมเกาะยาวน้อยถือเป็นชุมชนที่มีมายาวนานกว่า 200-300 ปี ล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดตรัง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะแขกมลายู อินเดี๋ย และจีน ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากเกาะยาวถือเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ และเกาะกลางได้รับความเสียหายอย่างหนักจากภาวะสงคราม บรรทัดฐานของสังคมเกาะยาวน้อยยังคงยึดโยงกับการวินิจฉัยของปะหลางแออย่างเคร่งครัด แม้ว่าในช่วงหลังจะมีการฟื้นฟูอิสลามผ่านกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยจะนำรายละเอียดมาก่าวไว้ในบทต่อไป ส่วนในเรื่องวัฒนธรรมหากพิจารณาเนื้อหาบทที่เกี่ยวข้อง ก็ยังคงไว้ซึ่งความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองในด้านภาษา และสอดแทรกคำสอนของศาสนาอิสลามที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ โดยเน้นหลักคำสอนไปยังตัวของสตรี

บทที่ 3

การฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยวน้อย

3.1 ภูมิหลังและกระบวนการในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้

การฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้นั้นมีความหลากหลายทางภูมิหลังมีทั้งในระดับปัจเจกและองค์กร มีบางส่วนที่เป็นนักอนุรักษ์นิยม และอีกบางส่วนที่เป็นนักปฏิรูป รวมถึงมีกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งเอ็ม โจล (M Joll : 2010 : 263) ได้สรุปไว้ว่า การฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทยมีสามกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การเมือง 2) ผู้รู้ 3) ญิฮาด โดยเฉพาะในกระบวนการของผู้รู้ที่ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ที่มีโอกาสไปศึกษาในต่างประเทศ และรับเอาแนวคิด ตลอดจนกลไกต่าง ๆ เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการฟื้นฟูอิสลามในภูมิภาคของตนเอง ดังนั้นมุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทยจึงมีความหลากหลายและมีความขัดแย้งภายในพื้นที่ค่อนข้างสูง

3.1.1 คณะเก่าและคณะใหม่

คณะเก่าและคณะใหม่ ถือเป็นสองกลุ่มที่มีความขัดแย้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งก่อตัวขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย และปรากฏเด่นชัดขึ้นด้วยสาเหตุการปฏิรูปอิสลามในประเทศมาเลเซียและประเทศแถบตะวันออกกลางในระหว่างปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะการปฏิรูปอิสลามผ่านกระบวนการของผู้รู้ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่มที่ถูกเรียกว่า กุมทวอ (Kaum Tua) และกุมมุดา (Kaum Muda) ในขณะเดียวกันผู้รู้ที่มีบทบาทในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับผู้รู้ในประเทศมาเลเซีย ก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดดังกล่าวเข้ามาด้วยเช่นกัน จึงกลายเป็นความขัดแย้งในลักษณะเดียวกันโดยเรียกกุมทวอ (Kaum Tua) ในนาม “คณะเก่า” และเรียกกุมมุดา (Kaum Muda) ในนาม “คณะใหม่” ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1.1 คณะเก่า คำว่า คณะเก่า เป็นความหมายของ กุมทวอ (Kaum Tua) ในภาษามลายู ซึ่งในภาษาอังกฤษ เอ็ม โจล (Christopher M Joll : 2010) และคอลดุน มาเลก (Khalidun Malek 2018) ใช้คำว่า Traditionalist เรียกคณะเก่า

คณะเก่า ตามค่านิยมตนเอง คือกลุ่มที่ถือตาม (Taqlid) สำนักคิดชาฟีอีย์ ส่วนใหญ่จะยึดถือตามหลักเทววิทยาของอะชาอิเราะฮ์และมาตุรีดียะฮ์ และในบางส่วนของคณะเก่าก็ยังคงไว้ซึ่งวัตรปฏิบัติของกลุ่มศุฟียะรีเกาะฮ์ต่าง ๆ เช่นกัน (เอกรินทร์ ต่วนศิริ 2553, Brown 2017)

ค่านิยมดังกล่าวถือเป็นค่านิยมแบบรวบรัด ที่ไม่ครอบคลุมถึงรายละเอียดต่างๆ ทั้งในส่วนที่เป็นแนวความคิดทางศาสนาและอุดมการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะในเงื่อนไขสำคัญอย่างการต่อต้าน 'การเปลี่ยนแปลง' และการเป็นเป็นกลุ่มชนนี้กลุ่มแรกที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาอิสลามในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

ผู้วิจัยจึงมองเห็นว่า จุดเริ่มต้นหรือจุดสำคัญที่สร้างความไม่พอใจของคณะเก่าต่อคณะใหม่คือเงื่อนไขทางวัฒนธรรมมากกว่าจะเป็นแนวคิดในศาสนาอิสลาม เนื่องจากการเผยแผ่ศาสนาอิสลามตลอดจนการฟื้นฟูอิสลามจนได้รับความนิยมจากชาวบ้านในพื้นที่ของคณะเก่า นั้น มักเป็นการต่อรองและการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ (วรรณนะ หนูหมื่น 2559) สามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น คติชาวบ้านในเรื่องเล่าปรัมปราประจำถิ่น (Mythical legend) การทำบุญ การรักษาผู้ป่วย หรือพิธีกรรมการผูกหัวเรือ เป็นต้น ซึ่งเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินพิธีกรรมดังกล่าวไปในเชิงลบ จึงเป็นเหตุแห่งการการตอบโต้ และกลายเป็นความขัดแย้งที่ลุกลามไปประเด็นอื่น ๆ

แต่อย่างไรก็ตามความเป็น คณะเก่า ในพื้นที่ ภาคใต้ของประเทศไทยนั้น พบว่ามีความหลากหลายและความแตกต่างกันในด้านแนวคิดและวัตรปฏิบัติ บางกลุ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักเทววิทยาของอะชาอิเราะฮ์และมาตุรีดียะฮ์ ในบางกลุ่มยึดถือแนวคิดศุฟียะตามฎะฮ์รีเกาะฮ์ต่างๆอย่างเคร่งครัด แต่ในขณะที่บางกลุ่มก็ดำเนินชีวิตตามกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฮ์ซึ่งในความหลากหลายและความแตกต่างดังกล่าว จึงเกิดเป็นความขัดแย้งภายในของกลุ่มคนที่นิยามตนเองว่าเป็น คณะเก่า ด้วยเช่นกัน

3.1.1.2 คณะใหม่

คำว่า คณะใหม่ เป็นความหมายของ กุมูด้า (Kaum Muda) ซึ่งในภาษาอังกฤษเอ็ม โจล (M Joll : 2010) และคอลดุน มาเลก (Khalidun Malek 2018) ใช้คำว่า Modernist หรือ Reformist เรียกคณะใหม่

คณะใหม่มักนิยามตนเองว่าเป็น กลุ่มชนนะฮ์ และถือเป็นกลุ่มที่ยึดถือและเรียกร้องให้กลุ่มไปใช้แหล่งอ้างอิงทางด้านคัมภีร์อัลกุรอานและแบบฉบับของท่านศาสดาและเรียกร้องต่อต้านสิ่งที่เป็นอุตริกรรมทางศาสนาอย่างเช่นกิจกรรมเมาลิด (เฉลิมฉลองวันเกิดท่านศาสดา) กิจกรรมวันอาชูรอ ฯลฯ (เอกรินทร์ ต่วนศิริ 2553, Brown 2017)

คณะใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน เพราะในกลุ่มคณะใหม่นั้นมีแนวคิดและกระบวนการที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งมีทั้งกลุ่มสะละฟียอนุรักษนิยม สะละฟียสมัยใหม่ และวะฮาบีย แต่มักถูกเรียกว่าเป็นกลุ่มนิยมแนวคิดและกระบวนการฟื้นฟูอิสลามของมุฮัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ

ดังนั้นถึงแม้การแบ่งกลุ่มดังกล่าวจะได้รับความนิยมนิยมจากสังคม แต่ถือเป็นการลดทอนอุดมการณ์ที่แท้จริงของแต่ละปัจเจกชนและองค์กร เพราะด้วยเหตุความคลุมเครือและความแตกต่างภายในของทั้งคณะเก่าและคณะใหม่ ผู้วิจัยจึงมองเห็นว่า ควรแบ่งการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทยออกเป็น 3 กลุ่ม คือกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษนิยม (แนวคิดศุฟิยะ) ที่เป็นกลุ่มแรกที่เข้ามาเผยแพร่และฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทย และกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆ กับกลุ่มสะละฟีย ซึ่งถือเป็นสองกลุ่มที่เข้ามามีบทบาทที่เด่นชัดในภาคใต้ของประเทศไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา (M Joll 2010) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.2 อนุชนซุนนีอนุรักษนิยม

การฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้เริ่มต้นในศตวรรษที่ 19 โดยกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษนิยมมีบุคคลสำคัญอย่าง วันดาวูด อิบน์ วันอับดุลลอฮ์ หรือเชคดาวูด อัลฟาฏอนี (Wan Dawud Ibn Wan Abdullah Or Syekh Dawud Al-Fathani 1769-1847) ซัยนุลอบิตีน อิบน์ มุหัมมัด หรือตัวนมีนาล (Zainul Abidin Ibn Muhammad Or Tuan Minal 1820-1847) วันอะหมัด อิบน์ มุฮัมมัด เซ็น หรือเชคอะหมัด อัลฟาฏอนี²⁴ (Wan Ahmad bin Muhammad Zain Or Syekh Ahmad al-Fathani 1856-1908) กลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษนิยมส่วนใหญ่ในภาคใต้ของประเทศไทยยึดหลักเทววิทยาของอะชาอิเราะฮ์และมาตุรีดียะฮ์ ถือตามหลักทางนิติศาสตร์ตามสำนักคิดชาฟีอี และมีวัตรปฏิบัติตามแนวทางของเงาะรีเกาะฮุศุฟิยะ

3.1.2.1 อะชาอิเราะฮ์และมาตุรีดียะฮ์

กลุ่มอะชาอิเราะฮ์ คือผู้ที่ยึดหลักเทววิทยาตามสำนักคิดของท่านอบุลหะซัน อัลอัชอารีย์ (Abu Al-Hasan al-Ashari 874-936) ก่อตั้งขึ้นในเมืองบาสรา ประเทศอิรัก ซึ่งอบุลหะซันเดิมทีอยู่ในกลุ่มมัวะตาชีละฮ์ แต่ภายหลังได้แยกตัวออกมา ตลอดจนเริ่มตั้งข้อสังเกตและตอบโต้เกี่ยวกับแนวคิดกลุ่มมัวะตาชีละฮ์

²⁴ ถึงแม้ว่าท่านอะหมัด อัลฟาฏอนีจะยืนหยัดในแนวทางกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษนิยมและหลักเทววิทยาของอะชาอิเราะฮ์ แต่ในด้านสังคมท่านมีความเห็นที่สอดคล้องกับท่านมุหัมมัด อับดุลหะยี ซึ่งท่านได้สนับสนุนให้ลูกศิษย์ของท่านได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองและเหตุการณ์ในท้องถิ่น โดยการอ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่หายากในยุคสมัยนั้น (Rahimmula 1992 : 259,344)

ส่วนกลุ่มมาตุรีดียะฮฺ คือผู้ที่ยึดหลักเทววิทยาตามสำนักคิดของอบูมันโซร อัลมาตุรีดี (Abu Mansur al-Maturidi 853-944) เป็นที่นิยมในนครแบกแดด ประเทศอิรัก โดยอัลมาตุรีดียึดถือหลักนิติศาสตร์อิสลามตามสำนักคิดฮานาฟี เอกสารที่กล่าวถึงชีวประวัติของอัลมาตุรีดีมีค่อนข้างน้อย แต่อย่างไรก็ตามเอกสารที่ตีแผ่แนวคิดของท่านมีอยู่มากมายอย่างเช่นงานเขียนที่โด่งดังของนัจมุดดีน อัลนาซาฟี (Najm Al-din Nasafi 1067-1142) (Abdullah Saeed 2007 : 67,70)

ทั้งสองกลุ่มมีแนวความคิดที่คล้ายกัน แต่มีภูมิหลังที่มีความแตกต่างกัน กลุ่มอะฮาอิเราะฮฺเกิดขึ้นมาเพื่อประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมัวะตาชีละฮฺที่คลั่งไคล้ในการใช้ปรัชญาและเหตุผล (Mutazili Rationalism) กับกลุ่มฮัมบาลีที่เคร่งครัดในตัวบท (Hanbali Traditionalism) ส่วนภูมิหลังของกลุ่มมาตุรีดียะฮฺนั้นเกิดขึ้นมาเพื่อประนีประนอมแนวคิดระหว่างกลุ่มอะฮาอิเราะฮฺและกลุ่มมัวะตาชีละฮฺ (Yaman 2010)

อิทธิพลในภาคใต้ของอะฮาอิเราะฮฺและมาตุรีดียะฮฺ เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มมีวรรณกรรมอักษรยาวีเข้ามาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้วรรณกรรมหลักเทววิทยาที่ถูกใช้สอนเรียนและรู้จักกันอย่างแพร่หลายมากที่สุดนั่นคือวรรณกรรม ฟาริดะตุลฟารอิด (Faridah Tul Faraid) ของเชคอะหมัด อัลฟาฏอนี และนอกจากนี้ยังคงมีกลุ่มนักวิชาการศาสนาเชื้อสายมลายูหลายท่านที่นำแนวคิดของอะฮาอิเราะฮฺเข้ามาสูในพื้นที่ (อิสมาแอ กาเต๊ะ 2547)

3.1.2.2 สำนักคิดชาฟีอี

สำนักคิดชาฟีอี คือสำนักคิดทางนิติศาสตร์อิสลาม ซึ่งมีรากฐานมาจากการวินิจฉัยของ มุฮัมมัด อิบน์ อิดริส อัชชาฟีอี (Muhammad Ibn Idris Al-Shafi'i 767-820) เป็นสำนักคิดที่แพร่หลายมากที่สุด กระทั่งเริ่มได้รับความนิยมลดลงในช่วงของจักรวรรดิออตโตมานที่ได้สนับสนุนสำนักคิดฮานาฟี (Abdullah Saeed 2007 : 51)

อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษที่ 11-12 ศาสนาอิสลามได้แผ่ขยายมาจนถึงภาคใต้ของประเทศไทย โดยนักวิชาการตั้งสมมติฐานไว้ 3 กรณี ทุกกรณีล้วนแล้วแต่มีความเห็นตรงกันว่ามาจากนักเผยแผ่ศาสนาอิสลามชาวอาหรับและเปอร์เซีย ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวสำนักคิดชาฟีอียังเป็นพื้นที่แพร่หลายในหมู่ชาวอาหรับ (นิฮ์ดูลรากีบ บินนิ ฮัสซัน 2551 7-8, อาลี เสือสมิง 2546 : 40-41)

นอกจากนี้วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องหลักศาสนบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยมในพื้นที่ภาคใต้นั้น ล้วนแล้วแต่เป็นวรรณกรรมที่วินิจฉัยตามหลักเกณฑ์ของสำนักคิดชาฟีอีทั้งสิ้น อาทิเช่น วรรณกรรม

อักษรยารวีชาปีลล์มุฮตะดีน (Sabi Al-Muhtadin) ซึ่งประพันธ์โดยมุฮัมมัด อรชาด อัลบันจารี (Muhammad Arshad Al-Banjari 1710-1812) เมื่อค.ศ. 1772 และเสร็จสิ้นเมื่อค.ศ. 1774 (นุริยะ ยูโซะ 2562) โดยเนื้อหาตอนท้ายของบทนำได้ระบุถึงที่มาและเค้าโครงของวรรณกรรมไว้ดังนี้

“ข้าพเจ้าได้รับการร้องขอในอิจเราะห์ศักราชที่ 1193 จากบุคคลหนึ่ง ให้ประพันธ์kitabเล่มนี้ข้าวิงวอนต่ออัลลอฮ์ให้เขาได้รับความเมตตาจากพระองค์เพื่อที่เขาจะได้ปฏิบัติศาสนกิจทั้งโลกคุณยาได้อย่างราบรื่น ผู้ทรงเป็นที่พึงของพวกเรานั้น คือสุลต่านตะห์มิดุลเลาะห์ อิบน์ สุลต่าน ตัมญีตุลลอฮ์ (Sultan Tahmidullah Ibnu Sullatantamjidullah 1761-1801) ขอให้ความเมตตาจงสถิตในพระองค์ตลอดกาล รวมถึงภาระหน้าที่ของบรรดาเชื้อพระวงศ์ และให้แต่ละพระองค์ได้รับบุญกุศล และประสบความสำเร็จในพระราชกรณียกิจที่ทรงทำเพื่อประชาชน ทั้งนี้พระองค์ทรงให้ข้าพเจ้าประพันธ์วรรณกรรมเล่มนี้ตามสำนักคิดอิหม่ามชาฟีอีในภาษายารวี (ภาษามลายู อักษรยารวี) โดยข้าพเจ้าได้หยิบยกประเด็นสำคัญจากสังคมา ซึ่งข้อความในวรรณกรรมเล่มนี้ได้รวบรวมมาจากหลากหลายวรรณกรรมของปราชญ์อนุชนสำนักคิดชาฟีอี อาทิเช่น ชัรฮ์มันฮัจ²⁵ของเชคคูลิอิสลามซาการียา อัลอันซอรี (Zakariyya Al-Ansari 1420-1520) วรรณกรรมมุฆนี²⁶ของเชคคอเตบซัรบีนี (Al-Khatib Al-Sharbini n.d.-1570) วรรณกรรมตุหฟะ²⁷ของอิบน์ฮาญูร์ อัลฮัยตามี (Ibnu Hajar Al-Haytami 1503-1565) และวรรณกรรมนีฮายะฮ์²⁸ของเชคญามาลลิรอมลี (Jalal Al-Din Al-Romli 1750-1816) เป็นต้น”

3.1.2.3 ฎะฮ์รีเกาะฮ์ของคุฟียในภาคใต้ของประเทศไทย

คุฟีย ถูกใช้ครั้งแรกกับ เชค อบูฮาซิม (Sheikh Abu Hashim n.d.-767) ซึ่งเป็นลูกศิษย์คนหนึ่งของท่านหะซัน อัลบัศรี โดยโครงสร้างของคุฟียที่นักวิชาการมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือเริ่มต้นตั้งแต่ในศตวรรษที่ 7 และเป็นการวางรากฐานไปสู่การประสบความสำเร็จในการเผยแผ่อิสลามในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงประเทศไทย เป็นกลุ่มพ่อค้าชาวเปอร์เซียและ

²⁵ วรรณกรรมเล่มนี้มีชื่อเต็มว่า มันทัจญ์ อัจตุลลาบ ฟิ ฟิกอิลอิมามอัชฟีอีย (Manhaj Al-Tullab Fi Fiqh Al-Imam Al-Shafii)

²⁶ วรรณกรรมเล่มนี้มีชื่อเต็มว่า มุฆนิตัมวะตะดาญ อิลามะฮริฟฟี มะอานี อัลฟาช อัลมันฮัจญ์ (Mughni Al-Muhtaj Ila Maarifah Maani Al-Fanz Al-Manhaj)

²⁷ วรรณกรรมเล่มนี้มีชื่อเต็มว่า ตูหฟะตุลมวะตะดาญ บิซัรฮิล มันทัจญ์ (Tuhfatu Al-mutaj Bi Sharh Al-manhaj)

²⁸ วรรณกรรมเล่มนี้มีชื่อจริงว่า นีฮายะฮ์ อัลมะวะตะดาญ อิลา ชัรฮิลมันฮัจญ์ (Nihayah Al-Muhtaj Ila Sharh Al-Manhaj)

อินเดียที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์กับกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา (Chakrapob Sasakul 2019) อย่างเช่น ในกรณีของเจ้าคุณตะเกียโยคิน หรือโตะตะเกีย ที่เป็นศูฟีญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺ (M. joll 2015) ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เกี่ยวกับศูฟีในภาคใต้ของประเทศไทย พบว่ามี กลุ่มศูฟีในภาคใต้นั้นถือญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺที่หลากหลาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺ (Shattariyah) ถือเป็นหนึ่งในญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺของศูฟีที่ถูกพัฒนาขึ้นในศตวรรษที่ 15 ณ ประเทศอินเดีย ได้รับอิทธิพลมาจากประเพณี ตัยฟูรี (Tayfuri) ของอบูยาซิด อัลบิสตามีย (Abu Yazid Al-bistami) หรือในประเทศตุรกีเรียก บิสตามียะฮฺ (Bistamiyah) และในประเทศอิหร่าน เรียก อิซกียะฮฺ (Ishqiyah) โดยมีรากฐานมาจากชีรอญุดดีน अबดุลลอฮฺ ซัตตาร (Siraj Al-Din Abdullah Shattar 1428-1485) ที่มีเชื้อสายมาจาก ชีฮาบุดดีน ชะฮรอร์วอร์ดีย (Shihab Al-Din Suhrawardi 1145-1234) โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือ มุฮัมมัด เฆาส (Muhummad Ghawth 1500-1562) ที่เผยแพร่ในประเทศอินเดีย และได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ในนครมักกะฮฺและนครมาดีนะฮฺ ผ่านการเผยแพร่ของซิบกอตุลลอฮฺ (Sibgatullah n.d.-1606) (Oman Fathurahman 2017)

ส่วนการเข้ามาในพื้นที่ของประเทศไทยนั้นผู้วิจัยสันนิษฐานว่า เซคดาอุด เป็นผู้นำญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺเข้ามาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และถือเป็นญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺที่เก่าแก่ที่สุดในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยวิเคราะห์ผ่านงานเขียนต่าง ๆ เช่น ดิยาอ อัลมูร็ด (Diya Al-Murid) แต่ในปัจจุบันได้รับความนิยมค่อนข้างน้อย ซึ่งมีปรากฏอยู่ในบางแห่งของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เท่านั้น

2) ญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺ-อิเดรียะฮฺ (Ahmadiyah-Idrisiyah) ถือเป็นศูฟีรุ่นใหม่ (Neo Sufism) มีรากฐานมาจากการอะหมัด อิบนู อิดริส (Ahmad Ibnu Idris 1760-1837) ในแอฟริกาเหนือ เป็นรากฐานที่สำคัญของเกาะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺต่าง ๆ เช่น ชันนูซียะฮฺ คิฎรียะฮฺ อะหมาดียะฮฺ และอิเดรียะฮฺ (Hamdan Hassan 1990) โดยในค.ศ. 1860 ต่วนตาบาล²⁹ (Tuan Tabal 1840-1891) ได้นำญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ทางตอนเหนือของแม่น้ำโกลก (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ญะวะรีเกาะฮุกอดิรียะฮฺแพร่หลายมากที่สุดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต่วนตาบาลสำเร็จการศึกษาจากนครมักกะฮฺ และได้นำ

²⁹ ชื่อจริงคือ अबดุลลอฮฺ อิบนู มุฮัมมัดซอลิห์ อัลกาลันตานี หรือวรรณกรรมบางเล่มก็ใช้ อัลฟาฏอนีแทนที่อัลกาลันตานี ท่านเกิดที่จังหวัดนราธิวาสในค.ศ. 1840 และเสียชีวิตที่เมืองโกตาบารูในค.ศ. 1891 ซึ่งคำว่า ตาบาล นั้นได้กลายมาเป็นชื่อหมู่บ้านตาบา ตำบลจะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาสในภายหลังพ่อของต่วนตาบาลเป็นที่รู้จักในชื่อ ฮัจญ์วันหละ และแม่ของท่านเป็นชาวเกาะซูลาเวซี อินโดนีเซีย ซึ่งได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านตาบาซึ่งรู้จักกันในชื่อ โตะมะฮฺ (Ahmad Zaki Berahim 2009)

ฎาะรีเกาะฮอะหมะดียะฮ-อิดรีลียะฮเข้ามาจนเป็นฎาะรีเกาะฮที่นิยมทั้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และทางตอนเหนือของประเทศมาเลเซีย (M. Joll 2014)

3) ฎาะรีเกาะฮซาซาลียะฮ (Shadhiliyah) หรืออะหมะดียะฮ-ซาซาลียะฮ (Ahmadiyah-Shadhiliyah) เป็นฎาะรีเกาะฮที่มีรากฐานมาจากแนวคิดและวัตรปฏิบัติของ อบุลหะซัน ฮัจจาซาลี (Abu Al-Hasan Al-Shadhili 1196-1258) ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจาก อับดุลอะลาม อิบนู มะชีฮ (Abd Al-Salam Ibnu Mashish n.d.-1227) ปราชญ์ที่มีชื่อเสียงชาวโมร็อก อบุลหะซัน ได้ปลีกวิเวกไปอยู่ในเทือกเขาระหว่างเมืองตูนิส และเมืองแอลเครวาน ใกล้กับหมู่บ้านซาซาลา ต่อมาได้ไปพำนักอยู่ที่เมืองอเล็กซานเดรีย ประเทศอียิปต์ อบุลหะซัน ไม่ได้เขียนวรรณกรรมใด ๆ เพื่อเป็นการสานต่อเจตนารมณ์ของเขา แต่ยังคงมีพิธีกรรมซึ่งเป็นที่แพร่หลายในกลุ่มศูฟีฎาะรีเกาะฮต่าง ๆ คือ ฮิซบุลชะฮูร (Incantation of the sea) โดยมีสาวกคนสำคัญอย่าง อับดุลอับบาส อัลมุรซีย์ (Abu Al-Abbas Al-Mursi 1219-1287) เป็นผู้เผยแพร่ต่อจากอบุลหะซัน (Hassan Abu Hanieh 2011 : 123-124) ได้เริ่มเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ในรัชกาลที่ 5 ระหว่างค.ศ. 1853-1910 โดยฮุเซนฮอฮา อัลบากีรี³⁰ (HusenTaha Al-Bakiri n.d.) มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเจดดาห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นผู้นำฎาะรีเกาะฮซาซาลียะฮเข้ามาในภาคกลางของประเทศไทย ในช่วงแรก ต่อมาในค.ศ. 1930 คอลิด อัลบากีรี ซึ่งเป็นบุตรชายคนโตรับหน้าที่เป็นผู้นำต่อซึ่งในกลุ่มเรียกกันว่าคอลีฟะฮู กระทั่งในช่วงบั้นปลายของชีวิต คอลิด อัลบากีรีได้เดินทางไปเผยแพร่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดกระบี่ และจังหวัดสตูล ซึ่งชาวบ้านมักนิยมเรียก กลุ่มสาระบันเซียว หรือกลุ่มผ้าเซียว³¹ ปัจจุบันคอลีฟะฮูในภาคใต้อยู่ที่จังหวัดกระบี่ ตลอดจนบางส่วนในจังหวัดพังงาและจังหวัดสตูล (Chakrapob Sasakul 2019)

4) ฎาะรีเกาะฮอะหมะดียะฮ-บะดะวียะฮ (Ahmadiyah-Badawiyah) มีรากฐานมาจากแนวคิดและวัตรปฏิบัติของอะหมัด บะดะวี (Ahmad Al-Badawi 1743-1819) ในเมืองแทนตา ประเทศอียิปต์ ซึ่งภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่เมืองเฟส ประเทศโมร็อกโค ต่อมาได้ไปศึกษาที่นครมักกะฮ และได้เริ่มเลื่อมใสในแนวคิดศูฟีขณะย้ายมาอยู่ที่ประเทศอิรัก ซึ่งฎาะรีเกาะฮของอะหมัด บะดะวีนี้ ถือเป็นหนึ่งในสี่ฎาะรีเกาะฮที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในประเทศอียิปต์ (Capmas 2009 : 44)

³⁰ หลังจากพำนักอยู่ในประเทศไทยระยะเวลาหนึ่ง ท่านเชคฮุเซนฮอฮา อัลบากีรี ได้เดินทางกลับไปยังประเทศซาอุดีอาระเบีย ต่อมาท่านได้เสียชีวิตลง ภรรยาและบุตรชายทั้งคนของท่านคือ คอลิด อัลบากีรี และมุฮัมมัด อัลบากีรี จึงได้เดินทางมายังประเทศไทย กระทั่งในที่สุดบุตรชายคนเล็กคือ มุฮัมมัด อัลบากีรี ได้เสียชีวิตลงซึ่งมีอายุได้เพียง 9-10 ขวบเท่านั้น

³¹ ผ้าเซียว ถือเป็นผ้าที่ฎาะรีเกาะฮซาซาลียะฮเชื่อว่ามีความจำเริญและมีเรื่องราวเชื่อมโยงไปยังศาสนทูตมุฮัมมัด โดยมักจะใช้ผ้าเซียวในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อย่างในกรณีพิธีกรรมจัดการศพของบางพื้นที่ซึ่งนอกจากจะใช้ผ้าคลุมศพแล้ว ยังคงมีผ้าเซียวพับเล็กใส่ในมือหรือห่อช่วงลำตัวของศพอีกด้วยเช่นกัน

และได้เริ่มต้นเข้ามาสู่ภาคใต้ของประเทศไทยในค.ศ. 1950 โดยอิสมาแอล โรมินทร์ หรือปะหลางแอกะยาวน้อย จากจังหวัดพังงา และโต๊ะครูเลาะ ห้วยโอน จากจังหวัดสงขลา เป็นผู้นำ ฎาะรีเกาะฮะหมะดียะฮฺ-บะคะวียะฮฺจากประเทศมาเลเซีย เข้ามาสู่จังหวัดพังงา และจังหวัดสงขลา ซึ่งมักรู้จักในชื่อ มุฮัมมะดียะฮฺ

นอกจากฎาะรีเกาะฮฺที่กล่าวมาข้างต้นแล้วในจังหวัดสตูลและนครศรีธรรมราชส่วนก็ยังคงมีผู้ที่ ถือตามฎาะรีเกาะฮุกอดีรียะฮฺ (Qadiriyya)³² และฎาะรีเกาะฮฺนัฆาบันดียะฮฺ (Naqshbandiyah)³³ ในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานีตลอดจนบางส่วนในพื้นที่จังหวัดยะลาด้วยเช่นกัน

การฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มอนุชนรุ่นนี้อนุรักษ์นิยมใช้วรรณกรรมเป็นหลักในการขับเคลื่อน การฟื้นฟูอิสลาม โดยเฉพาะเชคดาวูดที่ได้เขียนและแปลวรรณกรรมมากมายทั้งในด้านหลัก ศาสนบัญญัติ หลักเทววิทยาของอะฮาอิเราะฮฺและมาตุรีดียะฮฺ รวมถึงแนวคิดศุฟิยะฮฺของฎาะรีเกาะฮฺชัต ตารียะฮฺ (Shattariyah) โดยเป็นวรรณกรรมอักษรยาวี³⁴ที่อยู่ในรูปแบบของสำเนาต้นฉบับลายมือเขียน นอกจากเชคดาวูดแล้วยังมีกลุ่มนักวิชาการเชื้อสายมลายูท่านอื่นๆ เช่น อับดุลมาลิก อิบนุ อับดุลลฮฺ (Abdul Malik Ibnu Abdullah 1650-1736) มุฮัมมัด อีรชาด อัลบันจาเรี (Muhammad Arshad Al-Banjari 1710-1812) และนาวาอี อัลบัตตานี (Nawaai Al-Bantani 1813-1897) (Md Sidin 1998 : 107) ต่อมาในยุคที่กิจการการพิมพ์ของตะวันออกกลางเข้าสู่ยุคใหม่ในค.ศ. 1884 วรรณกรรมมลายูเป็นที่รู้จักในนครมักกะฮฺมากขึ้นเมื่อเชคอะหมัด อัลฟาฏอนีได้รับการแต่งตั้งจาก จักรวรรดิออตโตมานภายใต้การปกครองสุลต่านอับดุลหะมิดที่ 2 (Abdul-Hamid II 1842-1918) ให้เป็นผู้ดำเนินการและเป็นผู้ดูแลในโรงพิมพ์ที่ก่อตั้งขึ้นในชื่อ อัลมิริยะฮฺ อัลกัยนะฮฺ (Al-Mirriyyah Al-Kainah) ณ นครมักกะฮฺ (Md. Sidin and Mohummad Redzuan 2000 : 60) ซึ่งถือเป็นความ ว่างใจและความสัมพันธ์ที่ดีของจักรวรรดิออตโตมานที่มีต่อชาวมลายูในมักกะฮฺที่เริ่มเข้ามาตั้งแต่ เปิดคลองสุเอซในค.ศ. 1869 (Hurgronje 1970 : 286)

หลังจากนั้นเชคอะหมัดได้อพยพไปสู่ประเทศอียิปต์และได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร ซึ่งถือเป็นนักศึกษาเชื้อสายมลายูคนแรกที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเก่าแก่แห่งนี้ (Wan Ahmad

³² มีรากฐานมาจากแนวคิดและวัตรปฏิบัติของอับดุลกอฎีร์ อัลญิลานี (Abd Al-Qadir Al-jalani 1078-1166) ถือตามสำนักคิดฮัมบาลี ซึ่งเป็นฎาะรีเกาะฮฺที่ เก่าแก่ที่สุด และแพร่หลายในประเทศอิรัก ซาอุดีอาระเบีย โมร็อกโค เติร์กิสถาน อินเดีย และบางส่วนในทวีปแอฟริกา (Abdullah Saeed 2006)

³³ มีรากฐานมาจากแนวคิดและวัตรปฏิบัติของบูตฮานุดดีน นัฆาบันดี (Budha Al-din Naqshabandi 1318-1389) มีสายรายงานถึงท่านอูบัยกร อัศคีดีก ซึ่ง แตกต่างจากฎาะรีเกาะฮฺส่วนใหญ่ที่มีแก้อ้างถึงความเชื่อมโยงกับท่านอะลี เป็นที่แพร่หลายในประเทศตุรกี จีน และอินโดนีเซีย (Abdullah Saeed 2006)

³⁴ อักษรยาวี (Jawi) คืออักษรที่มาจากกาการประยุกต์ใช้อักษรอาหรับในยุคที่อิสลามถูกนำเข้ามาเผยแพร่ในบริเวณหมู่เกาะมลายูราวคริสต์ศตวรรษที่ 10 ในแง่ของ ตระกูลอักษรอาหรับนั้น สามารถกล่าวสรุปได้ว่า อักษรอาหรับจัดอยู่ในตระกูลอักษรโปรโตเซมิติก (Proto-Semitic) ซึ่งแตกแขนงเป็นกลุ่มอักษรเซมิติกเหนือ แล้ว แยกสาขาย่อยเป็นอักษรอราเมอิก (Aramaic Script) อักษรนาบาเทียน (Nabataean Script) และอักษรอาหรับตามลำดับ (Hashim Musa, 2006: 1)

1990 : 36, Mohd Zamberi 1994 : 114) ในระหว่างการศึกษาที่นั่นเนื่องจากเซคอะหมัดมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเชคมุสฏอฟา อัลบาปี อัลฮาลาปี (Mustafa Al-halabi n.d.) จนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนักพิสูจนอักษรและนักแปลที่โรงพิมพ์ มัตบะฮฺ มุสฏอฟา อัลบาปี อัลฮาลาปี (Mustafa Al-halabi) ที่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยอัลอัซฮัร ซึ่งในขณะนั้นเซคอะหมัดได้เสนอให้มีการตีพิมพ์หนังสือที่เขียนโดยนักวิชาการมลายู แต่เชคมุสฏอฟาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เนื่องจากเหตุผลทางการตลาด ด้วยเหตุกลุ่มเป้าหมายอย่างชาวมาลายูในประเทศอียิปต์มีอยู่จำนวนน้อย และคำสั่งจากชาร์ฟมักกะฮฺ (Sharif Of Mecca)³⁵ ที่ไม่อนุญาตให้หนังสือภาษาอื่นจากภาษาอาหรับเข้าสู่นครมักกะฮฺและนครมาดีนะฮฺ

แต่อย่างไรก็ตาม เซคอะหมัดก็ยังคงมุ่งมั่นในการตีพิมพ์วรรณกรรมที่เป็นแนวคิดของอนุชนชนนือนุรักษนิยมนักวิชาการมลายู กระทั่งในที่สุดก็ประสบความสำเร็จเมื่อ อัลอัมญุด อัลกัซมีรี ฟิดามุฮัมมัด (Al-Amjad Al-Kasymiri Fida Muhammad n.d.) และบุตรชายของเขาอย่างอับดุลฆอนี (Abdul Ghani n.d.) ได้สนับสนุนให้เซคอะหมัดตีพิมพ์วรรณกรรมที่ชื่อฮิดายะฮ์ อัซซาลิกีน (Hidayah al-Salikin) ของเชคอับดุลซอฆมัด อัลฟาลิบบานี³⁶ (Abdul Samad Al-Falimbani 1737-1832) ที่เป็นวรรณกรรมอักษรยาวีเล่มแรกในค.ศ. 1882-1883 ซึ่งพิมพ์โดยเชคหัสซัน อัตตุกีซ (Hassan Al-Tukhi n.d.) เป็นผู้พิมพ์ ณ โรงพิมพ์ใกล้กับมัสยิดอัลอัซฮัร (Wan Mohd Shaghir 2005 : 96-99) หลังจากนั้นเป็นต้นมาวรรณกรรมแนวคิดของอนุชนชนนือนุรักษนิยมนักวิชาการมลายูกลายเป็นที่รู้จักในภูมิภาคตะวันออกกลาง และแผ่ขยายเข้าสู่แหลมมลายูตลอดจนภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งวรรณกรรมดังกล่าวถือเป็นกลไกที่สำคัญอีกรูปแบบหนึ่งของอนุชนชนนือนุรักษนิยมนในการขับเคลื่อนการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทย

ส่วนอีกกลไกที่สำคัญของกลุ่มอนุชนชนนือนุรักษนิยมนั้นคือสถานศึกษาในระบบปอเนาะ ทั้งนี้ปอเนาะในภาคใต้ของประเทศไทยพบว่ามีคล้ายคลึงกับระบบเปอเซนเตรีน (Pesantren) ในชวาที่มีจุดเริ่มต้นจากกลุ่มวาลีของงอ (นักบุญทั้ง 9)³⁷ ซึ่งในการระบบการศึกษาประกอบด้วย

1) การศึกษาทางศาสนา

³⁵ ชาร์ฟ เป็นคำที่ใช้เรียกเชื้อสายของท่านหะซัน อิบน์ อาลี และถือเป็นตำแหน่งที่ถูกแต่งตั้งให้ปกครองแคว้นอียิปต์ ตั้งแต่ราชวงศ์อับบา ซียะฮฺในค.ศ.1200 กระทั่งจนถึงราชวงศ์ซุลต่านในค.ศ.1924

³⁶ ในเอกสาร Tarikah Salasilah Negeri Kedah ปีเกิดของอับดุลซอฆมัดคือค.ศ.1704 แต่ผู้วิจัยอ้างอิงตามเอกสาร Fadl Al-Ihsani เนื่องจากเอกสารดังกล่าวเขียนโดยฟาติมะฮฺ ซึ่งเป็นบุตรสาวของอับดุลซอฆมัด ที่เขียนขึ้นตามคำร้องของญะมาตุดีน อิบน์ อับดุลกะรีม อัลฟาฏอนี และกามารุดดีน หลังจากการเสียชีวิตของอับดุลซอฆมัด อัลฟาลิบบานี

³⁷ เป็นคำเรียกนักบุญทั้ง 9 ในหมู่เกาะชวา โดยวาลี หมายถึงนักบุญศักดิ์ในอิสลาม ส่วนของงอ หมายถึง 9 โดยนักบุญทั้ง 9 คนประกอบไปด้วย 1.เมลานามาลิก อิบรอฮีม 2. สุนัน อัมเปต 3.สุนัน กิรี 4.สุนัน โบนัง 5.สุนัน กาลิจอกอ 6. สุนัน กูนุงจาตี 7. สุนัน คราจัต 8. สุนัน คูตุส 9.สุนัน มูเรีย

- 2) การพัฒนาอุปนิสัย (ตามทัศนคติและประสบการณ์ส่วนตัวของผู้สอน)
- 3) การฝึกทักษะอาชีพ
- 4) ความรู้ทั่วไป (Martin 1990 : 229)

นอกจากนี้ในงานเขียนของหะซัน หมัดหมาน (Hasan Madmarn 2002 : 62-66) เพิ่มเติมอีกว่า กิจวัตรหลักของนักเรียนคือการสวดมนต์และขอพรทั้งสามช่วงเวลาก่อนจะเริ่มเข้าเรียน การศึกษาระบบปอเนาะนั้นจะไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เช่นกระดานดำ โต๊ะเก้าอี้ หรือห้องเรียน ตลอดจนไม่มีระดับชั้น ไม่มีการเก็บคะแนน ไม่มีการสอบด้วยเช่นกัน แต่ในงานเขียนของหะซัน หมัดหมาน ไม่ได้มีรายละเอียดเกี่ยวกับช่วงเวลาที่สำคัญที่นักเรียนหรือเด็กปอเนาะจะกลับมาศึกษาเพิ่มเติมจากรุ่นพี่ (Talaah) ที่สร้างกลุ่มขึ้นมาเพื่อทบทวนหรือเพิ่มเติมเนื้อหาที่ผู้สอนหลักหรือโต๊ะครูสอน

แต่อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างระหว่างปอเนาะภาคใต้ตอนบนกับเปอเซนเตริน (Pesantren) ในชวา และปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในเรื่องของการแยกระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ซึ่งในปอเนาะภาคใต้ตอนบนที่มีชื่อเสียงอย่าง โรงเรียนประทีปศาสตร์ (ปอเนาะบ้านตาล) จังหวัดนครศรีธรรมราช และปอเนาะนิติศาสตร์ธรรมอิสลาม (ปอเนาะคลองทรายขาว) จังหวัดกระบี่นั้น ไม่ได้แยกนักเรียนชายและนักเรียนหญิงอย่างเด็ดขาด โดยใช้เพียงแค่ผ้ามางกันขณะสอนเรียนและละหมาด ตลอดจนที่พักอาศัยของนักเรียนหญิงก็ไม่ได้มีกำแพงกัน แต่จะเป็นพื้นที่ที่มิดชิดและพื้นที่สงวนไว้เฉพาะสำหรับกลุ่มผู้หญิงเท่านั้น โรนัล ลูเคนส บูล (Ronald Lukens-Bull 2010 : 14-15) ได้กล่าวถึงเหตุผลที่น่าสนใจเกี่ยวกับความแตกต่างดังกล่าวไว้ว่า ในบริบทของประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงปฏิสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามได้อย่างเช่นในประเทศซาอุดีอาระเบีย ดังนั้นปอเนาะจึงมีความจำเป็นต้องยึดหยุ่นและอบรมให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตนต่อเพศตรงข้าม แทนการแบ่งแยกหรือปิดกั้นอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้กลุ่มอนุชนรุ่นนี้อนุรักษ์นิยมยังคงใช้การวิฮาดอีกเช่นกันในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทยโดยเริ่มต้นในระหว่างค.ศ.1831-1832 จากการที่เชคดาวูดเดินทางกลับมาจากนครมักกะฮเพื่อเข้าร่วมสงครามที่ถูกเรียกว่าเป็นการวิฮาดระหว่างปาตานีและสยาม ซึ่งท่านได้เข้าร่วมสงครามดังกล่าวพร้อมกับเชคอับดุลชอมัด อัลฟาลิมาบานี ที่เป็นเพื่อนของท่าน โดยเชคอับดุลชอมัดนั้นเสียชีวิตในสนามรบ (ระหว่างหมู่บ้านสะกอมและหมู่บ้านจะนะ พื้นที่ตีบา ในปาตานีเหนือ)

ปัจจุบันสุสานของท่านอยู่ที่บ้านตรับ ตำบลจะโหนง อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา³⁸ (Abu Qutaibah 2013 : 4)

ต่อมาในค.ศ. 1959 เริ่มมีกลุ่มติดอาวุธที่ลุกขึ้นมาต่อสู้กับรัฐบาลของประเทศไทยอย่างเช่น กลุ่ม BNPP (National Patani Liberation Front) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยึดถือตามแนวทางศาสนาดั้งเดิมของพื้นที่ มักสนับสนุนให้คนในพื้นที่เดินทางไปศึกษาในประเทศตะวันออกกลาง โดยมีความเชื่อมโยงกับกลุ่ม PLO (Palestinian Liberation Organisation) และหน่วยงานต่าง ๆ ในตะวันออกกลาง (Yegar n.d. : 145, Wan Kadir n.d. : 99) กระทั่งในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกันค.ศ. 1960 อุซตาซฮัจยีอับดุลการิม อัซซัน และโตะครูในจังหวัดนราธิวาส ได้ก่อตั้งกลุ่ม BRN (Barisan Revolusi Nasional) เพื่อตอบโต้นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งกลุ่ม BRN นั้นให้ความสำคัญกับสถาบันการศึกษาในพื้นที่และต่อสู้แบบกองโจร (Surin Pitsuwan 1985 : 234, 248-249)

ดังนั้นกลไกสำคัญที่กลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษ์นิยมมากที่สุดตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน นั่นคือวรรณกรรมและสถาบันปอเนาะ ซึ่งสามารถเชิญชวนให้คนในพื้นที่เข้ารับอิสลามและสามารถทำให้คนในพื้นที่เข้าใจในหลักการอิสลามพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง ส่วนการนิฮาดนั้นเป็นกลไกที่ถูกพูดถึงค่อนข้างน้อย ด้วยบริบทของพื้นที่และในกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษ์นิยมเองส่วนใหญ่ในภาคใต้ของประเทศไทยยังไม่ได้มองว่าการต่อสู้ดังกล่าวเป็นการต่อสู้ที่อยู่ในเงื่อนไขที่อนุญาตให้ทำการนิฮาดตามหลักศาสนา

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวแนวคิดในการฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษ์นิยมมาเสนอในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 กลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษ์นิยมในภาคใต้ของประเทศไทย

หลักศรัทธา	อะชาอิเราะฮฺยฺและมาตุรีตียะฮฺ/ สะละฟีย (ส่วนน้อย)
หลักศาสนบัญญัติ	สำนักคิดซาฟีอี/ สำนักคิดฮานาฟี (ส่วนน้อย)
ศูฟี	-ฎะฮ์รีเกาะฮฺชัตริยะฮฺ (Shattariyah)

³⁸ รออะนา บุกอริยฺ (Raana Bokhari 2011 : 152) กล่าวว่า สุสานที่แท้จริงของท่านอับดุลอะหมัดอยู่ที่สุสานมะอลาฮฺ ณ นครมักกะฮฺ

	<ul style="list-style-type: none"> - ฆะฎะรียะฮะฮะอะหะมาดียะฮะ-อิเดรียะฮะ (Ahmadiyah-Idrisiyah) - ฆะฎะรียะฮะฮะชาฮิเลียฮะฮะ (Shadhiliyah) - ฆะฎะรียะฮะฮะอะหะมาดียะฮะ-บะดะเวียะฮะ (Ahmadiyah-Badawiyah) - ฆะฎะรียะฮะฮะกอเดรียะฮะ (Qadiriyya) และฆะฎะรียะฮะฮะฮะนัฆชะบันดียะฮะ (Naqshbandiyah) (ส่วนน้อย)
กระบวนการในการ ฟื้นฟูอิสลาม	<ul style="list-style-type: none"> - การเทศนา - วรรณกรรม - สถาบันการศึกษา (ปอเนาะ) - การเมืองและการปฏิวัติ (ส่วนน้อย)
ปรากฏการณ์	ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ถือเป็นชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่

3.1.3 กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์

เอ็ม โจล (M. Joll 2010) กล่าวว่า ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ ถือเป็นกลุ่มอนุชนชนนึ่งอนุรักษนิยมที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทย แต่เนื่องจากมีแนวคิดและกระบวนการที่แตกต่างค่อนข้างมากจากกลุ่มอนุชนชนนึ่งอนุรักษนิยมส่วนใหญ่ในภาคใต้ ผู้วิจัยจึงแยกรายละเอียดของกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ ในภาคใต้ของประเทศไทยมานำเสนอไว้

กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ ในภาคใต้ของประเทศไทย เป็นกลุ่มการฟื้นฟูอิสลามในระดับท้องถิ่นที่มีพลัง ซึ่งพวกเขาไม่ได้เรียกกลุ่มพวกเขาเองว่าเป็น กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ และในกลุ่มพวกเขาเองก็ไม่ได้รู้จักคำว่า ญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ โดยพวกเขามักใช้คำว่า ทำงานตะวะฮะฮ์ หรือกลุ่มตะวะฮะฮ์ และนิยามกลุ่มพวกเขาเองว่า เป็นกลุ่มที่เรียกร้องสู่ศีลธรรมอันดีงามของอิสลาม ไม่ยุ่งเกี่ยวประเด็นความแตกต่างระหว่างศาสนา และความขัดแย้งหรือผลประโยชน์ทางการเมือง (Liow 2009)

กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ เข้ามาสู่ประเทศไทยในค.ศ. 1965 และได้เข้ามาดำเนินงานการเชิญชวนในจังหวัดตากในค.ศ. 1978 โดยอะมีร์ยูซุฟ คาน ปาการา (Emir Yusoff Khan Pakara n.d.) แต่กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลียะฮ์ในภาคใต้ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินโดนีเซีย ผ่านรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ผ่านเข้ามาสู่จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา เริ่มต้นด้วยการรวมตัวกันตามมัสยิดของชาว

ไทยเชื้อสายปาทาน ต่อมาในค.ศ. 1993 ก็ได้สร้างมัสยิดอัลนุรเป็นศูนย์มรกัสกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีษในภาคใต้ที่จังหวัดยะลา (Markaz Dakwah Yala) ซึ่งออกแบบโดย ฮัจญ์อับดุลมุกีฟ เป็นสถาปนิกชื่อดังชาวบังกลาเทศ (Liow 2009)

ญะมาอะฮฺ ตับลีษ ใช้การเคลื่อนไหวมุมนเวียนแบบประตูหมุน (Revolving Door) ไม่ได้ยึดติดตำแหน่งและหน้าที่ประจำ ซึ่งทุกคนในกลุ่มสามารถขึ้นมารับตำแหน่งและทำหน้าที่ทดแทนกันได้ตามความเหมาะสม โดยกิจกรรมของญะมาอะฮฺ ตับลีษ ในภาคใต้ของประเทศไทยมีศูนย์กลางอยู่ที่ศูนย์มรกัสกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีษ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา และบางส่วนในกรุงเทพฯ หากมุสลิมคนใดจะร่วมกลุ่มของญะมาอะฮฺ ตับลีษต้องมีการออกเดินทางเพื่อไปฝึกฝน และฟังเทศน์ ในเวลาตั้งแต่สามวัน ถึงสี่เดือน สมาชิกของญะมาอะฮฺ ตับลีษมาจากภูมิหลังที่แตกต่างกันเช่น วิศวกร แพทย์ อาจารย์ หนายความ นักศึกษา ตลอดจนเกษตรกร และนักธุรกิจ เป็นต้น โดยมีเครือข่ายในพื้นที่คอยอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มที่เดินทางเรียกว่า คุรุจญ์ (Khuruj) ซึ่งในเครือข่ายดังกล่าวมี 800 มัสยิดในภาคใต้และประกอบด้วยกลุ่มย่อยอีกประมาณ 127 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะดูแลและเดินทางไปเชิญชวนระหว่าง 6-10 มัสยิด นอกจากนี้ยังมีมัสยิด หรือเรียกว่า มุอัสซะ มาหาลละฮฺ (Muassah Mahahallah) ที่มีหน้าที่จัดเตรียมและจัดหาผู้ออกเดินทาง หรือคุรุจญ์ (Khuruj) อย่างเป็นทางการประมาณ 21 แห่งด้วยกัน (Liow 2009, มะซาการี อาแต 2543)

เมาะละวี ซัยยิด อุบัยดุลลอฮฺ อัลบุดอรี ได้กล่าวถึงรูปแบบการเชิญชวนของท่านศาสนทูตมี 5 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

- 1) การประกาศท่ามกลางชุมชน วิธีนี้ท่านจะเชิญผู้คนให้มาชุมนุมกันแล้วท่านจะประกาศคำเชิญ
- 2) การเข้าพบกับกลุ่มบุคคลต่างๆ ท่านจะพยายามไปพบปะกับผู้คนทุกสถานที่ไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ที่ไหน
- 3) การเดินทางไปสู่แดนไกลซึ่งท่านศาสนทูตเดินทางไปเผยแผ่ที่ฏอฮิฟ โดยการเดินเท้าทั้งไปและกลับ ระยะทางระหว่างมักกะฮฺและฏอฮิฟ 50 ไมล์
- 4) ท่านศาสนทูตมอบภารกิจการเผยแผ่ให้เป็นหน้าที่ของผู้ที่ได้รับอิสลามแล้ว
- 5) การส่งสาส์นไปเผยแผ่แก่กษัตริย์และผู้นำของประเทศต่าง ๆ

แต่สำหรับกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลิมในภาคใต้จะปฏิบัติเพียง 3 รูปแบบแรกเท่านั้น ส่วนรูปแบบที่ 4 และ 5 ยังไม่มีการปฏิบัติ เนื่องจากได้ทำการชักชวนในหมู่มุสลิมเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วรูปแบบการตะวะฮฺของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะเป็นรูปแบบการเคาะประตูบ้านมุสลิม เข้าพบกับบุคคลที่จะทำการเผยแพร่ เป็นการเผยแพร่แบบเข้าถึงตัวของผู้ที่ต้องการเผยแพร่เปรียบเสมือนการขายตรงระหว่างชาวมุสลิมด้วยกัน (มะซาการี อาแด 2543)

นอกจากนี้ยังคงมีสถานศึกษาประมาณ 60 แห่งในประเทศไทย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับญะมาอะฮฺ ตับลิม ซึ่งรู้จักในชื่อ มัдрอซะฮฺ ตะหฺฟิซ อัลกุรอาน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่เน้นการท่องจำอัลกุรอาน เริ่มต้นขึ้นในอำเภอยะหา จังหวัดยะลา ต่อมาได้แผ่เข้าสู่จังหวัดอื่น ๆ เช่น กรุงเทพฯ (มีนบุรี) นครศรีธรรมราช ตาก (แม่สอด) ยะลา และนราธิวาส (สุโงโกลก, ดุซงยอ, และ จะนะ)

ญะมาอะฮฺ ตับลิมในประเทศไทยยังคงมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นต่างประเทศอย่าง ปากีสถาน บังคลาเทศและประเทศในแอฟริกาใต้ ด้วยเหตุศุนย์มัรกีตกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลิมในภาคใต้ที่จังหวัดยะลา (Markaz Dakwah Yala) มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ ซึ่งถือเป็นศุนย์ญะมาอะฮฺ ตับลิมที่ใหญ่ที่สุดในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

สถิติของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลิมเนื่องจากเคยมีการชุมนุมที่ยิ่งใหญ่ การดำเนินงานก็มีการประสานงานระหว่างสองกลุ่มทั้งภาคเหนือและภาคใต้ โดยมีการแบ่งเขตการบริหารออกเป็น 7 เขต คือ 1) เขตสามจังหวัดภาคใต้ 2) เขตอันดามัน 3) เขตอ่าวไทย 4) เขตกรุงเทพมหานคร 5) เขตภาคตะวันออกเฉียง 6) เขตภาคอีสาน 7) เขตภาคเหนือ ศุนย์มัรกีตยะลาจัดงานโยร์ปูเราะนา (ชุมนุมสมาชิกเก่า) ขึ้นในเดือนสิงหาคมของทุกปี จากการชุมนุมเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1999 มีผู้เข้าร่วมกว่าหนึ่งแสนคน และมีจำนวนสมาชิกที่ได้อุทิศตนเพื่อออกตะวะฮฺ (เชิญชวน) ในหนทางของพระองค์อัลลอฮฺเป็นเวลา 4 เดือนทั้งในและต่างประเทศจำนวน 1,341 กลุ่ม หรือมากกว่าหนึ่งหมื่นคน นับว่าเป็นการทำลายสถิติจำนวนผู้อุทิศตนเพื่อออกตะวะฮฺในประวัติศาสตร์ของการชุมนุมกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลิมเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่มีอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวแนวคิดในการฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆในภาคใต้ของประเทศไทยมาเสนอในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.2 กลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆในภาคใต้ของประเทศไทย

หลักศรัทธา	อะชาอึเราะฮฺและมาตุรีดียะฮฺ
หลักศาสนบัญญัติ	สำนักคิดซาฟีอี
ศูฟีย	ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดของศูฟียรุ่นเก่า (Old Sufism)
กระบวนการ	-เทศนา, พบปะ โดยเน้นกลุ่มเยาวชนที่ขาดการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาและ-กลุ่มอาวุโสที่มีเวลาว่าง -มัสยิด -มัรกีซ (สถานที่รวมตัว) -ใช้การหมุนเวียน, กลยุทธ์แบบประตูลมุน -คุรุจญ์ (Khuruji) ออกเดินทางจากภูมิลำเนาเพื่อไปต่างสถานที่เริ่มตั้งแต่ 3 วันถึง 4 เดือน
ปรากฏการณ์	ถือเป็นองค์กรมุสลิมที่มีความเข้มแข็งและมีการรวมตัวกันมากที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย

3.1.4 กลุ่มสะละฟีย

เอ็ม โจล (M. Joll 2010) กล่าวว่า ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง กลุ่มสะละฟียถือเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวคิดค่อนข้างแตกต่างจากกลุ่มมุสลิมดั้งเดิมในพื้นที่

กลุ่มที่ยึดถือตามแนวคิดสะละฟียในภาคใต้ของประเทศไทยมีกระบวนการและกลไกที่หลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้กลไกทางการเมือง มูลนิธิการกุศลตามแนวคิดของกลุ่มสะละฟียสมัยใหม่ บางกลุ่มใช้การวิพากษ์วิจารณ์และปฏิเสธบทบาททางการเมือง โดยใช้สถาบันการศึกษาตามแนวคิดของกลุ่มสะละฟียจารีตนิยม และในส่วนน้อยที่นิยมความเด็ดขาดตามกระบวนการของกลุ่มวะฮาบีย ที่มีการทำลายวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดศูฟียอย่างหนังสือของอัลฆอซาลี (Brown 2017)

ในงานเขียนของฮามิดะห์ (2558) กล่าวว่า แนวคิดสะละฟียเข้ามาในประเทศเกือบศตวรรษแล้ว โดยเริ่มเปิดตัวเมื่อค.ศ.1919 ที่กรุงเทพมหานคร ผ่านนักเผยแพร่ชาวอินโดนีเซียอย่างอะหมัด วะฮาบ และได้แผ่ขยายเข้าสู่ภาคใต้ในจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง ตลอดจนถึงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเวลาต่อมา ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นกลุ่มสะละฟียจารีตนิยม ถึงแม้อะหมัด วะฮาบ ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ มินังกาเบา เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซียจะใช้การเคลื่อนไหวตามแนวทางของกลุ่มมุฮัมมาดียะฮ์ (Muhummaadiyah)³⁹ ผสมผสานกับแนวทางของดีโอบันดี (Deobandi)⁴⁰ จนถูกเนรเทศออกจากประเทศอินโดนีเซีย โดยรัฐบาลที่อยู่ภายใต้การควบคุมของเจ้าอาณานิคมเนเธอร์แลนด์ แต่เมื่อมาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ด้วยบริบทต่าง ๆ อะหมัด วะฮาบจึงได้ปรับเปลี่ยนท่าทีและใช้แนวทางในการเคลื่อนไหวที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง หรือสร้างกองกำลังเพื่อฟื้นฟูอิสลามแม้จะมีความนิยมในแนวทางของกลุ่มวะฮาบีก็ตาม โดยในค.ศ.1926 เมื่ออะหมัด วะฮาบ เริ่มใช้ภาษาไทยได้คล่องแล้วจึงได้เริ่มต้นสอนในพื้นที่ยานนาวาและบางกอกน้อย ตลอดจนใน ค.ศ. 1930 ได้ก่อตั้งสถาบันศรีษชุนนะห์ เพื่อใช้ในการฟื้นฟูอิสลามในกรุงเทพมหานคร (Brown 2017 :47, Ramond Scupin 1980 : 2) ซึ่งมีลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงอย่าง ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์⁴¹ ที่ต่อมาถูกมองว่าได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากขบวนการ ญะมาอัต อิสลามีย (Jamaat Islami) ที่ก่อตั้งโดยชัยยิดอะบูล อะลา เมาคูดี⁴² (Abul Ala Maududi 1903-1979) ในประเทศปากีสถาน (Liow 2009) ทั้งนี้ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์มีบทบาทสำคัญในการแปลอัลกุรอานฉบับภาษาไทย โดยแปลความหมายและอธิบายโองการที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮ์ สอดคล้องกับแนวคิดของสะละฟียเพียงบางคุณลักษณะเท่านั้น เพราะมีบางคุณลักษณะที่อธิบายสอดคล้องกับแนวคิดของอะชาอิเราะฮ์ เช่น พระหัตถ์ ที่ดิเรกอธิบายไว้ในวงเล็บว่าหมายถึงอำนาจ (อดิศักดิ์ นุซมี 2560) และใช้งานเขียนในนิตยสารรายเดือนอย่าง อัลญิฮาด และอัลฮิเตาะฮ์ ตลอดจนรายการวิทยุ โทรทัศน์ และสถานศึกษาในการฟื้นฟูอิสลาม ทั้งนี้ ดิเรก มีความเชื่อมโยงกับ อิสมาแอลอะหมัด

³⁹ องค์การศาสนาอินโดนีเซีย ที่เคลื่อนไหวตามแนวทางของสะละฟียสมัยใหม่ ผู้ก่อตั้งคือ กยาอียัจญ์อะหมัด คะฮ์ลัน ในวันที่ 18 พฤศจิกายน ค.ศ. 1912 (James L. Peacock 1978)

⁴⁰ ขบวนการฟื้นฟูอิสลามในอินเดีย ตามแนวทางกลุ่มอนุชนนือรุษนิยม (สำนักคิดฮานาฟี) ก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1857 เนื่องจากอ่อนแอของจักรวรรดิโมกุลในอินเดียและการรุกรานของเจ้าอาณานิคมอังกฤษ (Ingram B.D 2019)

⁴¹ ดิเรก กุลสิริสวัสดิ์ ((Ibrahim Qureyshi) เป็นบุคคลสำคัญในศาสนาอิสลามร่วมสมัยในประเทศไทยดิเรกเกิดเมื่อปีพ.ศ. 2466 ในบ้านครุ กรุงเทพมหานคร ซึ่งครั้งหนึ่งเคยมีประชากรชาวมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ ดิเรก พ่อเป็นชาวปากีสถานอพยพส่วนแม่เป็นคนไทย แต่แม้ว่าภาษาไทยจะเป็นภาษาที่ถนัด แต่พ่อของเขาปลูกฝังภาษาฮินดีด้วยกัน ซึ่งภาษาฮินดีกลายเป็นสิ่งสำคัญของดิเรก สำหรับกิจกรรมทางวิชาการและศาสนศาสตร์ ดิเรกเป็นนักธุรกิจในกรุงเทพฯตลอดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองค.ศ.1950 ในช่วงปลายค.ศ. 1960 เขาได้พัฒนาธุรกิจการพิมพ์อัลกุรอานจนประสบความสำเร็จ (Ramond Scupin 1980)

⁴² ญะมาอัต อิสลามีย เป็นพรรคการเมืองพรรคหนึ่งในปากีสถานและบังกลาเทศ ก่อตั้งขึ้นในปีค.ศ.1941 โดยถือเป็นอุดมการณ์ที่ถ่ายทอดมาจากอัลเมาคูดี ที่เริ่มต้นอาชีพด้วยการเป็นนักข่าว และเป็นบรรณาธิการในเครือของ ญะมาอัต อัลอุลามา อัลฮินดี พรรคการเมืองของอินเดียในเวลานั้น ในขณะที่เขาอยู่ที่ เมืองเดลี ประเทศอินเดียนั้น เขาได้ตีพิมพ์หนังสือสองเล่ม คือหนังสือ Al-Jihad-Fi-Islam ในค.ศ.1929 และหนังสือ Understanding Islam ค.ศ. 1932 (Masooda Bano 2009)

จากจังหวัดพัทลุง ที่ถือเป็นหนึ่งในบุคคลแรก ๆ ที่มีบทบาทในการฟื้นฟูอิสลามตามแนวคิดของ สละหะฟีย์ ซึ่งกลุ่มสละหะฟีย์ดังกล่าวมีอิทธิพลอยู่ในภาคใต้ตอนบน ไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับ กลุ่มสละหะฟีย์ในภาคใต้ตอนล่างแต่อย่างใด (Liow 2009)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีความเห็นว่ากลุ่มสละหะฟีย์ที่นิยมแนวคิดการปฏิฮาดมีอิทธิพลค่อนข้างน้อย ในพื้นที่ภาคใต้เมื่อเทียบกับกลุ่มอนุชนสุนนีอนุรักษนิยม ซึ่งผู้วิจัยพบว่ากลุ่มสละหะฟีย์ที่เข้ามามีบทบาท สำคัญและสามารถสร้างความนิยมในท้องถิ่นได้เป็นอย่างมากในภาคใต้คือกลุ่มสละหะฟีย์สมัยใหม่ โดยมีบุคคลที่สำคัญอย่าง Abdullah Chinarong หรือรู้จักกันในชื่อของ अबดุลลอฮ์ อินเดีย เนื่องจากสำเร็จการศึกษาจากเมืองเดโอบันดี ประเทศอินเดีย ตลอดจน ดร.อิสมาอีลลุตฟี จะปะกียาที่ สร้างปรากฏการณ์สำคัญให้กับสังคมมุสลิมในพื้นที่ผ่านสถาบันการศึกษาและองค์กรการกุศล (Liow 2009)

ในขณะเดียวกันแม้ว่าดร.อิสมาแอลลุตฟี จะปะกียา จะถูกมองว่ามีความเชื่อมโยงกับแนวทาง ของกลุ่มวะฮาบีย์ในประเทศซาอุดีอาระเบีย แต่แนวทางการฟื้นฟูอิสลามของดร.อิสมาอีลลุตฟีนั้น คือ การรณรงค์และต่อต้านการฟื้นฟูอิสลามด้วยความรุนแรงที่เกิดขึ้นในภาคใต้ ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทางหน่วยงานรัฐ กระทั่งได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งประธานร่วมศาสนาเพื่อ สันติภาพ สภาศาสนสัมพันธ์ แห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ค.ศ. 2004 ซึ่งในปีดังกล่าวสมเด็จพระบรม โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว) เสด็จพระราชดำเนินเปิดวิทยาลัยอิสลามยะลาอย่างเป็นทางการด้วยอีก เช่นกัน (Brown 2017, Liow 2009)

นอกจากการฟื้นฟูอิสลามโดยใช้กลไกทางการเมืองแล้ว ดร.อิสมาอีลลุตฟี ยังคงใช้ สถาบันการศึกษาและองค์กรการกุศลอีกเช่นเดียวกัน ซึ่งในปีค.ศ.1983 กลุ่มนักศึกษาที่กำลังศึกษาต่อ ในระดับปริญญาโท-เอก อยู่ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งนำโดยดร.อิสมาอีลลุตฟี ได้ระดมทุนเงิน บริจาคเพื่อจัดตั้งสถาบันการศึกษาอิสลาม โดยเริ่มดำเนินการก่อสร้างสถาบันการศึกษาชั้นสูงใน ค.ศ. 1989 เสร็จสิ้นใน ค.ศ. 1998 (มหาวิทยาลัยฟาฏอนี 2558) รวมถึงยังคงมีองค์กรการกุศลต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา (Liow 2009)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองเห็นว่ากลุ่มสละหะฟีย์ในภาคใต้นั้นมีความขัดแย้งกัน โดยแบ่งออกเป็น สองกลุ่มนั่นคือ กลุ่มที่รับอิทธิพลทางความคิดมาจากขบวนการภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood) และกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากมัดคอลีย์ (Madkhalism)

ขบวนการภราดรภาพมุสลิม (Muslim Brotherhood)⁴³ หรือที่เรียกว่า อิกวาน อัลมุสลิมูน ในประเทศอียิปต์ ก่อตั้งขึ้นในค.ศ. 1941 โดยหะซัน อัลบันนา (Hasan Al-Banna 1906-1949) และวิวัฒนาการมาจนถึง ซัยยิดคุฎบ์ (Sayyid Qutb 1906-1966) เพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ โดยได้รับ อิทธิพลทางความคิดมาจากอัฟฆอนี และมุฮัมมัด อับดุลหุ ซึ่งพยายามฟื้นฟูอิสลามทั้งในระดับปัจเจกและ สังคม ในช่วงแรกของหะซัน อัลบันนานั้น พยายามเชิญชวนชนชั้นกลางและชนชั้นล่าง ตลอดจน ปัญญาชนในแขนงต่าง ๆ เข้ามาร่วมในองค์กรภายใต้วาทกรรมที่ว่า “อิสลามคือทางออกจากความ ตกต่ำของชาวอียิปต์และมวลมนุษยชาติ” ซึ่งเริ่มต้นจากการต่อสู้แบบประนีประนอมไปสู่การใช้ความ รุนแรงมากขึ้นในช่วงของซัยยิด คุฎบ์ (H. Aboul-Enein 2003) โดยกลุ่มสะละฟีย์ส่วนใหญ่ในภาคใต้ นั้นมีความพยายามในการใช้กระบวนการทางการเมือง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับฝ่ายรัฐ และเชิญชวน กลุ่มคนในระดับปัญญาชนแขนงต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอิสลาม ดังนั้นจึงถือเป็น กลุ่มสะละฟีย์สมัยใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญญาชนที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ และถือเป็น กลุ่มสะละฟีย์ที่ได้รับความนิยมจากคนในพื้นที่มากที่สุด

มัดคอกลีย (Madkhalism) เป็นแนวคิดหนึ่งของกลุ่มสะละฟีย์ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ที่นิยม ใช้การเคลื่อนไหวตามแนวทางของเชครอเปียะ อิบนู ฮาดี อุมัยร อัลมัดคอกลีย (Rabee Ibnu Hadee Umayr Al-madkhali) นักวิชาการชาวซาอุดีอาระเบีย ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสาขา ชุนนะฮ์ศึกษา (Sunna Studies) ของมหาวิทยาลัยอิสลามมาดีนะฮ์ โดยแนวคิดมัดคอกลียนั้นขึ้นมาน่าเป็นที่ยอมรับในกลุ่ม สะละฟีย์ตั้งแต่ค.ศ.1990-1991 ด้วยบทบาทการขึ้นมาปกป้องนโยบายของรัฐบาลซาอุดีอาระเบียที่ อนุญาตให้ทหารของสหรัฐอเมริกา เข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศ โดยใช้วาทกรรมว่า “ต้องเชื่อฟังต่อ ผู้ปกครองไม่ว่าเขาจะมีความยุติธรรมหรือมีศีลธรรมมากน้อยแค่ไหนก็ตาม” ตลอดจนมีแนวคิดการ ตักฟิร (Takfir)⁴⁴เช่นกัน (Crisis Group 2019) ถือเป็นแนวคิดที่วิวัฒนาการมาจากกลุ่มสะละฟีย์ จารีตนิยมและกลุ่มวะฮาบี โดยพยายามหลีกเลี่ยงความวุ่นวายทางการเมือง และปฏิเสธการ ปฏิสัมพันธ์หรือประนีประนอมกับอิทธิพลตะวันตก และประเพณีวัฒนธรรมอื่นจากอิสลาม ซึ่งในภาคใต้ของประเทศไทยนี้มีอยู่จำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นปัญญาชนที่สำเร็จการศึกษาจาก ประเทศซาอุดีอาระเบียและในบางส่วนที่ได้รับอิทธิพลมาจากกรุงเทพมหานคร โดยมักใช้การฟื้นฟู อิสลามผ่านรายการวิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสังคมออนไลน์ ตลอดจนองค์กรการกุศลต่าง ๆ

⁴³ กลุ่มภราดรภาพมุสลิมในประเทศอียิปต์ไม่ใช่กลุ่มเดียวกับกลุ่มภราดรภาพในประเทศซาอุดีอาระเบีย ที่ถูกก่อตั้งขึ้นมาโดยรัฐบาลซาอุดีอาระเบีย ซึ่งมี เป้าหมายสำคัญคือ 1.เพื่อเป็นกองกำลังรับทางทหาร 2.เพื่อลดความรู้สึกแบบเผ่าพันธุ์นิยมของพวกเบดูอินลง (ศราวุฒิ อารีย์ 2551)

⁴⁴ แนวคิดตักฟิร คือการประกาศให้มุสลิมที่ละทิ้งความเชื่อ หรือปฏิบัติในสิ่งที่ผิดหลักการ พ้นจากสภาพการเป็นมุสลิม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าการฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มสะละฟียในภาคใต้ นั้น ใช้กระบวนการในการขับเคลื่อนการฟื้นฟูอิสลาม 3 รูปแบบด้วยกันคือ 1.การเมือง 2.สถาบันการศึกษา 3.องค์กรการกุศล (ทั้งในท้องถิ่นและต่างชาติ) ส่วนการปฏิวัตินั้น ยังคงเป็นข้อถกเถียงกัน เนื่องจากยังไม่ปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์ว่ากลุ่มปฏิวัตินั้นมีความเชื่อมโยงกับขบวนการสะละฟียที่นิยมแนวคิดการปฏิวัติหรือไม่ ถึงแม้ในกลุ่มสะละฟียส่วนใหญ่ในภาคใต้ของประเทศไทย จะสำเร็จการศึกษาจากประเทศซาอุดีอาระเบีย ประเทศอียิปต์ และประเทศอินเดีย ตลอดจนนิยมในแนวคิดของกลุ่มวะฮาบี และขบวนการภราดรภาพมุสลิม แต่ในทางปฏิบัตินั้นก็ยังคงใช้แนวทางของมุฮัมมัด อับดุลหุ ที่พยายามหลีกเลี่ยงการปะทะและความรุนแรงในการฟื้นฟูอิสลาม ซึ่งมีบางส่วนเท่านั้นที่ยังคงใช้แนวทางที่เด็ดขาดและพฤติกรรมที่ตรงไปตรงมา เช่น การเผาวรรณกรรมของอัลฆอซาลี โดยเป็นแนวทางที่กลุ่มสะละฟียส่วนใหญ่ในประเทศไทยต่างไม่เห็นด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยจึงได้วิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวแนวคิดในการฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มสะละฟียในภาคใต้ มานำเสนอในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.3 กลุ่มสะละฟียในภาคใต้

กลุ่มสะละฟียในภาคใต้		
	สะละฟียสมัยใหม่	สะละฟียจารีตนิยมและวะฮาบี
หลักความเชื่อ	สะลัฟ	สะลัฟ
หลักศาสนบัญญัติ	สะลัฟ, วินิจฉัย	สะลัฟ, อิบนุอุษัยมีน
อิทธิพลทาง ความคิด	-อัฟฆอนี -มุฮัมมัด อับดุลหุ -ขบวนการภราดรภาพมุสลิม	-รอเบียะ อัลมัดคอลลีย -มุฮัมมัดอะมาน อิบนุอะลีย ญามีย -กลุ่มวะฮาบี
กระบวนการ	-การเมือง -สถาบันการศึกษา (มัธยม มหาวิทยาลัย) -องค์กรการกุศล	-เทศนา -สำนักพิมพ์ -สถาบันการศึกษา -สื่อสังคมออนไลน์
ปรากฏการณ์	ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากใน พื้นที่ภาคใต้	ได้รับความนิยมค่อนข้างน้อย

3.1.5 พลวัตทางสังคมมุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทย

การเข้ามาของกลุ่มมอะฮะฮ์ ตับลีหม และกลุ่มสะละฟียะฮ์หลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้น สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้ความรู้ในศาสนาและบทบาท การฟื้นฟูอิสลามไม่ถูกจำกัดอยู่เพียงแค่ชนชั้นนำของสังคม โดยแตกต่างจากการยุคการฟื้นฟูอิสลาม ของกลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยมที่บทบาทสำคัญตกอยู่ภายใต้วงศ์ตระกูลหรือเชื้อสายผู้รู้และเป็นชน ชั้นนำทางสังคมทั้งสิ้น อย่างเช่นในกรณีของเชคอะหมัด อัลฟาฏอนี ซึ่งท่านมาจากเชื้อสายผู้รู้และ เป็นชนชั้นนำทางสังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการเข้ามาของกลุ่มมอะฮะฮ์ ตับลีหมนั้น ทำให้ ชาวบ้านในระดับท้องถิ่นสามารถเข้าถึงความรู้ในศาสนาและสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการฟื้นฟูอิสลาม ส่วนการเข้ามาของสะละฟียะฮ์ก็สามารถสร้างปัญญาชนมุสลิมจากชนชั้นนำและชนชั้นกลางให้มีส่วนร่วม ในการยกระดับสังคมมุสลิมในภาคใต้ของประเทศไทยด้วยเช่นกัน

อย่างไรก็ตามความขัดแย้งและการหักล้างระหว่างทั้งสามกลุ่มก็เกิดขึ้น โดยพยายาม วิพากษ์วิจารณ์ถึงจุดด้อยของแต่ละกลุ่มอย่างที่ปรากฏในงานเขียนของเอกรินทร์ ต่วนศิริ (2553) ที่เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยมกับกลุ่มสะละฟียะฮ์ โดยต่างฝ่ายต่างใช้วาทกรรม ในการด้อยค่าอุดมการณ์ระหว่างกัน

ซินยง ไลโอว์ (Liow 2009) กล่าวว่าความขัดแย้งได้ดำเนินมาถึงจุดสูงสุดในระหว่างค.ศ.1992-1997 โดยมีนักวิชาการจากกลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยม อาทิเช่น บาบอเฮง ลูโป๊ะ สาวอ (ต่วนกู รูอิบรอฮีม จากนราธิวาส) บาบอเลาะ ซาเราะฮ์ (ต่วนกูรูอับลลอส ปัตตานี) และبابออิสมาแอล เซอปันญิง เจ้าของปอเนาะดารุลมุฮำญญิน ซึ่งมีการถกเถียงกับนักวิชาการกลุ่มสะละฟียะฮ์ อาทิเช่น ดร.อิสมาแอลลุตฟี จะปะกียา, ดร. อิสมาแอล อาลี, Abdul Ghani Kahama, Yusuf Sidek, และ Ismail Dusong-nyo โดยความขัดแย้งดังกล่าวจึงกลายมาเป็นความขัดแย้งขนาดใหญ่ในระดับ ท้องถิ่นของภาคใต้

แต่ผู้วิจัยมองเห็นว่าความขัดแย้งระหว่างทั้งสองกลุ่มนั้นมีมาตั้งแต่ก่อนค.ศ.1932 เพราะใน หนังสือร้อยเรียงของนายถนอม อรุณประเสริฐถึงพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ประธานกรรมการ คณะราษฎร ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2475 คัดค้านการตั้งกอฎี โดยได้แนบบันทึกเหตุการณ์การประชุม (อ้างใน เอกรินทร์ ต่วนศิริ 2553 : 89-91) ดังนี้

ด้วยพระยาเพชรพิสัยศรีสวัสดิ์ (พระยาเพชรพิสัย ศรีสวัสดิ์) ได้เรียกบรรดาอิหม่ามตามสุเหร่าต่างๆรวม 85 นาย มาประชุมที่ศาลาว่าการนครบาลเมื่อวันที่ 15 เดือนนี้ เพื่อจัดตั้งกอดี (กอฎี) ตามลัทธิศาสนาอิสลาม ให้เป็นกอดีเป็นผู้ชี้ขาดในทางศาสนา และเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามศาสนิกชน (ศาสนิกชน) ตามนิกายต่างๆ ให้มีความสามัคคี พระยาเพชรพิสัย เป็นประธานในที่ประชุม แต่การโหวต ให้บรรดาอิหม่ามเลือกตั้งผู้เป็นกอดีขึ้นในประชุมไม่สำเร็จ เพราะว่าบรรดาอิหม่ามที่มาประชุมหลายตำบลต่างก็จะให้อิหม่ามของตนเป็นกอดี ถึงกับโต้เถียงอย่างเผ็ดร้อน ประธานผู้ชี้ขาด 1 คนเป็นที่ปรึกษา 4 คนถ้าอิหม่ามผู้ใด จะให้ใครเป็นกอดี และที่ปรึกษาก็ให้เขียนนามผู้นั้นยื่นต่อศาลาว่าการนครบาลหรือที่ว่าการอำเภอที่ตนอยู่ภายในวันสิ้นเดือนนี้กับผู้ที่โหวต ต้องเฉพาะแต่นามอิหม่าม ถ้ามิใช่อิหม่ามจะส่งคะแนนโหวตไม่ได้

เหตุผลของการคัดค้านการตั้งกอดีของถนอม อรุณประเสริฐ และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันอีก 166 คนคือการมีกอดีซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามจะขัดแย้งกับการปกครองและกฎหมายบ้านเมือง “ไม่ควรให้มีกอดีขึ้นเพราะอำนาจและหน้าที่ของกอดีที่จะต้องกระทำตามหลักศาสนาผิดกับการปกครองและกฎหมายบ้านเมือง “เช่นตามหลักกฎหมายอิสลามการคบขู่ผู้ชายนั้นมีโทษถึงประหารชีวิต “โดยใช้อิฐขว้างปาจนกว่าจะถึงแก่ความตาย” ซึ่งขัดต่อกฎหมายบ้านเมืองหรือในกรณีมรดกหรือสินสมรสชาวมุสลิมก็มีวิธีการปฏิบัติตามแบบชุมชนอย่างการตั้งผู้ใหญ่ที่มีความรู้ทางด้านศาสนาเป็นผู้ชำระความซึ่งถ้าจะมีกอดีแล้ว ผู้ที่เป็นก็ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ซึ่ง “ ในประเทศสยามยังไม่มีอิสลามคนใดที่มีคุณสมบัติสามารถพอที่จะเป็นกอดีได้เพราะยังไม่มีผู้ที่เรียนสำเร็จทั้ง 4 นิกาย” รวมถึงการเลือกที่ให้เฉพาะอิหม่ามเท่านั้นเลือกก็ไม่ถูกต้อง การมีกอดีแทนที่จะสร้างความแน่นแฟ้นกลมเกลียวกลับจะนำมาซึ่งความแตกแยกมากขึ้นดังการประชุมเมื่อวันที่ 15 สิงหาคมสองคณะก็ขัดแย้งกันในการเลือกฝ่ายของตนเองเป็นกอดีในบันทึกของถนอมเล่าเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“อิสลามิกชนเวลานี้ได้แยกออกเป็น 2 คณะขึ้นในประเทศสยามมา 3-4 ปีแล้วคือคณะ 1 มีการปฏิบัติศาสนกิจไปตามหลักศาสนาซึ่งเคยปฏิบัติมาแล้ว แต่ครั้งโบราณกาล มีการทำบุญให้ทานสวดมนต์ภาวนาอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้บิดามารดาวงษ์ญาติพี่น้อง ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ส่วนอีกคณะ 1 ไม่ชอบการทำบุญทำทานสวดมนต์เพราะคณะนี้ว่าส่วนกุศลผลบุญไม่ถึงผู้ตาย ดังนั้น เมื่อคณะ 1 คณะใด ได้เป็นกอดีขึ้น คณะนั้นก็ย่อมบังคับให้อีกคณะ 1 ปฏิบัติศาสนกิจไปตามคณะของตน ย่อมต้องเกิดการโต้แย้งคัดค้านกันยกใหญ่อันเป็นเหตุนำมา ซึ่งความไม่

เรียบง่ายและสงบ เท่าที่ปฏิบัติอยู่ในทุกวันนี้ใครชอบทางไหนก็กระต๊อบไปทางนั้น เป็นที่เรียบร้อยดี” (บันทึกของถนอมอรุณประเสริฐเรียนพระยามโนปกรณนิติธาดา ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2475)

นอกจากนี้การมีผู้ซัดทางศาสนาอิสลามนั้นยังเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แม้กระทั่งประเทศมุสลิมเองก็มีความเห็นไม่ตรงกันในหลาย ๆ เรื่องดังที่ถนอมยกตัวอย่างว่า

“การมีผู้ซัดในทางศาสนาแม้ประเทศที่มีรัฐบาลเป็นอิสลาม ยังซัดไม่ได้ เป็นต้น การถือศีล (อดการบริโภคทุกสิ่งในเวลากลางวันมีกำหนดเดือน 1 ทุกปี) มี 2 พวกพวก 1 เริ่มถือศีลในวันขึ้น 1 ค่ำของเดือนที่ต้องถือศีลอีกพวก 1 รอให้เห็นเดือนเสียก่อนจะเป็นที่ค้ำก็ตามเมื่อค้ำ 1-2 ค่ำไม่เห็นไปเห็นเอา 3-4 ค่ำ ก็ถือว่าในวันรุ่งขึ้น ทั้ง 2 พวกยังไม่มีใครซัดได้หรือจะบังคับให้ทั้ง 2 ฝ่ายมาถือศีลอดพร้อมกันในวันเดียวกันไม่ได้ ฯลฯ แล้วประเทศสยามเป็นรัฐบาลซึ่งไม่ใช่อิสลาม จะมีกอดขึ้นเป็นผู้ซัดในการศาสนาอิสลามยอมเป็นการยาก”

ดังนั้นไม่มีความจำเป็นเลยที่จะตั้งกอดขึ้นมาและเท่าที่ผ่านมาชาวมุสลิมก็ “ได้รับความร่มเย็นเป็นปกติตลอดมา” ขอเพียงแต่ให้กฎหมายบ้านเมืองคุ้มครองชาวมุสลิมอย่างที่ผ่านมาไม่กี่เพียงพอแล้ว

ดังนั้นด้วยเหตุดังกล่าวจึงเปลี่ยนจากการตั้งกอดมาเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาที่มีชื่อเรียกว่า “กรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลามของนครบาล” (หนังสือศาลาว่าการนครบาลที่ 200/2475 เรื่องระเบียบการเรื่องกรรมการศาสนาอิสลามลงวันที่ 15 ตุลาคม 2475) ซึ่งก็อาศัยรายชื่อผู้ถูกคัดเลือกจากบรรดาโต๊ะอิหม่ามต่างๆ ตามเดิมและเชิญผู้ที่ได้รับคะแนนสูงมาประชุม เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2475 บรรดาผู้ที่ได้คะแนนสูงเหล่านั้นก็ได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการดังกล่าวกรรมการนี้จะแบ่งออกเป็นสองคณะนั้นมาประชุมเพื่อขอความเห็น “ทั้งนี้กรรมการมีหน้าที่” เป็นที่ปรึกษาผ่านศาสนาอิสลามของนครบาลโดยเฉพะไม่เกี่ยวข้องแก่การพิจารณาคดีด้วยความอย่างหนึ่งอย่างใดเลย”

ทั้งนี้การดำเนินการของนครบาลจึงถึงว่าเสร็จสิ้นและได้แจ้งแก่บรรดาโต๊ะอิหม่ามให้ทราบโดยทั่วกันแล้ว (หนังสือศาลาว่าการนครบาลที่ 398/10621 จากเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยถึงประธานคณะกรรมการราษฎรลงวันที่ 1 ธันวาคม 2475) โดยกรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลามของนครบาลมีรายชื่อตามประกาศต่อไปนี้

คำสั่ง 201/245

แผนกมหาดไทย

ตั้งกรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลามของนครบาล

เนื่องจากคำสั่ง 200/2475 ลงวันที่ 15 ตุลาคม ศกนี้ ความว่าจะได้เลือกผู้ทรงคุณวุฒิ
ในทางศาสนาอิสลามขึ้นเป็นกรรมการที่ปรึกษา รวม 2 คณะคือ คณะสุหนี่ และคณะวาหะบีนั้น
บัดนี้ ได้จัดการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิในทางศาสนาอิสลามแล้ว โดยถือคะแนนจากใบเลือกตั้ง
กอดีของได้อีหม่าตามสุเหร่าๆ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้คือ

คณะสุหนี่

1. หะยีมุสตาฟา
2. หะยีอิสมาอิล
3. หะยียูซุฟ
4. หะยีอับบัส
5. หะยีมะหะมุด

คณะวาหะบี

1. อับดุลรามาน การิมี่
2. ส่วนอะหมัดกอดีบ
3. อับดุลเราะมาน กำปะนี
4. อับดุลการิม มัสคูดี
5. นายตอฮา

ฉะนั้น ให้ผู้ที่มีนามปรากฏแล้วข้างต้น เป็นกรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลาม
ของนครบาลตั้งแต่นี้เป็นต้นไป

ศาลาว่าการนครบาล

สั่ง ณ วันที่ 19 ตุลาคมพุทธศักราช 2475

(ลงนาม) มหาอำมาตย์ตรี พระยาเพชรพิไสยศรีสวัสดิ์

ทำการแทนสมุหพระนครบาล

จากหลักฐานทางเอกสารดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยม (ถูกแทนที่ด้วยคณะสุหนี่) กับกลุ่มสะละฟีย (ถูกแทนที่ด้วยการเรียกว่า คณะวาหะบี) มีมาอย่างยาวนานก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง และก่อนค.ศ.1992-1997 ตามที่ปรากฏในเอกสารของชินยง ไลโอว์ โดยเป็นความขัดแย้งในเรื่องของหลักศาสนบัญญัติ ซึ่งผู้วิจัยมองว่ากลุ่มสะละฟียที่มีอิทธิพลมากที่สุดในยุคดังกล่าว เป็นกลุ่มสะละฟียอนุรักษนิยมและกลุ่มวะฮาบี โดยมองผ่านการศึกษาของชินยง ไลโอว์ และบราวน์ วิเคราะห์ว่าการโต้แย้งของทั้งสองกลุ่มนั้น เกิดจากการที่กลุ่มสะละฟียวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดและวัตรปฏิบัติของอัลฆอซาลี พร้อมทั้งมีบางส่วนสั่งให้ทำลายวรรณกรรมของอัลฆอซาลี

ทั้งนี้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยมกับกลุ่มสะละฟีย ยังถูกนำมาเป็นเครื่องทางการเมืองระดับชาติ เมื่อนักการเมืองพรรคประชาธิปไตย ได้จัดตั้งกลุ่มญะมาอะฮ์ อุลามาอ์ ปัตตานี ดารุสสลาม (ชุมนุมนักปราชญ์แห่งปัตตานีดารุสสลาม) โดยอาศัยความเป็นนักวิชาการของ ดร. สุรินทร์ พิศสุวรรณ เป็นแกนนำในการอธิบายการเมืองในมิติของศาสนาอิสลาม และใช้ประเด็นความขัดแย้ง เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว มาเป็นประเด็นในการดึงดูคะแนนเสียงจากประชาชนในพื้นที่จากกลุ่มวะหะฮียะฮ์ ที่เป็นข้าราชการเมืองฝั่งตรงข้าม (บุฆอรี ยีหมะ 2549)

และในงานเขียนของเอ็ม โจล (M. Joll 2010) ก็ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆ กับกลุ่มสะละฟียโดยเป็นการลงพื้นที่ของเอ็ม โจล ซึ่งระบุว่า เขาได้เห็นกลุ่มญะมาอะฮ์ นั่งทำยรรถะบะมาเป็นกลุ่มเพื่อไปร้านน้ำชา ต่อมาเขาได้เห็นพวกเขาเริ่มนำบุหรี (ใบจาก) ออกมา ซึ่งเพื่อนของเอ็ม โจลที่ยึดถือแนวคิดสะละฟียอยู่ร่วมในเหตุการณ์ดังกล่าว ได้อธิบายกับเขาว่า “พวกเขา (ญะมาอะฮ์ ตับลีฆ) มีความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี แต่พวกเขาไม่เคร่งครัดในหลักการเหมือนพวกเรา คุณเห็นพวกเขาสูบบุหรีหรือเปล่า นั่นคือสิ่งที่เป็นการบาปสำหรับพวกเรา”

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ในมุมมองของกลุ่มสะละฟียที่มีต่อกลุ่มญะมาอะฮ์นั้น มีทั้งในเชิงบวกที่กล่าวชื่นชมในความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของหลักการอิสลาม แต่ในขณะเดียวกันในรายละเอียดบางอย่างของหลักการอิสลาม กลุ่มสะละฟียมองว่ากลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆนั้นยังหย่อนหยานอย่างเช่นในกรณีของ การสูบบุหรี เป็นต้น

ทั้งนี้แม้ว่ากลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยมในภาคใต้นั้นจะมีพื้นฐานทางความคิดเดียวกันกับกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆ แต่นักวิชาการ หรือโต๊ะครูก็ออกมาวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆ อย่างเช่น การออกไปต่างสถานที่ของพวกเขา ซึ่งเป็นการทอดทิ้งครอบครัว

และผลึกภาระความรับผิดชอบให้ภรรยาเป็นคนดูแล ตลอดจนโตะอิหม่ามบางมัสยิดก็ไม่อนุญาตให้
 ครูจัญญ์ (Khuruji) เข้ามาใช้มัสยิดในการดำเนินงาน

ดังนั้นการเข้ามาของกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีซ และกลุ่มสะละฟีย์ส่งผลกระทบต่อสังคมมุสลิมทั้ง
 ในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งวิจัยได้สรุปผลกระทบดังกล่าวและนำเสนอในรูปแบบของตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.4 ปรัชญาการณ/ผลกระทบการเข้ามาของกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีซ และกลุ่มสะละฟีย์

ปรัชญาการณผลกระทบ/	
เชิงบวก	เชิงลบ
<ul style="list-style-type: none"> -กระจายความรู้ศาสนาสู่ชุมชนและท้องถิ่น ได้มากขึ้น -บทบาทของผู้รู้หรือผู้ฟื้นฟูอิสลามไม่ถูกจำกัด อยู่แค่ชนชั้นนำทางสังคม -ยกระดับสังคมมุสลิม -สังคมมุสลิมมีความเข้าใจและมีความ เชื่อมโยงกับต่างศาสนิกมากขึ้น (พหุวัฒนธรรม) 	<ul style="list-style-type: none"> -การเผชิญหน้าระหว่างแนวคิดและวัตรปฏิบัติ ของแต่ละกลุ่ม -ความสับสนในบรรทัดฐานสังคมมุสลิม -ตัดความสัมพันธ์, แยกมัสยิด -วิพากษ์วิจารณ์ ด้อยค่า

3.2 การฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวน้อย

เนื่องจากเกาะยวน้อยเป็นพื้นที่ค่อนข้างห่างไกลจากพื้นที่อื่น ๆ ในภาคใต้ การฟื้นฟูอิสลามใน
 เกาะยวน้อยจึงไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ส่วนใหญ่ในภาคใต้ ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยค้นคว้าจาก
 เอกสารและภาคสนามโดยใช้เทคนิควิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณา
 ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive sampling) มีผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 คนในกลุ่ม
 ผู้อาวุโสและผู้นำทางศาสนา/ผู้อำนวยการสถานศึกษา โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต
 แบบมีส่วนร่วม และสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งพบว่าใน
 ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา มีการฟื้นฟูอิสลามโดยสามกลุ่มคือ กลุ่มอนุชนชนชั้น
 อนุรักษ์นิยม (แนวคิดศูฟี) กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีซ และกลุ่มสะละฟีย์สมัยใหม่ ซึ่งมีรายละเอียด
 ดังต่อไปนี้

3.2.1 กลุ่มอนุชนชนนีอนุรักษนิยม (แนวคิดศูฟีย์)

แนวคิดอนุชนชนนีอนุรักษนิยม นั้นถือเป็นพื้นฐานเดิมของมุสลิมที่อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณเกาะยวน้อย และถือเป็นแนวคิดแรกเริ่มของการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวน้อยอย่างไม่เป็นทางการโดย “โต๊ะครูโกบ แอกวี” ที่ได้ใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ในการสอนเรียน โดยผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 กล่าวว่า

“เกาะยวน้อยในสมัยก่อน การสัญจรไปมาระหว่างเกาะและชายฝั่งของตัวจังหวัดค่อนข้างลำบาก แม้แต่ในพื้นที่ของเกาะยวน้อยเอง ก็ยังไม่มีถนนสะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน ครอบครัวของปะหลาง (อิสมาแอล โรมินทร์) เป็นครอบครัวที่มีความรู้พื้นฐานทางศาสนา และต่อมาได้มีลูกเขยคือ โต๊ะครูโกบ แอกวี ที่มีเชื้อสายมลายูที่อพยพมาจากเกาะลังกาวิ ประเทศมาเลเซีย พอมีความรู้ทางศาสนาเช่นเดียวกัน ซึ่งได้สอนยุซอัมมา อัลกุรอาน และหลักพื้นฐานการประกอบศาสนกิจ โดยใช้บ้านของตนเองเป็นที่สอนเรียน” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 กล่าวว่า “ปะหลางแอ เป็นคนซื่อและพูดน้อยตั้งแต่เด็ก ท่านเดินทางไปศึกษาต่อกับ อับดุลลอฮ์ ฎอฮิร ที่กัลันตัน ซึ่งในปีที่ท่านเดินทางไปเป็นปีเดียวกับที่โต๊ะกูอนาลีเสียชีวิต โดยอับดุลลอฮ์ ฎอฮิรนั้นเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของโต๊ะกูอนาลี ขณะที่ศึกษาอยู่ทุกคนในปอเนาะบุญตูปายงนั้นต่างยอมรับในความแม่นยำในวิชานาหฺและซอรอพของปะหลางแอ ต่อมาปะหลางแอกลับมาประมาณพ.ศ.2493 และมองเห็นถึงความยากลำบากในการเดินทางออกไปศึกษานอกพื้นที่ของชาวบ้าน จึงร่วมมือกับครอบครัวโดยเฉพาะโต๊ะครูโกบ ถือเป็นพี่เขยเปิดปอเนาะสันติสุขที่ชุมชนบ้านทุ่ง โดยให้โต๊ะครูโกบสอนอัลกุรอาน และปะหลางแอสอนกิตาบ เน้นการปฏิบัติตามสำนักคิดชาฟีอีร่วมกับแนวคิดศูฟีย์อย่างเคร่งครัด เป็นศูฟีย์สายมุฮัมมาดียะฮฺ ซึ่งปะหลางแอรับมาจากอับดุลลอฮ์ ฎอฮิร” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 กล่าวว่า “ปะหลางแอสอนพวกเราไม่ให้โอ้อวด และให้พวกเราระวังเรื่องนี้มากทั้งการแต่งกาย การพูด และการปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งในการแต่งกายของพวกเรานั้นไม่ได้มีความแตกต่างไปจากที่พวกเราเคยเป็นมากนัก พวกเราไม่ได้เป็นชาวอาหรับ หรือกลุ่มตะวะฮฺที่แต่งตัวเหมือนมุสลิมปากีสถาน ในส่วนของการปฏิบัติศาสนกิจต้องระวังเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเวลาอาซานและอ่านอัลกุรอาน เพราะหากละเลยตรงจุดนี้แม้แต่พะวงอยู่กับทำนอง ความบริสุทธิ์ใจในการทำเพื่ออัลลอฮ์ ก็อาจหายไปด้วย” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (بابอับดุลกุดซ) “อุดมการณ์ของปอเนาะสันติสุข จะถือตามอุลามาออย่างเคร่งครัดและเน้นความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก โดยทางปอเนาะจะไม่หารายได้จากเด็กปอเนาะอย่างเช่น ภรรยาเจ้าของปอเนาะมีอาชีพทำขนมขาย แต่จะไม่ตั้งร้านขายในปอเนาะเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นการหารายได้จากเด็กปอเนาะ รูปแบบการสอนของปอเนาะจะเน้นใช้กิตาบภาษาอาหรับ และเด็กปอเนาะทุกคนจำเป็นต้องท่องหนังสือ เพื่อสามารถเข้าใจภาษาอาหรับได้ ทั้งนี้หลักเทววิทยาของเราตามสะลัฟ ยึดถือตามสำนักคิดซาฟีอีอย่างเคร่งครัด และที่นี้ปฏิบัติตามวัตรปฏิบัติของศูฟี แต่ไม่ได้เหมือนกับกลุ่มผ้าเขียว เราถือฎะรีเกาะฮฺมุฮัมมาดียะฮฺเหมือนกับที่ห้วยโธน แต่ของโตะครูเถาะ ห้วยโธนนั้นมีการปรับเล็กน้อย” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563)

ตารางที่ 3.5 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูล	คำหลัก	บันทึกพรรณนา
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5	<p>การสัญจรไปมาระหว่างเกาะและชายฝั่งของตัวจังหวัดค่อนข้างลำบาก</p> <p>ครอบครัวของปะหลาง) อิสมาแอล โรมินทร์ (เป็นครอบครัวที่มีความรู้พื้นฐานทางศาสนา</p> <p>ต่อมาได้มีลูกเขยคือ โตะครูโกบ แอกวี ที่มีเชื้อสายมลายูที่อพยพมาจากเกาะลังกาวิประเทศมาเลเซีย</p> <p>สอนยุซอัมมา อัลกุรอาน และหลักพื้นฐานการประกอบศาสนกิจ โดยใช้บ้านของตัวเองเป็นที่สอนเรียน</p>	<p>เกาะยาวน้อยในสมัยก่อน การสัญจรไปมาระหว่างเกาะและชายฝั่งของตัวจังหวัดค่อนข้างลำบาก แม้แต่ในพื้นที่ของเกาะยาวน้อยเอง ก็ยังไม่มีถนนสะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน</p> <p>ครอบครัวของปะหลาง) อิสมาแอล โรมินทร์ (เป็นครอบครัวที่มีความรู้พื้นฐานทางศาสนา และต่อมาได้มีลูกเขยคือ โตะครูโกบ แอกวี ที่มีเชื้อสายมลายูที่อพยพมาจากเกาะลังกาวิประเทศมาเลเซีย พอมีความรู้ทางศาสนาเช่นเดียวกัน ซึ่งได้สอนยุซอัมมา อัลกุรอาน และหลักพื้นฐานการประกอบศาสนกิจ โดยใช้บ้านของตัวเองเป็นที่สอนเรียน</p>

<p>ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6</p>	<p>ปะหลางแอ เป็นคนชื่อและพูดน้อยตั้งแต่เด็ก</p> <p>ท่านเดินทางไปศึกษาต่อกับ อับดุลลอฮฺ ฎอฮิร ที่กัลันตัน ซึ่งในปีที่ท่านเดินทางไปเป็นปีเดียวกับที่โตะเกือนาลีเสียชีวิต</p> <p>ขณะที่ศึกษาอยู่ทุกคนในปอเนาะบุญต ปายงนั้นต่างยอมรับในความแม่นยำในวิชา นานาหุและซอรอฟของปะหลางแอ</p> <p>ปะหลางแอร่วมมือกับครอบครัวโดยเฉพาะโตะครุโกบ ซึ่งถือเป็นพี่ชายเปิดปอเนาะสันติสุขที่ชุมชนบ้านทุ่ง</p> <p>ให้โตะครุโกบสอนอัลกุรอาน และปะหลางแอสอนกิต้าบ เน้นการปฏิบัติตามสำนักคิดชาฟีอีร่วมกับแนวคิดศุฟีอย่างเคร่งครัด เป็นศุฟีสายมุฮัมมาตียะฮฺ ซึ่งปะหลางแอรับมาจากอับดุลลอฮฺ ฎอฮิร ”</p>	<p>ปะหลางแอ เป็นคนชื่อและพูดน้อยตั้งแต่เด็ก ท่านเดินทางไปศึกษาต่อกับ อับดุลลอฮฺ ฎอฮิร ที่กัลันตัน ซึ่งในปีที่ท่านเดินทางไปเป็นปีเดียวกับที่โตะเกือนาลีเสียชีวิต โดยอับดุลลอฮฺ ฎอฮิร นั้นเป็นลูกศิษย์คนสำคัญของโตะเกือนาลี ขณะที่ศึกษาอยู่ทุกคนในปอเนาะบุญต ปายงนั้นต่างยอมรับในความแม่นยำในวิชา นานาหุและซอรอฟของปะหลางแอ ต่อมาปะหลางแอกลับมาประมาณพ.ศ.2493 และมองเห็นถึงความยากลำบากในการเดินทางออกไปศึกษานอกพื้นที่ของชาวบ้าน จึงร่วมมือกับครอบครัวโดยเฉพาะโตะครุโกบ ซึ่งถือเป็นพี่ชายเปิดปอเนาะสันติสุขที่ชุมชนบ้านทุ่ง โดยให้โตะครุโกบสอนอัลกุรอาน และปะหลางแอสอนกิต้าบ เน้นการปฏิบัติตามสำนักคิดชาฟีอีร่วมกับแนวคิดศุฟีอย่างเคร่งครัด เป็นศุฟีสายมุฮัมมาตียะฮฺ ซึ่งปะหลางแอรับมาจากอับดุลลอฮฺ ฎอฮิร</p>
<p>ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7</p>	<p>ปะหลางแอสอนพวกเราไม่ให้โอ้อวด และให้เราเราระวัง</p>	<p>ปะหลางแอสอนพวกเราไม่ให้โอ้อวด และให้เราเราระวังเรื่องนี้มากทั้งการแต่งกาย การ</p>

	<p>เรื่องนี้มากทั้งการแต่งกาย การพูด และการปฏิบัติศาสนกิจ</p> <p>การแต่งกายของพวกเรานั้นไม่ได้มีความแตกต่างไปจากที่พวกเราเคยเป็นมากนัก</p> <p>การปฏิบัติศาสนกิจต้องระวังเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเวลาอาซาน และอ่านอัลกุรอาน เพราะหากละเลยตรงจุดนี้แม้แต่พะวงอยู่กับทำนอง ความบริสุทธิ์ใจในการทำเพื่ออัลลอฮ์ ก็อาจหายไปด้วย</p>	<p>พูด และการปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งในการแต่งกายของพวกเรานั้นไม่ได้มีความแตกต่างไปจากที่พวกเราเคยเป็นมากนัก พวกเราไม่ได้เป็นชาวอาหรับ หรือกลุ่มตะวะฮ์ที่แต่งตัวเหมือนมุสลิมปาเกีสถาน ในส่วนของการปฏิบัติศาสนกิจต้องระวังเป็นอย่างมากโดยเฉพาะเวลาอาซาน และอ่านอัลกุรอาน เพราะหากละเลยตรงจุดนี้แม้แต่พะวงอยู่กับทำนอง ความบริสุทธิ์ใจในการทำเพื่ออัลลอฮ์ ก็อาจหายไปด้วย</p>
<p>ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4</p>	<p>อุดมการณ์ของปอเนาะสันติสุข จะถือตามอุลามาออย่างเคร่งครัดและเน้นความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก</p> <p>ปอเนาะจะไม่หารายได้จากเด็กปอเนาะ</p> <p>รูปแบบการสอนของปอเนาะจะเน้นใช้กิตาบภาษาอาหรับ และเด็กปอเนาะทุกคนจำเป็นต้องท่องหนังสือ เพื่อสามารถเข้าใจภาษาอาหรับได้</p> <p>ทั้งนี้หลักเทววิทยาของเราตามสะลัฟ ยึดถือตามสำนักคิดซาฟี</p>	<p>อุดมการณ์ของปอเนาะสันติสุข จะถือตามอุลามาออย่างเคร่งครัดและเน้นความบริสุทธิ์ใจเป็นหลัก โดยทางปอเนาะจะไม่หารายได้จากเด็กปอเนาะอย่างเช่น ภรรยาเจ้าของปอเนาะมีอาชีพทำขนมขาย แต่จะไม่ตั้งร้านขายในปอเนาะเด็ดขาด เพราะถือว่าการหารายได้จากเด็กปอเนาะ</p> <p>รูปแบบการสอนของปอเนาะจะเน้นใช้กิตาบภาษาอาหรับ และเด็กปอเนาะทุกคนจำเป็นต้องท่องหนังสือ เพื่อสามารถเข้าใจภาษาอาหรับได้ ทั้งนี้หลักเทววิทยาของเราตามสะลัฟ ยึดถือ</p>

	อี้อย่างเคร่งครัด และที่นี้ปฏิบัติ ตามวัตรปฏิบัติของศูฟิย ไม่ได้เหมือนกับกลุ่มผ้าเขียว เราถือฎะรีเกาะฮุมฮัมาตี ยะฮูเหมือนกับที่ห้วยโอน แต่ ของโต๊ะครูเลาะ ห้วยโอนนั้นมีการ ปรับเล็กน้อย	ตามสำนักคิดซาฟี อี้อย่าง เคร่งครัด และที่นี้ปฏิบัติตาม วัตรปฏิบัติของศูฟิย แต่ไม่ได้ เหมือนกับกลุ่มผ้าเขียว เราถือ ฎะรีเกาะฮุมฮัมาตี ยะฮู เหมือนกับที่ห้วยโอน แต่ของ โต๊ะครูเลาะ ห้วยโอนนั้นมีการ ปรับเล็กน้อย
--	---	---

บันทึกสรุป (วิเคราะห์สรุปอุปนัย)

ช่วงแรกของการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวายน้อยนั้น เริ่มต้นด้วยครอบครัวของอิสมาแอล โรมินทร์ ซึ่งมีชาวบ้านส่วนใหญ่ในพื้นที่ให้ข้อมูลกับผู้วิจัยว่า บรรพบุรุษของปะหลางแอนั้นอพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย ซึ่งไม่ปรากฏในเอกสารว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์จากอินเดียมาตั้งถิ่นฐานในเกาะยวายน้อย แต่จากการที่ผู้วิจัยสังเกตการแต่งกายของกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษนิยมในเกาะยวายน้อย ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มอนุชนซุนนีอนุรักษนิยมในพื้นที่อื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งมีส่วนที่คล้ายคลึงกับ มุสลิมมับปิลลา หรือชุมชนมุสลิมมับปิลลา ชายฝั่งมาลาบาร์ ในรัฐเกรละ อยู่ทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย

มุสลิมมับปิลลา (Mappila)⁴⁵ ถือเป็นชุมชนมุสลิมแห่งแรกในประเทศอินเดีย มีความเชี่ยวชาญทางด้านเกษตรและเดินเรือ ซึ่งได้เดินทางไปค้าขายยังอาระเบีย แต่คำว่า มุสลิมมับปิลลานั้น กลับไม่ปรากฏชื่อในเอกสารอาหรับและมลายาฬัม ซึ่งนักวิชาการอย่างซัยนูดดีน มักดุม (Zainuddin Maqdoom 1530 : 83) วิเคราะห์ว่า เพราะคนในพื้นที่มับปิลลาส่วนใหญ่เป็นมุสลิม จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องยืนยันตัวตน โดยชาวอาระเบียส่วนใหญ่รู้จักมุสลิมกลุ่มนี้ ในชื่อ มาลาบารีย (Malabari) ทั้งนี้ชาวมุสลิมมับปิลลานั้นถือตามสำนักคิดซาฟี มีการวิเคราะห์ว่ามีสามกลุ่มที่หล่อหลอมอยู่ในมับปิลลา คือ 1. มาลาบาริส (Malabaritis) คือคนในท้องถิ่นที่เข้ารับศาสนาอิสลาม 2. กลุ่มซัยยิดจากฮัฎเราะมาต์ ประเทศเยเมน (Saiyid Of Hadramawt) 3. พ่อค้าชาวปาทาน ชาวคุชราต ชาวปุระ และชาวทมิฬ เป็นต้น ที่อพยพเข้ามาในพื้นที่ (Pathans, Kutchi Memons, Bohras, Rawthers) (Illias 2007 : 446)

⁴⁵ โลแกน (Logan 1951 : 191) กล่าวว่า มับปิลลา (Mappila) หมายถึงการให้แสงสว่างกับสังคม ซึ่งเป็นคำผสมระหว่างคำว่า Ma และ Pillai

ผู้วิจัยจึงสรุปว่าบรรพบุรุษของปะหลางแอนั้นอพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย ตามที่ชาวบ้านยืนยันนั่นคือ มุสลิมมัลปิลลา โดยมองผ่านความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

1. บรรพบุรุษของปะหลางแอนั้นมีความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรและการเดินเรือ
2. บรรพบุรุษของปะหลางแอนั้นถือตามสำนักคิดซาฟีอี ซึ่งมีความแตกต่างจากมุสลิมปาทาน ที่มาจากอินเดียและปากีสถานที่ส่วนใหญ่ถือตามสำนักคิดฮานาฟี
3. การแต่งกาย ที่มีส่วนคล้ายคลึงกันอย่างเห็นได้ชัด อาทิ การคาดผ้าโพกศีรษะโดยไม่สวมหมวก สวมเสื้อสีขาวแบบหลวม และรอยพับชายโสร่งขนาดใหญ่บริเวณเหนือสะดือ

ภาพที่ 3.1 มุสลิมมัลปิลลา (ที่มา www.globalsouthcolloquy.com)

ภาพที่ 3.2 กลุ่มอนุชนรุ่นนี้ผู้นรักรัษนิยมเกาะยวน้อย (ที่มา M. Joll 2014)

ต่อมาในบทสัมภาษณ์ได้กล่าวถึง โต๊ะครูโกบ แอกวี ที่มีเชื้อสายมลายูจากเกาะลังกาวิได้เข้ามามีบทบาทในการสอนพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการอิสลามตามสำนักคิดซาฟีอี โดยปราศจากการแสวงหา

ของศุฟิยะ ซึ่งถือเป็นคนในครอบครัวของปะหลางแอะเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปว่าการฟื้นฟูอิสลามในช่วงแรกของกลุ่มอนุชนรุ่นนี้อนุรักษ์นิยมเกาะยาน้อยนั้นมาจากครอบครัวของปะหลางแอะ

กระทั่งในค.ศ. 1950 โดยอิสมาแอล โรมินทร์ หรือ “ปะหลางแอะ” (1923-1986) สำเร็จการศึกษาและรับแนวคิดศุฟิยะอะห์มาดียะฮฺ-บะดะวียะฮฺ (Ahmadiyah-Badawiyah) จากฮัจญีอับลุดลอฮฺ ฏอฮิร (Haji Adullah Tahir 1897-1961) ในหมู่บ้านบุนุต ปายง (Bunut Payong) ชานเมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ปะหลางแอะมีความเชี่ยวชาญในด้านวิชา ศาสนบัญญัติ (Fiqh) หลักไวยากรณ์ภาษาอาหรับ (Nahw and Sarf) และวิชาการหัจญ์ (Tasawwuf) ซึ่งหลังจากกลับมาจากประเทศมาเลเซียปะหลางแอะมองเห็นถึงสภาพปัญหาการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาของชาวบ้านในพื้นที่ที่นำไปสู่ความไม่รู้และไม่เข้าใจเกี่ยวกับหลักการศาสนา เนื่องจากความยากลำบากในการเดินทางออกไปศึกษาศานนนอกพื้นที่ จึงได้ร่วมมือกับพี่เขยอย่าง “โต๊ะครูโกบ” เปิดสถานศึกษาศาสนาที่เรียกว่า “ปอเนาะสันตีสูซ” ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านทุ่ง โดยการฟื้นฟูอิสลามของปะหลางแอะนั้น เน้นความเป็นท้องถิ่นนิยม (Localism) ทั้งในส่วนของวิถีชีวิต อย่างเช่น การแต่งกายที่เป็นอัตลักษณ์ หรือกระทั่งพิธีกรรมทางศาสนาบางอย่าง เช่นการอ่านอัลกุรอานและการอาซานแบบไม่มีทำนองเพื่อหลีกเลี่ยงจากพฤติกรรมที่อื้อวอด

3.2.2 กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีซ

ผู้วิจัยได้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อซักถามข้อมูลแวดล้อมทั่วไปซึ่งพบว่า มี กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีซ หรือกลุ่มดะวะฮ์อันน้อยที่ชุมชนบ้านท่าเขา แต่มีอยู่เป็นจำนวนน้อยมากจึงได้เข้าไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้รับคำแนะนำ

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 กล่าวว่า “งานดะวะฮ์พื้นที่เกาะยาน้อยเริ่มต้นในพ.ศ.2526 ซึ่งมีญะมาอะฮ์ จากจังหวัดสตูล นำโดยอาหมิรอับลุดรอห์มานเดินทางเข้ามาที่ชุมชนบ้านท่าเขาประมาณ 3 วัน และใช้ มัสยิดบ้านท่าเขาเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค. 2563)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 “สำหรับผมงานดะวะฮ์ เปลี่ยนชีวิตผมเป็นอย่างมาก ตัวผมก่อนการเข้าร่วมงานดะวะฮ์นั้น ไม่เคยละหมาด หรือปฏิบัติศาสนกิจอื่น ๆ ตลอดจนสังคมเกาะยาน้อยในยุคนี้มุสลิมห่างไกลจากหลักการอิสลาม แต่เมื่อเข้าร่วมงานดะวะฮ์ ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงก็เริ่มให้ความสนใจจนได้ 2 ญะมาอะฮ์ (ครูจวบ) และได้แผ่ขยายงานดะวะฮ์ออกไปสู่เกาะยาวใหญ่ในเวลาต่อมา” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค. 2563)

ตารางที่ 3.6 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูล	คำหลัก	บันทึกพรรณนา
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8	งานดะวะฮ์พื้นที่เกาะยาวน้อย เริ่มต้นในพ.ศ.2526 โดยอามีร์อับดุลรอห์มาน ใช้มัสยิดบ้านท่าเขาเป็น ศูนย์กลางในการขับเคลื่อน	งานดะวะฮ์พื้นที่เกาะยาวน้อย เริ่มต้นในพ.ศ.2526 ซึ่งมีญะ มะอะฮ์จากจังหวัดสตูล นำโดย อามีร์อับดุลรอห์มานเดิน ทางเข้ามาที่ชุมชนบ้านท่าเขา ประมาณ 3 วัน และใช้มัสยิด บ้านท่าเขาเป็นศูนย์กลางใน การขับเคลื่อน
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9	งานดะวะฮ์ เปลี่ยนชีวิตผมเป็น อย่างมาก สังคมเกาะยาวน้อยในยุคนั้น มุสลิมห่างไกลจากหลักการ อิสลาม แต่เมื่อเข้าร่วมงานดะ วะฮ์ ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียง ก็เริ่มให้ความสนใจจนได้ 2 ญะมะอะฮ์ (ครูจณ) ได้แผ่ขยาย งานดะวะฮ์ออกไปสู่เกาะยาว ใหญ่ในเวลาต่อมา	สำหรับผมงานดะวะฮ์ เปลี่ยน ชีวิตผมเป็นอย่างมาก ตัวผม ก่อนการเข้าร่วมงานดะวะฮ์ นั้น ไม่เคยละหมาด หรือปฏิบัติ ศาสนกิจอื่น ๆ ตลอดจนสังคม เกาะยาวน้อยในยุคนั้นมุสลิม ห่างไกลจากหลักการอิสลาม แต่เมื่อเข้าร่วมงานดะวะฮ์ ชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงก็เริ่ม ให้ความสนใจจนได้ 2 ญะมะอะฮ์ (ครูจณ) และได้แผ่ ขยายงานดะวะฮ์ออกไปสู่ เกาะยาวใหญ่ในเวลาต่อมา

บันทึกสรุป (วิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆ เข้ามาในเกาะยาวในค.ศ.1983 โดยรอห์มาน เจ๊ะมะ หรืออามีร์เต๊ะ ซึ่งได้นำญะมาอะฮ์ ตับลีฆจากจังหวัดสตูล เดินทางเข้ามาในชุมชนบ้านท่าเขาประมาณ 3 วัน โดยใช้มัสยิดบ้านท่าเขาเป็นศูนย์กลางในการเคลื่อนไหว และการเดินทางพบปะชาวบ้านทุกระดับชั้นของ

สังคม พร้อมเชิญชวนให้มุสลิมในพื้นที่เข้าร่วมละหมาดที่มัสยิดและฟังเทศนาจากกลุ่มพวกเขา จนกระทั่งามีรสุลัยหมาน หรือดะวะฮ์ค้อ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่รับช่วงต่อโดยเชิญชวนชาวบ้านในชุมชน และได้ขยายออกไปสู่เกาะยาวใหญ่ในเวลาต่อมา แต่ในปัจจุบันนี้กลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีฆ์ในกลุ่มเกาะยาวน้อยนั้น ความนิยมน้อยลง ซึ่งเหลือผู้ที่ทำงานดะวะฮ์อยู่ไม่ถึง 10 คน

3.2.3 กลุ่มสะละฟียะฮ์

กลุ่มสะละฟียะฮ์ถือเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยาวน้อย โดยเป็นกลุ่มที่มาจากคนดั้งเดิมในพื้นที่ เริ่มต้นการฟื้นฟูอิสลามด้วยการสร้างมัสยิดเอี้ยะยาอุซซุนนะฮ์ ณ ชุมชนบ้านน้ำจืด และได้ก่อตั้งโรงเรียนศรัทธาธรรมขึ้นมาในค.ศ.2007

ผู้ให้ข้อมูลที่ 10 กล่าวว่า “สังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยกำลังเข้าสู่ขั้นวิกฤติ หากผู้มีความรู้ในพื้นที่เมินเฉยหรือละเลยต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าว แน่นนอนสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยคงย่ำแย่ โดยเฉพาะเยาวชนที่เติบโตขึ้นมา ดังนั้นโรงเรียนศรัทธาธรรม ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับทุกคนรอบครัว โดยค่าใช้จ่ายไม่สูง แต่มีคุณภาพ ซึ่งจุดเด่นของโรงเรียนจะเน้นไปที่หอพักที่เรียกว่า หอพักวิทยปัญญา มีการส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษและอาหารับควบคู่กัน ตลอดจนเน้นการท่องจำอัลกุรอาน ที่ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการไปศึกษาต่อและดำเนินชีวิต” (สัมภาษณ์เมื่อ 20 ต.ค. 2563)

สนทนากลุ่มชาวบ้าน 10 คน ระบุว่า “หลังจากที่ปะหลางเสียชีวิต มีบางกลุ่มที่ไม่เริ่มไม่เห็นด้วยกับพิธีกรรมบางอย่าง โดยเฉพาะในประเด็นการเฝ้าสุสาน และมีประเด็นปลีกย่อยอื่น ๆ แต่ก็ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะอย่างไรก็ตามครุโอบ ก็เป็นลูกศิษย์ของปะหลางแอรุ่นแรก ๆ แต่ละฝ่ายจึงให้ความเคารพระหว่างกัน ไม่ได้พยายามไปละเมิดหรือบังคับระหว่างกัน” (สัมภาษณ์เมื่อ 29 ม.ค. 2564)

ตารางที่ 3.7 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูล	คำหลัก	บันทึกพรรณนา
ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10	สังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยกำลังเข้าสู่ขั้นวิกฤติ หากผู้มีความรู้ในพื้นที่เมินเฉยหรือละเลยต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าว แน่นนอนสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยคงย่ำแย่	สังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยกำลังเข้าสู่ขั้นวิกฤติ หากผู้มีความรู้ในพื้นที่เมินเฉยหรือละเลยต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าว แน่นนอนสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยคงย่ำแย่ โดยเฉพาะเยาวชนที่

	<p>ตั้งนั้นโรงเรียนศรัทธาธรรม ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับทุกคน โดยค่าใช้จ่ายไม่สูง แต่มีคุณภาพ</p> <p>หอพักวิทยปัญญา มีการส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษ และอาหารับควบคู่กัน ตลอดจนเน้นการท่องจำอัลกุรอาน</p>	<p>เติบโตขึ้นมา ตั้งนั้นโรงเรียนศรัทธาธรรม ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับทุกคน โดยค่าใช้จ่ายไม่สูง แต่มีคุณภาพ ซึ่งจุดเด่นของโรงเรียนจะเน้นไปที่หอพักที่เรียกว่า หอพักวิทยปัญญา มีการส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษ และอาหารับควบคู่กัน ตลอดจนเน้นการท่องจำอัลกุรอาน ที่ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการไปศึกษาต่อและดำเนินชีวิต</p>
สนทนากลุ่ม	<p>หลังจากที่ปะหลางเสียชีวิต มีบางกลุ่มที่ไม่เริ่มไม่เห็นด้วยกับพิธีกรรมบางอย่าง โดยเฉพาะในประเด็นการเผาศูสาน และมีประเด็นปลีกย่อยอื่น ๆ</p> <p>ครูโอบ ก็เป็นลูกศิษย์ของปะหลางแอรุ่นแรก ๆ</p>	<p>หลังจากที่ปะหลางเสียชีวิต มีบางกลุ่มที่ไม่เริ่มไม่เห็นด้วยกับพิธีกรรมบางอย่าง โดยเฉพาะในประเด็นการเผาศูสาน และมีประเด็นปลีกย่อยอื่น ๆ แต่ก็ เป็นช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เพราะอย่างไรก็ตามครูโอบ ก็เป็นลูกศิษย์ของปะหลางแอรุ่นแรก ๆ แต่ฝ่ายจึงให้ความเคารพระหว่างกัน ไม่ได้พยายามไปละเมิดหรือบังคับระหว่างกัน</p>

บันทึกสรุป (วิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

ไม่ปรากฏชัดว่ากลุ่มสะละฟียเริ่มต้นเข้ามาตั้งแต่เมื่อไร เพราะครูโอบ ที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งมัซยิดเอียะยาอุซซุนนะฮฺ ก็ไม่ได้นิยมแนวคิดสะละฟีย เพราะเป็นลูกศิษย์รุ่นแรกคนหนึ่งของปะหลางแอ แต่ที่ปรากฏการณ์ฟื้นฟูอิสลามอย่างชัดเจนคือค.ศ. 2007 โดยอับดุลชอมัด อุปมา หรือครูหมัด หรืออาบีสำเร็จการศึกษาจากสถาบันนัตวะตุลอุลามาอ (Darul Uloom Nadwatul Ulama) เมืองลัคเนา

รัฐอุดรประเทศ ประเทศอินเดีย ตลอดจนจบปริญญาตรีและปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้มองเห็นถึงความเชื่อมโยงและความห่างเหินต่อหลักการอิสลามในสังคมเกาะยวน้อย เนื่องจากเกาะยวน้อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ตลอดจนอิทธิพลทางความคิดต่าง ๆ ที่ไหลบ่าเข้ามาจนส่งผลให้มุสลิมเกาะยวน้อยเริ่มออกห่างจากหลักการศาสนาอิสลาม ดังนั้นครุหมัดจึงได้ร่วมก่อตั้ง “โรงเรียนศรัทธาธรรม” ซึ่งเป็นสถานศึกษาศาสนาในรูปแบบของมัธยมศึกษา โดยมีหลักสูตรสามัญด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยสังเกตกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยประมาณ 8-15 ปี โดยมีรถคันสีแดงคอยรับส่ง จากท่าเรืออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนนอกพื้นที่ และนอกจากชาวบ้านในพื้นที่กล่าวว่า “โรงเรียนมักจะเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองหรือผู้ที่สนใจเข้าร่วมอย่างในทุกวันศุกร์มีการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และครุหมัดก็เป็นคนอภัยาศัยดี พุดจานุ่นนวล” ซึ่งผู้วิจัยสรุปว่ากลุ่มสะละฟียในเกาะยวน้อยใช้การฟื้นฟูอิสลามตามแนวทางของกลุ่มสะละฟียสมัยใหม่ โดยพิจารณาถึงความเข้าใจในบริบททางสังคมและเน้นการฟื้นฟูอิสลามแบบครอบคลุมทั้งในวิถีชีวิต และหลักการศาสนาควบคู่กัน ดังนั้นวิเคราะห์ผลจากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จึงสรุปภาพรวมของการฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงาไว้ดังนี้

ตารางที่ 3.8 การฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา

	กลุ่มอนุชนรุ่นนี้ อนุรักษ์นิยม	กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับ ลิฆ	กลุ่มสะละฟีย
แนวคิด	-หลักเทววิทยาของ สะลัฟ -สำนักคิดซาฟีอี -ศูฟียะหะมาดียะฮ์- บะตะวียะฮ์	-กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับ ลิฆ -สำนักคิดซาฟีอี	แนวคิดสะละฟียร่วม สมัย
บุคคลสำคัญ	-ปะหลางแอ -โตะครุโกบ -بابอหลี -بابออัब्ดุลกุดุซ	-อามิรเต๊ะ -อามิรสุลัยหมาน	อาจารย์อัब्ดุลชอมมัด อูปมา

<p>ภูมิหลัง/ความท้าทาย</p>	<p>-ปัญหาการศึกษา ศาสนา -ความเชื่อดั้งเดิมที่ขัด ต่อหลักการอิสลาม</p>	<p>-กลุ่มเยาวชนที่ไม่มี เวลาหรือทุนทรัพย์ เพียงพอในการศึกษา -กลุ่มผู้อาวุโสที่มีเวลา ว่าง</p>	<p>-ความถดถอยและ ความห่างเหินต่อ หลักการอิสลาม -ความทันสมัยและ โลกาภิวัตน์ -ความขัดแย้งในกลุ่ม ผู้รู้</p>
<p>กระบวนการ</p>	<p>-การเทศนา -บุคลิกของผู้ฟื้นฟู -ปอเนาะ -มัสยิด หรือ บาลา เฮาะฮู</p>	<p>-การเทศนา -การพบปะและเชิญ ชวน -มัสยิด -ออกนอกพื้นที่เพื่อ ฝึกฝน</p>	<p>-การเทศนา -มัสยิด -มัดรอซะฮ์ -บุคลิกของผู้ฟื้นฟู</p>
<p>ปรากฏการณ์</p>	<p>สร้างอิทธิพลทาง ความคิดสร้างอัต ลักษณ์และได้รับความ นิยมเป็นอย่างมากทั้ง ในและนอกพื้นที่</p>	<p>ได้รับความนิยม ค่อนข้างน้อยในพื้นที่</p>	<p>-สร้างความสัมพันธ์ที่ดี ในกลุ่มผู้รู้ของพื้นที่ -ได้รับความนิยม ค่อนข้างดีทั้งในและ นอกพื้นที่</p>

บทที่ 4

วิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการอ้างอัตลักษณ์

มุสลิมเกาะยวน้อย

ในการศึกษาหัวข้อ มุสลิมเกาะยวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการอ้างอัตลักษณ์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา ภายหลังจากการศึกษาถึงข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพื้นที่ ผู้วิจัยได้ข้อมูลเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการทำความเข้าใจและนำมาวิเคราะห์ถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการอ้างอัตลักษณ์ ผู้วิจัยได้สรุปว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรม มี 4 องค์ประกอบ โดยใช้กระบวนการ เสริมสร้างผสมผสานทางวัฒนธรรม 5 ประการ และมีการปรับตัวและการอ้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ตามการเปลี่ยนแปลง 4 ช่วงเวลา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 การผสมผสานทางวัฒนธรรม มี 4 องค์ประกอบ

4.1.2 องค์ประกอบที่ 1 ทัศนคติในเกาะยวน้อย

มุสลิมเกาะยวถือเป็นชุมชนที่มีมายาวนานกว่า 200-300 ปี ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มมุสลิมที่อพยพมาจากจังหวัดตรัง และกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะแขกมลายู อินเดียน และจีน ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป เนื่องจากเกาะยวถือเป็นพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ ผนวกกับการที่พื้นที่เศรษฐกิจอย่างเกาะกลางได้รับความเสียหายอย่างหนักจากภาวะสงคราม อีกทั้งในการที่พื้นที่เกาะยวน้อยอยู่ห่างไกลจากสังคมภายนอกส่งผลให้ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งทัศนคติของมุสลิมเกาะยวน้อยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมให้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และมีศีลธรรมที่ดีงามในการอยู่ร่วมกัน

ความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ถือเป็นรากฐานที่สำคัญของมุสลิม และการมีศีลธรรมที่ดีงามถือเป็นการเสริมสร้างทัศนคติให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ซึ่งท่านศาสนทูตได้กระชับความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมในนครมักกะฮ์ โดยการส่งเสริมให้มุสลิมผูกไมตรีที่ดีต่อกันด้วยการที่เน้นย้ำให้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และมีศีลธรรมที่ดีงามระหว่างกัน ละทิ้งความเป็นชนชั้น หรือผิวสี (Muhammad Ali Saleh 2014)

กระบวนการสร้างสังคมในชุมชนมุสลิมเกาะยาวน้อย ในช่วงเริ่มต้นด้วยการสร้างสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านเกาะยาวน้อยได้มีความรู้ทางศาสนา ถือเป็น การส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และมีศีลธรรมที่ดีงาม กระทั่งต่อมาแม้จะมีสถานศึกษาทางศาสนา รูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อได้แง่ลบ เนื่องจากความแตกต่างระหว่างทั้งสองสถาบันสามารถ สอดรับกันได้เป็นอย่างดีโดยไม่มี ความขัดแย้งที่รุนแรง ดังนั้นผู้วิจัยมองว่า การที่เกาะยาวน้อยมี สถานศึกษาศาสนาถึงสองแห่ง และมีกลุ่มอะฮ์ลุลฮะดีฮ์ ตัปลีฮ์ ที่คอยเชิญชวนให้ชาวบ้านไปละหมาดที่ มัสยิด ชุมชนเกาะยาวน้อยถือเป็นชุมชนที่มีการส่งเสริมให้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และมี ศีลธรรมที่ดีงามในการอยู่ร่วมกัน

1.การแบ่งปันทรัพยากร

ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มกับชาวบ้านจำนวน 10 คน สรุปได้ว่า ข้าว และน้ำจืด ถือเป็นทรัพยากรที่ สำคัญที่สุดสำหรับคนที่อยู่บนเกาะกลางทะเล เกาะยาวน้อยในอดีตลำบากมากเพราะคนที่นี่ต้องหา ปลาให้มากพอเพื่อที่จะไปแลกข้าวสารที่ทำเรือต่าง ๆ ดังนั้นบรรพบุรุษของเรา มักสอนเสมอว่า อย่าหยุดออกทะเล (ทะเล) อย่าหยุดทำนา และอย่าถ่มบ่อ นอกจากนี้บรรพบุรุษของเราได้สร้างนาข้าว ขนาดใหญ่ ปัจจุบันก็คือ นาข้าวโต๊ะแหนะ แหนะ ที่ชาวบ้านเกาะยาวน้อยในยุคสมัยนั้นต่างเป็น เจ้าของร่วมกัน และยังมีบ่อน้ำอีกหลายบ่อที่ชาวบ้านร่วมกันขุด ทุกคนบนเกาะแห่งนี้ได้รับประโยชน์ จากนาข้าวและบ่อน้ำกันทุกย้อมหญ้า (สัมภาษณ์เมื่อ 29 ม.ค. 2564)

ตารางที่ 4.1 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

คำหลัก	บันทึกพรรณนา
ข้าว และน้ำจืด	ข้าว และน้ำจืด ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดสำหรับคนที่
ในอดีตลำบากมากเพราะคนที่นี่ต้องหาปลาให้มากพอเพื่อที่จะไปแลกข้าวสารที่ทำเรือต่าง ๆ	ที่บนเกาะยาวน้อย ในอดีตลำบากมากเพราะคนที่นี่ต้องหาปลาให้มากพอเพื่อที่จะไปแลกข้าวสารที่ทำเรือต่าง ๆ ดังนั้นบรรพบุรุษของเรา มักสอนเสมอว่า อย่าหยุดออกทะเล (ทะเล) อย่าหยุดทำนา และอย่าถ่มบ่อ นอกจากนี้บรรพบุรุษของเราได้สร้างนาข้าวขนาดใหญ่ ปัจจุบันก็คือ นาข้าวโต๊ะแหนะ แหนะ ที่ชาวบ้านเกาะยาวน้อยในยุคสมัยนั้นต่างเป็นเจ้าของร่วมกัน และยังมีบ่อน้ำอีกหลายบ่อที่ชาวบ้านร่วมกันขุด ทุกคนบนเกาะแห่งนี้ได้รับประโยชน์จากนาข้าวและบ่อน้ำกันทุกย้อมหญ้า
นาข้าวโต๊ะแหนะ แหนะ และยังมีบ่อน้ำอีกหลายบ่อที่ชาวบ้านร่วมกันขุด	
ทุกคนบนเกาะแห่งนี้ได้รับประโยชน์จากนาข้าวและบ่อน้ำกันทุกย้อมหญ้า	

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

พื้นที่เกาะยวน้อยเป็นพื้นที่เกาะกลางทะเลที่อยู่ค่อนข้างห่างไกลจากพื้นที่อื่น ทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดนั่นคือ ข้าวและน้ำ โดยพยายามพึ่งพาตนเองด้วยการทำนาข้าว และขุดบ่อ หลังจากที่ต้องเหนื่อยยากลำบากในการที่ต้องหาปลาเพิ่มเป็นเท่าตัวเพื่อที่จะได้ไปแลกข้าวสาร ซึ่งเมื่อสามารถพึ่งพาตัวเองได้แล้ว ชาวบ้านเกาะยวน้อยก็ไม่ลืมที่จะแบ่งปันทรัพยากรเหล่านั้นให้แก่คนบนเกาะด้วยกัน พร้อมทั้งกำชับลูกหลานให้ดูแลรักษาทรัพยากรเหล่านั้นเพราะมันเป็นสาธารณประโยชน์

1.สร้างความใกล้ชิดระหว่างกัน

ผู้วิจัยได้สนทนากลุ่มกับชาวบ้านจำนวน 10 คน สรุปได้ว่า เราทุกคนที่นี่เหมือนเป็นญาติด้วยกันทั้งหมด เพราะผ่านร้อนผ่านหนาวมาด้วยกันหลายสถานการณ์ทั้งดีและร้าย ที่จำความได้ ตอนทหารญี่ปุ่นเข้ามา ชาวบ้านที่นี่บางส่วนอพยพไปเกาะพีพี แต่ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตอยู่บนเกาะแห่งนี้ ซึ่งในสถานการณ์ตอนนั้นทำให้คนที่นี่ต้องอยู่รวมกัน เพราะต่างหวาดกลัวว่าจะถูกทำร้าย และคนที่นี่มักจะแต่งงานกันภายในเกาะ มีทั้งคนแขก (อิสลาม) แต่งกับชาวจีน คนมลายูแต่งกับชาวเล หรือที่ปอนาะสันติสุข โตะครุโกบ ที่คนเชื้อสายมลายูจากเกาะลังกาวิ แต่งงานกับพี่สาวของปะหลางแอที่บรรพบุรุษของท่านอพยพมาจากอินเดียใต้ (สนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564)

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

คำหลัก	บันทึกพรรณนา
เราทุกคนที่นี่เหมือนเป็นญาติด้วยกันทั้งหมด	เราทุกคนที่นี่เหมือนเป็นญาติด้วยกันทั้งหมด เพราะผ่านร้อนผ่านหนาวมาด้วยกันหลายสถานการณ์ทั้งดีและร้าย ที่จำความได้ ตอนทหารญี่ปุ่นเข้ามา ชาวบ้านที่นี่บางส่วนอพยพไปเกาะพีพี แต่ส่วนใหญ่ยังคงใช้ชีวิตอยู่บนเกาะแห่งนี้ ซึ่งในสถานการณ์ตอนนั้นทำให้คนที่นี่ต้องอยู่รวมกัน เพราะต่างหวาดกลัวว่าจะถูกทำร้าย และคนที่นี่มักจะแต่งงานกันภายในเกาะ มีทั้งคนแขก (อิสลาม) แต่งกับชาวจีน คนมลายูแต่งกับชาวเล หรือที่ปอนาะสันติสุข โตะครุโกบ ที่คนเชื้อสายมลายูจากเกาะลังกาวิ แต่งงานกับพี่สาวของปะหลางแอที่บรรพบุรุษของท่านอพยพมาจากอินเดียใต้
ผ่านร้อนผ่านหนาวมาด้วยกันหลายสถานการณ์ทั้งดีและร้าย	
คนที่นี่มักจะแต่งงานกันภายในเกาะ	

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนัย)

เกาะยวน้อยนอกจากจะเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากพื้นที่อื่น และยังเป็นพื้นที่ที่ต้องประสบกับภาวะการณ์ที่ลำบาก เช่น ทหารพม่า โรคระบาด และในคำหลักที่ได้จากการสนทนาคือ การเข้ามาของทหารญี่ปุ่น ดังนั้นการที่ต้องเผชิญกับภาวะการณ์ที่ลำบากร่วมกันจึงทำให้ชาวบ้านในเกาะยวน้อยมีความเห็นอกเห็นใจกัน และยังมีกรปฏิบัติสัมพันธ์โดยเฉพาะการแต่งงานที่ไม่มีการนำเรื่องชาติพันธุ์หรือชนชั้นเข้ามาเป็นเงื่อนไข ประการเหล่านี้จึงทำให้เกาะยวน้อยเป็นชุมชนที่มีความใกล้ชิดระหว่างกัน

ดังนั้นพื้นฐานของความเป็นภราดรภาพในเกาะยวน้อยที่ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมให้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ และมีศีลธรรมที่ดีงามในการอยู่ร่วมกัน 2) แบ่งปันทรัพยากร 3) สร้างความใกล้ชิดระหว่างกัน ได้สร้างความรักและความเป็นพี่น้องต่อกัน ซึ่งฐานสำคัญขององค์ประกอบที่ 1 ภราดรภาพในเกาะยวน้อยที่นำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะยวน้อย

4.1.2 องค์ประกอบที่ 2 พื้นฐานทางความคิดและการวิวัฒนาการของกลุ่มศูฟิยะและกลุ่มสะละฟิยะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดศูฟิยะในเกาะยวน้อย จากทั้งสองกลุ่ม คือกลุ่มปอเนาะสันติสุข และกลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีหม และศึกษาแนวคิดสะละฟิยะ จากมัสยิดเอี้ยะยาอุซซุนนะฮ์และโรงเรียนศรัทธาธรรม โดยใช้การสัมภาษณ์จากผู้นำ และผู้อาวุโส ตลอดจนสังเกตวิถีชีวิตและพิธีกรรม ซึ่งแนวคิดของศูฟิยะและแนวคิดสะละฟิยะในเกาะยวน้อยนั้นมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1.2.1 แนวคิดกลุ่มศูฟิยะ

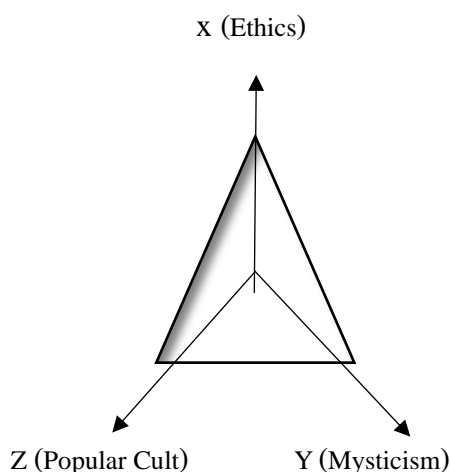
โทนากะ ยาซุชิ (Tonaga Yasushi 2006) ได้แบ่งแกนทั้งสามของแนวคิดศูฟิยะภายใต้กรอบสามเหลี่ยม (Three-axis Framework of Sufism) ซึ่งประกอบด้วย

แกน X จริยธรรม (Ethics) นักวิชาการต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า กลุ่มศูฟิยะคือกลุ่มที่มีคำสอนเน้นไปในเรื่องของศีลธรรมและมารยาทที่ดีงาม ถือเป็นลักษณะที่โดดเด่นของแนวคิดนี้ และถือเป็นแกนที่ไม่มีข้อถกเถียงกับมุสลิมแนวคิดอื่น ๆ

ซึ่งในแกนนี้ผู้วิจัยผู้วิจัยมองว่า ครอบคลุมไปถึงพื้นฐานด้านนิติศาสตร์อิสลามและหลักเทววิทยา เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับมุสลิมทุกคน และนักวิชาการกลุ่มศูฟิยะ เช่น อัลฆอซาลี ที่กำชับให้กลุ่มศูฟิยะตระหนักถึงหลักนิติศาสตร์เป็นหลัก (Gabriel Nahas 1982)

แกน Y รหัสยนิยม (Mysticism) แนวคิดศุฟิยมีความเชื่อเกี่ยวกับการรับรู้ หรือความสามารถพิเศษที่เหนือกว่ามนุษย์ทั่วไป เช่น การเข้าถึงพระเจ้า การพบกับท่านศาสนทูต เป็นต้น

แกน Z วัตรปฏิบัติ (Popular Cult) วัตรปฏิบัติของวิสุทธินที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งแกนนี้เป็นการเกิดเงาะรีเกาะฮ์ต่าง ๆ เช่น การระบำหมุน ที่ถือเป็นวัตรปฏิบัติในการของญาลาลุดดีน อรัรมี่ กลายมาเป็นเงาะรีเกาะฮ์เมฟเลอวีย (Mevlevi) เป็นต้น

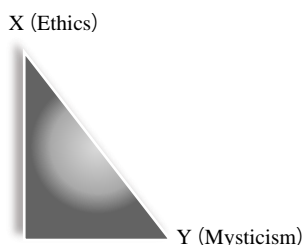
แกน Y และ Z นั้นถือเป็นแกนที่กลายเป็นข้อถกเถียงที่สำคัญระหว่างแนวคิดอื่น ๆ โดยเฉพาะแนวคิดสะละฟีย ด้วยเหตุแกนทั้งสอง นำไปสู่การใช้หลุมฝังศพของวิสุทธิน หรือเครื่องรางต่าง ๆ เป็นสื่อกลางระหว่างพระเจ้า

แม้ว่าเงาะรีเกาะฮ์ในกลุ่มศุฟิยจะมีหลายเงาะรีเกาะฮ์ แต่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ในแต่ละเงาะรีเกาะฮ์ หรือกระทั่งภายในเงาะรีเกาะฮ์เดียวกันมีวิวัฒนาการตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นความแตกต่างภายในกลุ่มศุฟิยไม่ได้อยู่ที่เงาะรีเกาะฮ์ หรือแกน Z เพียงอย่างเดียว ในแง่ของแกน X และแกน Y นั้นอาจมีจุดร่วมและจุดต่าง ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งพื้นฐานทางความคิดของศุฟิยที่มีการวิวัฒนาการของทั้ง 3 แกน ออกเป็นสามช่วงเวลา คือยุคแรก ยุคกลาง และยุคปลาย

1. กลุ่มศุฟิยในยุคแรก

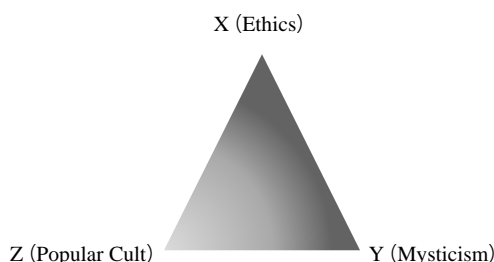
พื้นฐานทางความคิดของกลุ่มศุฟิยในยุคแรก เริ่มต้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 ถึงกลางศตวรรษที่ 12 ในช่วงแรกนั้นมีแนวคิดและวัตรปฏิบัติวางอยู่บนแกน X โดยเฉพาะในด้านความสมถะ (Zuhd) นิยมปลีกตัวออกจากความวุ่นวายของสังคม แต่ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ระหว่างปี.ศ.850-950 นักปราชญ์ศุฟิยเริ่มมีศัพทที่ใช้ในเฉพาะกลุ่ม เช่น ฟานาอ (Fana) บากอ (Baqa) หรือ มากอมาต (Maqamat) เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือวิวัฒนาการที่นำไปสู่แกน Y นักปราชญ์ศุฟิยส่วนใหญ่เชื่อว่าการ

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างแกน X และแกน Y นั้น จะต้องมีฐานแกน X ที่มั่นคงจึงจะสามารถพัฒนาไปสู่แกน Y ได้ เพราะหากฐานแกน X ไม่มั่นคง ก็จะทำให้เกิดความวุ่นวายดังเช่นกรณีของ อบูมุฮิซ อัลหัลลาจ (Abu Al-Mughith 858-922) ที่ได้กล่าวว่า อานัลฮัก (الحق) หมายถึง ฉันทคือพระเจ้า เพราะคำว่า الحق ถือเป็นนามหนึ่งจาก 99 พระนามของพระเจ้า ซึ่งเป็นการกล่าวต่อหน้าสาธารณชน ถือเป็นปรากฏการณ์ครั้งสำคัญในกลุ่มศูฟีส่งผลให้ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 12 อบูหะมิด อัลฆอซาลี (Abu Hamed Al-Ghazali 1058-1111) ลูกขึ้นมาเรียกร้องผ่านหนังสือ เอียะยาอ อุลูม อัลดิน (Ihya Ulum Al-din) ให้แนวคิดศูฟีวางอยู่บนพื้นฐานแกน X อีกครั้ง (Tonaga Yasushi 2006 : 12-13)

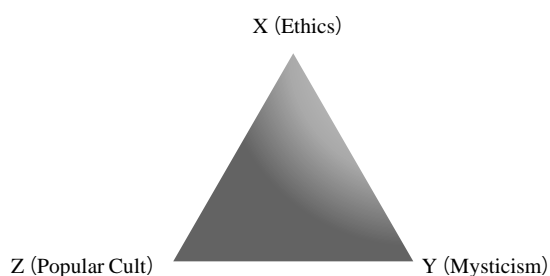
2.กลุ่มศูฟียุคกลาง

พื้นฐานทางความคิดของกลุ่มศูฟีในยุคกลาง เริ่มต้นตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 12 ถึงปลายศตวรรษที่ 17 มีแนวคิดและวัตรปฏิบัติครอบคลุมทั้ง 3 แกน ซึ่งเป็นยุคที่ศูฟีเริ่มมีการแบ่งแฉะรีเกะฮฺ และมีความเชื่อเกี่ยวกับวิสุทธิน ตลอดจนเข้าไปมีบทบาทในชนชั้นนำ และค้ำนึ่งถึงสภาพสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในเอเชียกลางและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างเช่น เซคซัยฟุดดีน บัคฮาร์ซี (Sayf Al-Din Bakharzi) ถือแฉะรีเกะฮฺกูบรอวียะฮฺ (Kubrawiyah) ที่ได้เชิญชวน เบรกข่าน (Berke Khan 1257-1266) ข่านแห่งอาณาจักรโกลด์เดน ฮอร์ด (Golden Horde) เข้ารับอิสลาม ต่อมาฆอซ่าน ข่าน (Ghazan Khan 1295-1304) ข่านแห่งอาณาจักรอิลข่าน (Ilkhan) ได้เข้ารับอิสลามผ่านเซคซัดรุดดีน อิบรอฮีม (Sadr Al-Din Ibrahim) ที่ถือแฉะรีเกะฮฺกูบรอวียะฮฺด้วยเช่นกัน หรือกระทั่งในอาณาจักรเซลจุกและอาณาจักรออตโตมาน กลุ่มศูฟีแฉะรีเกะฮฺมิฟเลอวี (Mevlevi) ได้เข้าไปมีอิทธิพลเป็นอย่างมาก (Il nur Mirgaleev 2016)

3.กลุ่มศูฟีในยุคปลาย

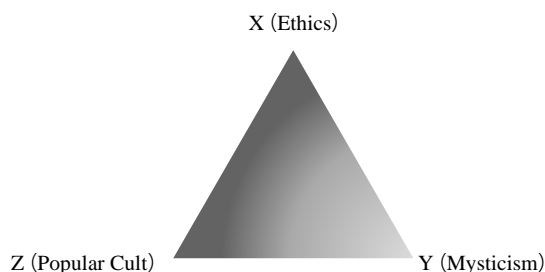
พื้นฐานทางความคิดของศูฟีในยุคปลาย เริ่มต้นตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา มีแนวคิดและวัตรปฏิบัติวางอยู่บนแกน Y และ Z มากกว่ายุคอื่น ๆ มีการเคารพและใช้สุสานของวิสุทธินชนเป็นสื่อกลางในการขอพรต่อพระเจ้า เช่น กลุ่มวาลี สอหงอ ที่ประเทศอินโดนีเซีย และแคว้นนัจญ์ สุสานของซัยด อิบนุกอฏฏอบ (Zayd Ibn Al-Khattab 584-632) เป็นต้น ตลอดจนกลุ่มศูฟีเข้าไปมีบทบาททางสังคมและการเมือง เช่น สุลต่านออรังเซพ⁴⁶ (Sultan Aurangzeb 1618-1707 ในประเทศอินเดีย และอัลตุลลอฮ์ อัลฮารอรี หรือเรียกว่า อะหฺบาช (Abdullah Al-Harariy 1906-2008) ในประเทศเลบานอน ซึ่งรวมไปถึงส่วนของกลุ่มยะมะอะฮ์ ดับลีฆ ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดศูฟี เป็นกลุ่มที่มุ่งเน้นไปทางจิตวิญญาณเป็นสำคัญ ก่อตั้งขึ้นโดย เมาลานา อิลยาส (Maulana Ilyas 1885-1994) ที่เมืองเมวัต ประเทศอินเดีย โดยปฏิเสศการมีส่วนร่วมทางการเมือง และไม่ถกเถียงในประเด็นที่นักวิชาการมีทัศนะที่แตกต่างกัน

ส่วนพื้นฐานทางความคิดของกลุ่มศูฟีในเกาะยาวน้อย คือเถาะรีเถาะฮะมาติยะฮ์ จะเกิดขึ้นในยุคกลาง หากพิจารณาถึงวิถีชีวิตและพิธีกรรมพบว่า มีพื้นฐานทางวัตรปฏิบัติที่คล้ายคลึงกับศูฟีในยุคแรก นั่นคือ จะเน้นไปในส่วนของแกน X อีกทั้งมีการยึดถือตามการวินิจฉัย และยึดมั่นในวัตรปฏิบัติของปะหลังแอะอย่างเคร่งครัด ซึ่งถือเป็นการเน้นไปในส่วนของแกน Z ส่วนในเรื่องของแกน Y นั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดวะหะตุลลูฎ เพราะถือเป็นแนวคิดที่มีความขัดแย้งในด้านการตีความ ผู้ให้ข้อมูล กล่าวว่า “เราไม่ได้สอน หรือเชิญชวนเข้าสู่แนวคิดดังกล่าว” (บาบออัลดุกุซ สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563) และจากการที่ผู้วิจัยเข้าร่วมสังเกตการณ์วิถีชีวิตและพิธีกรรม

⁴⁶ เถาะรีเถาะฮะฮันคฮานตี-มญูตตีย

ต่าง ๆ ทั้งในส่วนของปอเนาะสันติสุข และกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ ที่มีฐานทางความคิดมาจากศุฟิยะ เช่นเดียวกันซึ่งไม่ปรากฏว่ามีข้อมูลส่วนใดที่สามารถนำมาเป็นข้อสรุปในแกน Y ได้

4.1.2.2 แนวคิดกลุ่มสะละฟิยะ

คาเมรอน ซาร์การ์ (Cameron Zargar 2017) กล่าวว่า กลุ่มสะละฟิยะนั้นมีรากฐานมาจากอะฮฺลุลหะดีษ (Ah-Lu-Al-Hadith) โดยอะฮฺลุลหะดีษที่ถูกกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางคือปรากฏการณ์ของท่านอะหมัด อิบน์หัมบาล (Ahmad Ibn Hanbal 780-855) เกิดขึ้นและเคลื่อนไหวอย่างเป็นทางการในช่วงคอลีฟะฮฺมะมูน (Al-Mamun 786-833) ซึ่งถือเป็นยุคแห่งการเผชิญหน้าระหว่างท่านอะหมัดกับกลุ่มมัวะตาซิละฮฺ (Mutazilah) ที่มีอิทธิพลต่อจักรวรรดิอับบาซียะฮฺเป็นอย่างมากในยุคนั้น

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของท่านอะหมัด อิบน์ หัมบาล ยังคงเป็นข้อถกเถียงของนักวิชาการอิสลาม เนื่องจากท่านไม่ได้ทิ้งหนังสือเล่มใดไว้เว้นแต่หนังสืออัลมุสนัด (Al-Musnad) ที่รวบรวมอัลหะดีษไว้ประมาณ 700,000 หรือ 75,000 บท และท่านได้สำคัญเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ เพราะมันจะเป็นทางนำไปแก่ประชาชาติ สืบเนื่องมาจนถึงนักวิชาการสำนักคิดหัมบาลีที่มีชื่อเสียงก่อนยุคท่านอิมามตัยมียะฮฺ เช่น ท่านหะซัน อิบน์ อะลี อัลบารฮาฮารี (Hasan Ibn Ali Al-Barbahari 867-940) ท่านอบูละฟาอ อาลี อิบน์ อากีล อัลซาฟารี (Abu Al-Wafa Ali Ibn Aqil Al-Zafari 1040-1119) และท่านอบูมุหัมมัด อิบน์ กุตามะฮฺ อัลมักดีซี (Abu Muhammad Ibn Qudamah Al-Maqdisi 1147-1224)

ต่อมาหลังจากการล่มสลายของจักรวรรดิอับบาซียะฮฺในค.ศ. 1258 ท่านอะหมัด อิบน์ ตัยมียะฮฺ (Ahmad Ibn Taymiyya 1263-1328) ได้กลายเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการวินิจฉัยประเด็นเกี่ยวกับการเมือง ตลอดจนต่อต้านกลุ่มญะหมียะฮฺ (Jahmiyah)⁴⁷ กลุ่มกอดารียะฮฺ

⁴⁷ เป็นชื่อที่นักวิชาการฝ่ายฮัมบาลีใช้เรียกกลุ่มที่ถือตาม ญุหม อิบน์ซอฟวาน (Jahm Ibn Safwan 696-745) มีแนวคิดปฏิเสธพระนามและคุณลักษณะของพระเจ้า

(Qadariyah) และแนวคิดศุฟิยะของท่านอิบนุอะเราะเบีย อีกทั้งในยุคดังกล่าวถือเป็นยุคที่ความขัดแย้งภายในกลุ่มซุนนีทั้ง 3 กลุ่ม คือ อะฮฺลุลหะดีษ อาซาอิเราะฮฺ และมาตุรีดียะ ซึ่งเป็นการขัดแย้งในแง่ของหลักเทววิทยาเพียงแขนงเดียว เพราะในแง่ของหลักนิติศาสตร์นั้น ท่านอิบนุตัยมียะฮฺ ยึดถือตามสำนักคิดหัมบาลี แม้ว่าการวินิจฉัยบางส่วนของท่านจะมีความแตกต่างกับนักวิชาการสำนักคิดฮัมบาลียุคแรก

แต่อย่างไรก็ตาม อะฮฺลุลหะดีษ ไม่ได้เจาะจงว่าจะต้องยึดถือตามสำนักคิดหัมบาลีเท่านั้น เพราะบรรดาสาธุศิษย์ของอิบนุตัยมียะฮฺ อาทิเช่น ท่านอิบนุกะซีร์ (Ibn Kathir 1301-1373) ท่านซัมซุดดีน อัชชะฮะบี (Shams Al-Din Al-Dhahabi 1274-1348) ถือสำนักคิดซาฟีอี ท่านอิบนุอะบิลอิซ (Ibn Abi Al-Izz 1331-1390) ถือตามสำนักคิดฮานาฟี ดังนั้นอะฮฺลุลหะดีษจึงไม่ได้หมายถึงกลุ่มที่ไม่ยึดถือตามสำนักคิด (Mohamed Ali 2019 : 129)

ประเด็นที่สำคัญที่เกิดขึ้นในยุคของท่านอิบนุตัยมียะฮฺ ตรงกับยุคของ อัลมันโซร์ เกาะลาวัน อัซซอลิฮี (Al-Mansur Al-Salibi 1222-1290) สุลต่านแห่งรัฐมัมลุกกะหรี (Bahri Mamluks 1250-1382) ที่สืบเนื่องมาจากการรุกรานของพันธมิตรมองโกล ซึ่งเกาะลาวัน ต้องการสร้างความมั่นคงให้กับรัฐในด้านต่าง ๆ โดยในด้านกฎหมายกำชับให้มีการยึดถือตามสี่มัซฮับอย่างเคร่งครัด ห้ามนักวิชาการทำการวินิจฉัยที่มีผลเป็นอื่นจากสี่มัซฮับ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลให้ท่านอิบนุตัยมียะฮฺ ถูกจำคุกในเวลาต่อมา (Thomas J. Draper 2013 : 100)

รัฐมัมลุกมีระบบศาลที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยการมี 4 ผู้พิพากษาจาก 4 สำนักคิดทางนิติศาสตร์อิสลาม โดยท่านอิบนุตัยมียะฮฺ ถูกท่านอะหมัด อิบนุ อุมร์ อัลมักดิสีย ผู้พิพากษาประจำสำนักคิดหัมบาลี ตัดสินประหารชีวิตในข้อหา อัลบาฎีนะฮฺ อัลฆอริบะฮฺ อัลมัรดูอะฮฺ (Al-Batinah Al-Gharibah Al-Mardudah) และข้อที่หนักคือ นอกรีต เนื่องจากผลการวินิจฉัยแตกต่างจากทัศนคติวิชาการส่วนใหญ่ในยุคนั้น (Cameron Zargar 2017 : 83)

ดังนั้นแม้ว่าผลการวินิจฉัย และข้อกล่าวหาของท่านอิบนุตัยมียะฮฺ จะบ่งชี้ว่าท่านอิบนุตัยมียะฮฺ นั้น ไม่ได้มีทัศนคติในบางประเด็นที่สอดคล้องกับนักวิชาการส่วนใหญ่ในยุคนั้น โดยเฉพาะนักวิชาการสำนักคิดหัมบาลีรุ่นก่อนหน้า แต่นักวิชาการสำนักคิดหัมบาลีรุ่นหลัง อาทิเช่น ท่านมุซา อิบนุ อะหมัด อัลหัจจาวี (Musa Ibn Ahmad Al-Hajjawi 1490-1560) และท่านมันโซร์ อัลบะฮูตี (Mansur Al-Bahuti 1591-1641) มีความเห็นว่าท่านอิบนุตัยมียะฮฺยังคงวินิจฉัยตามกระบวนการของสำนักคิดหัมบาลี สืบเนื่องกับรูปแบบทางสังคมที่เปลี่ยนไปจนนำไปสู่ผลการวินิจฉัยที่แตกต่างจาก

นักวิชาการห้ามบาฮีท่านอื่น ๆ ซึ่งผลการวินิจฉัยของท่านอิบนุตัยมียะฮฺเป็นที่นิยมในสังคมมุสลิม เนื่องจากสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาในยุคหนึ่ง เช่น การหย่าสามตกหนึ่ง หรือการทำธุรกรรมต่าง ๆ

อับดุลหะกิม (Abdul Hakim Al-Matroudi 2006) กล่าวว่า ภายหลังจากที่ท่านอิบนุตัยมียะฮฺเสียชีวิต ในพิศภพได้มีสตรีกว่า 15,000-16,000 คน บุรุษจำนวนถึง 200,000 คน เข้าร่วมแสดงความอาลัย คาเมรอน ซาร์การ์ (Cameron Zargar 2017 : 82-83) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ท่านอิบนุตัยมียะฮฺเป็นที่นิยมในสังคมมุสลิมยุคนั้นมี 2 ปัจจัยคือ 1.ผลการวินิจฉัยสอดคล้องกับวิถีชีวิตมุสลิมในยุคนั้น 2.ต่อต้านพวกมองโกล และชี้ให้สังคมมุสลิม (รัฐมัมลุก) เห็นว่าแม้ว่าจักรวรรดิอิลข่านจะเข้ารับอิสลาม แต่พฤติกรรมของพวกเขาเหล่านั้นเลวร้ายยิ่งกว่ากลุ่มเคาะวาริจญ์ หรือแม้กระทั่งในกลุ่มนักวิชาการ ฉายานาม ชัยคุลอิสลาม (Shaykh Al-Islam) ในสำนักคิดห้ามบาฮีเดิมที่เป็นฉายานามที่ใช้เรียกท่านอิบนุกุตามะฮฺ ต่อมาท่านอัลหัจจาวิได้ใช้เรียกท่านอิบนุตัยมียะฮฺด้วยเช่นกัน ซึ่งนักวิชาการสำนักคิดห้ามบาฮีต่างยอมรับในฉายานาม ชัยคุลอิสลามของอิบนุตัยมียะฮฺ

ดังนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าแม้แนวคิดและการเคลื่อนไหวของท่านอิบนุหัมบัล และท่านอิบนุตัยมียะฮฺจะมีความแตกต่างในรายละเอียดปลีกย่อย แต่ทั้งสองท่านยังคงยึดถือในวิถีของอะฮฺลุลหะดีษอย่างเคร่งครัด ดังนั้นแนวคิดของทั้งสองนั้นถือเป็นรากฐานที่สำคัญที่ไปสู่กลุ่มสะละฟียะห์ที่ ร็อบ เจ วิลเลียม (Rob j Williams 2017) ได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวะฮาบี กลุ่มสะละฟียะห์ที่นิยมจารีต และกลุ่มสะละฟียะห์ร่วมสมัย

1.กลุ่มวะฮาบี

ในศตวรรษที่ 18 ท่านมุหัมมัด อิบนุ อับดุลวะฮาบ (Muhammad Ibn Abdul Wahhab 1703-1795) ได้ฟื้นฟูอิสลามตามแนวทางของท่านอะหมัด อิบนุหัมบาล และท่านอิบนุตัยมียะฮฺ โดยเพิ่มเติมจากท่านอิบนุตัยมียะฮฺในแง่ของการเรียกร้องให้มีการปฏิวัติ มีการตัดฟิรและเผชิญหน้ากับแนวคิดศูฟิยะห์ที่ฝ่ายรัฐในขณะนั้นหนุนหลังโดยตรงไปตรงมา กระทั่งกลุ่มวะฮาบีเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นหลังจากที่ท่านมุหัมมัด อิบนุ อับดุลวะฮาบได้เสียชีวิตลงในค.ศ.1795 เริ่มจากการพิชิตเมืองเยรูซาเล็มจากเผ่าเบนีคอลิดในปีเดียวกัน เหตุการณ์สังหารหมู่กลุ่มชีอะห์ที่กัรบาลาในค.ศ.1802 และเข้ายึดแคว้นฮิยาซในปีถัดมา เนื่องจากการเป็นพันธมิตรกับอัสซะอูดส่งผลให้กลุ่มวะฮาบีนั้นมีการเคลื่อนไหวที่ค่อนข้างเด็ดขาดเมื่อเทียบกับกลุ่มสะละฟียะห์กลุ่มอื่น แม้ว่าแนวคิดบางส่วนจะถูกเพิ่มขึ้น และการเคลื่อนไหวจะมีความรุนแรง แต่แนวคิดของท่านอะหมัด อิบนุหัมบาล และท่านอิบนุตัยมียะฮฺก็ยังคงถือเป็นแม่แบบที่สำคัญของกลุ่มวะฮาบี (Jamaal Al-Din M. Zarabozo 2005)

2.กลุ่มสะละฟีย์ ร่วมสมัย

ช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 เนื่องจากความอ่อนแอของสังคมมุสลิม การล่มสลายของอาณาจักรออตโตมาน และการตกอยู่ภายใต้อาณานิคมมหาอำนาจตะวันตก ส่งผลให้เกิดขบวนการปฏิรูปโดยเฉพาะในกลุ่มสะละฟีย์ ที่ต้องมีการปรับตัว กลุ่มสะละฟีย์กลุ่มนี้แม้มีรากฐานเช่นเดียวกันกับกลุ่มวะฮาบีในแง่ของการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่มีหลายประเด็นในแง่ของแนวคิดที่มีความแตกต่าง อาทิเช่น ความจำเป็นในการเปิดประตูไปสู่การวินิจฉัยประเด็นปัญหาใหม่โดยปราศจากการยึดติดสำนักคิด การสร้างความเป็นปึกแผ่นร่วมกัน ยุติการตักฟีรระหว่างมุสลิม ใช้การสื่อสาร การเจรจา และช่องทางทางการเมือง ในการต่อสู้แทนการญihad และการนำวิทยาการของตะวันตกมาประยุกต์ใช้ ซึ่งถือเป็นการปฏิรูปครั้งสำคัญทั้งภายในกลุ่มสะละฟีย์ และสังคมมุสลิม ผู้มีบทบาทสำคัญในแนวคิดของกลุ่มสะละฟีย์ร่วมสมัยคือ ญะมาลุดดีน อัลอัฟฆอนี (Jamal Al-Din Al-Afghani 1839-1897) มุหัมมัด अबดุล (Muhammad Abduh 1849-1905) กลุ่มสะละฟีย์ หิรอกี๊ และกลุ่มสะละฟีย์ส่วนใหญ่ในอินเดีย (Hitchenens 2018)

3.กลุ่มสะละฟีย์จารีตนิยม

ช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างราชวงศ์อัสซะอูดกับกลุ่มสะละฟีย์แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น นักการศาสนาอย่างเช่นท่าน अबดุลอะซีซ อิบนุบาช (Abd Aziz Ibn Baz 1910-1999) และท่านมุหัมมัด อิบนุอูซัยมีน (Muhammad Ibn Utaymeen 1925-2001) ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่แนวคิดสะละฟีย์ และสร้างความมั่นคงให้กับราชวงศ์อัสซะอูด โดยการรณรงค์ให้ “เชื่อฟังผู้นำ” งดเว้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และด้อยค่าขบวนการที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคนั้น เช่น ขบวนการภราดรภาพของท่านหะซัน อัลบันนา

ท่านมุหัมมัด อิบนุอะมาน อัลญามี (Muhammad Al-Jami 1931-1996) นักการศาสนาชาวเอธิโอเปีย ถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกลุ่มสะละฟีย์จารีตนิยมอีกท่านหนึ่ง ท่านได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศซาอุดีอาระเบียในค.ศ.1970 เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยในเมืองมาดีนะฮ์ และเป็นอาจารย์ของท่านรอเบียะ อัลมัดคอลลี ทั้งสองเป็นแม่แบบที่สำคัญของกลุ่มมัดคอลลีในประเทศลิเบีย

แนวคิดของอัลญามีและมัดคอลลี ถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของกลุ่มสะละฟีย์จารีตนิยม ท่านทั้งสองปฏิเสธการเมืองอย่างเด็ดขาด พร้อมกับมีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อกลุ่มที่มีความเห็นไม่สอดคล้องกับท่าน โดยมีการตักฟีรต่อผู้ที่มีส่วนร่วมกับแนวทางอื่นจากอิสลามทั้งในแง่ของวิชาการเมือง และวิถีชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ท่านมักวิพากษ์วิจารณ์และต่อต้าน ขบวนการภราดรภาพ กลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีฆ หรือกระทั่งภายในกลุ่มสะละฟีย์ที่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้นแนวคิด

สะละฟีย์จารีตนิยม แม้จะปฏิเสธการเคลื่อนไหวที่รุนแรง หรือใช้ช่องทางการเมือง แต่แนวคิดมีการ ตักฟิรเช่นเดียวกับกลุ่มวะฮาบี และปฏิเสธสำนักคิดเช่นเดียวกับกลุ่มสะละฟีย์ร่วมสมัย (Hitchenens 2018)

ข้อสังเกตหนึ่งที่น่าสนใจคือมุมมองเกี่ยวกับนำหลักการอัลลาวัลบารอ (Al-Wala Wa-Al- Bara) มาใช้ในบริบทต่าง ๆ ของภายในกลุ่มสะละฟีย์ หลักการอัลลาวัลบารอ หมายถึง การแสดง จุดยืนของอิสลาม ซึ่งในแต่ละกลุ่มภายในกลุ่มสะละฟีย์มีมุมมองที่ความแตกต่างกัน และผู้วิจัยมองว่า เป็นความแตกต่างที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายในกลุ่มของสะละฟีย์

อาร์สลาน อะเหม็ด (Arslan Ahmed 2020) ได้แบ่งมุมมองของสะละฟีย์ต่อหลักการอัลลาวัลบารอ ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

หลักศรัทธา (Creedal) ในด้านหลักศรัทธาหลักการอัลลาวัลบารอ ถือเป็นแก่นที่สำคัญ ของกลุ่มสะละฟีย์ ดังนั้นในด้านนี้กลุ่มสะละฟีย์มีความเห็นที่สอดคล้องกันนั้นคือการแสดงจุดยืนต่อ หลักความเชื่อของบรรพชน ปฏิเสธสิ่งที่เป็นมลทินเพื่อให้ได้หลักศรัทธาที่บริสุทธิ์

สังคม (Social) ในด้านสังคมมีความเห็นที่แตกต่างกันภายในกลุ่มสะละฟีย์ เนื่องจากกลุ่มที่นำ หลักการอัลลาวัลบารอมาใช้ในด้านนี้ มีความเห็นว่าการใช้ภาษา การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เป็น ของต่างศาสนา ถือเป็นภัยคุกคามต่อความบริสุทธิ์ของอิสลาม การเป็นมิตรต่อศัตรูของพระเจ้าถือเป็น สิ่งที่อันตราย มุสลิมจึงต้องพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนต่าง ศาสนิก หรือกระทั่งสวมใส่เสื้อผ้าและใช้ภาษาของพวกเขา

การเมือง (Political) ในด้านการเมืองสังคมมีความเห็นที่แตกต่างกันภายในกลุ่มสะละฟีย์ เนื่องจากกลุ่มที่นำหลักการอัลลาวัลบารอมาใช้ในด้านนี้ มีความเห็นว่าจะต้องมอบความจงรักภักดี ต่อผู้นำมุสลิม ปฏิเสธระบอบการปกครองหรือแนวคิดตะวันตก เช่น ลัทธิชาตินิยม คอมมิวนิสต์ หรือ กระทั่งประชาธิปไตย เป็นต้น

การญihad (Jihad) ในด้านการญihadมีความเห็นที่แตกต่างกันภายในกลุ่มสะละฟีย์ เนื่องจาก กลุ่มที่นำหลักการอัลลาวัลบารอมาใช้ในด้านนี้ มีความเห็นว่าจะต้องทำสงครามกับทั้ง 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้นำมุสลิมที่ไม่ได้ปกครองประเทศด้วยกับบทบัญญัติของอิสลาม และล้มเหลวในการนำ กฎหมายอิสลามมาเป็นรัฐธรรมนูญของประเทศ

- 2) กลุ่มมุสลิมที่เป็นพันธมิตรกับกลุ่มคนต่างศาสนิก
- 3) มุสลิมที่สนับสนุนฝ่ายตรงข้ามในการทำสงครามกับมุสลิม
- 4) กลุ่มที่สนับสนุนให้เกิดระบอบการปกครองอื่นจากอิสลาม

หลักการอัลวาลาวัลบารออทั้ง 4 ด้าน มีเพียงด้านหลักศรัทธา (Creedal) เท่านั้นที่แต่ละกลุ่มของสะละฟีย์มีความเห็นที่สอดคล้องกัน โดยในกลุ่มสะละฟีย์ที่เป็นนักเคลื่อนไหว (Activist) มีความเห็นที่เรื่องการใช้หลักการอัลวาลาวัลบารออเพียงในด้านหลักศรัทธาเท่านั้น ส่วนด้านสังคม และการเมือง เป็นนักเคร่งครัด (Purist) ที่นิยมใช้หลักการอัลวาลาวัลบารออ ส่วนนักญิฮาด (Militant/Jihadi) นิยมใช้หลักการอัลวาลาวัลบารออเป็นหลัก

ดังนั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของสะละฟีย์ พบว่ามีความทับซ้อนในแง่ของแนวคิดของทั้ง 3 กลุ่ม จึงสามารถแยกแนวคิดของกลุ่มสะละฟีย์ออกเป็น 3 แนวคิด ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของรอนสตอร์ป (Magnus Ronstorp 2020 : 8) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 แนวคิดของสะละฟีย์

นักเคร่งครัด (Purist)	นักเคลื่อนไหว (Activist)	นักญิฮาด (Militant/Jihadi)
ตีความตามตัวอักษร	มีส่วนร่วมทางการเมือง	การญิฮาด
ปฏิเสธการเข้าร่วมทางการเมือง	สามารถต่อต้านผู้นำได้	การตักฟิร
ไม่สามารถต่อต้านผู้นำได้ ใช้หลักการอัลวาลาวัลบารออครอบคลุมทุกด้าน	คำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชน และเข้าใจถึงวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความสมดุลระหว่างหลักการอิสลามกับแนวคิดอื่น ๆ (Compatible Secular Ideological Perspectives)	ใช้หลักการอัลวาลาวัลบารออ ครอบคลุมทุกด้าน สามารถทำสงครามกับผู้นำที่ไม่บังคับใช้กฎหมายอิสลาม/ ผู้สนับสนุนศัตรูอิสลาม
ปฏิเสธความรุนแรง ใช้การเคลื่อนไหวผ่าน การสอน (Tarbiyah) การขัดเกลา (Tazkiyah) การเชิญชวน (Dawah)	การปฏิรูป (Islah) การปรึกษาหารือ (Mushawarat) วิทย์ปัญญา (Hikmat)	

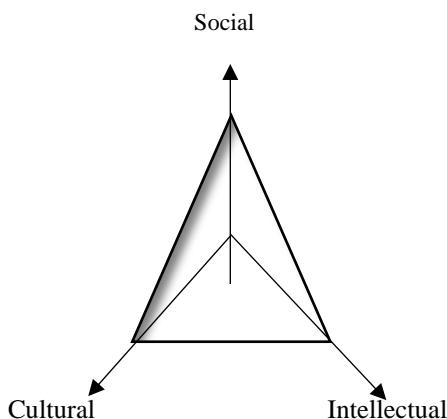
กลุ่มสะละฟีย์ทั้ง 3 กลุ่มนั้นมีพื้นฐานมาจาก นักเคร่งครัดและนักญิฮาด ต่อมาในภายหลังก็ได้วิวัฒนาการและสนใจในวิถีมุสลิมชีวิตมากขึ้น ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง และนำวิทยาการของตะวันตกมาประยุกต์ใช้ เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดซึ่งถือเป็นประเด็นที่สำคัญที่นำไปสู่ข้อถกเถียงภายในกลุ่มสะละฟีย์ ส่วนประเด็นที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับมุสลิมกลุ่มอื่น ๆ คือพื้นฐานที่มาจากนักญิฮาด อย่างเช่น การตักฟิร หรือการใช้ความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ในการเคลื่อนไหว

เนื่องจากแนวคิดของกลุ่มสะละฟีย์ในเกาะยาวน้อยนั้นมีความเกี่ยวเนื่องกับสถาบันนวัตวี ผู้วิจัยได้นำการวิเคราะห์ของ จุลเติน อับดุลฮาติม เกี่ยวกับแกนแนวคิดของสถาบันนวัตวี (Julten Abdelhalim 2012) ซึ่งประกอบด้วย

วัฒนธรรม (Cultural) เน้นการปฏิรูประบบการศึกษา และพัฒนากระบวนการทางความคิดให้เท่าทันกับยุคสมัย โดยต้องวางอยู่บนหลักการอิสลาม และสามารถผสมผสานกับวิทยาการร่วมสมัยได้

ปัญญา (Intellectual) การปฏิรูปการวินิจฉัย แนวคิด และการตีความในประเด็นทางศาสนาให้กลับไปสู่ตัวบทอัลกุรอานและอัลหะดีษ

สังคม (Social) คือการมีความอดทนอดกลั้นต่อความหลากหลายในสังคมทั้งในความแตกต่างด้านชนชั้นและแนวคิด เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมมุสลิม

โยกิมเดอร์ ซิกานด์ (Yogimder Sikand 2004) การเคลื่อนไหวตามแนวคิดของท่านอับดุลอะซีส อัลอันดีวีย นั้นแตกต่างกับ ท่านอับดุลอะลาอัลแมาคูดี อย่างสิ้นเชิง แม้จะมีความเห็นที่สอดคล้องกันในแง่ของการสร้างรัฐอิสลาม การเคลื่อนไหวของท่านอันดีวียนั้น ละทิ้งความรุนแรงในทุกรูปแบบ และจะต้องดำเนินการด้วยสันติวิธี อย่างเช่น การปฏิรูป (Islah) การปรึกษาหารือ (Mushawarat) และวิทย์ปัญญา (Hikmat)

พื้นฐานทางความคิดของกลุ่มสะละฟียในเกาะยาวน้อย ถือเป็นกลุ่มสะละฟียที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากสถาบันอัลอันดีวีย เนื่องจากผู้มีบทบาทสำคัญอย่างอาจารย์อับดุลซอหมัด อุปมานั้น สำเร็จการศึกษาจากสถาบันอัลอันดีวีย และสามารถมองผ่านแกนแนวคิดของโรงเรียนศรัทธาธรรมนั้นมีโครงสร้างเช่นเดียวกันทั้งในแง่ของ วัฒนธรรม ปัญญา และสังคม โดยวิเคราะห์ผ่านคำจำกัดความเกี่ยวกับ หอพักวิทย์ปัญญา ที่มีภารกิจเกี่ยวกับความสะอาด การดำเนินชีวิตอยู่บนวิถีอิสลาม เช่น การท่องอัลกุรอาน การให้เกียรติระหว่างรุ่นพี่และรุ่นน้อง เป็นต้น และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประเด็นความเห็นต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มศุฟียและกลุ่มสะละฟีย ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 กล่าวว่า “สังคมมุสลิมและเยาวชนเกาะยาวน้อยกำลังแย่ หากเรามาแต่สร้างเงื่อนไข ตั้งแง่ หรือทะเลาะกันเองในหมู่ผู้รู้ สังคมมุสลิมก็ไม่สามารถขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค. 2563)

ผู้วิจัยสรุปว่า กลุ่มสะละฟียในเกาะยาวน้อยนั้นมีพื้นฐานแนวคิดมาจากสถาบันอัลอันดีวีย ที่เป็นกลุ่มสะละฟียร่วมสมัย ซึ่งปฏิเสธความรุนแรงอย่างเช่น การตักฟิร หรือการญิฮาดด้วยความรุนแรง และดำเนินการด้วยสันติวิธี อย่างเช่น การปฏิรูป การปรึกษาหารือ และวิทย์ปัญญาในการฟื้นฟูอิสลาม

ดังนั้นพื้นฐานทางความคิดของกลุ่มศุฟียและกลุ่มสะละฟียในเกาะยาวน้อย แม้ว่าปราศจากการหารือร่วมกัน แต่การพยายามใช้วิทย์ปัญญาในการสื่อสารระหว่างกัน โดยตระหนักถึงกรอบของมารยาทที่ดีงาม และความเข้าใจความใจต่อกัน ตลอดจนพื้นฐานแนวคิดของทั้งสองกลุ่มที่ยึดหลักจริยธรรมเป็นสำคัญ จึงถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะยาวน้อย

4.1.3 องค์ประกอบ 3 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศุฟียและกลุ่มสะละฟีย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2546 อธิบาย ขัดแย้ง โดยแยกออกเป็นสองคำ คำแรกคือ ขัด หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขึ้นไว้ ส่วนคำที่สองคือ แย้ง หมายถึง ไม่ตรงกัน ไม่ลงรอย

กัน ด้านไว้ ทานไว้ รวมความหมายแล้ว ความขัดแย้ง หมายถึง สภาพความไม่ลงรอยกันคือไม่ยอมทำตามและยังมีความต้านทานไว้

อรุณ รักรธรรม (2538 : 86) กล่าวว่า ความขัดแย้ง (Conflict) มาจากรากศัพท์ภาษาละตินคือ Configure ซึ่งแปลว่าการต่อสู้ (Fight) หมายถึง การทำสงคราม ความไม่ลงรอย หรือการเข้ากันไม่ได้ การคัดค้านซึ่งกันและกัน หรือ ฝ่ายตรงข้าม

ซอลิหฺ อิบน์ अबดุลลอฮฺ ฮามิด (Salih Ibn Abdullah Hamid : 7) ได้ให้คำนิยามว่า ความขัดแย้ง หมายถึงปรากฏการณ์ที่ทำให้บุคคลต่างอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถตัดสินใจหรือตกลงหาข้อยุติให้เป็นที่พอใจได้ทั้งสองฝ่าย

วันชัย วัฒนศัพท์ (2545 : 2) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้กัน หรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมองหรือรสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร เป็นต้น ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นในตัวใครคนใดคนหนึ่งหรือขัดแย้งกับคนอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือหลาย ๆ กลุ่ม

4.1.3.1 ประเด็นความขัดแย้งภายในกลุ่มศุฟิยะ และกลุ่มสะละฟิยะ

ความขัดแย้งภายในกลุ่ม ถือเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งเกิดจากการตกอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ขัดผลประโยชน์ คาดหวังในบทบาท อดิ มีปัทสนาค่านิยมและการรับรู้ต่างกัน เช่นเดียวกับกลุ่มศุฟิยะและกลุ่มสะละฟิยะที่มีความขัดแย้งภายในกลุ่ม ดังที่ปรากฏในรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.3.1.1 ความขัดแย้งภายในกลุ่มศุฟิยะ

กลุ่มศุฟิยะถือเป็นกลุ่มที่มีความหลากหลาย โดยสามารถมองผ่านแว่นาฬิกาต่าง ๆ ที่มีอยู่จำนวนมาก แต่ในแง่ความแตกต่างระหว่างแว่นาฬิกา หรือแกน Z นั้นไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งภายในกลุ่ม เพราะในแต่ละแว่นาฬิกาสามารถหิบบิมและผสมผสานกันได้ แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มนั้นมีพื้นฐานมาจากแกน Y อย่างในประเด็นของ หัลลาจ และแนวคิดวะหะตุลวุญุดของท่านมวะญุดดีน อิบน์อะเราะบิ (Muhyi Al-Din Ibn Arabi 1165-1240)

1.ประเด็นของหัลลาจ

ชื่อเต็มว่า อุมูฮิส อัลหุซัยนฺ อิบน์ มันซุร อัลหัลลาจ อัลบัยฎอวี อัลวาซิติ (Abu Al-Mughith Al-Husayn Ibn Mansur Al-Baydawi Al-Wasiti) เกิดเมื่อค.ศ.858 ในเมืองซุซตาร์ (Shushtar)

มณฑลชุกเชสถาน ประเทศอิหร่าน เหตุที่ถูกเรียกว่า หัลลัจ เนื่องจากพ่อของท่านมีอาชีพสาางขนสัตว์ (Carding Wool) พ่อของท่านจึงถูกเรียกว่า อัลหัลลัจ (Al-Hallaj) หมายถึง ฝ้าย และนำมาเรียกตัวท่านเองในเวลาต่อมา

ท่านหัลลัจมีใจฝักใฝ่ในวิถีของศูฟีตั้งแต่อายุยังน้อย ตั้งแต่ค.ศ.874-894 ท่านต้องการที่จะศึกษาความหมายที่ลึกซึ้งของอัลกุรอาน ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่กลุ่มศูฟีได้รับความนิยม อาทิ เช่น ซอลิหฺ อิบน์อับดุลลอฮฺ อัลตุสตาริ (Salh Ibn Abdullah Al-Tustari 886-956) อัลญุนัยด อัลบัฆดาดี (Junayd Al-Baghdadi 830-910) ออบุหะซัน อัลนุริ (Abu Hasan Al-Nuri 840-908) และอัมร์ อิบน์อุษมาน อัลมัคกี (Amr Ibn Utman Al-Makki n.d.) (Yusri Mohamad Ramli 2013)

อาจารย์ศูฟีคนแรกคือ ท่านซอลิหฺ อิบน์อับดุลลอฮฺ อัลตุสตาริ จากเมืองตุซตาร ในมณฑลชุกเชสถาน ต่อมาได้ไปศึกษาต่อกับท่านอัมร์ อิบน์อุษมาน อัลมัคกี ที่เมืองบัสเราะ กระทั่งได้แต่งงานกับบุตรสาวของปราชญ์ศูฟีคือ อุมมีหุซัยนฺ อิบน์อับยะกู๊บบ และในช่วงท้ายได้มาศึกษากับท่านอัลญุนัยด อัลบัฆดาดี โดยในช่วงเวลาดังกล่าว ถือเป็นช่วงที่หัลลัจ ได้นำเสนอแนวคิดการหลอมรวมผู้สร้างและสิ่งที่ถูกสร้าง จนนำไปสู่การที่ท่านอัมร์ อิบน์อุษมาน อัลมัคกี และท่านอัลญุนัยด อัลบัฆดาดี ตัดขาดความเป็นศิษย์อาจารย์แก่หัลลัจ

ท่านคอตีบ อัลบัฆดาดี เล่าว่า อัลญุนัยด ได้กล่าวแก่หัลลัจว่า

((وقال الحافظ أبو بكر الخطيب البغدادي إن الجنيد رحمه قال للحلاج: لقد فتحت في الإسلام ثغرة لا يسدها إلا رأسك))

ความว่า “ท่านได้สร้างช่องโหว่ให้ศาสนาอิสลาม มีเพียงศีรษะของท่านเท่านั้นที่จะสามารถอุดช่องโหว่ดังกล่าวได้”

อบูฟุดาอ (อ้างใน Ibnu Al-Wasdi 1996 : 247) กล่าวว่า ท่านอัมร์ อิบน์อุษมาน อัลมัคกี ที่เคยเป็นอาจารย์ของหัลลัจ ได้ทำหน้าที่พิพากษา ซึ่งก่อนการตัดสินประหารชีวิตนั้นได้มีการนำงานเขียนบางส่วนในบ้านของเขามาเป็นหลักฐาน

“ท่านอัมร์ อิบน์อุษมาน อัลมัคกี ถามว่า ท่านนำสิ่งเหล่านี้มาจากไหน

หัลลัจ ตอบบว่า จากหนังสืออิกลาศ ของท่านหะซัน อัลบัศรี

ท่านอัมร์ อิบนุอะหฺมาน อัลมัคกี แย้งว่า ท่านโกหก โ้อผู้ที่เลือดของเขาถูก
อนุญาต สิ่งเหล่านี้ไม่เคยปรากฏที่นครมักกะฮฺ

หลังจากนั้นท่านอัมร์ อิบนุอะหฺมาน อัลมัคกี ได้ตัดสินให้ประหารชีวิตของ
หัลลาจ ในโทษของผู้ตักศาสนา”

แนวคิดของหัลลาจเชื่อว่า แนวคิดของศูฟิยันั้น ไม่มีความเกี่ยวข้องกับหลักนิติศาสตร์อิสลาม
หรือหลักพื้นฐานอื่น ๆ ในอิสลาม จึงถือเป็นการละทิ้งแกน X อย่างสิ้นเชิง มุ่งไปสู่แกน Y โดย
ปราศจากแกน X ดังเช่นกลุ่มศูฟิยัส่วนใหญ่ จึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งภายใน แต่ประเด็นที่
น่าสนใจคือ แม้หัลลาจจะถูกตัดสินว่าตักศาสนาและถูกประหารชีวิต แต่ยังคงมีศูฟิยัในช่วงยุคกลาง
กลับยกย่อง และนำแนวความคิดของเขามาเป็นบรรทัดฐานแนวคิดของศูฟิยั อย่างเช่น ญาลาลุดดีน
อรรูมี (Jalal Al-Din Rumi 1207-1273) สิตี จานาร์ (Siti Jenar n.d.) และอิบนุอะเราะบีย
โดยเฉพาะในรายหลังที่ได้้นำแนวคิดของหัลลาจ มาอธิบายเพิ่มเติมและสร้างรูปแบบที่ชัดเจนมาก
ยิ่งขึ้น (Yusri Ramli 2013)

2. ประเด็นแนวคิดวะหะดะตุลวุญุดของอิบนุอะเราะบีย

แนวคิดของหัลลาจนั้นได้วิวัฒนาการไปสู่รูปแบบของแนวคิดวะหะดะตุลวุญุด (Wahdat Al-
Wujud) ของท่านอิบนุอะเราะบีย ซึ่งเดิมที่ท่านอิบนุอะเราะบียนั้นไม่ได้เรียกแนวคิดของตนว่า
วะหะดะตุลวุญุด แต่เป็นท่านอิบนุตัยมียะฮฺที่เป็นคนแรกที่ลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดของท่าน
อิบนุอะเราะบีย พร้อมกับเรียกแนวคิดนี้ว่า วะหะดะตุลวุญุด

อย่างไรก็ตามการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดดังกล่าว ไม่ได้ปรากฏอยู่ในฝากฝั่งของกลุ่มสะละฟีย
เท่านั้น แต่ภายในกลุ่มศูฟิยั ก็ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างแพร่หลายในแนวคิดดังกล่าว ปราชญ์ศูฟิยั
ท่านแรกที่วิจารณ์แนวคิดดังกล่าวคือ ท่านอะลาอุเดาะฮฺ ซิมนानी (Ala Al-Daula Simnani 1261-
1336) ถือฎาะรีเกาะฮฺกุบรอวีย ซึ่งสามารถมองผ่านงานเขียน Al-Urwah li Ahl Al-Khawah
บสนทนาของเขากับปราชญ์ศูฟิยัท่านอื่น ๆ โดยในจดหมายที่ตอบโต้ถึงท่านอับดุลรอซก อัลกาซี
(Abd Al-Razaq Al-Kashi n.d -1335) ปราชญ์ศูฟิยัที่เผยแพร่และสนับสนุนแนวคิดของท่านอิบนุ
อะเราะบีย พร้อมระบุว่า การนำวัตรปฏิบัติส่วนตัวมาเป็นบรรทัดฐานของแนวคิดวุญุดียะฮฺ ถือเป็น
เรื่องที่ผิดพลาด (Abdullah Kartal 2013)

อับดุลลอฮฺ กัรตอล (Abdullah Kartal 2013) กล่าวว่า การวิจารณ์แนวคิดวะหะดะตุลวุญุดของ
ท่านซิมนानीนั้นมีสองประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) แนวคิดวะหะดะตุลวุญุด ไม่ใช่จุดสูงสุดของแนวคิดศูฟิยั

2) แนวคิดวะหะตุลวุญุด ปฏิเสธความแตกต่างระหว่างผู้สร้าง และสิ่งที่ถูกสร้าง โดยสองประเด็นดังกล่าวได้กลายเป็นฐานสำคัญให้ อะหมัด สิริฮินดี (Ahmad Sirhindi 1564-1624)⁴⁸ สร้างแนวคิดวะหะตุลชุกูต (Wahdat Al-Shuhood) ขึ้นมาแทนที่แนวคิดวะหะตุลวุญุด แม้ว่าท่านอะหมัด สิริฮินดี จะได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากท่านซิมานี แต่ท่าทีและการวิพากวิจารณ์ของเขาที่มีต่อกลุ่มศุฟิยะที่ยึดถือตามอิบโนอะเราะเบีย้นั้น ไม่ได้รุนแรงเหมือนท่านซิมานี

ดังนั้นจากประเด็นความขัดแย้งที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกต คือความขัดแย้งในแกน Y ที่สืบเนื่องมาจากประเด็นของหลาลาจ ซึ่งในช่วงศตวรรษที่ 12 ถือเป็นช่วงยุคกลางที่กลุ่มศุฟิยะเริ่มมีฐานะร่ำรวย หรือแกน Z โดยประเด็นโต้แย้งของท่านซิมานีนั้นมีส่วนคาบเกี่ยวระหว่าง แกน Y และแกน Z เนื่องจากการทำอิบโนอะเราะเบีย้นั้นใช้วัตรปฏิบัติส่วนตัวมากำหนดจุดสูงสุดของศุฟิยะด้วยแนวคิดวุญุดียะฮฺ ถือเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกที่ความขัดแย้งของกลุ่มศุฟิยะครอบคลุมทั้งแกน Y และแกน Z

4.1.3.1.2 ความขัดแย้งภายในกลุ่มสะละฟิยะ

เนื่องจากกลุ่มสะละฟิยะ เป็นแนวคิดที่วิวัฒนาการตามยุคสมัย และบริบทแวดล้อม จึงส่งผลให้กลุ่มสะละฟิยะไม่ได้มีผู้นำทางความคิดอย่างเป็นรูปธรรมเหมือนกับกลุ่มศุฟิยะ มุหัมมัด รุมมาน (Mohammad Rumman 2014) กล่าวว่า ปรากฏการณ์ของกลุ่มสะละฟิยะนั้น ไม่เพียงแต่ขาดการเชื่อมโยงภายในเท่านั้น ในแต่ละกลุ่มต่างมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน ประการแรก ไม่มีฉันทมติว่าคุณสมบัติที่สมบูรณ์แบบของกลุ่มสะละฟิยะนั้นเป็นอย่างไร ประการที่สอง มีความแตกต่างทางปรัชญา การเคลื่อนไหว โดยเฉพาะทางการเมือง ดังนั้นผู้วิจัยได้นำเสนอความแตกต่างและความขัดแย้งภายในกลุ่มสะละฟิยะ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.แนวคิดตักฟิร

คำว่า อตตักฟิร التَكْفِير (Al-Takfir) นำมาจากศัพท์เดิมคือ كفر (Ka-Fa-Ra) หมายถึง ปฏิเสธศรัทธา (Ibn Munzur, 1968: 144) ส่วนคำว่า กาฟิรُون كَافِرُونَ (Ka-Fi-Run) เป็นการใช้เรียกผู้ไม่เชื่อ ผู้ที่ปฏิเสธ ต่อต้าน และตั้งต้อสังฆธรรม (Ensiklopedia, 2004: 344) ดังนั้นคำว่า التَكْفِير มาจากรากศัพท์ของ كفر โดยตักฟิร หมายถึง การกระทำที่ตั้งข้อกล่าวหาผู้อื่นว่าเป็นผู้ปฏิเสธ หรือนำไปใช้กับผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับเขาหรือกลุ่มของเขา (Muhadir, 2015: 70)

⁴⁸ ถ้อยตามเราะชีเราะฮ์ฮันซิบานี

เนื่องจากแนวคิดดักพินไม่ใช่แนวคิดที่เพิ่งเกิดขึ้นในยุคร่วมสมัย แต่เป็นแนวคิดเกิดขึ้นและวิวัฒนาการมาตลอดทุกยุคสมัยในประวัติศาสตร์อิสลาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปเหตุการณ์การดักพินในประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคสะลัฟ ยุคท่านอิบนุอุมัยยะฮฺ และยุคของท่านมุฮัมมัด อิบนุ อับดุลวะฮาบ เพื่อแสดงให้เห็นว่า แนวคิดดักพิน ถูกนำมาใช้ด้วยสาเหตุและเพื่อประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การดักพินในยุคเคาะลีฟะฮฺอับูบักร์ อัศคีดีดิก ภายหลังจากที่ท่านศาสนทูตมุฮัมมัด ﷺ สิ้นพระชนม์ ได้มีกลุ่มต่าง ๆ พวกกันตั้งตัวเป็นอิสระจากเมืองมาดีนะฮฺ ถือเป็นเรื่องปกติในช่วงเปลี่ยนถ่ายอำนาจที่ผู้ปกครองจะต้องสร้างความมั่นคงให้แก่รัฐ โดยเฉพาะในสมัยของคอลีฟะฮฺอับูบักร์ อัศคีดีดิก (Abu Bakr Al-Siddiq 573-634) มีมุสลิมบางกลุ่มที่ละทิ้งศาสนา และอีกบางกลุ่มที่ไม่ยอมจ่ายซากาต ซึ่งทั้งสองกลุ่มถือเป็นผู้ปฏิเสธศรัทธา อีกทั้งยังมีกองกำลังที่พร้อมสำหรับการเป็นศัตรูต่อเมืองมาดีนะฮฺดังที่ปรากฏรายงานจากท่านอิบนุมุฮอซุด رضي الله عنه เล่าว่า

((لَمَّا تُؤَيِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكَانَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ الْعَرَبِ، فَقَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: كَيْفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ؟ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَمَرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَمَنْ قَالَهَا فَقَدْ عَصَمَ مِنِّي مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلَّا بِحَقِّهِ، وَحَسَابُهُ عَلَى اللَّهِ " , فَقَالَ: وَاللَّهِ لَا أُقَاتِلُهُمْ مِنْ فَرَقٍ بَيْنَ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ، فَإِنَّ الزَّكَاةَ حَقُّ الْمَالِ، وَاللَّهُ لَوْ مَنَعُونِي عَنَّا قَاتُوا يُؤَدُّونَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَاتَلْتُهُمْ عَلَى مَنَعِهَا " قَالَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: «فَوَاللَّهِ مَا هُوَ إِلَّا أَنْ قَدْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ الْحَقُّ))

أخرجه البخاري (1399)، ومسلم (20) واللفظ له

ความว่า “ภายหลังจากท่านศาสนทูต ﷺ สิ้นพระชนม์ เข้าช่วงเวลาของท่านอับูบักร์ رضي الله عنه ชาวอาหรับต่างปฏิเสธศรัทธา ท่านอุมัร رضي الله عنه ถามว่า เราจะจัดการกับคนกลุ่มนั้นอย่างไร ในเมื่อท่านศาสนทูต ﷺ กล่าวว่า ฉันถูกสั่งใช้ให้ต่อสู้กับผู้คน จนกว่าพวกเขาจะกล่าวว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮฺ الله และผู้ใดที่กล่าวมันเขาก็จะได้รับความคุ้มครองในทรัพย์สินและชีวิต เว้นแต่ด้วยสิทธิของพวกเขา และการสอบสวนเป็นหน้าที่ของอัลลอฮฺ الله ท่านอับูบักร์ رضي الله عنه ได้กล่าวว่า

ขอสาบานต่อพระเจ้า ฉันจะต้องต่อสู้อย่างแน่นอนกับบุคคลที่แยกการละหมาด ออกจากการจ่ายชะกาต เพราะชะกาตเป็นสิทธิในทรัพย์สิน ขอสาบานต่อพระเจ้า หากพวกเขางดเว้นการจ่ายชะกาตต่อฉันแม้เพียงเชือกผูกอุฐูเส้นเดียวจากที่พวกเขาเคยจ่ายชะกาตให้แก่ท่านศาสนทูต ﷺ แน่แน่นอนฉันจะต้องต่อสู้กับพวกเขากับการที่พวกเขาไม่ยอมจ่ายมัน (เชือกผูกอุฐูเส้นดังกล่าว) ท่านอุมร์ رضي الله عنه กล่าวว่า ขอสาบานต่อพระเจ้า ไม่มีสิ่งอื่นใด เว้นแต่การที่พระเจ้าทรงเปิดใจท่านอับบักร์ رضي الله عنه และฉันก็รู้ว่า เขาได้ทำสิ่งที่ถูกต้องแล้ว”

ผู้วิจัยจึงสรุปว่า การตักฟิรในแง่ของกลุ่มคนเป็นครั้งแรกการตักฟิรมุสลิม คือการตักฟิรกลุ่มที่ไม่ยอมจ่ายชะกาตในสมัยเคาะลีฟะฮ์อับบักร์ رضي الله عنه โดยท่านอับบักร์ رضي الله عنه ได้ยื่นกรานอย่างหนักแน่นกับท่านอุมร์ رضي الله عنه ในการกวาดล้างกลุ่มดังกล่าว เพราะความเป็นมุสลิมของพวกเขาสิ้นสุดลงด้วยสาเหตุที่สำคัญคือพวกเขาละเมิดตัวบทที่มีความชัดเจน (Qat'i) และนอกจากนี้ถือเป็นการรักษาความมั่นคงของรัฐด้วยเช่นกัน

การตักฟิรของกลุ่มเคาะวาริจญ์ มาจากคำว่า เคาะ-เราะ-ยา (خارج/Kha-Ra-Ja) หมายถึง การออก หรือจากไป กลุ่มเคาะวาริจญ์ เป็นกลุ่มที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มชนมุสลิมส่วนใหญ่ที่ปลุกกระดมให้เกิดการก่อกบฏแก่ผู้นำ และตักฟิรมุสลิมที่ทำบาปใหญ่ทุกคน Mansour Salim H Alshammari (2013 : 39-42) กล่าวว่า การตักฟิรของเคาะวาริจมาจากสาเหตุที่สำคัญ ดังนี้

- 1) อนุญาตตุลาการในสมัยเคาะลีฟะฮ์อะลี อิบน์ อะบีฏอลิบ (Ali Ibn Abi Talib 601-661)
- 2) ขาดการทำความใจอัลกุรอานและตีความไปด้านลบ
- 3) ยึดติดกับคัมภีร์อัลกุรอานเท่านั้น โดยไม่ได้ไตร่ตรองถึงอัลหะดีษ และทัศนะของคูลฟาอ์อรรอซีดีน
- 4) หลงใหลในโลกีย์ และต้องการอำนาจ
- 5) เกรตตรง ขาดความยืดหยุ่น
- 6) นิยมการปกครองแบบเผด็จการ และนิยมการก่อกบฏ

ดังนั้นการเกิดขึ้นของเคาะวาริจญ์ ถือเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองและศาสนาอิสลามที่สามารถสร้างแรงกระเพื่อมให้กับสังคมมุสลิมเป็นอย่างมาก เริ่มต้นจากเหตุการณ์ที่กลุ่มเคาะวาริจญ์

ลอบสังหารเคาะลีฟะฮ์อะลี อิบน์ อะบีฏอลิบ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นผลที่สืบเนื่องจากแนวคิดการตักฟิร หลังจากนั้นพวกเขาก็มักใช้แนวคิดการตักฟิรเพื่อโจมตีผู้นำ แนวคิดการตักฟิรจึงกลายเป็นพื้นฐานแนวคิดของกลุ่มเคาะวาริจญ์ (Al-Hariri 2010)

การตักฟิรของกลุ่มมัจจะตาชีละฮ์ เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่สองของอิเรเซอร์ศักราช การกำเนิดของแนวคิดดังกล่าวมาจากจุดหักเหเกี่ยวกับหลักเทววิทยาในรายละเอียดของผู้ทำบาปใหญ่ ที่มองว่ามุสลิมที่ละเมิดบาปใหญ่คือ ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มเคาะวาริจ แต่ไม่ได้มีการอนุญาตให้มีการหลังเลือด

Mansour Salim H Alshammari (2013 : 42-43) กล่าวว่า กลุ่มมัจจะตาชีละฮ์ มีความเชื่อเกี่ยวกับการตักฟิร ดังนี้

- 1) ผู้ทำบาปใหญ่ หากไม่ทำการสำนึกผิดก่อนการเสียชีวิต เขาจะต้องอยู่ในนรกไปตลอดกาล แต่ในขณะที่เขามีชีวิต ไม่อนุญาตให้หลังเลือดเขา
- 2) มีความเห็นว่าต้องทำการตักฟิรผู้ทำบาปใหญ่
- 3) คลั่งไคล้ในการ สั่งใช้ในการทำความดี และห้ามปรามความชั่ว ตามมุมมองของพวกเขา โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 9 ที่เข้าไปมีอิทธิพลต่อราชวงศ์อับบาซียะฮ์ ซึ่งได้ใช้อำนาจรัฐในการกำชับและกำจัดกลุ่มนักวิชาการอิสลามที่มีความเห็นที่แตกต่างกัน เช่น ในกรณีของท่านอะหมัด อิบน์ ฮัมบาล ที่ไม่เห็นด้วยกับประเด็นอัลกุรอานคือสิ่งที่ถูกสร้าง

การตักฟิรของท่านอับนุตัยมียะฮ์ ภายหลังจากที่ราชวงศ์อับบาซียะฮ์ (Abbasid Caliphate 750-1258, 1261-1517) ถูกฮูลากู ข่าน (Hulagu Khan 1256-1265) แห่งอาณาจักรอิลข่าน (Ilkhanate 1256-1335, 1353) บุกโจมตีเมืองแบกแดดในค.ศ.1258 แม้ว่าในทางนิตินัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์ยังไม่ล่มสลายในทันทีจากเหตุการณ์ดังกล่าว แต่ในทางพฤตินัยราชวงศ์อับบาซียะฮ์ก็อ่อนแอเกินกว่าจะกลับมาเป็นผู้นำของโลกมุสลิมดั้งเดิม หลังจากโจมตีเมืองแบกแดดอาณาจักรอิลข่านต้องการยึดครองซีเรียแต่พวกเขาสามารถยึดครอง ซีเรียได้เพียง 2 ครั้งในช่วงเวลาสั้น ๆ คือในค.ศ.1260 และค.ศ.1299-1300 (Reuven Amitai 1999 : 58)

ในครั้งแรกค.ศ.1260 กองทัพแห่งอาณาจักรอิลข่าน ถูกยับยั้งโดยสุลต่านชัยฟุดดีน กุตุซ (Saif Al-Din Qutuz 1221-1260) และอัลมาลิก บัยบิร (Al-Malik Baibars 1223-1277) แห่งรัฐมัมลุกบะห์รี (Mamluks Bahri 1250-1382) ในสมรภูมียัยละลูต (Battle of Ain Jalut) ตรงกับวันที่ 3 เดือนรอมฎอน ฮ.ศ.658 หรือ วันที่ 3 เดือนกันยายน ค.ศ.1260 แม้ความพ่ายแพ้ของอาณาจักร

อิลาข่านต่อรัฐมัมลุก ไม่ได้ทำให้อาณาจักรอิลาข่านละทิ้งความพยายามในการรุกรานซีเรีย แต่มันได้สร้างขอบเขตทางอำนาจของทั้งสอง ซึ่งเลแวนต์ (Levant) หรือ ซาม (Al-Sham) กลายเป็นพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การดูแลของรัฐมัมลุก

ในครั้งที่สองค.ศ.1299-1300 ถือเป็นสภาวะการณ์ที่สังคมมุสลิมเลแวนต์ เกิดความสับสนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการที่ฆอซัน ข่าน (Ghazan Khan 1271-1304) แห่งอาณาจักรอิลาข่านเข้ารับอิสลาม ส่งผลให้มีมุสลิมบางส่วน และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐมัมลุกแปรพักตร์เข้าร่วมกับอาณาจักรอิลาข่าน ซึ่งทำให้อาณาจักรอิลาข่านได้รับชัยชนะเหนือรัฐมัมลุกเป็นครั้งแรก ณ สมรภูมิวาดี อัลคฺซนาดัร (Wadi Al-Khuznadar) ในวันที่ 27 รอปีอุลเอาวัล ฮ.ศ.699 หรือวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1299 (Reuven Amitai 1995)

ท่านอิบนุตุตัยมียะฮฺ ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดเป็นอย่างมากในเลแวนต์ ได้วินิจฉัยว่า ฆอซัน ข่าน คือ คนนอกรีต กองทัพมองโกลคือปรากฏการณ์ที่เลวร้ายยิ่งกว่ากลุ่มเคาะวาริจสมัยเคาะลีฟะฮฺอะลีเย อิบนุ อับีฏอลิบ رضي الله عنه และมุสลิมที่แปรพักตร์ไปเข้าร่วมกับอาณาจักรอิลาข่านคือ ผู้ละทิ้งศรัทธา (Ahl Al-Riddah) ปัจจัยที่สำคัญคือ โครงสร้างของกองทัพของอาณาจักรอิลาข่านมีทั้งผู้ปฏิเสธศรัทธา ผู้นับถือสิ่งอื่นร่วมกับอัลลอฮ์ رضي الله عنه และพวกคริสเตียน การร่วมมือกับกลุ่มชีอะห์ รวมถึงการที่ฆอซัน ข่านไม่ได้ยึดระบอบปกครองตามหลักการอิสลาม แต่ยังคงไว้ซึ่งระบอบของเจงกิสข่าน ซึ่งท่านมองว่าเป็นอันตรายต่อโลกมุสลิม หากอาณาจักรอิลาข่านมีชัยชนะเหนือรัฐมัมลุก (Denise Aigle 2007 : 97-100)

อย่างไรก็ตาม เดนนิส อิกเคิล (Denise Aigle 2007 : 117) กล่าวว่า การตักฟิรของท่านอิบนุตุตัยมียะฮฺ อยู่ในรูปแบบที่ระมัดระวังและมีขั้นตอนสามารถมองผ่านการข้อชี้ขาดทั้ง 3 ครั้ง ในครั้งแรกนั้นยังคงวางอยู่ในกรอบของการตักเตือน ข้อชี้ขาดครั้งที่สองเกิดขึ้นหลังจากความพ่ายของรัฐมัมลุกที่วาดี อัลคฺซนาดัร (Wadi Al-Khuznadar) เป็นช่วงเวลาที่อาณาจักรอิลาข่านยึดครองกรุงดามัสกัส (Damascus) ท่านอิบนุตุตัยมียะฮฺทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างชาวเมืองท้องถิ่นกับกองทัพอิลาข่าน โดยท่านอิบนุตุตัยมียะฮฺตระหนักดีถึงความเป็นมุสลิมของพวกเขา ได้วิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างของระบอบการปกครองและกองทัพของอาณาจักรอิลาข่าน และได้วางเงื่อนไขว่าหากพวกเขาต้องการที่จะต่อสู้ต่อ พวกเขาจะต้องยึดหลักกฎหมายอิสลาม และเรียกร้องให้ผู้ที่ยังปฏิเสธศรัทธาภายในกลุ่มของพวกเขาเข้ารับอิสลาม ส่วนข้อชี้ขาดครั้งที่สาม เป็นการอภิปรายเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ระดับสูงของมัมลุกและมุสลิมที่แปรพักตร์เข้าร่วมกับกองทัพอิลาข่าน ทั้งในส่วนของสมัครใจ และถูกบังคับ

ดังนั้นการตักฟิรที่เกิดขึ้นในยุคท่านอิบนุตัลมียะฮฺ ถือเป็นประเด็นที่ต่อเนื่องมาจากสมัยของท่านอับูบักร์ رضي الله عنه และมีความแตกต่างจากกลุ่มเคาะวาริจและกลุ่มมัวะตาชีละฮฺ นั่นคือ การตักฟิรในกลุ่มที่ละทิ้งกฎหมายอิสลาม ไม่ใช่กลุ่มผู้ทำบาปใหญ่ แต่ในยุคของท่านอิบนุตัลมียะฮฺนั้น มีความละเอียดอ่อนมากกว่า เนื่องจากกลุ่มที่รุกรานรัฐมุสลิม ไม่ได้มีท่าทีที่ชัดเจนเหมือนกับผู้ปฏิเสธ การจ่ายชะกาตในยุคของท่านอับูบักร์ رضي الله عنه การตักฟิรจึงอยู่ในรูปแบบค่อยเป็นค่อยไป และระมัดระวัง

การตักฟิรของท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ ในประเด็นการตักฟิรท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ ถือเป็นบุคคลที่ถูกพาดพิงถึงมากที่สุดคนหนึ่ง เนื่องจากความเชื่อมั่นอย่างหนักแน่นในอุดมการณ์ของตนเอง และความมุ่งมั่นในการฟื้นฟูสภาพสังคมคาบสมุทรอาหรับ จึงส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อนักวิชาการท่านอื่น ๆ จนกระทั่งตัวของท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือถูกตักฟิรด้วยเช่นเดียวกัน อย่างเช่น ท่านสุลัยหมาน อิบน์อับดุลวะฮาบ ซึ่งเป็นพี่ชายของท่านเอง

การวิพากษ์วิจารณ์ของนักวิชาการส่วนใหญ่ในคาบสมุทรอาหรับส่วนใหญ่ วิพากษ์วิจารณ์ว่าการตักฟิรของมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบนั้นมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มเคาะวาริจญ์ ด้วยเหตุที่ว่าท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ อนุญาตให้หลังเล็ดมุสลิมที่ไม่เข้าร่วม หรือปฏิเสธการเคลื่อนไหวของท่าน ตลอดจนการตักฟิรและก่อกบฏต่อจักรวรรดิออตโตมาน ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นคุณลักษณะของกลุ่มเคาะวาริจญ์

อัลชัยคอะลี (Al-Shaikh Aali 2004 อ้างใน Anthony Green 2009 : 84) ได้โต้แย้งเกี่ยวกับประเด็นที่แนวคิดการตักฟิรของท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดการตักฟิรของกลุ่มเคาะวาริจญ์ ซึ่งท่านอะลีได้ยืนยันว่า การตักฟิรท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ วางอยู่บนพื้นฐานตามหลักการอิสลาม โดยนำ 3 เงื่อนไขที่นำไปสู่การตักฟิรมาอธิบาย

- 1) การสร้างสิ่งปลูกสร้างบนสุสานของวิสุทฺธิชน (วาลีญุลลอฮฺ) และการแสดงความเคารพต่อสุสาน
- 2) ความหย่อนยานของการศรัทธาการบูชาต้นไม้ การสักการะถ้ำ
- 3) จักรวรรดิออตโตมานไม่ได้ล่มสลายเพราะการเคลื่อนไหวของท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ

อัลเลน (Allen 2006) ได้วิเคราะห์จากงานเขียนของท่านมุหัมมัด อิบน์อับดุลวะฮาบ ว่าเขามีความพยายามเน้นย้ำในเรื่องความอดทนอดกลั้นและตรวจสอบให้ละเอียดก่อนจะตัดสินตักฟิร

ซึ่งเขาได้อ้างถึงการปฏิบัติของท่านศาสนทูต ﷺ ที่มีต่อกลุ่มผู้กลับกลอก (Munafiq) ที่อยู่ท่ามกลาง สังคมมุสลิม

ส่วนในประเด็นที่อนุญาตให้หลังเล็ดอนุญาตให้หลังเล็ดมุสลิมที่ไม่เข้าร่วม หรือปฏิเสธการ เคลื่อนไหว ดิลองก์ บาส (DeLong Bas 2004) ได้แย้งว่า นอกจากประเด็นเกี่ยวกับสุสานวิสุทธิชน และความหย่อนหยานในหลักศรัทธาท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ ไม่ได้ดักฟิรใคร หรือกลุ่มใดที่ไม่ เข้าร่วมการเคลื่อนไหวกับเขา (Zarabozo 2005)

ประเด็นสุดท้ายที่สำคัญคือ การดักฟิรและการก่อกบฏต่อจักรวรรดิออตโตมาน ที่ถือเป็นผู้นำที่มีความชอบธรรมในโลกมุสลิม แม้ว่าจักรวรรดิออตโตมานจะมีอำนาจเหนือคาบสมุทรอาหรับ แต่ท่านอิบน์ ฮัจญ์ (1995 อ้างใน Anthony Green 2009 : 83) กล่าวว่า แคว้นนัจญ์ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น ถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่ไม่มีความสำคัญทั้งในแง่เศรษฐกิจ และความมั่นคง ดังนั้นการเคลื่อนไหวในช่วงที่ท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ จึงไม่ได้ต้องการเป็นปฏิปักษ์ต่อจักรวรรดิออตโตมานโดยตรง อัล หุซัยน (Al-Hussayn 1999 : 394) ยืนยันว่า เราไม่พบข้อชี้ขาดทางศาสนาใด ๆ จากท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ ที่กล่าวหาว่าจักรวรรดิออตโตมาเป็นผู้ละทิ้งศรัทธา ส่วนคำกล่าวที่ว่า “การสนับสนุนหรือเป็นพันธมิตรกับพวกออตโตมานถือเป็นความผิดลักษณะเดียวกับการสนับสนุนและเป็นพันธมิตรกับพวกคริสเตียน และพวกยิว ” ไม่ได้เป็นคำกล่าวของท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ แต่เป็นคำกล่าวของ หะมัด อิบน์ อะลี อิบน์ อะติก (Hamad Ibn Ali Ibn Ateeq 1813-1884) ซึ่งเป็นหนึ่งในนักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญหลังจากท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ และกระบวนการทั้งในเชิงวิชาการและการเคลื่อนไหวของกลุ่มวะฮาบีย์ นับตั้งแต่วัยหลังจากที่ท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบเสียชีวิตค่อย ๆ มีความเด็ดขาดและรุนแรงมากขึ้น อย่างเช่น ในเหตุการณ์สังหารหมู่ที่กัรบาลา ในค.ศ.1802 และการปฏิเสธการเจรจาแก่นักวิชาการศาสนาของจักรวรรดิออตโตมานในค.ศ.1803

ประเด็นกองทัพสหรัฐอเมริกา

เหตุการณ์จากสงครามอ่าวในค.ศ.1990-1991 รัฐบาลของประเทศซาอุดีอาระเบียได้อนุญาตให้กองทัพของประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพ ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้แก่กลุ่มสะละฟีย์บางส่วนในประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มปัญญาชนที่ชื่อว่าขบวนการสะหฺวา (Sahwa Movement)

สเตฟาน ลาครอว์ซ์ (Stephane Lacroix 2014) วิเคราะห์ว่า เป็นกลุ่มที่มีฐานมาจากการผสมผสานทางอุดมการณ์ระหว่างกลุ่มวะฮาบีย์ และขบวนการภราดรภาพ ซึ่งพวกเขาวิพากษ์วิจารณ์ถึง

ระบอบการปกครองอย่างตรงไปตรงมา กระทั่งได้รับความนิยมนอกจากประชาชนเป็นวงกว้าง ในค.ศ.1994 ซัลมาน อัลเอาตะฮฺ และอัลฮาวาลี สองแกนนำคนสำคัญของพวกเขาถูกจับกุม และต้องโทษจำคุกเป็นเวลา 5 ปี

ในค.ศ.1999 อับดุลอะซีซ อิบน์ บาซ ออกข้อชี้ขาดเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นโยบายของรัฐ ในการที่อนุญาตให้ประเทศสหรัฐอเมริกา เข้ามาตั้งฐานทัพ ผู้วิจัยมองความขัดแย้งที่นำไปสู่การตักฟิร ภายในกลุ่มสะละฟียในยุคนี้เกิดขึ้นจากการเมือง ซึ่งกลุ่มมัตคอสียที่สนับสนุนรัฐบาลได้ออกมาชี้ขาด อีกว่า ขบวนการสะหฺวา คือกลุ่มเคาะวาริจญ์ เนื่องจากการก่อกบฏและต่อต้านผู้นำ

ผู้วิจัยสรุปว่า การตักฟิรมักถูกนำมาใช้ทั้งในแง่มุมการอ้างไว้ซึ่งหลักการอิสลาม และในแง่ของการเมืองเพื่อแสวงหาความชอบธรรมและความมั่นคงของรัฐ หรือช่วงชิงพื้นที่ทางสังคมให้แก่กลุ่มของตนเอง ทั้งนี้ถือเป็นการทำลายความเชื่อมั่นของอีกฝ่ายด้วยเช่นเดียวกัน แม้กระทั่งภายในกลุ่มสะละฟียที่กลุ่มสะละฟียจารีตนิยม ตักฟิรกลุ่มสะละฟียร่วมสมัย ด้วยสาเหตุยอมรับหรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับระบอบการปกครองอื่น ๆ จุดยืนในการต่อต้านผู้นำ และการนำวิทยาการตะวันตกเข้ามา ในวิถีชีวิตและสังคมมุสลิม

4.1.3.1.3 มุมมองของอิหม่ามชาฟีอีย์ต่อกลุ่มศุฟี

มุฮัมมัด อิบน์ อิดริส อัชชาฟีอีย์ (Muhammad Ibn Idris Al-Shafi'i 767–820) ถือเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในแขนงนิติศาสตร์อิสลาม จนกระทั่งได้รับการยอมรับในรูปแบบการวินิจฉัยในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ถ่ายทอดสู่งานเขียนมากมาย รวมไปถึงหนังสือที่ชื่อว่า Diwan Al-Shafi'i เป็นหนังสือที่สะท้อนถึงจุดยืนและมุมมองเกี่ยวประชาชาติมุสลิม รวมไปถึงมุมมองที่มีต่อกลุ่มศุฟี โดยอิหม่ามชาฟีอีย์มองว่า มนุษย์แบ่งออกเป็นสามประเภท คือ กลุ่มนิกายนิติศาสตร์อิสลาม (Faqih) กลุ่มนิกายจิตวิญญาณ (Sufis) และกลุ่มที่สร้างสมดุลระหว่างนิติศาสตร์และจิตวิญญาณ

فَقِيهًا وَصُوفِيًّا فَكُنْ لَيْسَ وَاحِدًا   فَإِنِّي وَحَقُّ اللَّهِ إِيَّاكَ أَنْصَحُ

فَدَلِيكَ قَاسٍ لَمْ يَذُقْ قَلْبُهُ تَقِيًّا   وَهَذَا جَهْلٌ كَيْفَ ذُو الْجَهْلِ يَصْلِحُ

ความว่า “ต้องเป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญทางนิติศาสตร์อิสลามและผู้เชี่ยวชาญทางจิตวิญญาณไม่ใช่ยึดเอาอย่างหนึ่งอย่างใด ขอสาบานต่ออัลลอฮฺ ฉันขอชี้แนะว่า ผู้ที่หมกหมุ่นกับนิติศาสตร์อิสลาม หัวใจจะแข็งกระด้าง เพราะไม่ได้ลิ้มรส

แห่งความยำเกรง และผู้ที่มุ่งเน้นแต่จิตวิญญาณ ก็จะเป็นคน
โง่เขลา คนโง่เขลาจะทำความดีได้อย่างไร”

จากบทกวีต้นดังกล่าวสะท้อนถึงอิหม่ามซาฟิอีย์สนับสนุนในการสร้างความสมดุลระหว่าง
นิติศาสตร์อิสลามและจิตวิญญาณ เพื่อเป็นมุสลิมที่สมบูรณ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีข้อ
วิพากษ์วิจารณ์จากรายงาน อบูอับดุลลอฮ ฮัรมาละฮ์ อิบน์ ยะห์ยา (Abu Abdulah Harmalah
782-858) เขาได้ยินอิหม่ามซาฟิอีย์กล่าวว่า

((وَدَعَ الَّذِينَ إِذَا أَتَوْكَ تَنَسَّكَوْا وَإِذَا خَلَوْا فَهُمْ ذُرَابُ خِرَافٍ))

ความว่า จงหลีกเลี่ยงจากกลุ่มบุคคลที่แสดงตนว่าเป็นบรรดาผู้เคร่งศาสนา
เมื่ออยู่ต่อหน้าท่าน และเมื่อลับตากลับกลายเป็นสุนัขทะเลทราย

นาจิยะฮ อับดุลวาหิด (Najihah Abd Wahid 2017) กล่าวว่า บรรดาผู้เคร่งศาสนา (كَنَّسَ)
หมายถึง บางส่วนจากกลุ่มศุฟิยะในยุคของท่านที่พยายามสร้างบุคลิกให้ภายนอกดูเป็นผู้ที่คร่ำเคร่งใน
การปฏิบัติศาสนกิจเพื่อหวังผลประโยชน์ โดยการวิพากษ์วิจารณ์มุ่งไปที่พฤติกรรมของปัจเจก ไม่ได้
ด้วยคำบรรทัดฐานของกลุ่มศุฟิยะ สอดคล้องกับท่านอิบนุตัยมียะฮ (Ibn Taymiyyah 2006) ที่อธิบาย
ว่า ในกลุ่มศุฟิยะมีทั้งผู้ที่คร่ำเคร่งในการปฏิบัติศาสนกิจอย่างแท้จริง มีผู้ที่แปลกแยก มีผู้กลับกลอก
และมีผู้นอกกริต อีกทั้งมีบางคนที่เป็นศุฟิยะ แต่กลับไม่ถูกยอมรับจากกลุ่ม ดังนั้นผู้วิจัยมองว่า
นักวิชาการในยุคแรก มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือการปฏิเสธศุฟิยะ โดยมุ่งเป้าไปที่ลักษณะบางประการที่
ไม่เห็นด้วย ไม่ได้ไปละเมิดถึงบรรทัดฐานของกลุ่มศุฟิยะดังเช่นปัจจุบันนี้ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า
ประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มศุฟิยะจากปอเนาะสันตีสุขที่มีต่อกลุ่มญะมะอะฮ์
ตับลิซ

4.1.3.1.4 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศุฟิยะ และกลุ่มสะละฟิยะในศตวรรษที่ 12-14

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศุฟิยะ และกลุ่มสะละฟิยะนั้น ดำเนินมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14
ท่านอะหมัด อิบน์ ตัยมียะฮ (Ahmad Ibn Taymiyya 1263-1328) ได้ลุกขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์แนวคิด
ศุฟิยะของท่านมวะญุดดีน อิบน์อะเราะบีย (Muhyi Al-Din Ibn Arabi 1165-1240) ซึ่งได้รับอิทธิพล
ทางความคิดมาจาก อัลลาจ ตั้งแต่ในศตวรรษที่ 10 โดยท่านอิบนุตัยมียะฮเรียกแนวคิดดังกล่าวว่า
แนวคิดวะหะตุลวุญุด (Wahdat Al-Wujud) ท่านอิบนุ ตัยมียะฮ ตีความแนวคิดดังกล่าวว่า

คือการหลอมรวมระหว่างผู้สร้าง (พระเจ้า) กับสิ่งถูกสร้าง ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ละเมิดต่อพระเจ้าอย่างร้ายแรง

แต่ในขณะเดียวกันท่านอิบนุตัยมียะฮฺ และลูกศิษย์คนสำคัญอย่าง ท่านอิบนุกอยยิม อัลญะฮิยะฮฺ (Ibn Qayyim Al-Jawziyya 1290-1350) ไม่ได้ปฏิเสธ หรือวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มศูฟิย์ทั้งหมด และให้การยอมรับแนวคิดศูฟิย์ที่ปราศจากหัยษันยฺ หรือแกน Y ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในหัวข้อที่ผ่านมา ซึ่งท่านอิบนุตัยมียะฮฺ (Ibn Taymiyya 2009 : 39) ได้กล่าวชื่นชมกลุ่มศูฟิย์อย่างเช่น ท่านฟูฎัยอิบนุอียาฎ (Fudayl Ibn Iyad 726-803) อิบรอฮีม อิบนุอัดฮัม (Ibrahim Ibn Adham 718-782) ออบุสุลัยมาน อัลดารอนี (Abu Sulayman Al-Darani 757-830) มะอรูฟ อัลกัรกี (Maruf Al-Karkhi 750-815) ซะรี อัซซะเคาะตี (Sari Al-Saqati 867-n.d.) อัลญันยัด อัลบัฆดาดี (Junayd Al-Baghdadi 830-910) ซอลิหฺ อิบนุอับดุลลอฮฺ อัลตุสตารี (Salh Ibn Abdullah Al-Tustari 886-956) และอัมร์ อิบนุอุษมาน อัลมักกี (Amr Ibn Utman Al-Makki n.d.) และในยุคหลังก็มีท่านอับดุลกอฎิร อัลญิลานี (Abdul Qadir Al-Gilani 1078-1166) ที่ยึดถือตามสำนักคิดหัมบาลีเช่นเดียวกัน (Ibn Taymiyya 2009 : 39)

สาเหตุความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศูฟิย์ และกลุ่มสะละฟิย์ในช่วงแรกนั้นเป็นข้อถกเถียงเกี่ยวกับแนวคิดวะหะดุดลุลูฮฺ ที่ถือเป็นส่วนหนึ่งจากแกน Y ของแนวคิดศูฟิย์ ระหว่างท่านอิบนุอะเราะบิยะฮฺ และท่านอิบนุตัยมียะฮฺ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างนักวิชาการอิสลาม ฎอฮา ญาบิร อัลวานีย (Taha Jabir Al-waniy 1995 : 105-114) กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนักวิชาการอิสลามมี 3 ปัจจัย คือ

1) การตีความทางด้านภาษา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างชัดเจนว่า ภาษาอาหรับมีรากฐานทางภาษาที่สามารถตีความออกไปได้อย่างกว้างขวาง

2) การตีความเกี่ยวกับรายงานของหลักฐาน นักวิชาการบางท่านอาจจะรับรู้หลักฐานหนึ่งในขณะที่บางท่านไม่ได้รับรู้หลักฐานนั้น หรือบางท่านอาจจะมีความเห็นว่าหลักฐานนี้อยู่ในสถานะที่รับได้ ในขณะที่อีกท่านมีความเห็นว่ารับไม่ได้ กรณีอย่างนี้เป็นต้น

3) การใช้หลักเกณฑ์ทางนิติศาสตร์อิสลามที่แตกต่างกัน มีนักวิชาการบางท่านอาจจะมองว่าสามารถใช้หลักเกณฑ์ที่ว่าด้วยผลประโยชน์ที่พึงจะปฏิบัติ (Masalih Al-Mursalah) ในที่บางท่านมองว่าจะใช้หลักเกณฑ์นี้ไม่ได้ เป็นต้น

ในประเด็นเรื่องวะหะตุล วุญุด หรือวุญุดียะฮ์นั้นผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการตีความที่แตกต่างกันในด้านภาษา เพราะท่านอิบนุอะเราะบีนั้นมักจะตีความโดยการสอดแทรกเหตุผลของตนเอง แต่ในขณะที่ท่านอิบนุตัยมียะฮ์นั้นตีความตามตัวอักษร จึงเกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับที่บักรี อะลาดีน (Bakri Aladin 2012) กล่าวว่า ความขัดแย้งเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว มีสาเหตุมาจากการตีความคำว่า วุญุด ที่แตกต่างกัน ตลอดจนความขัดแย้งดังกล่าวไม่ได้เป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับกลุ่ม เพราะท่านอิบนุตัยมียะฮ์ไม่ได้วิพากษ์วิจารณ์กลุ่มศุฟิยะ อีกทั้งยังชื่นชมกลุ่มศุฟิยะในยุคแรก ผู้วิจัยจึงมองว่าเป็นเพียงความขัดแย้งระหว่างบุคคล นั่นคือ ท่านอิบนุอะเราะบียะฮ์ที่สนับสนุนแนวคิดวุญุดียะฮ์ และท่านอิบนุตัยมียะฮ์ที่ต่อต้านแนวคิดดังกล่าว ความขัดแย้งในยุคดังกล่าวจึงไม่นำไปสู่ความรุนแรง

4.1.3.1.5 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศุฟิยะ และกลุ่มสะละฟิยะในศตวรรษที่ 18

การวิวัฒนาการของกลุ่มศุฟิยะในแง่ของแกน Y และ Z ส่งผลให้เกิดการตีความใหม่ของกลุ่มสะละฟิยะในประเด็นของ สุสานและนิกบุดญ์ ที่ถูกมองว่าไม่มีรากฐานในอิสลามและไม่ถูกต้องตามหลักการความไม่เข้าใจจึงก่อตัวและทวีความรุนแรงมากขึ้นในยุคของท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ โดยมีวิธีการตกเถื่อนที่ตรงไปตรงมามากขึ้น และมีปฏิกิริยาที่แสดงออกถึงความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างทั้งสองกลุ่มชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาประเด็นความขัดแย้งในยุคของท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ ซึ่งมีสองเหตุการณ์ที่สำคัญที่สามารถนำไปสู่ความเข้าใจในโครงสร้างความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศุฟิยะและกลุ่มสะละฟิยะ

1.ความขัดแย้งภายในตระกูลอับดุลวะฮาบ ระหว่าง สุลัยมาน และมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ

ตระกูลอับดุลวะฮาบ ถือเป็นตระกูลที่อยู่ในชนชั้นกลางและเป็นนักวิชาการอิสลาม โดยท่านสุลัยมาน อิบน์ อาลี บิดาของอับดุลวะฮาบ นอกจากจะเป็นผู้พิพากษาในเมืองอูญัยนะฮ์แล้วยังถือเป็นนักวิชาการนามอุโฆษแห่งแคว้นนัจญ์ในศตวรรษที่ 16 แม้ว่าอับดุลวะฮาบจะมีความเชี่ยวชาญน้อยกว่าบิดาของเขา แต่อับดุลวะฮาบก็สามารถส่งเสริมการศึกษาให้แก่บุตรของตนจนสามารถก้าวไปสู่การเป็นนักวิชาการแห่งยุคได้ นั่นคือ ท่านสุลัยมาน อิบน์ อับดุลวะฮาบ และท่านมุหัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ

ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างสองพี่น้องตระกูลอับดุลวะฮาบถูกบันทึกไว้ในหนังสือสองเล่มจากผลงานของทั้งสองท่าน โดยคาเมรอน ซาร์กั (Cameron Zargar 2017) กล่าวว่า หนังสือ Al-Sawa

Iq Al-ilahiyyah Fi Al-Radd Al-Wahhabiyyah ของท่านสุลัยมาน อิบน์ अबดุลวะฮาบ ได้วิพากษ์วิจารณ์แนวคิดของท่านมุหัมมัด อิบน์ अबดุลวะฮาบอย่างหนัก และเรียกว่าเป็นแนวคิดของกลุ่มวะฮาบีย ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ 4 ประเด็นดังต่อไปนี้

1) กลุ่มวะฮาบีย กระทำการตักฟิรมุสลิมโดยมิชอบ เพราะมีการกระทำที่อยู่ในข่ายต้องห้าม (ฮะรออม) แต่แนวคิดวะฮาบียกลับไปตีตราว่าเป็นการกระทำที่ส่งผลให้ตักศาสนา (Murtad)

2) กลุ่มวะฮาบีย ไม่มีคุณสมบัติพร้อมในการเป็นผู้วินิจฉัย (Mujtahid)

3) การวินิจฉัยของกลุ่มวะฮาบีย ชัดแย้งฉันทามติ (Ijma) ของนักวิชาการมุสลิม และไม่สอดคล้องกับท่านอะหมัด อิบน์ หัมบาลและท่านอิบนุตัยมียะฮฺ

4) กลุ่มวะฮาบีย ตีความตัวบทตามความเข้าใจของพวกเขาเองโดยปราศจากหลักการ

ดังนั้นทั้ง 4 ประเด็น ยังผลให้ข้อกำหนด (Hukum) ต่าง ๆ ของกลุ่มวะฮาบียจึงมีความแตกต่างกับมุสลิมส่วนใหญ่ในสมัยนั้น และส่งผลให้มุสลิมส่วนใหญ่ตกอยู่ในสภาพผู้ละทิ้งศรัทธา ซึ่งหนังสือเล่มดังกล่าวนำไปสู่เหตุการณ์จลาจลที่เมืองอุญัยนะฮฺ (Al-Uyaynah) ค.ศ. 1751 และท่านมุหัมมัด อิบน์ अबดุลวะฮาบ ได้เขียนหนังสือ Mufid Al-Mustafid Fi Kufr Tarik Al-Tawhid ไปยังเมืองอุญัยนะฮฺเพื่อตอบโต้พี่ชายของตน ซึ่งแจงถึงรายละเอียดต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องสุสานและความเชื่อมโยงระหว่างทัศนะของตนกับทัศนะของอิบนุตัยมียะฮฺ

แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานทางเอกสารที่บ่งชี้ว่าท่านสุลัยมาน อิบน์ अबดุลวะฮาบ มีเงาะรีเกาะฮฺของกลุ่มศุฟิยะหรือมีแนวทางของกลุ่มสะละฟิยะ แต่ถือว่าเป็นความขัดแย้งครั้งสำคัญในแง่ของวิชาการ ทั้งในส่วนของหัวข้อและสาระสำคัญที่เป็นประเด็นปัญหาในยุคนั้น ยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจนถึงยุคปัจจุบัน โดยนักวิชาการบางส่วนของทั้งกลุ่มศุฟิยะและกลุ่มสะละฟิยะ ยังคงใช้หลักฐานจากหนังสือทั้งสองเล่มนี้เพื่อโจมตีระหว่างกัน

2. ความขัดแย้งเกี่ยวกับแนวคิดตะวัซซูล

ตะวัซซูล (التَّوَسُّلُ) เป็นคำอาการนาม (مَصْدَرٌ) ที่มีคำกริยาว่า ตะวัซซะลา (تَوَسَّلَ) มีคำนามว่า อัลวะซีละฮฺ (الْوَسِيْلَةُ) ตามหลักภาษาหมายถึง สื่อ, ความใกล้ชิด, สิ่งที่จะนำพาให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้อื่น ฐานันดรอันสูงศักดิ์, ชั้นในสวนสวรรค์ ส่วนนियามตามหลักการของศาสนา หมายถึง การกระทำซึ่งผู้ศรัทธาได้มอบการกระทำนั้นไว้เบื้องหน้าความปรารถนาของตนเพื่ออาศัยการกระทำนั้นเป็นสื่อให้ได้รับสิ่งที่ตนปรารถนา (Faisal Muhammad Nur 2011)

แนวคิดตะวัซซูลมี 4 ประเภท

- 1) การตะวัซซูลด้วยพระนามอันวิจิตรและคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮ์
- 2) การตะวัซซูลด้วยกับคุณงามความดีที่เคยทำ
- 3) การตะวัซซูลด้วยกับคำวิงวอนของผู้มีคุณธรรม
- 4) การตะวัซซูลด้วยกับเกียรติของผู้ที่มีตำแหน่ง ณ อัลลอฮ์ ทั้งที่มีชีวิตอยู่ หรือเสียชีวิตไปแล้ว เช่น ศาสนทูต นักบุญ และกลุ่มมรณสักขี

นักวิชาการอิสลามต่างมีความเห็นที่สอดคล้องในการตะวัซซูล 3 ประเภทแรก แต่มีความเห็นที่ขัดแย้งกันในแนวคิดตะวัซซูล ประเภทที่ 4 โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ที่มุสลิมส่วนใหญ่ต่างตะวัซซูลด้วยกับสุสานของศาสนทูต และสุสานของบรรดานักบุญต่าง ๆ ซึ่งมีฐานมาจากการตะวัซซูลประเภทที่ 4

ในความเห็นของกลุ่มสะละฟีย์ ถือว่าการตะวัซซูลด้วยกับสุสานนั้นเป็นสิ่งต้องห้าม อีกทั้งยังเป็นการกระทำที่ทำให้ตกศาสนา ซึ่งถือเป็นการเจริญรอยตามทัศนะของท่านอิบน์ ตัยมียะฮ์ (Ibn Taymiyyah 1999 : 21) และเป็นอุดมการณ์หลักของท่านอิบน์ อับดุลวะฮาบ ในการฟื้นฟูอิสลาม แต่ในขณะเดียวกันกลุ่มนักวิชาการอิสลามร่วมสมัยอย่างเช่น ท่านอะหมัด ซัยนี ดะหลาน (Ahmad Zainee Dahlan 1816-1886) ได้แย้งว่า การที่ท่านอิบน์ อับดุลวะฮาบ ชี้ขาดว่า การใช้สุสานของศาสนทูตหรือบรรดานักบุญ เป็นการกระทำที่ส่งผลให้ตกศาสนา ถือเป็นความผิดพลาด เนื่องจากมุสลิมส่วนใหญ่ไม่ได้เชื่อว่า สุสานของศาสนทูต และบรรดานักบุญจะสามารถให้คุณหรือให้โทษได้ พวกเขาเพียงแต่แสวงหาความจำเริญเพื่อได้รับความเมตตา และการตอบรับดุอาจากพระเจ้า (Craig Green 2009)

ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า สารสำคัญในความขัดแย้งของแนวคิดตะวัซซูลนั้นอยู่ในประเภทที่ 4 ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับการใช้สุสานของศาสนทูต และบรรดานักบุญ เป็นสื่อกลางที่นำไปสู่ความใกล้ชิดต่อพระเจ้า กลุ่มสะละฟีย์ มองว่าเป็นสิ่งต้องห้าม เพราะเป็นการนำสิ่งอื่นมาเคารพบูชาร่วมกับพระเจ้า ส่วนกลุ่มศุฟีย์กลับมองว่า การใช้เกียรติและสุสานของบรรดานักบุญนั้น ถือเป็นสิ่งที่อนุญาต เช่นเดียวกับการตะวัซซูล 3 ประเภทแรก

แนวคิดตะวัซซูลประเภทที่ 4 ได้วิวัฒนาการและนำไปใช้ในประเทศไทยอย่างแพร่หลาย อย่างเช่นในกรณีของโต๊ะตะเกีย และในหลากหลายสุสานที่มีชื่อเสียงในภาคใต้ ซึ่งในพื้นที่

เกาะยาวน้อย สุสานของปะหลางแอ ถือเป็นสุสานที่มีชื่อเสียงโดยมีทั้งคนในพื้นที่ และนอกพื้นที่เข้าไปเยี่ยม แม้กระทั่งชาวจีนที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามยังเข้าไปที่สุสานเพราะเชื่อว่าสุสานของปะหลางแอนั้นยังคงมีความศักดิ์สิทธิ์ ในกลุ่มมุสลิมบางส่วนที่เข้าไป ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่า มีการนำน้ำบรรจุขวดแล้วเปิดฝาไปวางใกล้ ๆ กับสุสาน หลังจากนั้นประมาณ 10-15 นาที ก็ไปหยิบขวดน้ำปิดฝา และเดินทางกลับ วิธีการดังกล่าว ผู้วิจัยมองว่าเป็นการตะวัชชุลประเภทที่ 4 ภายในกลุ่มศูฟียมีความเชื่อและวิธีการที่แตกต่างกันออกไปโดยวิธีการดังกล่าวผู้วิจัยสอบถามผู้อาวุโสที่อยู่บริเวณสุสาน ได้ข้อมูลว่า “เป็นกลุ่มผ้าเขียวที่มักจะเดินทางเข้ามายังเกาะยาวน้อยอยู่เป็นประจำ มาแบบส่วนตัวบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะมาเป็นกลุ่ม” วิธีการของกลุ่มศูฟียจากสถาบันปอเนาะสันตีสุขใช้วิธีการนั่งอยู่บริเวณใกล้ ๆ สุสาน และอ่านซิเกร ซูเราะห์ต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่การตะวัชชุล

4.1.3.1.6 ประเด็นกลุ่มศูฟีย ปอเนาะสันตีสุข วิพากษ์วิจารณ์กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีสห ในเกาะยาวน้อย

ช่วงแรกของการเข้าสู่ภาคสนามผู้วิจัยสำรวจภาพรวมของตำบลเกาะยาวน้อยที่ศึกษาและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเรียกว่า การทัวร์ในงานวิจัย (Research Tour) ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มศูฟียในเกาะยาวน้อยมีการวิพากษ์วิจารณ์กันภายในกลุ่ม นั่นคือการที่กลุ่มศูฟียเฆาะรีเฆาะฮอะหะมาดียะฮ์-บะดะวียะฮ์ จากปอเนาะสันตีสุข วิพากษ์วิจารณ์กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีสห ที่เป็นกลุ่มที่มีฐานแนวคิดมาจากแนวคิดศูฟียเช่นเดียวกัน

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 กล่าวว่า “ระบบการจัดการของกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีสห ถือว่าพวกเขาบริหารจัดการกันได้ดี แต่หากมองในระดับปัจเจกมันเกิดผลเสียให้กับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก เช่น การที่สามี ซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวทิ้งหน้าที่ ในบางกรณีก็มีภรรยาหลายคนทั้งที่ไม่มีความสามารถเพียงพอ หรือในประเด็นของมัสยิดที่ถือเป็นสถานที่อันทรงเกียรติ การรักษามารยาท โดยเฉพาะการใช้คำพูด และการรักษาความสะอาดมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในแง่มุมดังกล่าวจากกลุ่มตับลีสหที่เดินทางเข้ามาในเกาะยาวน้อยยังบกพร่องตรงจุดนี้ แต่ทั้งนี้ก็ได้ห้ามปรามชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วม หรือไปขัดขวางการดำเนินงานของกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีสห ที่อยู่ในพื้นที่หรือมาจากนอกพื้นที่” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563)

ตารางที่ 4.4 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

กลุ่มคำ	บันทึกพรรณนา
ระบบการจัดการของกลุ่ม ญะมาอะฮฺ ตับลีฆ ถือว่าพวกเขา บริหารจัดการกันได้ดี	ระบบการจัดการของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ ถือว่าพวกเขา บริหารจัดการกันได้ดี แต่หากมองในระดับปัจเจกมันเกิด ผลเสียให้กับสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมาก เช่นการที่สามี ซึ่งเป็นเสาหลักของครอบครัวทั้งหน้าที่ ในบางกรณีก็มี ภรรยาหลายคนทั้งที่ไม่มีความสามารถเพียงพอ หรือใน ประเด็นของมัสยิดที่ถือเป็นสถานที่อันทรงเกียรติ การรักษา มารยาทโดยเฉพาะการใช้คำพูด และการรักษาความสะอาด มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในแง่มุมดังกล่าวจากกลุ่มตับลีฆ ที่เดินทางเข้ามาในเกาะยาวน้อยยังบกพร่องตรงจุดนี้ แต่ ทั้งนี้ก็ไม่ได้ห้ามปรามชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วม หรือไป ขัดขวางการดำเนินงานของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ ที่อยู่ใน พื้นที่หรือมาจากนอกพื้นที่
แต่หากมองในระดับปัจเจกมันเกิด ผลเสียให้กับสถาบันครอบครัวเป็น อย่างมาก	
การรักษามารยาทโดยเฉพาะการใช้ คำพูด และการรักษาความสะอาดมี ความสำคัญเป็นอย่างมาก	

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

มุมมองของกลุ่มศูฟิเยจากปอเนาะสันตีสูฆมองว่า กลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ ไม่รักษาความสมดุลระหว่างหลักนิติศาสตร์อิสลามและจิตวิญญาณ แต่การวิพากวิจารณ์ยังเป็นการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมไม่ใช่บรรทัดฐานของกลุ่ม ซึ่งประเด็นของปอเนาะเกาะยาวน้อยคาบเกี่ยวกันระหว่างอิทธิพลของสำนักคิดซาฟีอี ที่มีอิทธิพลต่อปอเนาะสันตีสูฆเป็นอย่างมาก อย่างเช่นกรณีที่ยอมผ่อนปรนละหมาดญะมาอะฮฺเป็นละหมาดซูห์รีแทนเพราะใช้เงื่อนไขตามสำนักคิดซาฟีอีอย่างเคร่งครัด กับในส่วนของรากฐานแนวคิดของกลุ่มศูฟิเยที่ถือเป็นส่วนหนึ่งความขัดแย้งในแกน X และเป็นความขัดแย้งที่เคยเกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 11-12 ที่ท่านอบูฮามิด อัลฆอซาลี ห้ามการใช้กัญชาที่ถือเป็นพืชต้องห้ามในการช่วยกระตุ้นหรือเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบศาสนากิจ⁴⁹ ซึ่งเป็นการเรียกร้องศูฟิเยวางอยู่บนแกน X แต่การเรียกร้องในขณะนั้นเป็นการเรียกร้องเพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างแกน X

⁴⁹ ญิบรีล นาสส์ (Gabriel Nahas 1982) กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 12 ญะฟิร มุหัมมัด อัชชีรอซี อัลฮัยดารี (Jafar Muhammad Al-Shirazi Al-Haidari n.d.) ปราชญ์ศูฟิเย ผู้ก่อตั้งญะมาอะฮฺฮัยดารี เป็นผู้นำกัญชามาใช้เป็นคนแรกเพื่อประทังความหิว ซึ่งในตลอดช่วงชีวิตเขาไม่ได้เปิดเผยว่าเขาใช้พืชชนิดใด หรือใช้วัตถุบะไรในการปรุง เนื่องจากมีคนเห็นในถ้วยชาของเขามีกลิ่นหอมคล้ายอำพัน เป็นสีเขียวมรกตเปล่งประกาย และมีสรรพคุณทางยาจึงทำให้ผู้คนต่างเชื่อว่าเป็นอนิหาร (Karamat) ของท่านฮัยดารี เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวโลกมุสลิมมีความรู้เกี่ยวกับกัญชาน้อยมาก โดยหลังจากที่กองทัพมองโกลพิชิตนครแบกแดด กัญชา ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในประเทศอียิปต์ จนถึงประเทศสเปน

และ Y (Gabriel Nahas 1982) โดยทั้งสองปัจจัยดังกล่าวผู้วิจัยมองว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว

4.1.3.1.6 ข้อถกเถียงระหว่างกลุ่มศูฟีย์และกลุ่มสะละฟีย์

การถกเถียงระหว่างกลุ่มศูฟีย์และกลุ่มสะละฟีย์คือประเด็นปลีกย่อยในด้านของหลักนิติศาสตร์อิสลาม เพราะกลุ่มศูฟีย์มีการยึดถือในสำนักคิดซาฟีอีอย่างเคร่งครัด ส่วนกลุ่มสะละฟีย์นั้นไม่ได้นิยมการถือตาม (ตักลีด) โดยเฉพาะในประเด็นการเฝ้าสุสาน ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 กล่าวว่า “ความจริงมันก็มีหลายประเด็นที่เห็นไม่ตรงกัน แต่การเฝ้าสุสานเป็นประเด็นที่มันปรากฏออกมาว่ามันเป็นความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มปอเนาะ และมีสยิดเอียยะอุซซุนนะฮฺ แต่ก็ไม่ได้อะไรกันมากนัก คนที่ทำเขาก็ทำ ส่วนคนที่ไม่ทำเขาก็ไม่ทำ ไม่มีการก้าวล่วงหรือเป็นเหตุที่มองหน้ากันไม่ติด (หมายถึง ทะเลาะกันรุนแรง)” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563)

ตารางที่ 4.5 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

กลุ่มคำ	บันทึกพรรณนา
ความจริงมันก็มีหลายประเด็นที่เห็นไม่ตรงกัน	ความจริงมันก็มีหลายประเด็นที่เห็นไม่ตรงกัน แต่การเฝ้าสุสานเป็นประเด็นที่มันปรากฏออกมาว่ามันเป็นความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มปอเนาะ และมีสยิดเอียยะอุซซุนนะฮฺ แต่ก็ไม่ได้อะไรกันมากนัก คนที่ทำเขาก็ทำ ส่วนคนที่ไม่ทำเขาก็ไม่ทำ ไม่มีการก้าวล่วงหรือเป็นเหตุที่มองหน้ากันไม่ติด (หมายถึง ทะเลาะกันรุนแรง)
การเฝ้าสุสานเป็นประเด็นที่มันปรากฏออกมาว่ามันเป็นความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มปอเนาะ และมีสยิดเอียยะอุซซุนนะฮฺ	
ไม่มีการก้าวล่วงหรือเป็นเหตุที่มองหน้ากันไม่ติด (หมายถึง ทะเลาะกันรุนแรง)	

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

ประเด็นเรื่องการเฝ้าสุสาน เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากความขัดแย้งเรื่องอูทิสผลบุญให้แก่คนตาย โดยกลุ่มสะละฟีย์มองว่า ไม่สามารถกระทำได้ เพราะไม่มีหลักฐานจากตัวบทมาสนับสนุน ส่วนกลุ่ม

ศูฟีย จากสถาบันปอเนาะสันติสุขมองว่า สามารถกระทำได้ เพราะมีหลักฐานจากตัวบทเช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามความขัดแย้งดังกล่าวไม่ได้นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรง เพราะทั้งสองกลุ่มยังคงรักษาอัตลักษณ์อยู่ โดยแต่ละฝ่ายพยายามหลีกเลี่ยงที่กล่าวถึงประเด็นดังกล่าว และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้มีประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดการตักฟิร หรือแนวคิดวุญฎียะฮ์ ที่ผู้วิจัยมองว่าสองแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นแรงจูงใจให้เกิดความขัดแย้งและทำลายความเป็นเอกภาพในหมู่มุสลิม

4.1.4 องค์ประกอบที่ 4 มุมมองเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่า-คณะใหม่

วาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่ มีความแตกต่างที่ซับซ้อนมากกว่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มศูฟียและกลุ่มสะละฟีย เอกรินทร์ ต่วนศิริ (2553) กล่าวว่า ประเด็นเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะสามารถทำให้เข้าใจถึงความเป็นจริงของสังคมท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสภาวะสมัยใหม่ ซึ่งจากการสอบถามพบว่า แต่ละคนแต่ละพื้นที่มีมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่าคณะใหม่ บางคนตอบตาม “หลักการอิสลาม” บางคนตอบจาก “ประสบการณ์จริง” และบางคนอาศัยคำตอบจาก “เรื่องเล่า” ซึ่งผู้วิจัยมองว่าคำตอบที่แตกต่างกันเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อกลุ่มตรงข้าม และสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ

4.1.4.1 คณะเก่าและคณะใหม่

คณะเก่าและคณะใหม่ ถือเป็นสองกลุ่มที่มีความขัดแย้งในระดับท้องถิ่น ซึ่งก่อตัวขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย และปรากฏเด่นชัดขึ้นด้วยสาเหตุการปฏิรูปอิสลามในประเทศมาเลเซียและประเทศแถบตะวันออกกลางในระหว่างปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะการปฏิรูปอิสลามผ่านกระบวนการของผู้รู้ในประเทศมาเลเซีย ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสองกลุ่มที่ถูกรู้จักว่า กุมทวอ (Kaum Tua) และกุมมุดา (Kaum Muda) ในขณะเดียวกันผู้รู้ที่มีบทบาทในการฟื้นฟูอิสลามในภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับผู้รู้ในประเทศมาเลเซีย ก็ได้รับอิทธิพลทางความคิดดังกล่าวเข้ามาด้วยเช่นกัน จึงกลายเป็นความขัดแย้งในลักษณะเดียวกันโดยเรียกกุมทวอในนาม “คณะเก่า” และเรียกกุมมุดาในนาม “คณะใหม่” ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คณะเก่า

คำว่า คณะเก่า เป็นความหมายของ กุมทวอ (Kaum Tua) ในภาษามลายู ซึ่งในภาษาอังกฤษ เอ็ม โจล (Christopher M Joll : 2010) และคอลดุน มาเลก (Khalidun Malek 2018) ใช้คำว่า Traditions เรียกคณะเก่า

คณะเก่า ตามคำนิยามตนเอง คือกลุ่มที่ถือตาม (Taqlid) สำนักคิดชาฟีฮ์อย่างเคร่งครัด ส่วนใหญ่จะยึดถือตามหลักเทววิทยาของอะชาอิเราะฮ์และมาตุรีดียะฮ์ และในบางส่วนของคณะเก่าก็ยังคงไว้ซึ่งวัตรปฏิบัติของกลุ่มศูฟีฆะวะรีเกาะห์ต่าง ๆ เช่นกัน (เอกรินทร์ ต่วนศิริ 2553, Brown 2017)

ผู้วิจัยจึงมองเห็นว่า จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งของคณะเก่าต่อคณะใหม่คือเงื่อนไขทางวัฒนธรรมมากกว่าจะเป็นแนวคิดในศาสนาอิสลาม เนื่องจากการเผยแผ่ศาสนาอิสลามตลอดจนการฟื้นฟูอิสลามจนได้รับความนิยมจากชาวบ้านในพื้นที่ของคณะเก่า นั้น มักเป็นการต่อรองและการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของพื้นที่ (วรรณนะ หนูหมื่น 2559) ซึ่งสามารถสะท้อนออกมาในรูปแบบของความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา เช่น คติชาวบ้านในเรื่องเล่าปรัมปราประจำถิ่น (mythical legend) การทำบุญ การรักษาผู้ป่วย หรือพิธีกรรมการผูกหัวเรือ เป็นต้น ซึ่งเมื่อถูกวิพากษ์วิจารณ์หรือตัดสินพิธีกรรมดังกล่าวไปในเชิงลบ จึงเป็นเหตุแห่งการการตอบโต้ และกลายเป็นความขัดแย้งที่ลุกลามไปประเด็นอื่น ๆ

แต่อย่างไรก็ตามความเป็น คณะเก่า ในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยนั้น พบว่ามีความหลากหลายและความแตกต่างกันในด้านแนวคิดและวัตรปฏิบัติ บางกลุ่มให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักเทววิทยาของ อะชาอิเราะฮ์และมาตุรีดียะฮ์ ในบางกลุ่มยึดถือแนวคิดศูฟีตามฆะวะรีเกาะห์ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด แต่ในขณะที่บางกลุ่มก็ดำเนินชีวิตตามกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีหม์ ซึ่งในความหลากหลายและความแตกต่างดังกล่าว จึงเกิดเป็นความขัดแย้งภายในของกลุ่มคนที่นิยามตนเองว่าเป็น คณะเก่า ด้วยเช่นกัน

2. คณะใหม่

คำว่า คณะใหม่ เป็นความหมายของ กุมุดา (Kaum Muda) ซึ่งในภาษาอังกฤษเอ็ม โจล (M Joll : 2010) และคอลดุน มาเลก (Khalidun Malek 2018) ใช้คำว่า **Modernist** หรือ **Reformist** เรียกคณะใหม่

คณะใหม่มักนิยามตนเองว่าเป็น กลุ่มซุนนะฮ์ และถือเป็นกลุ่มที่ยึดถือและเรียกร้องให้กลุ่มไปใช้แหล่งอ้างอิงทางด้านคัมภีร์อัลกรุอันและแบบฉบับของท่านศาสดาและเรียกร้องต่อต้านสิ่งที่เป็นอุตริกรรมทางศาสนาอย่างเช่น กิจกรรมเมอลิด (เฉลิมฉลองวันเกิดท่านศาสดา) กิจกรรมวันอาซูรอ ฯลฯ (เอกรินทร์ ต่วนศิริ 2553, Brown 2017)

คณะใหม่เข้ามามีบทบาทสำคัญในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยมีการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน เพราะในกลุ่มคณะใหม่นั้นมีแนวคิดและกระบวนการที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งมีทั้ง

กลุ่มสะละฟียอนุรักษ์นิยม สะละฟียสมัยใหม่ และวะฮาบีย แต่มักถูกเรียกว่าเป็นกลุ่มนิยมแนวคิดและกระบวนการฟื้นฟูอิสลามของท่านมุฮัมมัด อิบน์ อับดุลวะฮาบ

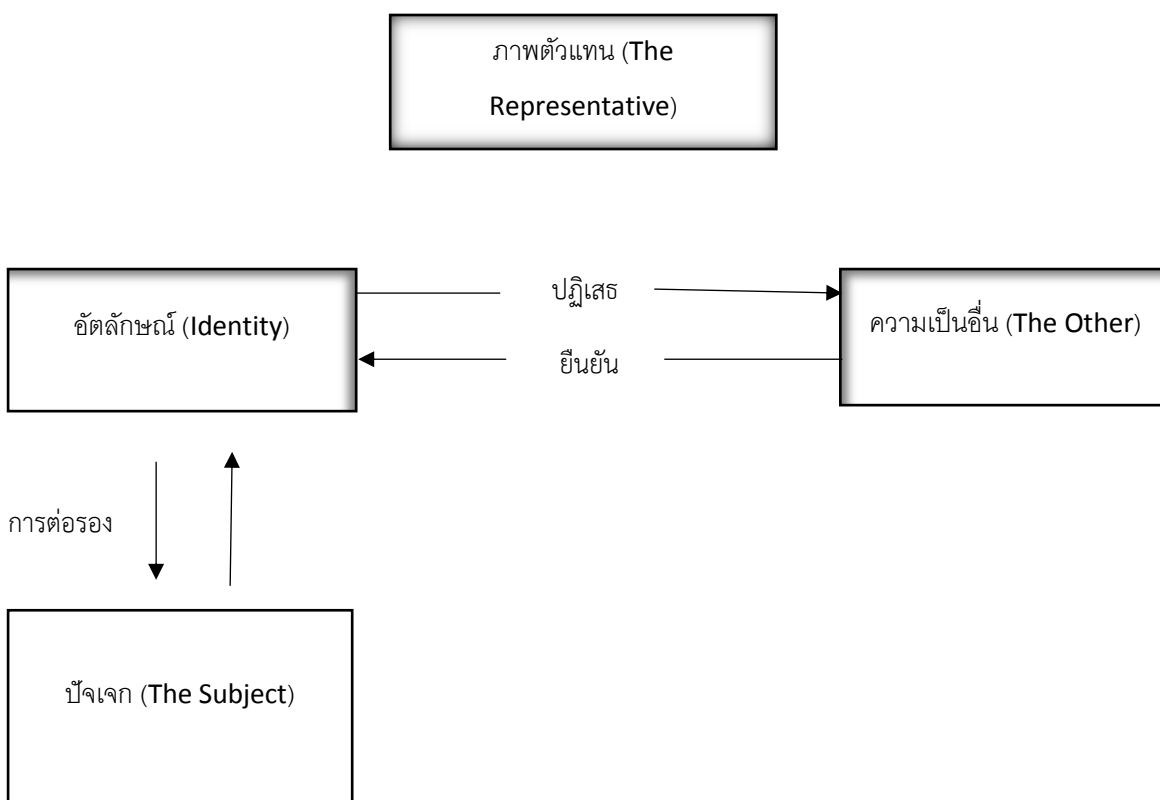
วาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่ ถือเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และปัจเจกภาพในแนวคิดหลังสมัยใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการนิยามการสร้างอัตลักษณ์ของ **Stuart Hall** (อ้างใน อภิญา เพ็องฟูสกุล 2546 : 94-95) ที่หมายถึงการเลือกตั้งคุณสมบัติบางสิ่งบางอย่างของบุคคลที่เด่นชัด มีชีวิตชีวา เข้าใจง่าย เป็นที่รับรู้ทั่วไป และลดทอนอัตลักษณ์ของบุคคลไปเป็นคุณสมบัติไม่กี่อย่างเหล่านั้น

วิธีการลดทอนประเภทแรก สร้างคุณสมบัติบางอย่างให้มีลักษณะสุดขั้วเกินจริง เพื่อให้เข้าใจง่าย

วิธีการลดทอนประเภทที่สอง การสร้างอัตลักษณ์คู่ตรงข้าม

วิธีการลดทอนประเภทที่สาม อัตลักษณ์ของคู่ตรงกันข้ามที่ถูกสร้างขึ้นมามีการให้ค่าไม่เท่ากัน

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์และปัจเจกภาพในแนวคิดหลังสมัยใหม่

ที่มา อภิญา เพ็องฟูสกุล (2546 : 75)

ดังนั้นอุดมการณ์อำนาจเพื่อปิดกั้นกีดกันและให้ค่าเชิงลบแก่สัญลักษณ์ที่อยู่ตรงกันข้าม มันทำให้อัตลักษณ์ของคนหยุดนิ่ง และกลายเป็นคุณสมบัติแก่นแกน คนดูจะซึมซับเอาแก่นแกนของการแบ่ง

ข้าออกเป็นสองข้าอย่างง่ายตาย อย่างไรก็ตามแม้ว่าวาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่จะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้ง แต่ วิญญู อาจารย์รักษา (2014) กล่าวว่า วาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่นั้นมีความแตกต่างกันในบริบทระหว่างบริบทใน เมืองและชนบท เนื่องจากความเป็นคณะเก่าและคณะใหม่ในประเทศไทย ส่วนหนึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากกรุงเทพมหานครที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิรูปวัฒนธรรมที่บีบบังคับให้ มุสลิม ต้องยอมรับความเป็นไทยมากขึ้นผสมผสานกับการเข้ามาของ อะหมัด วะฮาบ ที่ลี้ภัยทางการเมืองมาจากประเทศอินโดนีเซีย กระแสสังคมนะหว่าง การอนุรักษ์นิยมและการปฏิรูป ถูกนิยามออกมาเป็นคณะเก่าและคณะใหม่ ซึ่งความเข้มข้นเกี่ยวกับ กระแสความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะเป็นที่นิยมในเมือง แต่สำหรับในชนบทคำนิยามจะมีความแตกต่าง เช่นเดียวกับความขัดแย้งที่เบาบางลง โดยเกาะยวน้อยถือเป็นชุมชนหนึ่งที่นิยมและความเข้มข้นในแง่ของความขัดแย้งเกี่ยวกับคณะเก่าและคณะใหม่นั้นแตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกถึงมุมมองเกี่ยวกับคณะเก่าและคณะใหม่ของแต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถสรุปออกมาได้ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 กลุ่มคูฟีย จากสถาบันปอเนาะสันติสุข กล่าวว่า คณะเก่าคือ พวกเรานี้แหละ ที่ยังคงใช้วิธีการสอนเรียนหนังสือตुरอก เน้นท่องจำมะตัน และนั่งสอนเรียนแบบฮาลาเกาะฮ ส่วนคณะใหม่คือ กลุ่มที่ใช้การสอนเรียนแบบร่วมสมัย จัดทำหนังสือเอง มีครูหลายคน มีชั้นเรียน มีการสอบ ซึ่งมองว่าเป็นเรื่องที่ดี ทุกสังคมย่อมมีความแตกต่างและไม่ควรไปละเมิดซึ่งกันและกัน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีหม กล่าวว่า พวกเราไม่ใช่ทั้งสองกลุ่ม และไม่รู้ว่าทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นมา เพราะอะไร มีเป้าหมายอะไร ส่วนตัวมองว่า ทุกความขัดแย้งย่อมมีผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งแนวทางของเราคือการละทิ้งความขัดแย้ง เสียสละไปในหนทางของพระเจ้า โดยไม่คำนึงถึงทรัพย์สิน อำนาจ หรือการเมือง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 ต.ค. 2563)

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 กลุ่มสะละฟีย กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างทั้งกลุ่ม มองว่าเป็นความแตกต่างในเรื่องของกิจวัตรประจำวันและการศึกษา ตัวอย่างง่าย ๆ ที่สะท้อนออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าในการละหมาด คณะเก่า ต้องละหมาดด้วยโสร่งเท่านั้น ส่วนคณะใหม่สามารถละหมาดด้วยการสวมกางเกงได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความอนุรักษ์นิยมและความร่วมสมัย ซึ่งส่วนตัวมองว่า ปัจจุบันเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564)

สนทนากลุ่มชาวบ้าน 10 คน กล่าวว่า คณะเก่าคือกลุ่มถือตามคำสอนและการวินิจฉัยของปะหลางแอ ส่วนคณะใหม่คือกลุ่มที่ไม่ได้ยึดการวินิจฉัยของปะหลางแอ ซึ่งอยู่บริเวณมัสยิดเอี้ยะยา

อุซซุนนะฮฺ และรวมไปถึงกลุ่มตะวะฮฺที่อยู่บ้านท่าเขา โดยมีมุมมองว่า แม้จะแตกต่างกันในเรื่องการจะตามหรือไม่ตามการวินิจฉัยปะหลาง แต่ไม่ได้มีผลในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564)

ตารางที่ 4.6 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

ผู้ให้ข้อมูล	กลุ่มคำ	บันทึกพรรณนา
กลุ่มศูฟิยะ จากสถาบัน ปอเนาะสันติสุข	<p>คณะเก่าคือ พวกเรานี้แหละ ที่ยังคงใช้วิธีการสอนเรียน หนังสือตฺรอก เน้นท่องจำ มะตัน และนั่งสอนเรียนแบบ ฮาลาเกะฮฺ</p> <p>คณะใหม่คือ กลุ่มที่ใช้การสอน เรียนแบบร่วมสมัย จัดทำ หนังสือเอง มีครูหลายคน มีชั้นเรียน มีการสอบ</p> <p>ทุกสังคมย่อมมีความแตกต่าง และไม่ควรไปละเมิดซึ่งกันและกัน</p>	<p>คณะเก่าคือ พวกเรานี้แหละ ที่ยังคงใช้วิธีการสอนเรียน หนังสือตฺรอก เน้นท่องจำมะตัน และนั่งสอนเรียนแบบฮาลาเกะฮฺ ส่วนคณะใหม่คือ กลุ่มที่ใช้การสอนเรียนแบบร่วมสมัย จัดทำหนังสือเอง มีครูหลายคน มีชั้นเรียน มีการสอบ ซึ่งมองว่าเป็นเรื่องที่ดี ทุกสังคมย่อมมีความแตกต่างและไม่ควรไปละเมิดซึ่งกันและกัน</p>
กลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ	<p>พวกเราไม่ใช่ทั้งสองกลุ่ม และไม่รู้ว่ทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นมา เพราะอะไร มีเป้าหมายอะไร</p> <p>ทุกความขัดแย้งย่อมมีผล ประโยชน์ทางการเมือง</p>	<p>พวกเราไม่ใช่ทั้งสองกลุ่ม และไม่รู้ว่ทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นมา เพราะอะไร มีเป้าหมายอะไร ส่วนตัวมองว่า ทุกความขัดแย้งย่อมมีผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งแนวทางของเรา คือการละทิ้งความขัดแย้ง เสียสละไปในหนทางของพระเจ้า โดยไม่คำนึงถึงทรัพย์สิน อำนาจ หรือการเมือง</p>

<p>กลุ่มสะละฟีย</p>	<p>เป็นความแตกต่างในเรื่องของกิจวัตรประจำวันและการศึกษา</p> <p>ซึ่งส่วนตัวมองว่า ปัจจุบันเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม</p>	<p>ความแตกต่างระหว่างทั้งกลุ่มมองว่าเป็นความแตกต่างในเรื่องของกิจวัตรประจำวันและการศึกษา ตัวอย่างง่าย ๆ ที่สะท้อนออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าในการละหมาด คณะเก่า ต้องละหมาดด้วยโสร่งเท่านั้น ส่วนคณะใหม่สามารถละหมาดด้วยการสวมกางเกงได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความอนุรักษ์นิยมและความร่วมสมัย ซึ่งส่วนตัวมองว่า ปัจจุบันเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม</p>
<p>สนทนากลุ่มชาวบ้าน 10 คน</p>	<p>คณะเก่าคือกลุ่มถือตามคำสอนและการวินิจฉัยของปะหลางแอ</p> <p>คณะใหม่คือกลุ่มที่ไม่ได้ยึดการวินิจฉัยของปะหลางแอ</p> <p>แม้จะแตกต่างกันในเรื่องการจะตามหรือไม่ตามการวินิจฉัยปะหลาง แต่ไม่ได้มีผลในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ</p>	<p>คณะเก่าคือกลุ่มถือตามคำสอนและการวินิจฉัยของปะหลางแอ ส่วนคณะใหม่คือกลุ่มที่ไม่ได้ยึดการวินิจฉัยของปะหลางแอ ซึ่งอยู่บริเวณมัสยิดเอียะยาอุซซุนนะฮฺ และรวมไปถึงกลุ่มดะวะฮฺที่อยู่บ้านท่าเขา โดยมีมุมมองว่า แม้จะแตกต่างกันในเรื่องการจะตามหรือไม่ตามการวินิจฉัยปะหลาง แต่ไม่ได้มีผลในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ</p>

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนัย)

นิยาม และมุมมองที่มีต่อความแตกต่างระหว่างคณะเก่าและคณะใหม่ ซึ่งมีเพียงกลุ่มญะมาอะฮ์ระดับลิฆเพียงกลุ่มเดียวที่มองว่า ทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นมาจากการเมือง และถือเป็นความแตกต่างที่ไม่ควรเกิดขึ้นในสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อย ส่วนกลุ่มศูฟี และกลุ่มสะละฟี ให้นิยามความแตกต่างระหว่างทั้งสองกลุ่มโดยเน้นไปที่เรื่องของรูปแบบการศึกษาและวัฒนธรรม อีกทั้งไม่ได้มองว่าเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง แต่เป็นความแตกต่างที่สามารถยอมรับได้ในสังคมมุสลิม ในส่วนของชาวบ้านทั่วไปใช้คำสอนและการวินิจฉัยเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาระหว่างคณะเก่าและคณะใหม่ และมองถึงความ เป็นญาติพี่น้องสำคัญกว่าความแตกต่างและความขัดแย้งดังกล่าว

ดังนั้นในองค์ประกอบที่ 3 มุมมองเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่ ของมุสลิมเกาะยาวน้อยมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ ชนบท ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ วิญญู อาจรักษา (2014) ที่เห็นว่าความเป็น เมือง และ ชนบท มีส่วนสำคัญที่ทำให้มุมมองและความขัดแย้งเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่าและคณะใหม่แตกต่างกัน

4.2 วิเคราะห์กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะยาวน้อย

4.2.1 กระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรม 5 ประการ

การผสมผสานทางวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อยวางอยู่บน 4 องค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอมุมมองและประเด็นที่มีความขัดแย้งของแต่ละกลุ่มแนวคิดไว้ในหัวข้อก่อนหน้านี้ และผู้วิจัยได้นำทั้ง 4 องค์ประกอบดังกล่าวมาวิเคราะห์แบบจำแนกข้อมูลโดยใช้กรอบ 5 กระบวนการคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนา (Five ways thinking about religion in conflict)

โอเวน ฟราเซอร์ และริชาร์ด ฟรายเดิล (Owen Frazer and Richard Friedli 2015) ได้นำ 5 กระบวนการคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ในพื้นที่ความขัดแย้งทางศาสนา เช่น ประเด็นความขัดแย้งในอิรัก ค.ศ.2007 ประเด็นความขัดแย้งในแคชเมียร์ ระหว่างค.ศ.2000-2007 และประเด็นความขัดแย้งกลุ่มสะละฟีในประเทศโมร็อกโก ค.ศ.2009 เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการนำทั้ง 5 กระบวนการคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์บทบาทของศาสนาในเกาะยาวน้อยสามารถทำให้มองเห็นและเข้าใจถึงกระบวนการผสมผสานทางวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยทั้ง 5 กระบวนการคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งทางศาสนาประกอบด้วย

1. ศาสนาในเชิงชุมชน กระบวนการคิดประการนี้จะเน้นย้ำไปที่บทบาทของศาสนาในชุมชน ซึ่งในบางพื้นที่ศาสนาอาจเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ในเชิงบวกทั้งภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม เป็นการเพิ่มความยืดหยุ่นในสังคม แต่ในทางกลับกัน พลวัตของการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมักจะนำไปสู่การเกิดขึ้นของขอบเขตระหว่างกลุ่ม ในกรณีที่มีอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มมีองค์ประกอบทางศาสนาที่ขัดแย้งกัน ความขัดแย้งจะถูกตราตรึงไว้ตามอัตลักษณ์ ซึ่งสามารถกำหนดได้อย่างชัดเจนว่าใครคือ มิตร และใครคือ ศัตรูโดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญ 2 ประการ

ชุมชนมีการแบ่งแยกด้วยอัตลักษณ์ทางศาสนาหรือไม่ และมีการใช้อัตลักษณ์ทางศาสนาใดบ้างที่ใช้ร่วมกัน

ผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่มกับชาวบ้านจำนวน 10 คน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ในด้านของอัตลักษณ์ผู้วิจัยได้สังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นเวลา 3 เดือน พบว่า มุสลิมเกาะยวน้อยมีการแบ่งแยกอัตลักษณ์ทางศาสนาในส่วนของสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ โดยเกาะยวน้อยมีทั้งหมด 7 ชุมชน แต่กลับมีสถานที่สำหรับปฏิบัติศาสนกิจถึง 9 แห่ง ประกอบด้วยมัสยิด 8 แห่ง และบาหลีซาอะ 1 แห่ง ซึ่งทั้ง 9 แห่งนั้นมีการจัดกิจกรรมทางศาสนาและยึดถือทัศนะในการปฏิบัติศาสนกิจที่แตกต่างกัน ซึ่งกลุ่มศูฟีคือกลุ่มที่อิทธิพลทางความคิดมากที่สุดภายในเกาะยวน้อย โดยสังเกตจากการที่กำหนดวันฮีด ที่เป็นวิธีการวินิจฉัยของปะหลางแอะ ส่วนกลุ่มสะละฟียอยู่ในบริเวณบางส่วนของชุมชนบ้านน้ำจืด โดยสังเกตจากการที่ชุมชนบ้านน้ำจืดมีอยู่สองมัสยิด ซึ่งมัสยิดเอียะอูซซุนนะฮ์อยู่บริเวณของโรงเรียนศรัทธาธรรม เป็นสถานที่ที่กลุ่มสะละฟียใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ส่วนกลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีซ อยู่บริเวณมัสยิดบ้านท่าเขา โดยมีการดำเนินงานของกลุ่มแค่ในบริเวณใกล้เคียงมัสยิดเท่านั้น

ปฏิกริยาของสถาบันหรือผู้นำที่มีส่วนกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง และที่มีส่วนเสริมสร้างสันติภาพ

ในด้านปฏิกริยาของสถาบันหรือผู้นำผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่มกับชาวบ้านจำนวน 10 คน (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564) ระบุว่า บาบอดุซ จากปอเนาะสันติสุขเป็นคนสมถะ เป็นผู้รู้ที่ชาวบ้านสามารถเข้าถึงได้ง่าย พุดจาตรงไปตรงมาแต่ไม่หยาบคาย หรือก้าวร้าว ซึ่งชาวบ้านที่นี่ส่วนใหญ่ให้ความเคารพبابอดุซและปอเนาะสันติสุขเป็นอย่างมาก เนื่องจากปอเนาะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างชุมชนมุสลิมในเกาะยวน้อยและเป็นปอเนาะที่ทำให้คนภายนอกรู้จักเกาะยวน้อย

ปัจจุบันถึงแม้ว่าเกาะยวายน้อยจะมีแนวคิดอื่น ๆ เข้ามา แต่ปฏิภิกิริยาของปอเนาะก็นิ่งเฉยและไม่ได้ใช้อิทธิพลของตนเองกดดันหรือด้อยค่าแนวคิดอื่น ๆ

ส่วนครูหมัด บางคนก็เรียกอาบี เป็นหนึ่งในคนเกาะยวายน้อยเพียงไม่กี่คนที่ได้มีโอกาสไปเรียนต่างประเทศ ซึ่งก็ได้กลับมาสร้างโรงเรียนศรัทธาธรรมเพื่อพัฒนาเยาวชนในเกาะยวายน้อย แต่เดิมที่บิดาของครูหมัดคือครูโอบ เป็นลูกศิษย์ของปะหลางแอกก็ได้สอนหนังสืออยู่แล้วภายในเกาะยวายน้อย ซึ่งแก่ค่อนข้างจะเน้นในเรื่องของอัลกุรอานและอัลหะดีษ ในช่วงที่มีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับประเด็นการเฝ้าสุสาน มีการวิพากวิจารณ์กันเล็กน้อย แต่ก็นานมาแล้วปัจจุบันพอครูหมัดสร้างโรงเรียนเสร็จก็ไม่ได้มีการขัดแย้งอะไรกันอีกเลย เพราะครูหมัดเป็นคนอหฺยาศยดี พุดจาญมนวล ยิ้มแย้ม และทักทายชาวบ้านทุกคน ในทางโรงเรียนเองก็มักจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนอยู่เสมอ

ส่วนตะวะฮฺคือ เมื่อก่อนเป็นคนค่อนข้างเกร แต่พอเขาเริ่มทำงานตะวะฮฺ ก็เปลี่ยนไปเป็นคนที่ยิ้มละมอด เรียกว่าดีขึ้นเหมือนกับเป็นคนละคน ด้วยเหตุนี้เขาจึงยึดมั่นถึมั่นอยู่ในงานตะวะฮฺ เขาเป็นคนที่รักที่รักน้อง มักจะช่วยเหลือคนอื่น ๆ อยู่เสมอ และเวลาพูดคุยกัันก็มักจะเชิญชวนออกงานตะวะฮฺอยู่เสมอ ซึ่งก็น่าสนใจที่ไม่ค่อยมีใครตอบรับคำเชิญชวน แต่เขาก็ไม่ได้โกรธหรือล้มเลิกงานตะวะฮฺของเขา

ในตัวชี้วัดเกี่ยวกับอัตลักษณ์และปฏิภิกิริยาของสถาบันหรือผู้นำในเกาะยวายน้อย พบว่ามีการแบ่งแยกอัตลักษณ์ทางศาสนาด้วยวิธีการแยกมัสยิดเพื่อรองรับการปฏิบัติศาสนกิจที่แตกต่างกัน แต่ในแง่ของปฏิภิกิริยาของสถาบันและผู้นำกลับมีการส่งเสริมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยการพยายามหลีกเลี่ยงประเด็นที่นำไปสู่ความขัดแย้งและบุคลิกภาพของผู้นำก็ไม่ได้มีความก้าวร้าวหรือโจมตีกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นศาสนาในเชิงชุมชนจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะยวายน้อย

2. ศาสนาในเชิงคำสอน ศาสนาถือเป็นชุดคำสอนที่สืบทอดกันมา เพื่อชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร และควรจะเป็นไปในทิศทางใด ซึ่งคำสอนดังกล่าวสามารถเป็นจุดร่วมของสังคมเมื่อทุกกลุ่มในสังคมยอมรับแนวคิดและคำสอน อย่างไรก็ตามเมื่อกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเกิดยอมรับแนวคิดและคำสอนอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งปฏิบัติตามคำสอนที่ขัดแย้งกับสภาวะการณ์ที่เป็นอยู่ในสังคม ทั้งสองประการนี้ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็นเรื่องปกติที่คู่ขัดแย้งจะนำคำสอนมา

เป็นความชอบธรรมในกระทำของตน ซึ่งคำสอนเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างสันติภาพในสังคมและสามารถเพิ่มความขัดแย้งด้วยเช่นกัน โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญ 2 ประการ คือ

มีการใช้คำสอนใดบ้างที่กระตุ้นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง/ความสันติ

ในด้านคำสอนผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจากผู้นำในแต่ละกลุ่มแนวคิด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มศูฟียจากปอเนาะสันติสุข กล่าวว่า “เราสอนตามหนังสือ โดยใช้หนังสือที่นักวิชาการให้การยอมรับ ซึ่งรวมไปถึงหนังสือของท่านอิบนุตัยมียะฮและอิบนุกอยยิม เราจะเน้นในเรื่องของนิติศาสตร์อิสลาม ศีลธรรมที่ขัดเกลาทั้งพฤติกรรมและจิตวิญญาณ และเราสอนให้เด็กทุกคนรู้จักเคารพต่อนักวิชาการทุกท่านไม่ว่าจะเป็นในสำนักคิดชาฟีอี หรือสำนักคิดอื่น ๆ ก็ตาม เพราะพวกเขาเป็นผู้ที่ทุ่มเทและเสียสละเพื่อส่งต่ออิสลามมาถึงรุ่นพวกเรา ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญคือการสอนของเราไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย ไม่มีค่าเทอม ด้วยเหตุคำสั่งเสียของปะหลางแอผู้ก่อตั้งปอเนาะได้สั่งไว้ว่าไม่ทำธุรกิจการศึกษา แม้กระทั่งว่า ภรรยาของผมมีอาชีพเสริมคือทำขนมขาย แต่ผมก็ไม่อนุญาตให้เปิดร้านขายในปอเนาะ นี่คือการประพฤติตนเป็นแบบอย่างเล็ก ๆ ให้กับเด็กปอเนาะเพื่อที่พวกเขาจะก้าวออกไปใช้ชีวิตด้วยความซื่อสัตย์และปฏิบัติศาสนกิจด้วยความบริสุทธิ์ใจ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563)

กลุ่มสะละฟียจากโรงเรียนศรัทธาธรรม กล่าวว่า “สังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยกำลังเข้าสู่ขั้นวิกฤติเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หากผู้มีความรู้ในพื้นที่เมินเฉยหรือละเลยต่อวิกฤตการณ์ดังกล่าว แน่นนอนสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยคงย่าแย่ โดยเฉพาะเยาวชนที่เติบโตขึ้นมา ดังนั้นโรงเรียนศรัทธาธรรม ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับทุกครอบครัว โดยค่าใช้จ่ายไม่สูง แต่มีคุณภาพ ซึ่งจุดเด่นของโรงเรียนจะเน้นไปที่หอพักที่เรียกว่า หอพักวิทยปัญญา มีการส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษและอาหารับควบคู่กัน ตลอดจนเน้นการท่องจำอัลกุรอาน ที่ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการไปศึกษาต่อและดำเนินชีวิต (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค. 2563)

กลุ่มญะมาอะฮ์ ดับลีฆจากมัสยิดบ้านท่าเขา กล่าวว่า “งานตะวะฮจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับประเด็นความขัดแย้ง งานของเราคือการเสียสละและเดินทางออกไปฝึกฝนตัวเอง” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พ.ย. 2563)

การอ้างอิงหลักคำสอน หรือการตีความคำสอนที่แตกต่างกัน มีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้ง/ความสับสน อย่างไรบ้าง

กลุ่มศูฟิเยจากปอเนาะสันติสุข กล่าวว่า “แม้เรายึดตามกลุ่มนักวิชาการสำนักคิดซาฟีอี แต่กับนักวิชาการสำนักคิดอื่นเราก็ให้เกียรติ เพราะทัศนคติของนักวิชาการย่อมมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเรื่องฟิกฮ์ ในประเด็นนี้เราไม่ควรนำมาสร้างความขัดแย้งหรือละเมิดต่อกลุ่มที่ยึดทัศนคติอื่นจากเรา” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563)

กลุ่มสะละฟียะฮ์จากมัสยิดเอียะยาอ์ซุนนะฮ์ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564) กล่าวว่า “ก็น่าจะมีประเด็นเรื่องการเฝ้าสุสานที่ไม่เห็นด้วย แต่ก็สามารถเข้าใจได้ในความเห็นที่แตกต่างกัน เราเชื่อในตัวบออัลกุรอานที่ว่า

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾

ความว่า “แท้จริง บรรดาผู้ศรัทธาเป็นพี่น้องกัน ดังนั้น สุเจ้าจงไกลเกลียดประนีประนอมระหว่างพี่น้องทั้งสองฝ่ายของสุเจ้า จงสำรวมตนต่ออัลลอฮ์ หวังว่าสุเจ้าจะได้รับความเมตตา”

กลุ่มญะมะอะฮ์ ดับลีฮ์ กล่าวว่า “ผมมองว่าเรื่องตะวักัฎเป็นเรื่องที่สำคัญ แต่ก็เข้าใจว่ามันเป็นเรื่องของจิตวิญญาณของแต่ละคน ที่จะมีมากน้อยแค่ไหน” (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พ.ย. 2563)

ในตัวชี้วัดเกี่ยวกับคำสอน พบว่า คำสอนของแต่ละกลุ่มมีส่วนในการเสริมสร้างสันติภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากมองสิ่งที่ตนเองไม่เห็นด้วยเป็นความแตกต่างและหลากหลายในสังคมมุสลิม อีกทั้งยังคงมีความรักและให้เกียรติระหว่างกัน โดยไม่พยายามบีบบังคับหรือวิพากษ์วิจารณ์แก่กลุ่มอื่น ๆ

3. ศาสนาในเชิงความรู้สึก/จิตวิญญาณ ศาสนาเป็นเรื่องที่ครอบคลุมถึงจิตวิญญาณหรือความรู้สึก ซึ่งเป็นประสบการณ์ส่วนตัวที่เคยพบเจอ อิทธิพลทางจิตวิญญาณและความรู้สึกอาจนำไปสู่การพฤติกรรมทางสังคมและการเมือง ทั้งในด้านการส่งเสริมสร้างสันติภาพและก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างปัจเจกและชุมชนโดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญ 2 ประการ คือ

มีพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์ทางความรู้สึกซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง/ความสับสน และใช้ประสบการณ์เหล่านั้นสร้างสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอย่างไร

กลุ่มศูฟียจากเกาะยาวน้อย มีอยู่วันหนึ่งชาวบ้านมาเล่าเรื่องของรายการโทรทัศน์ที่บรรยายเรื่องศาสนา ซึ่งมีการบอกว่า ทำมาลิดแล้วจะลงนรก ผมมองว่ามันดูรุนแรงเกินไป และเป็นการละเมิดทัศนคติของนักวิชาการอีกหลายคนที่อนุญาตให้ทำมาลิดได้ แต่ในเกาะยาวน้อยไม่เคยมีประเด็นแบบนี้เกิดขึ้น ส่วนกับกลุ่มตะวะฮฺ ก็เห็นระบบการทำงานของเขาก็ดีนะ แต่อาจจะเป็นบางคนที่ผมเจอ มักจะทิ้งลูกทิ้งเมียให้อยู่ตามลำพัง ซึ่งมันผิดหลักการในแง่ของนัฟเกาะฮฺ และก็ไม่ค่อยรักษาความสะอาดให้กับมัสยิดที่ไปค้างแรม (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 ต.ค. 2563)

กลุ่มสะละฟียโรงเรียนศรัทธาธรรม กล่าวว่า ตอนแรกรุ่นอาวุโสเขาก็มีการถกเถียงกัน หรือแม้กระทั่งตอนที่สอนภาษาอังกฤษ ก็มีผู้อาวุโสไม่เห็นด้วย แต่การที่ได้ไปเรียนที่ประเทศอินเดียทำให้ผมเข้าใจถึงความหลากหลายของมุสลิม ซึ่งเมืองที่ผมอยู่มุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองได้เพราะกลุ่มผู้รู้ของพวกเขาไม่ได้สร้างความขัดแย้งระหว่างกัน อีกทั้งในสถานศึกษาที่ผมสำเร็จการศึกษามาก็มุ่งเน้นในเรื่องของศีลธรรมและวิทยาการร่วมสมัยเพื่ออยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ และประการที่สำคัญคือผมกับبابอดุซ รู้จักกันมาตั้งแต่เด็ก เป็นลูกหลานชาวนาที่นี้เหมือนกัน ทุกคนที่นี้ให้เกียรติซึ่งกันและกัน (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 ต.ค. 2563)

กลุ่มญะมะอะฮฺ ตับลีฆ กล่าวว่า ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ก็พยายามพูดคุยและเชิญชวน แต่ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ไม่ใช่แค่ที่ปอเนาะ หรือโรงเรียน แต่มุสลิมเกาะยาวน้อยทั้งเกาะไม่ตอบรับงานตะวะฮฺ (ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 พ.ย. 2563)

ในตัวชี้วัดเกี่ยวกับประสบการณ์ความรู้สึก พบว่า มีความไม่พอใจเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับรายละเอียดในระดับปัจเจก ไม่ได้เป็นเรื่องของแนวคิดหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มที่มีอยู่ในเกาะยาวน้อย ซึ่งส่วนของการเสริมสร้างสันติภาพนั้นประสบการณ์มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการมีชุดความคิดเกี่ยวกับการรักษาศีลธรรมอันดีงาม และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

4. ศาสนาในเชิงการปฏิบัติ ศาสนาเป็นเรื่องที่ครอบคลุมถึงการปฏิบัติ ทั้งในแง่ของวิถีชีวิต เช่นการแต่งกาย อาหาร และในแง่ของแนวปฏิบัติ เช่น พิธีกรรม พิธีการ และขนบธรรมเนียม ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือประกอบสำคัญในชีวิต เช่น การเกิด การแต่งงาน และการตาย อีกทั้งยังเป็นจุดที่เปราะบาง

ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง แต่ในขณะเดียวกันก็ยังสามารถเป็นการเสริมสร้างสันติภาพได้เช่นเดียวกัน โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญ คือ

วิถีชีวิตและพิธีกรรมใดบ้างที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและเสริมสร้างสันติภาพ

ในด้านของการปฏิบัติผู้วิจัยได้สังเกตแบบมีส่วนร่วมถึงวิถีชีวิตและพิธีกรรมของแต่ละกลุ่มเป็นเวลา 3 เดือน พบว่า วิถีชีวิตของมุสลิมเกาะยาวน้อยนั้นมีความเชื่อมโยงและมีอัตลักษณ์ร่วมกัน เช่น การแต่งกายด้วยการนุ่งโสร่ง ใส่เสื้อยืด และไม่ค่อยสวมหมวกก็อปิเยาะ แต่ในส่วนของพิธีกรรมมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กลุ่มศูฟิเยาะจากปอนาะฮ์สันติสุข มีการจัดกิจกรรมละหมาดสี่สิบ สอนหนังสือเกี่ยวกับฟิกฮ์ และตาเซาเวฟ ตลอดจนมีการเผ่าสุสานหลังจากมีผู้เสียชีวิตประมาณ 3-7 วัน ส่วนกลุ่มสะละฟิเยาะจากโรงเรียนศรัทธาธรรม มีการฝึกท่องจำอัลกุรอาน เรียนภาษาทั้งอาหรับและภาษาอังกฤษ ที่มีสยิดเอียะยาอูซซุนนะฮ์มีการสอนหนังสือคล้าย ๆ กับปอนาะฮ์สันติสุข แต่จะเน้นไปในเรื่องของอัลกุรอานและอัลหะดีษ และส่วนในกลุ่มญะมะอะฮ์ ดับลิม ไม่ได้ดำเนินตามรูปแบบของกลุ่มได้อย่างครบถ้วน เนื่องจากขาดความร่วมมือทั้งภายในกลุ่มเอง และจากชาวบ้านที่อยู่บริเวณใกล้เคียง มีเพียงการอ่านหนังสือปกสีเขียวลงหลังละหมาดมัฆริบทุกวัน และมีกลุ่มครุจ จากเกาะยาวใหญ่เข้ามาเดือนละครั้ง

ในตัวชี้วัดการปฏิบัติ พบว่า ด้านวิถีชีวิตเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างสันติภาพ ส่วนในด้านพิธีกรรมกลุ่มศูฟิเยาะจากปอนาะฮ์สันติสุขมีพิธีกรรมที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งแต่ละพิธีกรรมมีคนเข้าร่วมคนข้างเยอะ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีพิธีกรรมที่มีความเห็นที่แตกต่างกัน อย่างเช่นในประเด็นการเผ่าสุสาน แต่การแยกมัสยิดหรือแยกสถานที่ประกอบศาสนกิจช่วยลดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้

5. ศาสนาในเชิงวาทกรรม วาทกรรมสามารถทำให้เข้าใจการสื่อสารได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น วาทกรรมแสดงออกถึงชุดความคิดและพฤติกรรมของแต่ละกลุ่มที่ถูกสร้างขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถกำหนดให้มองเห็น “ตัวตน” และ “ความเป็นอื่น” ได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญคือ

มีวาทกรรมใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์หรือสร้างความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างกัน

ตัวชี้วัดเกี่ยวกับวาทกรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่สาม มุมมองเกี่ยวกับวาทกรรม คณะเก่าและคณะใหม่มาเป็นวาทกรรมหลักในการสัมภาษณ์ถึงมุมมองที่มีต่อวาทกรรมดังกล่าว โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำในแต่ละกลุ่มแนวคิด และสนทนากลุ่มกับชาวบ้านจำนวน 10 คน

กลุ่มศูพิย จากสถาบันปอเนาะสันติสุข มองว่า “คณะเก่าคือ พวกเรานี้แหละ ที่ยังคงใช้วิธีการสอนเรียนหนังสือตुरอจ เน้นท่องจำมะตัน และนั่งสอนเรียนแบบฮาလာเกาะฮ ส่วนคณะใหม่คือ กลุ่มที่ใช้การสอนเรียนแบบร่วมสมัย จัดทำหนังสือเอง มีครูหลายคน มีชั้นเรียน มีการสอบ ซึ่งมองว่าเป็นเรื่องที่ดี ทุกสังคยอมมีความแตกต่างและไม่ควรไปละเมิดซึ่งกันและกัน”

กลุ่มญะมาอะฮ ตับลีซ มองว่า “พวกเราไม่ใช่ทั้งสองกลุ่ม และไม่รู้ว่ทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นมาเพราะอะไร มีเป้าหมายอะไร ส่วนตัวมองว่า ทุกความขัดแย้งย่อมมีผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งแนวทางของเราคือการละทิ้งความขัดแย้ง เสียสละไปในหนทางของพระเจ้า โดยไม่คำนึงถึงทรัพย์สิน อำนาจ หรือการเมือง”

กลุ่มสะละฟียมองว่า “ความแตกต่างระหว่างทั้งกลุ่ม มองว่าเป็นความแตกต่างในเรื่องของกิจวัตรประจำวันและการศึกษา ตัวอย่างง่าย ๆ ที่สะท้อนออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น การสวมใส่เสื้อผ้าในการละหมาด คณะเก่า ต้องละหมาดด้วยโสร่งเท่านั้น ส่วนคณะใหม่สามารถละหมาดด้วยการสวมกางเกงได้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความอนุรักษ์นิยมและความร่วมสมัย ซึ่งส่วนตัวมองว่าปัจจุบันเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคม”

สนทนากลุ่ม 10 คน กล่าวว่า “คณะเก่าคือกลุ่มถือตามคำสอนและการวินิจฉัยของปะหลางแอ ส่วนคณะใหม่คือกลุ่มที่ไม่ได้ยึดการวินิจฉัยของปะหลางแอ ซึ่งอยู่บริเวณมัสยิดเอียะยาอุซซุนนะฮ และรวมไปถึงกลุ่มตะวะฮ์ที่อยู่บ้านท่าเขา โดยมีมุมมองว่า แม้จะแตกต่างกันในเรื่องการจะตามหรือไม่ตามการวินิจฉัยปะหลาง แต่ไม่ได้มีผลในแง่ของการปฏิสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ” (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 29 ม.ค. 2564)

ในตัวชี้วัดเกี่ยวกับวาทกรรม พบว่า มีการใช้วาทกรรมที่ระบุถึงความเป็นตนเอง และผู้อื่น โดยใช้หลักสูตรการศึกษา อนุรักษ์นิยมและร่วมสมัย และที่สำคัญคือการปฏิบัติตามผลวินิจฉัยประเด็นทางศาสนาของปะหลางแอถือเป็นการแยกระหว่างกลุ่มได้อย่างชัดเจน แต่วาทกรรมดังกล่าวไม่ได้มีส่วนในการก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะแต่ละกลุ่มให้เกียรติซึ่งกันและกัน และทุกกลุ่มให้ความเคารพต่อปะหลางแอ

การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างแนวคิดในเกาะยาวน้อยมีพื้นฐานมาจาก 4 องค์ประกอบ โดยกระบวนการทั้ง 5 ประการเป็นส่วนเสริมสร้างให้มุสลิมเกาะยาวน้อยสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่มีการละเมิดระหว่างกลุ่ม ซึ่งถือเป็นการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่น่ายกย่องและควรค่าแก่การนำไปประยุกต์ให้เกิดผลประโยชน์แก่พื้นที่ที่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มแนวคิดในศาสนา

4.3 การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวน้อย

ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่เกาะยวน้อย พร้อมกับสอบถามในเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป พบว่า ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ สนิท สมัค การ (2538: 2) อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพฤติกรรม ของกลุ่มคนในสังคม โดยเฉพาะการกระทำหรือพฤติกรรมทางสังคมที่สืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ ของคนในสังคมที่มีต่อกัน ซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีส่วนให้เกิดการปรับตัวและการธำรง อัตลักษณ์ในเกาะยวน้อยประกอบด้วย 4 ช่วงเวลา ได้แก่

4.3.1 ช่วงปะหลางแอกลับมาร่วมสร้างปอเนาะกับโต๊ะครูโกบ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งสำคัญในเกาะยวน้อย เกิดขึ้นหลังจากที่ปะหลางแอกสำเร็จ การศึกษาและกลับมาร่วมมือกับโต๊ะครูโกบก่อตั้งปอเนาะสันติสุข ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่ทำให้มุสลิม เกาะยวน้อยได้เข้าใจถึงคำสอนของอิสลามผ่านแนวคิดศูฟี นอกจากนี้อิทธิพลของปะหลางแอกยัง ดึงดูดให้มุสลิมที่อยู่ชายฝั่งอันดามันต่างเข้ามาศึกษาในรั้วปอเนาะสันติธรรม Christopher M Joll (2015) กล่าวว่า อิทธิพลของปะหลางแอกเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เงาะรีเกาะฮะมาตียะฮ-บะตะวียะฮู แพร่หลายตั้งแต่จังหวัดสงขลา จังหวัดภูเก็ต จนถึงตอนเหนือของจังหวัดระนอง และส่งผลให้ชุมชน เกาะยวน้อยกลายเป็นชุมชนมุสลิมที่เข้มแข็งโดยสามารถวิเคราะห์จากการที่ ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 12 กล่าวว่า เมื่อครั้งเกาะยวน้อยถึงฤดูแห่งแล้งมาก ทำนาก็ไม่ได้ และข้าว ซึ่งถือเป็นอาหารหลักของคน ที่นี้ก็เริ่มขาดแคลน ตอนนั้นผมกับพ่อเอาปลาไปแลกข้าวสารที่ทำเรือจังหวัดกระบี่ เป็นอย่างนั้นอยู่สัก พัก กระทั่งปะหลางแอก ประกาศให้รวมตัวกันละหมาดที่ปอเนาะสันติสุข แต่ด้วยชาวบ้านไปกันจำนวน มาก ตอนนั้นผมจำได้ว่า คนมากันเยอะมากจนกระทั่งต้องไปละหมาดในทุ่งนา และทุกคนก็ตามกันไป ละหมาดขอฝนที่ทุ่งนา (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 20 เม.ย 2564)

ดังนั้นในช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นกระบวนการสร้างชุมชนมุสลิมในเกาะยวน้อยอย่างแท้จริง โดยมีปอเนาะสันติสุขเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวบ้าน คำสอนของปะหลางที่ปรากฏอย่างเด่นชัด นั้นคือการเคร่งครัดในการปฏิบัติศาสนกิจและส่งเสริมให้ชาวบ้านมีศีลธรรมที่ดีงาม มีความซื่อตรง หลีกเลี่ยงการพฤติกรรมที่ส่อไปในทางอื้ออวด ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นการแต่งกายของผู้อาวุโสในเกาะยว น้อยที่มีการแต่งตัวที่มีลักษณะเดียวกันเวลาใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน นั่นคือการใส่โสร่งโดยพับชายผ้าค่อนข้าง หนาไว้เหนือสะดือ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปหลังปะหลางแอกกลับมาก่อตั้ง ปอเนาะ ส่วนในด้านพิธีกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง โดยทุกพิธีกรรมผ่านการวินิจฉัยของ

ปะหลางแอเป็นหลัก ซึ่งมีการผ่อนปรนละหมาดวันศุกร์เป็นละหมาดซุหรี การขับร้องดีเกีย การต้องขลิบอวัยวะเพศซ้ำเมื่อมาเรียนที่ปอเนาะสันติสุข การละหมาดสี่สิบ การใช้วิธีการนับคำแรมกำหนดวันสำคัญทางศาสนา การอาซานและการอ่านอัลกุรอานแบบไม่มีทำนอง และประการที่สำคัญคือช่วงเวลานี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มศุฟิยะในเกาะยวน้อย

4.3.2 ช่วงที่กลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ เข้ามาในเกาะยวน้อย

กลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ เข้ามาสู่เกาะยวน้อยในค.ศ.1983 โดยรอห์มาน เจ๊ะมะ หรืออามิรเต๊ะ ซึ่งได้นำญะมาอะฮฺ ตับลีฆจากจังหวัดสตูล เดินทางเข้ามาในชุมชนบ้านท่าเขาประมาณ 3 วัน โดยใช้มัสยิดบ้านท่าเขาเป็นศูนย์กลางในการเคลื่อนไหว และการเดินทางพบปะชาวบ้านทุกระดับชั้นของสังคม พร้อมเชิญชวนให้มุสลิมในพื้นที่เข้าร่วมละหมาดที่มัสยิดและฟังเทศนาจากกลุ่มพวกเขา จนกระทั่งอามิรสุลัยห์มาน หรือตะวะฮ์ค้อ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่รับช่วงต่อโดยเชิญชวนชาวบ้านในชุมชน และได้ขยายออกไปสู่เกาะยาวใหญ่ในเวลาต่อมา

แต่ช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้เกิดการตอบโต้จากชาวบ้านในพื้นที่ โดยการวิพากษ์วิจารณ์และแสดงออกถึงการไม่ยอมรับในวิถีปฏิบัติบางประการของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆที่ขัดต่อบรรทัดฐานของชุมชนที่นิยมคำสอนของปะหลางแอ ผู้วิจัยมองว่า ช่วงเวลาดังกล่าวนอกจากจะเป็นการก่อตัวของกลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆแล้ว ยังถือเป็นความขัดแย้งทางศาสนาครั้งแรกที่เกิดขึ้นในชุมชนเกาะยวน้อยระหว่างกลุ่มที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิดศุฟิยะเหมือนกัน

4.3.3 ช่วงที่ปะหลางแอเสียชีวิต ความทับซ้อนระหว่างแนวคิดศุฟิยะ และการแทรกซึมของแนวคิดสะละฟิยะ จารีตนิยม

แม้ว่าปะหลางได้เสียชีวิตในค.ศ. 1986 แต่หลังจากนั้นความนิยมทั้งในส่วนของคำสอนและตัวตนของปะหลางแอยังคงแพร่หลายในหมู่ชาวบ้านทั้งในเกาะยวน้อยและพื้นที่ใกล้เคียง โดยเฉพาะในกลุ่มลูกศิษย์และกลุ่มศุฟิยะอื่น ๆ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ช่องว่างระหว่างตัวผู้สอนและผู้เรียนตลอดจนความทับซ้อนของคำสอน นำไปสู่ความคลาดเคลื่อนของคำสอนที่แท้จริงของปะหลางแอ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความลับ อย่างเช่นในกรณีของการตั้งขวดน้ำไว้ที่สุสานของปะหลางแอ ถือเป็นพิธีกรรมที่ไม่สอดคล้องกับคำสอนในยุคของปะหลางแอและปอเนาะสันติสุขในปัจจุบันก็ไม่ได้มีพิธีกรรมดังกล่าว ซึ่งในกรณีของช่องว่างระหว่างตัวผู้สอนและผู้เรียน เกิดจากการที่ตัวผู้สอนคือ ปะหลางแอ เสียชีวิตไปแล้ว หรือเกิดจากการที่ผู้เรียนไม่ได้ผ่านการชี้แนะจากผู้สอนโดยตรง ส่วนความทับซ้อนระหว่างแนวคิดนั้นคืออิทธิพลของกลุ่มผ้าเขียวที่เดิมที่ได้รับความนิยมอยู่แล้วใน

จังหวัดกระบี่ ต่อเมื่อปะหลางแอสเสียชีวิต จึงเป็นเรื่องง่ายที่จะเกิดการผสมผสาน เนื่องจากเป็นแนวคิดศูฟีย์เช่นเดียวกัน แม้ว่าจะมีความแตกต่างในรายละเอียดตามที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้ในองค์ประกอบที่สอง

วัน สุลัยมาน วัน ซิดดีก (Wan Sulaiman Wan Siddik 1872-1935) นักวิชาการกลุ่มศูฟีย์ที่โด่งดังในประเทศมาเลเซีย ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นในกลุ่มศูฟีย์คือการแบกแยงระหว่าง กฎหมายอิสลาม (Shariah) และจิตวิญญาณ (Haqiqah) ซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจว่ากฎหมายอิสลาม คือเปลือกนอก และจิตวิญญาณคือ แก่น ก่อให้เกิดการลดทอนความสำคัญของกฎหมายอิสลาม มุ่งเน้นแต่จิตวิญญาณ โดยการละทิ้ง ละเมิด หรือเปี่ยงเบนในแง่ของกฎหมายอิสลาม ดังเช่น กลุ่มอีบาฮะฮ (Al-Ibahah) กลุ่มมุลหิดะฮ (Mulhidah) และกลุ่มบะฏินียะฮ (Batiniyah) (Muhammad Khairi Mahyuddin 2013 : 4)

เช่นเดียวกันเมื่อเกิดการผสมผสานระหว่างคำสอนของปะหลางแอสและแนวคิดของกลุ่มผ้าเขียว ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็เริ่มเกิดขึ้นเมื่อมุสลิมจากในพื้นที่เองและพื้นที่อื่นต่างมุ่งไปที่เรื่องอภินิหารหรือที่เรียกว่า กะรอมาต (Karamat) และสิ่งที่ถูกเรียกว่า อิลฮาม (Ilham) จนกระทั่งแก่นคำสอนของปะหลางแอสถูกลดความสำคัญไป ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า หลังจากการเสียชีวิตของปะหลางแอสมีการยกระดับความสำคัญของจิตวิญญาณมากขึ้น เพื่อเป้าหมายคือ ความกะรอมาต และได้รับการอิลฮาม ซึ่งมีปัจจัยเดียวกันกับที่วัน สุลัยมาน วัน ซิดดีก ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ข้างต้น

แต่ในขณะที่เกี่ยวกันความเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มมุสลิมเกาะยาวน้อยบางส่วนที่เคยนิยมแนวคิดปะหลางแอส หันไปรับอิทธิพลบางส่วนจากการฟื้นฟูอิสลามของอะหมัด วะฮาบ ที่เริ่มกระจายตัวเข้าสู่จังหวัดพังงา โดยพยายามมุ่งเน้นไปในเรื่องของอัลกุรอานและอัลหะดีษ แต่ยังคงไว้ซึ่งรากฐานของศีลธรรมตามคำสอนของปะหลางแอส ทั้งนี้ในช่วงแรกมีความขัดแย้งในประเด็นเรื่องการเฝ้าสุสาน แต่ถือเป็นความขัดแย้งในระยะสั้นเท่านั้น

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงดังกล่าวถือเป็นช่วงที่สำคัญ เพราะนอกจากเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมแก่เกาะยาวน้อยสูญเสียปะหลางแอสแล้ว ยังมีการรับอิทธิพลทางความคิดจากพื้นที่อื่น นั่นคือ กลุ่มผ้าเขียวและกลุ่มสะละฟีย์ จารีตนิยม ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังส่งผลให้บรรพตฐานทางสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อยมีความหลากหลายมากขึ้น

4.3.4 ช่วงที่เกาะยวน้อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแนวคิดสะละฟิยร่วมสมัยเข้ามามีบทบาทในเกาะยวน้อย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงเวลาที่ 4 เมื่อเกาะยวน้อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เนื่องจากเกาะยวน้อย มีลักษณะพื้นที่เป็นเกาะอยู่ตรงกลางระหว่างน่านน้ำของ 3 จังหวัด คือ จังหวัดพังงา จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดกระบี่ ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของเกาะยวน้อยย่อมที่จะต้องเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงโด่งดังทั้งในระดับประเทศและระดับโลกของทั้ง 3 จังหวัดที่ตั้งอยู่ล้อมรอบอำเภอเกาะยว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแง่ของอาชีพ และสถานบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น โรงแรม ร้านอาหารไทย และแหล่งบันเทิงยามค่ำคืน เป็นต้น (นวพันธุ์ นาคบรรพ์ 2550 : 71-78)

ทั้งนี้ด้วยความเปลี่ยนแปลงช่วงเวลานี้ส่งผลกระทบต่อมุสลิมเกาะยวน้อยรุ่นหลังที่เริ่มลดความสำคัญเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม รวมถึงผู้ประกอบการเริ่มตระหนักถึงการประกอบอาชีพในอนาคตของบุตรหลานมากขึ้น เยาวชนส่วนใหญ่เกาะยวน้อยต่างออกไปศึกษาในโรงเรียนต่างพื้นที่โดยเฉพาะในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งส่วนหนึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ अबดุลซอมมัด อุปมา หรือครูหมัด หรืออาบี ที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันดะตุลอุลามอา (Darul Uloom Nadwatul Ulama) เมืองลักเนา รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย ตลอดจนจบปริญญาตรีและปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยรามก่าแห่งได้มองเห็นถึงความเสื่อมโทรมและความห่างเหินต่อหลักการอิสลามในสังคมเกาะยวน้อย เนื่องจากเกาะยวน้อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ตลอดจนอิทธิพลทางความคิดต่าง ๆ ที่ไหลบ่าเข้ามาจนส่งผลให้มุสลิมเกาะยวน้อยเริ่มออกห่างจากหลักการศาสนาอิสลาม ดังนั้นครูหมัดจึงได้ร่วมก่อตั้ง “โรงเรียนศรัทธาธรรม” ในค.ศ.2007 เป็นสถานศึกษาศาสนาในรูปแบบของมัธยมศึกษา โดยมีหลักสูตรสามัญด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นทางเลือกให้กับเยาวชนเกาะยวน้อย

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อมุสลิมเกาะยวน้อยเป็นอย่างมาก ในแง่ของการธำรงอัตลักษณ์คำสอนอิสลาม โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชนที่เริ่มลดทอนความสำคัญของคำสอนอิสลาม แต่อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดโรงเรียนศรัทธาธรรมที่ถือเป็นสถานศึกษาทางศาสนาที่มีรูปแบบแตกต่างออกไปจากปอเนาะสันติสุขกลายเป็นทางเลือกใหม่ให้ชุมชนมุสลิมเกาะยวน้อย

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้ง 4 ช่วงเวลา ก่อให้เกิดกลุ่มแนวคิดทั้ง 3 กลุ่ม รวมถึงกลุ่มชาวบ้านบางส่วน ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้ใช้

การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ทั้งในแง่ของแต่ละกลุ่มและภาพรวมของทั้งหมดของมุสลิมในเกาะยวน้อย

1.การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มศูฟิยะ จากปอเนาะสันติสุข บาบอ अबดุลกุตุซ กล่าวว่ “การที่ยังเปิดสอนในระบบแบบดั้งเดิม เพราะเป็นคำสั่งเสียของปะหลางแอผู้ก่อตั้งปอเนาะ ส่วนตัวมองว่าการเรียนการสอนแบบนี้สามารถส่งเสริมศีลธรรม และขัดเกลามารยาทได้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนเป็นช่องทางให้กับครอบครัวที่ไม่มีความสามารถหรือกำลังมากพอที่จะส่งบุตรไปเรียน เพราะเต็ยวค่าเทอม ค่าใช้จ่ายใช้มันสูง และการเปิดสถานศึกษาแบบดั้งเดิมยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาเรียนพร้อมกับได้ปฏิบัติศาสนกิจ”

ตารางที่ 4.7 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

คำหลัก	บันทึกพรรณนา
เป็นคำสั่งเสียของปะหลางแอผู้ก่อตั้งปอเนาะ	การที่ยังเปิดสอนในระบบแบบดั้งเดิม เพราะเป็นคำสั่งเสียของปะหลางแอผู้ก่อตั้งปอเนาะ ส่วนตัวมองว่าการเรียนการสอนแบบนี้สามารถส่งเสริมศีลธรรม และขัดเกลามารยาทได้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนเป็นช่องทางให้กับครอบครัวที่ไม่มีความสามารถหรือกำลังมากพอที่จะส่งบุตรไปเรียนที่อื่น เพราะเต็ยวค่าเทอม ค่าใช้จ่ายใช้มันสูง และการเปิดสถานศึกษาแบบยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาเรียนพร้อมกับได้ปฏิบัติศาสนกิจ
สามารถส่งเสริมศีลธรรม และขัดเกลามารยาทได้อย่างลึกซึ้ง	
เป็นช่องทางให้กับครอบครัวที่ไม่มีความสามารถหรือกำลังมากพอที่จะส่งบุตรไปเรียน	
การเปิดสถานศึกษาแบบยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาเรียนพร้อมกับได้ปฏิบัติศาสนกิจ	

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

ตั้งนั้นจากข้อมูลเบื้องต้นและคำหลักจากการสัมภาษณ์ปรากฏว่ กลุ่มศูฟิยะ จากปอเนาะสันติสุข ถือเป็นกลุ่มที่ดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มไว้ได้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะมีกลุ่มผ้าเขียวที่มีแนวคิดที่ทับซ้อน หรือกลุ่มสะละฟิยะเข้ามาในเกาะยวน้อย แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบในแง่ของการที่จะต้องปรับตัว

ของ กลุ่มศูพิย จากปอเนาะสันติสุข แต่ในขณะที่เดียวกันผู้วิจัยมองว่า กลุ่มศูพิย จากปอเนาะสันติสุขมีการปรับตัวช่วงที่ปะหลางแอสัยชีวิต เพราะปะหลางแอสัย เป็นผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดต่อทุกกลุ่มที่อยู่ในเกาะยาวน้อย ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างยากที่จะนำใครมาทดแทนโดยไม่มีการปรับตัว ส่วนการปรับตัวของกลุ่มศูพิย จากปอเนาะสันติสุข หลังจากปะหลางแอสัยชีวิตคือการที่มุ่งเน้นในการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ปะหลางแอสัยเสียไว้ และมีการปรับตัวในเรื่องหนังสือที่ใช้สอน โดยใช้หนังสืออาหรับเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ใช้หนังสือมลายูยาวีร่วมเหมือนสมัยปะหลางแอสัย

2. การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มญะมะอะฮฺ ตับลีฆ ตะวะฮฺค้อ กล่าวว่าการรวมตัวหรือจะจัดส่งกลุ่มครูจต้องเดินทางไปเกาะยาวใหญ่ ส่วนกิจวัตรที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การเดินกัต การบะยานหลังละหมาด หรือการรวมตัว เป็นต้น ไม่สามารถทำได้ เราจึงต้องปรับตัวโดยการงดกิจกรรมเหล่านั้น”

ตารางที่ 4.8 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

คำหลัก	บันทึกพรรณนา
การรวมตัวหรือจะจัดส่งกลุ่มครูจต้องเดินทางไปเกาะยาวใหญ่	การรวมตัวหรือจะจัดส่งกลุ่มครูจต้องเดินทางไปเกาะยาวใหญ่ ส่วนกิจวัตรที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การเดินกัต การบะยานหลังละหมาด หรือการรวมตัว เป็นต้น ไม่สามารถทำได้ เราจึงต้องปรับตัวโดยการงดกิจกรรมเหล่านั้น
กิจวัตรที่เป็นอัตลักษณ์ไม่สามารถทำได้ เราจึงต้องปรับตัวโดยการงดกิจกรรมเหล่านั้น	การรวมตัวหรือจะจัดส่งกลุ่มครูจต้องเดินทางไปเกาะยาวใหญ่ ส่วนกิจวัตรที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม เช่น การเดินกัต การบะยานหลังละหมาด หรือการรวมตัว เป็นต้น ไม่สามารถทำได้ เราจึงต้องปรับตัวโดยการงดกิจกรรมเหล่านั้น

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

ดังนั้นจากข้อมูลเบื้องต้นและคำหลักในการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า กลุ่มญะมะอะฮฺ ตับลีฆในเกาะยาวน้อยเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตั้งแต่ช่วงที่ 2 ซึ่งการที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ต้องจำกัดอยู่ในบริเวณมัสยิดบ้านท่าเขา และเป็นเรื่องยากที่กลุ่มญะมะอะฮฺ ตับลีฆจะธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มในพื้นที่

3. การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มสะละฟีย ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 10 กล่าวว่า ยอมรับว่ามีการกระทบกระทั่งกันบ้างในรุ่นอาวุโส หรือแม้กระทั่งการที่โรงเรียนส่งเสริมภาษาอังกฤษ ก็มี

ผู้อาวุโสไม่เห็นด้วย แต่ก็แค่ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น โดยปัจจุบันตนไม่ได้มีปัญหาหรือความขัดแย้งใด ๆ กับใครหรือกลุ่มใด (20 ต.ค. 2563)

ตารางที่ 4.9 การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัยบันทึกพรรณนา

คำหลัก	บันทึกพรรณนา
ยอมรับว่ามีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ในรุ่นอาวุโส แม้กระทั่งการที่โรงเรียนส่งเสริม ภาษาอังกฤษ ก็มีผู้อาวุโสไม่เห็นด้วย แต่ก็แค่ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น โดย ปัจจุบันตนไม่ได้มีปัญหาหรือความ ขัดแย้งใด ๆ กับใครหรือกลุ่มใด	ยอมรับว่ามีการกระทบกระทั่งกันบ้าง ในรุ่นอาวุโส หรือ แม้กระทั่งการที่โรงเรียนส่งเสริม ภาษาอังกฤษ ก็มีผู้อาวุโส ไม่เห็นด้วย แต่ก็แค่ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น โดยปัจจุบันตน ไม่ได้มีปัญหาหรือความขัดแย้งใด ๆ กับใครหรือกลุ่มใด

บันทึกสรุป (การวิเคราะห์สรุปอุปนิสัย)

ดังนั้นจากข้อมูลเบื้องต้นและคำหลักในการสัมภาษณ์ ปรากฏว่า รากฐานที่สำคัญของกลุ่มสะละพียในเกาะยาวน้อยคือ การมีศีลธรรม หรือตะเซาฟู เนื่องจากกลุ่มสะละพียส่วนหนึ่งเป็นศิษย์ของปะหลางแอ และอีกบางส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากการฟื้นฟูอิสลามของอะหมัด วะฮาบ โดยในช่วงเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงที่ 3 ได้มีการแยกมัสยิด และมีความขัดแย้งกับมุสลิมส่วนใหญ่เล็กน้อยในประเด็นการเฝ้าสุสาน แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงที่ 4 กลุ่มสะละพียได้ก่อตั้งสถานศึกษา โดยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยและตั้งอยู่บนฐานของการมีศีลธรรมที่ดีงาม การปรับตัวดังกล่าวไม่เพียงแต่ยกระดับกลุ่มสะละพียให้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมกับชุมชนเท่านั้น แต่ยังป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดในประเด็นที่มีการยึดทัศนคติที่แตกต่างกัน

เกาะยาวน้อย ถือเป็นสังคมที่มีพื้นฐานทางศาสนาที่เข้มแข็ง เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มีสถานศึกษาปอเนาะ มุสลิมเกาะยาวน้อยปฏิบัติตามคำสอนและการวินิจฉัยของปะหลางแออย่างเคร่งครัด เช่นการกำหนดวันสำคัญทางศาสนา แต่เมื่อสังคมภายนอกรู้จักเกาะยาวน้อยมากขึ้น ระบบคณาคมตีขึ้น มุสลิมเกาะยาวน้อยเริ่มรับแนวคิดต่าง ๆ เข้ามา เช่น แนวคิดอะฮ์ลุลบัยตฺ ตัปลิษ

และแนวคิดสะละฟีย และการเสียชีวิตของปะหลางแอเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้แนวคิดของกลุ่มผ้าเขียว เข้ามายู่ภายในเกาะยวน้อย ทำให้อดีตลูกศิษย์ของปะหลางแอบางคนทั้งที่อยู่ภายในเกาะยวน้อย และที่โยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียง มักจะมีพิธีกรรมที่แตกต่างออกไป เช่นการวางน้ำไว้ที่ สุสาน ตลอดจนการที่แอบอ้างว่าได้รับดูอา หรืออามาลพิเศษจากปะหลางแอ

ต่อมาในช่วงการเปลี่ยนแปลงครั้งที่ 4 มุสลิมเกาะยวน้อย จำต้องปรับตัวในแง่ของการ ประกอบอาชีพ โดยส่วนใหญ่จะหันประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลให้เกิดความ ห่างเหินต่อคำสอนของอิสลาม โดยเฉพาะในกลุ่มของเยาวชนที่เริ่มลดทอนความสำคัญของคำสอน อิสลาม ผู้ปกครองเองเริ่มตระหนักถึงการประกอบอาชีพในอนาคตของบุตรหลานมากขึ้น เยาวชนส่วนใหญ่เกาะยวน้อยต่างออกไปศึกษาในโรงเรียนต่างพื้นที่เช่น จังหวัดภูเก็ต หรือกรุงเทพมหานคร แต่อย่างไรก็ตามความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก่อให้เกิดโรงเรียนศรัทธาธรรมที่ถือเป็นสถานศึกษาทาง ศาสนาที่มีรูปแบบแตกต่างออกไปจากปอเนาะสันติสุขกลายเป็นทางเลือกใหม่ให้ชุมชนมุสลิม เกาะยวน้อย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาหัวข้อ มุสลิมเกาะยวายน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์ โดยในส่วนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอวัตถุประสงค์การวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และสมมติฐานการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

5.1.1 เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวายน้อย

5.1.2 เพื่อศึกษาการฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวายน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา

5.1.3 เพื่อวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวายน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

5.2 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.2.1 ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวายน้อย

5.2.2 ได้ทราบถึงเพื่อศึกษาการฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยวายน้อย

5.2.3 ได้เรียนรู้และเข้าใจถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยวายน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

5.2.4 ผู้วิจัยสามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยไปปรับใช้ในการศึกษาเรียนรู้ครั้งต่อไป

5.3 สมมติฐานการวิจัย

5.3.1 มุสลิมเกาะยวายน้อยมีความหลากหลายทางด้านภูมิหลัง และเกาะยวายน้อยถือเป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งมีบันทึกเรื่องราวในเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณวัตถุในแต่ละชุมชน

5.3.2 การฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยวน้อยประกอบด้วยแนวคิดจารีตชนนึ่งรุ่นหลัง (ศูฟี) แนวคิดสะละฟีย และญามาอะฮ์ ตับลีฆ

5.3.3 การผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปแบบการอดทนอดกลั้นระหว่างกันและมีศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงให้แต่ละกลุ่มแนวคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้ส่วนการปรับตัวของมุสลิมเกาะยวน้อยอยู่ในระดับปัจเจก ตลอดจนการอ้างอัตลักษณ์ของแต่ละแนวคิดยังคงปรากฏอยู่เป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุมีการปลูกฝังอย่างมีกระบวนการ ทั้งยังถ่ายทอดผ่านคำสอนศาสนาและวิถีชีวิต

5.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษางานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ค้นคว้าจากเอกสารและภาคสนามโดยใช้เทคนิค วิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรมชาติพันธุ์วรรณาเป็นระยะเวลา 6 เดือน และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการศึกษารั้วนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้เกิดความแม่นยำและเที่ยงตรง ภายใต้กระบวนการสำคัญใน 5 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม

5.4.2 การจัดการกระทำข้อมูล

ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนาม โดยแยกตามความมุ่งหมายของการวิจัยมาจัดกระทำ ดังต่อไปนี้

5.4.2.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียด พร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

5.4.2.2 นำข้อมูลจากภาคสนาม ที่เก็บรวบรวมได้จากสำรวจเบื้องต้น สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งได้จัดบันทึกไว้ในสมุดบันทึก และในเครื่องบันทึกเสียง มาถอดความ มาแยกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

5.4.2.3 นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาตรวจสอบ

ความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลใช้วิธี Investigator Triangulation โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน หรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ของ Denizen (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกันคือ (สุภางค์ จันทวานิช. 2547 : 129-130)

5.4.3 การบริหารงานวิจัยในภาคสนาม

การบริหารงานวิจัยภาคในสนามของการศึกษาวิจัยมุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลและ/หรือการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมถึงผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคน นอกจากนี้แล้ว ผู้วิจัยจะรักษาระยะบรรทัดฐานที่ดีของจิตวิญญาณนักวิจัยต่อการเก็บรักษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์ไว้เป็นความลับ การบริหารงานวิจัยภาคในสนาม ผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางการบริหารงานวิจัยในภาคสนาม ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับ ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ (2555 : 175) โดยที่สามารถแบ่งขั้นตอนการทำงานออกได้ดังต่อไปนี้

5.4.3.1 การเข้าสู่ภาคสนาม (Gain Entry) ผู้วิจัยในฐานะที่เป็น “คนนอก” ของพื้นที่วิจัย ดังนั้นก่อนเข้าสู่ภาคสนามที่ทำการวิจัย ผู้วิจัยทำการสำรวจภาพรวมของตำบลเกาะยาวน้อยที่ศึกษา และพื้นที่ใกล้เคียง เสียก่อนในเบื้องต้น ซึ่งอาจเรียกว่า การทัวร์ในงานวิจัย (Research Tour) หลังจากการสำรวจแบบทัวร์ในงานวิจัยแล้ว ผู้วิจัยสรุปเป็นการทำลักษณะแผนที่ของพื้นที่วิจัย (Community Mapping) ในรูปแบบต่างๆ เช่น แผนที่ของหมู่บ้านในตำบลเกาะยาวน้อย ตลอดจนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และสถานศึกษา

5.4.3.2 การสร้างความไว้วางใจ (Build Rapport) ก่อนที่จะมีการเข้าไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ผู้วิจัยจะไปมาหาสู่และทำตัวให้สนิทสนมกับคนในพื้นที่วิจัย จนคนในพื้นที่วิจัยเกิดความไว้วางใจในการที่จะเข้าไปทำวิจัยในพื้นที่ได้ เนื่องจากการวิจัยในเชิงคุณภาพนั้นเป็นกระบวนการที่มีลักษณะแบบคนค้นคนและให้ความสำคัญการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นตัวตนของพื้นที่วิจัยหรือปัจเจกชน อันเป็นด้านที่มนุษย์ไม่ยอมเปิดเผยให้กับคนทั่วไป ถ้าไม่ใช่คนในพื้นที่นั้นจะไว้วางใจว่าข้อมูลที่ให้ไปจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางชื่อเสียง หน้าตา หรือตำแหน่งหน้าที่

5.4.3.3 การฝังตัวในพื้นที่วิจัย (Take Resident) การฝังตัวในพื้นที่วิจัยใช้เวลา 6 เดือน เป็นการที่ผู้วิจัยเริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่วิจัย ก่อนนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลตาม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิเคราะห์พื้นที่วิจัยตามที่ได้กล่าวก่อนหน้านี โดยอาศัยการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ หรือการศึกษาเอกสารของพื้นที่วิจัย การวิเคราะห์ชุมชนจะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตั้งคำถามในแนวการสัมภาษณ์หรือแนวสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้างได้อย่าง สอดคล้องกับความเป็นจริงของพื้นที่วิจัย

5.4.3.4 ปฏิบัติการวิจัย (Involvement) ปฏิบัติการวิจัยในที่นี้หมายถึง การเก็บรวบรวม ข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลในภาคสนาม ซึ่งกิจกรรมทั้งสองเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยตระหนักดีว่าจำเป็นต้อง ดำเนินงานควบคู่กันไปในการวิจัยครั้งนี้

5.4.3.5 การถอนตัวจากพื้นที่วิจัย เป็นการยุติปฏิบัติการวิจัยในพื้นที่วิจัย เพื่อกลับมา เขียนรายงาน ผู้วิจัยจะถอนตัวจากพื้นที่วิจัยได้ต่อเมื่อผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลจนได้ข้อสรุปชั่วคราว (Memo) ที่เป็นการตบถึกทางความคิด ซึ่งอาจเรียกสถานการณ์ของการ วิจัยนี้ว่า การอิ่มตัวของข้อมูล (Data Saturation) การสร้างข้อสรุปชั่วคราว (Memoing) คือ การนำ ความคิดที่ผู้วิจัยประมวลได้จากการทำดัชนีข้อมูล และเชื่อมโยงดัชนีนั้นเข้าด้วยกันแล้วลงมือเขียน เป็นประโยคหรือข้อความเชิงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของดัชนี หรือข้อมูลที่ศึกษาและความ เชื่อมโยงของดัชนีเหล่านี้

5.4.3.6 การคืนข้อมูลสู่ชุมชน เป็นการถือเอาความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านหรือบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ที่ทำการวิจัยหรือที่เรียกว่า “คนใน” เป็นตัวตั้ง ดังนั้นเมื่อเขียนรายงานวิจัย ฉบับร่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำร่างดังกล่าวกลับไปพูดคุยกับบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ อีกครั้ง เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลและการยืนยันถึงผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัย

5.4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของวิจัย โดยการนำเข้า ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบไม่เป็น ทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล แบบสร้างข้อสรุป ดังต่อไปนี้ (สุภางค์ จันทวานิช. 2547 : 131-137)

5.4.4.1 การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือวิธีตีความสร้างข้อสรุป จากข้อมูลรูปธรรม หรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ลักษณะทางกายภาพ วิถีชีวิต และการประกอบ พิธีกรรมต่างๆ เมื่อนักวิจัยได้เห็นรูปธรรม หรือเหตุการณ์หลายๆเหตุการณ์ แล้วก็ลงมือสร้างข้อสรุป

ถ้าข้อสรุปนั้นยังไม่ได้รับการตรวจสอบยืนยันก็ถือเป็นสมมติฐานชั่วคราว (Working Hypothesis) ถ้าหากได้รับการยืนยันแล้ว ก็ถือเป็นข้อสรุป

5.4.4.2 วิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือ การจำแนกข้อมูลเป็นชนิดๆ (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยการใช้วัฒนธรรม แนวคิด และทฤษฎีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมเกาะยาวน้อย

5.4.5 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล ตามความมุ่งหมายการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมตาราง และภาพประกอบที่เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยมุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์

5.5 สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยหัวข้อ มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.5.1 ข้อค้นพบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษา พบว่า ความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยาวน้อย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเกี่ยวข้องกับเมืองกลาง (จังหวัดภูเก็ต) เกาะยาว ถือเป็นเกาะหนึ่งในเขตปกครองของเมืองกลาง เดิมทีเรียกว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) เป็นภาษามลายู คำว่า ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ คำว่า ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว โดยถูกเปลี่ยนมาเรียกว่า เกาะยาว ในเอกสารพงศาวดารเมืองกลาง ที่เป็นหลักฐานในการแยกเขตการปกครองระหว่างเมืองกลางและเมืองภูเก็ต ซึ่งกำหนดเขตตั้งแต่เกาะยาว เกาะลันชันไปทางเหนือจนถึงแหลมปากพระเป็นเขตแดนเมืองกลาง

2. การก่อตั้งชุมชนเกาะยาวน้อย เกาะยาวน้อยถือเป็นชุมชนที่มีมายาวนานกว่า 200-300 ปี และเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะแร่ดีบุก ไม่ต่างจากเกาะกลางและยังเป็นที่ที่สำคัญทางยุทธศาสตร์ ซึ่งทั้งกองทัพจากนครศรีธรรมราชในสงครามเก้าทัพพ.ศ.2328 กองทัพพม่าในช่วงที่เข้ามาตีเมืองกลางพ.ศ.2352 ก็ได้ใช้เกาะยาวเป็นพื้นที่ตั้งทัพ ตลอดจนมีทหารญี่ปุ่นไปตั้งศูนย์

บัญชาการในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง แต่ในขณะเดียวกันก็มีโจรสลัดมลายูอยู่ชุกชุม และนั่นอาจคือปัจจัยสำคัญที่ เกาะยาว ไม่ได้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจในอดีตเฉกเช่นเดียวกับเกาะกลาง เกาะยาวน้อยอยู่เขตการปกครองของเมืองกลางมาตลอดจนกระทั่งในพ.ศ.2437 (ค.ศ.1894) เกาะยาว ไปขึ้นกับเมืองพังงา และเมืองพังงาก็ได้เปลี่ยนมาเป็นจังหวัดพังงาในพ.ศ.2459 (ค.ศ.1916) ต่อมาภายหลังได้เปลี่ยนมาเป็นกิ่งอำเภอเกาะยาวขึ้นกับอำเภอท้ายช้าง และยกฐานะเป็น อำเภอเกาะยาว ในพ.ศ.2531 (ค.ศ.1989)

3. ชาติพันธุ์และการเข้ามาของศาสนาอิสลามในเกาะยาวน้อย เกาะยาวน้อยในปัจจุบันเป็นชุมชนที่มีมุสลิมถึง 99 % โดยในเอกสารต่าง ๆ ยืนยันไปในทิศทางเดียวกันว่า บรรพบุรุษส่วนใหญ่ของมุสลิมเกาะยาวน้อย คือไพร่พลที่อพยพมาจากจังหวัดตรังและจังหวัดสตูล เพื่อเข้าร่วมปกป้องเมืองกลางในสงครามเก้าทัพ โดยเมื่อสงครามสงบก็ไม่ได้เดินทางกลับไปยังภูมิลำเนาเดิม ได้ตั้งถิ่นฐานบริเวณเกาะยาวน้อยที่เคยมาตั้งทัพ ซึ่งในจำนวนดังกล่าวไม่ได้มีเพียงแค่มุสลิมเท่านั้นแต่ยังมีผู้นับถือศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน พิจารณาหลักฐานจากซากปรักหักพังคล้ายวัดที่บริเวณชุมชนบ้านท่าค่าย นอกจากนี้จากการบอกเล่าของชาวบ้านพบว่า ยังคงมีมุสลิมที่อพยพมาจากที่อื่น เช่น มุสลิมมัมปิลาจากอินเดียใต้ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของปะหลางแอ มุสลิมมลายูจากเกาะลังกาวิบรรพบุรุษของบาบอดุช ผู้ดูแลปอเนาะสันติสุขในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มชาวเล กลุ่มชาวจีน ที่เข้ารับอิสลามจากการแต่งงาน

4. พิธีกรรมและประเพณี วัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อย พิธีกรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อยส่วนใหญ่ยังคงยึดถือตามวัตรปฏิบัติและการวินิจฉัยของปะหลางแอ เช่น การผ่อนปรนละหมาดลมูมะฮะฮะเป็นละหมาดซุฮรี การนับอายุดวงจันทร์ในการกำหนดวันสำคัญ หรือกระทั่งการอ่านอัลกุรอานและการอาซานโดยปราศจากทำนอง เป็นต้น แต่ทั้งนี้ยังคงมีมุสลิมอีกบางส่วนที่ไม่ได้ปฏิบัติตามตามวัตรปฏิบัติและการวินิจฉัยของปะหลางแอ ซึ่งในแง่ของพิธีกรรมยังคงเป็นประเด็นเฉพาะกลุ่ม ส่วนประเพณีวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา การเรียกขานกันยังคงใช้เหมือนกัน

5.5.2 ข้อค้นพบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษา พบว่า การฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มแนวคิด ดังนี้

1.กลุ่มอนุชนชุนนีอนุรักษนิยม (แนวคิดศูฟี) เป็นกลุ่มยึดถือตามสำนักคิดซาฟีอีอย่างเคร่งครัด ยึดหลักเทววิทยาของสะลัฟ และถือเงาะรีเกาะฮะฮะมาตียะฮะ-ปะดะวะียะฮะ เริ่มต้นใน ค.ศ.1950 โดยผู้มีบทบาทสำคัญคือ ปะหลางแอ โต๊ะครูโกบ บาบอห์ลี และบาบอฮับดุลกุช เริ่มต้น

การฟื้นฟูด้วยปัญหาในการศึกษาศาสนา ความและเชื่อดั้งเดิมที่ขัดต่อหลักการอิสลามของมุสลิม เกาะยาวนาน โดยใช้การเทศนา บุคลิกของผู้ฟื้นฟู ปอเนาะ มัสยิดหรือบาหลีซาเซฮู เป็นกระบวนการ ในฟื้นฟูอิสลาม ซึ่งผลที่ได้จากการฟื้นฟูอิสลามสามารถสร้างอิทธิพลทางความคิดสร้างอัตลักษณ์และ ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากทั้งในและนอกพื้นที่

2. กลุ่มญะมาอะฮฺ ตับลีฆ เป็นกลุ่มที่ยึดถือตามสำนักคิดชาฟีอีเช่นเดียวกัน เข้ามาในเกาะยาว ในปี.ศ.1983 โดยร่อห์มาน เจ๊ะมะ หรืออามิรเต๊ะ ซึ่งได้นำญะมาอะฮฺ ตับลีฆจากจังหวัดสตูล ต่อมา อามิรสุลัยห์มาน หรือตะวะฮฺค้อ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เกาะยาวนาน้อยรับหน้าที่ต่อ เริ่มการฟื้นฟูอิสลาม เพราะมองว่างานตะวะฮฺสามารถช่วยเหลือกลุ่มเยาวชนที่ไม่มีเวลาหรือทุนทรัพย์เพียงพอในการศึกษา และกลุ่มผู้อาวุโสที่มีเวลาว่าง ได้มีโอกาสเข้าใจถึงคำสอนอิสลาม โดยใช้การเทศนา การพบปะและเชิญชวนให้มามัสยิด และออกนอกพื้นที่เพื่อฝึกฝน แต่ได้รับความนิยมน้อยในพื้นที่ยัง

3. กลุ่มสะละฟีย เป็นกลุ่มที่นิยมแนวคิดสะละฟียร่วมสมัย และเป็นกลุ่มที่มีฐานทางศีลธรรมมาจากปอเนาะสันติสุข โดยเริ่มมีบทบาทสำคัญในค.ศ.2007 โดยอาจารย์อับดุลชอมมัด อุปมา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูอิสลาม เนื่องจากมองว่า มุสลิมเกาะยาวนาน้อยเริ่มมีความถดถอย และความห่างเหินต่อหลักการอิสลาม เพราะความเปลี่ยนแปลงไปและความก้าวหน้าของเกาะยาวนาน้อยในด้านวัตถุ อีกทั้งความขัดแย้งในกลุ่มผู้รู้ด้วยกันเองที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของมุสลิมทั่วไป มีการการเทศนาทั้งในมัสยิดและมัสยิดนอก มัสยิดนอก บุคลิกส่วนตัวของผู้ฟื้นฟูที่เป็นกระบวนการสำคัญในการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยาวนาน้อย สามารถลดความตึงเครียดในประเด็นที่เห็นต่างระหว่างผู้รู้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มในพื้นที่ ซึ่งได้รับความนิยมน้อยในและนอกพื้นที่

5.5.3 ข้อค้นพบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการศึกษา พบว่า ผลวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวนาน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง มีรายละเอียดดังนี้

การผสมผสานทางวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวนาน้อยมี 4 องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 ภาวทรภาพในเกาะยาวนาน้อย พื้นฐานของความเป็นภาวทรภาพในเกาะยาวนาน้อยประกอบด้วย 1.การส่งเสริมให้มีความยำเกรงต่ออัลลอฮฺ ﷻ และมีศีลธรรมที่ดีงามในการอยู่ร่วมกัน 2.แบ่งปันทรัพยากร 3.สร้างความใกล้ชิดระหว่างกัน ได้สร้างความรักและความเป็นพี่น้องต่อกัน

องค์ประกอบที่ 2 พื้นฐานทางความคิดและการวิวัฒนาการของกลุ่มศูฟีย์และกลุ่มสะละฟีย์
 พื้นฐานทางความคิดของกลุ่มศูฟีย์และกลุ่มสะละฟีย์ในเกาะยาวน้อย แม้ว่าปราศจากการหารือร่วมกัน แต่การพยายามใช้วิหทยปัญญาในการสื่อสารระหว่างกัน โดยตระหนักถึงกรอบของมารยาทที่งดงาม และความอดทนอดกลั้นต่อกัน ตลอดจนพื้นฐานแนวคิดของทั้งสองกลุ่มที่ยึดหลักจริยธรรมเป็นสำคัญ

องค์ประกอบ 3 ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มศูฟีย์และกลุ่มสะละฟีย์ ประเด็นที่มีความขัดแย้งในเกาะยาวน้อยมี 2 ประเด็นแรกคือการรุกรานกลุ่มศูฟีย์ ปอเนาะสันติสุข วิพากษ์วิจารณ์กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีหม์ในเกาะยาวน้อย เป็นประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกับประเด็นของมูมมอญอิหม่ามชาฟีอีย์ และประเด็นพื้นฐานแกน X ของศูฟีย์ ส่วนประเด็นที่สอง คือประเด็นปลีกย่อยในด้านของหลักนิติศาสตร์อิสลาม เพราะกลุ่มศูฟีย์มีการยึดถือในสำนักคิดชาฟีอีย์อย่างเคร่งครัด ส่วนกลุ่มสะละฟีย์นั้น ไม่ได้นิยมการถือตาม (ตักลีด) โดยเฉพาะในประเด็นการเฝ้าสุสาน แต่การวิพากษ์วิจารณ์ยังเป็นการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมไม่ใช่บรรทัดฐานของกลุ่ม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้มีประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดการตักฟิร หรือแนวคิดวุญดูยียะฮ์ ที่เป็นแรงจูงใจให้เกิดความขัดแย้งและทำลายความเป็นเอกภาพในหมู่มุสลิม

องค์ประกอบที่ 4 มูมมอญเกี่ยวกับวาทกรรมคณะเก่า-คณะใหม่ นิยาม และมูมมอญที่มีต่อความแตกต่างระหว่างคณะเก่าและคณะใหม่ ซึ่งมีเพียงกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีหม์เพียงกลุ่มเดียวที่มองว่าทั้งสองกลุ่มเกิดขึ้นมาจากการเมือง และถือเป็นความแตกต่างที่ไม่ควรเกิดขึ้นในสังคมมุสลิมเกาะยาวน้อย ส่วนกลุ่มศูฟีย์ และกลุ่มสะละฟีย์ ให้นิยามความแตกต่างระหว่างทั้งสองกลุ่มโดยเน้นไปที่เรื่องของรูปแบบการศึกษาและวัฒนธรรม อีกทั้งไม่ได้มองว่าเป็นความขัดแย้งที่รุนแรง แต่เป็นความแตกต่างที่สามารถยอมรับได้ในสังคมมุสลิม ในส่วนของชาวบ้านทั่วไป ใช้คำสอนและการวินิจฉัยเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาระหว่างคณะเก่าและคณะใหม่ และมองถึงความเป็นญาติพี่น้องสำคัญกว่าความแตกต่างและความขัดแย้งดังกล่าว

กระบวนการเสริมสร้าง ผสมผสานทางวัฒนธรรม 5 ประการ

1. ศาสนาในเชิงชุมชน พบว่า มีการแบ่งแยกอัตลักษณ์ทางศาสนาด้วยวิธีการแยกมัสยิดเพื่อรองรับการปฏิบัติศาสนกิจที่ต่างกันไป แต่ในแง่ของปฏิกริยาของสถาบันและผู้นำกลับมีการส่งเสริมให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยการพยายามหลีกเลี่ยงประเด็นที่นำไปสู่ความขัดแย้งและบุคลิกภาพของผู้นำก็ไม่ได้มีความก้าวร้าวหรือโจมตีกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้นศาสนาในเชิงชุมชนจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการผสมผสานทางวัฒนธรรมในเกาะยาวน้อย

2. ศาสนาในเชิงคำสอน พบว่า คำสอนของแต่ละกลุ่มมีส่วนในการเสริมสร้างสันติภาพเป็นอย่างมาก เนื่องจากมองสิ่งที่ตนเองไม่เห็นด้วยเป็นความแตกและหลากหลายในสังคมมุสลิม อีกทั้งยังคงมีความรักและให้เกียรติระหว่างกัน โดยไม่พยายามบีบบังคับหรือวิพากษ์วิจารณ์แก่กลุ่มอื่น ๆ

3. ศาสนาในเชิงความรู้สึก/จิตวิญญาณ พบว่า มีความไม่พอใจเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับรายละเอียดในระดับปัจเจก ไม่ได้เป็นเรื่องของแนวคิดหรืออัตลักษณ์ของกลุ่มที่มีอยู่ในเกาะยาวน้อย ซึ่งส่วนของการเสริมสร้างสันติภาพนั้นประสบการณ์มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการมีชุดความคิดเกี่ยวกับการรักษาศีลธรรมอันดีงาม และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

4. ศาสนาในเชิงการปฏิบัติ พบว่า ด้านวิถีชีวิตเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างสันติภาพ ส่วนในด้านพิธีกรรมกลุ่มศูฟิเยจากปอเนาะสันติสุขมีพิธีกรรมที่มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งแต่ละพิธีกรรมมีคนเข้าร่วมคนข้างเยอะ แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีพิธีกรรมที่มีความเห็นที่แตกต่างกันอย่างเช่นในประเด็นการเผ่าสุสาน แต่การแยกมัสยิดหรือแยกสถานที่ประกอบศาสนกิจช่วยลดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มและไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งได้

5. ศาสนาในเชิงวาทกรรม พบว่า มีการใช้วาทกรรมที่ระบุถึงความเป็นตนเอง และผู้อื่น โดยใช้หลักสูตรการศึกษา อนุรักษนิยมและร่วมสมัย และที่สำคัญคือการปฏิบัติตามผลวินิจฉัยประเด็นทางศาสนาของปะหลางแอถือเป็นการแยกระหว่างกลุ่มได้อย่างชัดเจน แต่วาทกรรมดังกล่าวไม่ได้มีส่วนในการก่อให้เกิดความขัดแย้ง เพราะแต่ละกลุ่มให้เกียรติซึ่งกันและกัน และทุกกลุ่มให้ความเคารพต่อปะหลางแอ

ด้านการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย พบว่า ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีส่วนให้เกิดการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ในเกาะยาวน้อยประกอบด้วย 4 ช่วงเวลา

1. ช่วงปะหลางแอกลับมาร่วมสร้างปอเนาะกับโต๊ะครูโกบ
2. ช่วงที่กลุ่มญะมะอะฮฺ ตับลีฆ เข้ามาในเกาะยาวน้อย
3. ช่วงที่ปะหลางแอเสียชีวิต ความทับซ้อนระหว่างแนวคิดศูฟิเย และการแทรกซึมของแนวคิดสะละฟิเย จารีตนิยม
4. ช่วงที่เกาะยาวน้อยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแนวคิดสะละฟิเยร่วมสมัยเข้ามามีบทบาทในเกาะยาวน้อย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้ง 4 ช่วงเวลา ก่อให้เกิดกลุ่มแนวคิดทั้ง 3 กลุ่ม รวมถึงกลุ่มชาวบ้านบางส่วน ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีการปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน

1. การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มศูฟิย จากปอเนาะสันติสุข พบว่า กลุ่มศูฟิย จากปอเนาะสันติสุข ถือเป็นกลุ่มที่ธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มไว้ได้อย่างเหนียวแน่น แม้ว่าจะมีกลุ่มผ้าเขียวที่มีแนวคิดที่ทับซ้อน หรือกลุ่มสะละฟิยเข้ามาในเกาะยาวน้อย แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ การที่ต้องปรับตัวของ กลุ่มศูฟิย จากปอเนาะสันติสุข แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยมองว่า กลุ่มศูฟิย จากปอเนาะสันติสุขมีการปรับตัวช่วงที่ปะหลางแอสียชีวิต เพราะปะหลางแอสีย เป็นผู้ที่มื่ออิทธิพลทางความคิดต่อทุกกลุ่มที่อยู่ในเกาะยาวน้อย ซึ่งเป็นเรื่องค่อนข้างยากที่จะนำใครมาทดแทนโดยไม่มี การปรับตัว ส่วนการปรับตัวของกลุ่มศูฟิย จากปอเนาะสันติสุข หลังจากปะหลางแอสียชีวิตคือการที่มุ่งเน้น ในการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ปะหลางแอสียเสียไว้ และมีการปรับตัวในเรื่องหนังสือที่ใช้สอน โดยใช้หนังสืออาหรับเพียงอย่างเดียว ไม่ได้ใช้หนังสือมลายูยาริวร่วมเหมือนสมัยปะหลาง

2. การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มญะมะอะฮ์ ดับลีซ พบว่า กลุ่มญะมะอะฮ์ ดับลีซ ในเกาะยาวน้อยเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตั้งแต่ช่วงที่ 2 ซึ่งการที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านในพื้นที่ ส่งผลให้การดำเนินงานต่าง ๆ ต้องจำกัดอยู่ในบริเวณมัสยิด บ้านท่าเขา และเป็นเรื่องยากที่กลุ่มญะมะอะฮ์ ดับลีซจะธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มในพื้นที่

3. การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มสะละฟิย พบว่า รากฐานที่สำคัญของ กลุ่มสะละฟิยในเกาะยาวน้อยคือ การมีศีลธรรม หรือตะเซาฎุฟ เนื่องจากกลุ่มสะละฟิยส่วนหนึ่งเป็น ศิษย์ของปะหลางแอสีย และอีกบางส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากการฟื้นฟูอิสลามของอะหมัด วะฮาบ โดยในช่วงเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงที่ 3 ได้มีการแยกมัสยิด และมีความขัดแย้งกับมุสลิมส่วนใหญ่ เล็กน้อยในประเด็นการเฝ้าสุสาน แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมช่วงที่ 4 กลุ่มสะละฟิยได้ ก่อตั้งสถานศึกษา โดยการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคสมัยและตั้งอยู่บนฐานของการมี ศีลธรรมที่ดีงาม การปรับตัวดังกล่าวไม่เพียงแต่ยกระดับกลุ่มสะละฟิยให้เข้ามามีบทบาทและส่วน ร่วมกับชุมชนเท่านั้น แต่ยังป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดในประเด็นที่มีการยึดทัศนคติวิชาการที่ แตกต่างกัน

เกาะยาวน้อย ถือเป็นสังคมที่มีพื้นฐานทางศาสนาที่เข้มแข็ง เนื่องจากเป็นสถานที่ที่มี สถานศึกษาปอเนาะ มุสลิมเกาะยาวน้อยปฏิบัติตามคำสอนและการวินิจฉัยของปะหลางแอสียอย่าง เคร่งครัด เช่น การกำหนดวันสำคัญทางศาสนา แต่เมื่อสังคมภายนอกรู้จักเกาะยาวน้อยมากขึ้น

ระบบคมนาคมดีขึ้น มุสลิมเกาะยวายน้อยเริ่มรับแนวคิดต่าง ๆ เข้ามา เช่น แนวคิดญะมะอะฮ์ ดับลีซ และแนวคิดสะละฟีย และการเสียชีวิตของปะหลางแอเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้แนวคิดของกลุ่มผ้าเขียวเข้ามาภายในเกาะยวายน้อย ทำให้อดีตลูกศิษย์ของปะหลางแอบางคนทั้งที่อยู่ภายในเกาะยวายน้อย และที่โยกย้ายไปตั้งถิ่นฐานบริเวณใกล้เคียง มักจะมีพิธีกรรมที่แตกต่างออกไป เช่นการวางน้ำไว้ที่สุสาน ตลอดจนการที่แอบอ้างว่าได้รับดูอา หรืออามาลพิเศษจากปะหลางแอ

5.6 อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาความเป็นมาและภูมิหลังของมุสลิมเกาะยวายน้อย

จากสมมติฐานข้อที่ 1 มุสลิมเกาะยวายน้อยมีความหลากหลายทางด้านภูมิหลัง และเกาะยวายน้อยถือเป็นชุมชนเก่าแก่ซึ่งมีบันทึกเรื่องราวในเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์และแหล่งโบราณวัตถุในแต่ละชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และสอดคล้องกับบางส่วนของผลรายงานวิจัยหัวข้อ การศึกษาและอนุรักษ์“เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยวายน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา ผลการวิจัยวิทยานิพนธ์หัวข้อ แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวายน้อย จังหวัดพังงา และผลการวิจัยวิทยานิพนธ์หัวข้อ การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกาะยวายน้อย จังหวัดพังงา

1. ความเป็นมาของเกาะยวายน้อย ผู้วิจัยที่ได้ค้นพบเอกสารนอกเหนือจากพงศาวดารเมืองกลาง พ.ศ. 2506 (ค.ศ.1963) ที่ผลการวิจัยทั้ง 3 เล่มได้ค้นพบ นั่นคือเอกสารของชาวต่างชาติ เช่น บันทึกของ Johannes II Van Keulen (ค.ศ.1704-1755) บันทึกของ Thomas Forrest (ค.ศ.1784) และเอกสาร Historical Retrospect OF Junkceylon Island ที่ระบุถึงรายละเอียดของเกาะยว โดยเฉพาะลักษณะทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของพื้นที่ เอกสารต่าง ๆ เหล่านี้ได้เรียกเกาะยวเป็นภาษามลายูว่า ปูเลา ปานญัง (Pulau Panjang) ปูเลา (Pulau) แปลว่า เกาะ และ ปานญัง (Panjang) แปลว่า ยาว ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่เกาะยวถูกเรียกว่า ปูเลา ปานญัง สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของชาวตะวันตกและชาวมลายู และการที่พงศาวดารเมืองกลางพ.ศ. 2506 (ค.ศ. 1963) ปรากฏชื่อ เกาะยวแทนที่ของปูเลาปานญังนั้น แสดงให้เห็นถึงกลยุทธ์ทางการเมืองของสยามหรือประเทศไทยในการปกครองเกาะยว

2. ชาติพันธุ์และการเข้ามาของศาสนาอิสลามในเกาะยาว สอดคล้องกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้ง 3 เล่มในแง่ของเกาะยาวน้อยมีความหลากหลายทางภูมิหลังและชาติพันธุ์ โดยผลการวิจัยทั้งสาม เล่มนั้น ต่างมุ่งไปถึงภูมิหลังของบรรพบุรุษมุสลิมเกาะยาวน้อยที่มาจากจังหวัดตรัง แตกต่างจากผู้วิจัย ที่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับรายละเอียดภูมิหลังของมุสลิมที่อพยพมาจากอินเดียได้ เพราะมองว่า เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อบรรพตฐานในสังคมเกาะยาวน้อย โดยในประเด็นดังกล่าวนี้ผู้วิจัยได้สรุปว่า บรรพบุรุษของปะหลางแอนั้นอพยพมาจากทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย นั่นคือ มุสลิมมัมปิลลา หรือ ชุมมุสลิมมัมปิลลา ชายฝั่งมาลาบาร์ ในรัฐเกรละ อยู่ตอนทางใต้ของประเทศอินเดีย

3. พิธีกรรมและประเพณีวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อย มีความสอดคล้องกับรายงานวิจัย หัวข้อ การศึกษาและอนุรักษ์“เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะ ยาว จังหวัดพังงา วัฒนธรรมของดีเกีย ที่ถือเป็นอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย แต่ในพิธีกรรมและ ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อยอย่างอื่น ยังไม่มีการอธิบายหรือปรากฏใน ผลวิจัยเล่มอื่น ๆ เช่น การผ่อนปรนละหมาดมุอะฮฺเป็นละหมาดซุฮฺรี การนับอายุดวงจันทร์เป็นการ กำหนดวันสำคัญทางศาสนา การไม่ละเล่นทำนองในการอ่านอัลกุรอาน และการอาซาน ซึ่งเป็น พิธีกรรมเหล่านี้ได้กลายเป็นที่นิยมในพื้นที่อื่น ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ชายฝั่งทะเล และเกาะกลางทะเล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศึกษาการฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัด พังงา

จากสมมติฐานข้อที่ 2 การฟื้นฟูอิสลามของมุสลิมเกาะยาวน้อยประกอบด้วยแนวคิดจารีตชุน นี้รุ่นหลัง (ศูฟิเย) แนวคิดสะละฟิเย และญามาอะฮฺ ดับลิม

ผลการวิจัยพบว่า มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ และสอดคล้องกับบทความวิจัย Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality สอดคล้องดุซฎินิพนธ์หัวข้อ Sufism in Thailand: A study of impact on The Thai Muslims และรายงานวิจัยหัวข้อ Local Networks and Transnational Islam in Thailand (with emphasis on the southernmost provinces) ในประเด็นของการฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะทั้ง 3 กลุ่มที่มีอยู่ในเกาะยาวน้อย ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. ประเด็นแนวคิดของปอเนาะสันติสุขกับปอเนาะปอเนาะบุญต ปายง เนื่องจากในบทความ Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality ได้ระบุว่า แนวคิดที่อยู่ในเกาะยาวน้อยนั้นมีความแตกต่างค่อนข้างเยอะกับต้นฉบับที่ กลั่นต้น แต่ในการสัมภาษณ์บ่าวอับดุลกุดุช ยืนยันว่าปอเนาะสันติสุขไม่ได้มีความแตกต่างกันกับที่

กลันตัน หรือที่ปอนาะบุญต ปายง ดังนั้นในประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าอาจไม่มีข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนว่า แนวคิดของปะหลางแอมี่มีความต่อเนื่องมาจากแนวคิดอับดุลลอฮ์ ฎอฮิรหรือไม่ แต่ผู้วิจัยสามารถสรุปในพื้นฐานสำคัญของแนวคิดระหว่างปะหลางแอมี่และอับดุลลอฮ์ ฎอฮิรมีพื้นฐานมาจากกลุ่มที่เคร่งครัดในสำนักคิดซาฟีอียะฮ์เป็นอย่างมาก และถือฎาะรีเกาะฮะฮะมาดียะฮะ-ปะตะวียะฮะ (Ahmadiyah-Badawiyah) เช่นเดียวกัน อีกทั้งในบทความ Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality ไม่ได้ระบุรายละเอียดความแตกต่างว่าอยู่ในส่วนใด

2. ประเด็นความทับซ้อนของกลุ่มผ้าเขียวในเกาะยวน้อย การนำขบวนน้ำไปตั้งที่สุสานของปะหลางแอมี่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่าเป็นพิธีกรรมที่เป็นของกลุ่มผ้าเขียว ถือเป็นประเด็นที่สามารถบ่งชี้ได้ว่า ในระดับปัจเจกของมุสลิมเกาะยวน้อยได้รับอิทธิพลจากการฟื้นฟูอิสลามของกลุ่มผ้าเขียวจากนอกพื้นที่ แต่ในขณะเดียวกันผู้วิจัยมองว่า เอกสาร Sufism in Thailand: A study of impact on The Thai Muslims หรือวิจัยเล่มอื่น ๆ ยังไม่มีการอภิปรายถึงรายละเอียดของแนวคิดกลุ่มผ้าเขียว จึงไม่สามารถสรุปได้ว่า พิธีกรรมดังกล่าวเป็นบรรทัดฐานของกลุ่มผ้าเขียว หรือเป็นเพียงพฤติกรรมของบางส่วนในกลุ่มผ้าเขียว

3. ประเด็นความเห็นต่างเกี่ยวกับการนำภาษาอังกฤษมาสอนในโรงเรียนศาสนา ในประเด็นนี้ถือเป็นที่ยกเถียงกันในระยะแรกก่อนเริ่มก่อตั้งโรงเรียนศรัทธาธรรม และเป็นประเด็นที่กลุ่มสะละฟียะฮ์ที่นิยมหลักการอัลวาลาวัลบารอ (Al-Wala Wa-Al-Bara) ไม่เห็นด้วยกับการใช้ภาษาอังกฤษ เพราะเป็นภาษาของคู่ขัดแย้งกับโลกมุสลิม ดังนั้นผู้วิจัยมองว่าปรากฏที่เกิดขึ้นในเกาะยวน้อยในช่วงระยะแรกก่อนเริ่มก่อตั้งโรงเรียนศรัทธาธรรม สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มสะละฟียะฮ์มีความขัดแย้งในประเด็นการนำหลักการอัลวาลาวัลบารอมาใช้ในบริบทต่าง ๆ สอดคล้องกับเอกสาร Salafising Barelwiyat: Salafi Doctrine of Al Wala' Wal Bara and TLP Politics in Pakistan

4. ประเด็นการฟื้นฟูอิสลามผ่านเครือข่ายท้องถิ่น (Local Networks) การฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวน้อยของทั้ง 3 กลุ่ม เป็นการฟื้นฟูอิสลามผ่านเครือข่ายท้องถิ่น โดยเป็นการที่คนดั้งเดิมในพื้นที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ และไม่ได้มีการเชื่อมโยงโดยตรงกับการฟื้นฟูอิสลามในพื้นที่ใกล้เคียง เว้นแต่กลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆที่มีความเชื่อมโยงกับการฟื้นฟูอิสลามจากกลุ่มญะมาอะฮ์ ตับลีฆจังหวัดสตูล โดยกลุ่มศูฟีจากปอนาะฮ์สันติสุขนอกจากจะเน้นในเรื่องศีลธรรม และจิตวิญญาณแล้ว ยังมีความเคร่งครัดในสำนักคตินิติศาสตร์อิสลามของซาฟีอียะฮ์ ส่วนกลุ่มสะละฟียะฮ์ มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ในแง่ของการมุ่งเน้นในด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณ ตลอดจนมีการประยุกต์ใช้วิทยากรร่วม

สมัย โดยการที่ฟื้นฟูอิสลามผ่านเครือข่ายท้องถิ่นสามารถลดการปะทะและถูกยอมรับในพื้นที่ค่อนข้างง่ายกว่า การฟื้นฟูอิสลามผ่านกระแสกลุ่มมุสลิมข้ามชาติ (Transnational Islam) ตามที่ปรากฏในรายงานวิจัยหัวข้อ **Local Networks and Transnational Islam in Thailand (with emphasis on the southernmost provinces)**

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการอ้างอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

จากสมมติฐานข้อที่ 3 การผสมผสานทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปแบบการอดทนอดกลั้นระหว่างกันและมีศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงให้แต่ละกลุ่มแนวคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้ ส่วนการปรับตัวของมุสลิมเกาะยาวน้อยอยู่ในระดับปัจเจก ตลอดจนการอ้างอัตลักษณ์ของแต่ละแนวคิดยังคงปรากฏอยู่เป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุที่มีการปลูกฝังอย่างมีกระบวนการ ทั้งยังถ่ายทอดผ่านคำสอนศาสนาและวิถีชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ ในแง่ของรูปแบบการอดทนอดกลั้นระหว่างกันและมีศาสนาเป็นจุดเชื่อมโยงให้แต่ละกลุ่มแนวคิดสามารถอยู่ร่วมกันได้ อีกทั้งในแง่ของการปรับตัวของมุสลิมเกาะยาวน้อยอยู่ในระดับปัจเจก เนื่องจากมุสลิมเกาะยาวน้อยสามารถอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้มองว่ากลุ่มที่แตกต่างจากกลุ่มตนเองจำเป็นต้องปฏิรูป หรือเปลี่ยนแปลง และในการปรับตัว มุสลิมเกาะยาวน้อยมีการปรับตัวทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่มแนวคิด ผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดที่สำคัญ ดังนี้

1. ความเคร่งครัดในนิติศาสตร์อิสลามของกลุ่มศูฟี การที่กลุ่มศูฟีจากปอนาะฮ์สันติสุข วิพากษ์วิจารณ์กลุ่มญะมะฮะฮ์ ตับลีฮ์ และการแทรกซึมของกลุ่มผ้าเขียวในระดับปัจเจกของมุสลิมเกาะยาวน้อย ถือเป็นช่วงที่เคยเกิดขึ้นในยุคสมัยเริ่มต้นของกลุ่มศูฟี ซึ่งสอดคล้องกับเอกสาร **Special Feature "The Vicissitudes of the Sufi Movement in Society: Past and Present" Towards a Dynamic View of Sufism and Saint Veneration in Islam: An Anthropological Approach** และเป็นปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในกลุ่มศูฟี ประเทศมาเลเซีย ที่ปรากฏในเอกสาร **The Relationship Between the Sharicah, Tariqah, Haqiqah and Macrifah by Wan Sulaiman b Wan Siddik , a 19th Malay Sufi Scholar in the Malay world** แต่ผู้วิจัยมองว่า ความเคร่งครัดในสำนักคิดซาฟีอีของกลุ่มศูฟีจากปอนาะฮ์สันติสุข ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กลุ่มญะมะฮะฮ์ ตับลีฮ์ และเกิดการลดหย่อนทางนิติศาสตร์อิสลามซึ่งนำไปสู่การแทรกซึมของแนวคิดทางจิตวิญญาณที่ใกล้เคียงกันอย่างกลุ่มผ้าเขียว

2. ประเด็นการเฝ้าสุสาน กิจกรรมการเฝ้าสุสานในเกาะยาวน้อยเป็นเป็นพิธีกรรมที่สืบเนื่องมาจากการทำบุญให้คนตายสอดคล้องกับบทความ คติความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตของกลุ่มมุสลิมในเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ในด้านมุมมองที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มอะฮ์ลุลหะดีษหรือกลุ่มสะละฟีย และมุสลิมนิกายจารีต หรืออนุชนชนนี้ แต่มีความแตกต่างกันในด้านของการที่กลุ่มสะละฟียในเกาะยาวน้อยไม่ได้กล่าวว่า การกระทำดังกล่าวเป็นอุตริกรรม

3. ประเด็นความขัดแย้งของมุสลิมเกาะยาวน้อย มุสลิมเกาะยาวน้อยมีความขัดแย้งในด้านของหลักนิติศาสตร์อิสลามเป็นแกนหลัก แต่ทุกกลุ่มเข้าใจถึงความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับ พรนพ พุกกะพันธ์ (2542: 131) ที่กล่าวถึงการศึกษาพฤติกรรมเกี่ยวกับความขัดแย้งในเชิงจิตวิทยา โดยความขัดแย้งของมุสลิมเกาะยาวน้อยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดสมัยใหม่ (Contemporary View) ที่สนับสนุนความขัดแย้งบนรากฐานที่ว่าองค์กรที่มีความสามัคคี ความสงบสุข ความเจียบสงบ และเป็นลักษณะความขัดแย้งตามที่ Al-Muktary, Agy Ibn Muhamad, (1993: 8) ได้แบ่งไว้ 3 ประเภท โดยความขัดแย้งของมุสลิมเกาะยาวน้อยนั้นอยู่ในประเภทที่เป็นความขัดแย้งที่ถูกตามกฎหมายและเป็นที่ยอมรับ อนุญาต คือความขัดแย้งระหว่างบรรดานักวิชาการอิสลามต่อประเด็นทางนิติศาสตร์ต่าง ๆ ดังที่ท่านศาสนทูต ได้กล่าวว่า

((إِذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ فَاجْتَهَدَ ثُمَّ أَصَابَ فَلَهُ أَجْرَانِ وَإِذَا حَكَمَ فَاجْتَهَدَ
ثُمَّ أَخْطَأَ فَلَهُ أَجْرٌ))

(أخرجه البخاري (7352)

ความว่า“เมื่อผู้พิพากษาได้ตัดสิน แล้วเขาได้ทำการวินิจฉัย (อย่างเต็มความสามารถ) แล้วเขาได้ (ตัดสิน) ถูกต้อง เขาก็จะได้รับการตอบแทนผลบุญสองเท่า และเมื่อเขาได้ตัดสิน แล้วเขาได้ทำการวินิจฉัย (อย่างเต็มความสามารถ) แล้วผิดพลาด เขาก็ได้รับการตอบแทนผลบุญหนึ่งเท่า”

4. ประเด็นการผสมผสานทางวัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรมของมุสลิมเกาะยาวน้อยสอดคล้องกับ Angela Nyawira Khaminwa (2003) ที่กล่าวว่าหลักการตะอะอูซนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยอยู่ในประเภท Active Coexistence คือ การปฏิสัมพันธ์ด้วยการยอมรับและเคารพในความหลากหลายโดยในแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันสามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน การผสมผสานทางวัฒนธรรมประเภทนี้แสดงให้เห็นถึงสันติภาพของสังคมบนพื้นฐานของความยุติธรรม

5. ประเด็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกาะยาวน้อย สอดคล้องกับทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization) เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายการปรับตัวเข้าสู่ยุคใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงแบบตะวันตก ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวเป็นกระแสหลักของการพัฒนาหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ถือได้ว่าภาวะทันสมัยเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนา และเป็นสังคมพยายามจะ รักษาและคงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงามและเป็นเอกลักษณ์ของตน ในสังคมเอเชียแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ ภาวะทันสมัยแต่ยังคงรักษาสถานภาพเดิมบางอย่างไว้ ได้แก่ 1. การรักษามนุษยสัมพันธ์และความ กลมกลืนทางสังคม ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการยึดมั่น ศาสนา 2. ความเคารพต่ออำนาจหน้าที่และ เอกลักษณ์ที่เข้มแข็งของสถาบันที่สำคัญ 3. ความขยันขันแข็งของพลเมือง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ช่วงเวลาของเกาะยาวน้อยเกิดขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งในแต่ละช่วงเวลายังคงมีการ รักษาสถานภาพเดิม โดยมุสลิมเกาะยาวน้อยยังคงยึดหลักความเป็นภราดรภาพที่หนักแน่น และทุก แนวคิดแม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ยังคงให้ความเคารพต่อปอเนาะสันติสุขที่ถือเป็นสถาบันที่สำคัญ ของพื้นที่ นอกจากนี้ชาวบ้านในพื้นที่เกาะยาวน้อยต่างพยายามสร้างอาชีพให้เกิดรายได้จากหลาย ๆ ด้าน

6. ประเด็นการปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ การปรับตัวของมุสลิมเกาะยาวน้อยเกิดขึ้นจาก ความเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ช่วงเวลา ซึ่งพบว่า ในด้านชาติพันธุ์ ทุกชาติพันธุ์มีการปรับตัวตามสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดการปรับตัวทางวัฒนธรรม Kim (1995, อ้างถึงในธานีษฐ์ กองแก้ว 2544) เนื่องจากปัจจุบันไม่พบว่ามีชาติพันธุ์ใดที่สามารถดำรงอัตลักษณ์ของตนเองไว้ได้ ส่วนในด้านกลุ่ม แนวคิดมีการปรับตัวที่สอดคล้องกับแนวคิด Kim (1995, อ้างถึงในธานีษฐ์ กองแก้ว 2544) ใน กลุ่มยะมะอะฮ์ ตับลีหม เนื่องจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากกลุ่มศูฟิยะ จากสถาบันปอเนาะสันติสุข และ ไม่ถูกตอบรับจากชาวบ้านในพื้นที่จึงต้องมีการปรับตัวในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และการปรับตัว ของกลุ่มสะละฟิยะ เกิดจากความขัดแย้งในประเด็นปลีกย่อยและการที่เกาะยาวน้อยกลายเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวจนนำไปสู่การปรับตัวในการฟื้นฟูอิสลาม และในส่วนของมีการปรับตัวของกลุ่มศูฟิยะ จาก ปอเนาะสันติสุข พบว่าไม่สอดคล้องกับแนวคิด Kim (1995, อ้างถึงในธานีษฐ์ กองแก้ว 2544) เนื่องจากการปรับตัว ที่เกิดจากการสูญเสียผู้ที่มีอิทธิพลทางความคิดในเกาะยาวน้อย จึงต้องหัน กลับไปมุ่งเน้นในการจัดกิจกรรมทางศาสนาที่ปะหลางแอสั่งเสียไว้ และมีการปรับตัวในเรื่องหนังสือที่ ใช้สอน

5.7 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยหัวข้อ มุสลิมเกาะยว่น้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการธำรงอัตลักษณ์ ผู้วิจัยมีประเด็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.7.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. งานวิจัยฉบับนี้ได้รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเกาะยว่น้อยไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งหน่วยงานด้านการศึกษาที่สนใจสามารถนำไปใช้ประกอบในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดทำคู่มือประกอบการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในสถานศึกษาบนเกาะยว่น้อยและพื้นที่อื่น ๆ หรือหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวสามารถนำข้อมูลทางประวัติศาสตร์จัดทำคู่มือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

2. ปอเนาะสันติสุข หรือกลุ่มผู้รู้ควรออกมาให้ความกระจ่างเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง นิติศาสตร์และจิตวิญญาณไม่แยกทั้งสองอย่างออกจากกัน ทั้งในพื้นที่เกาะยว่น้อยเอง หรือพื้นที่อื่น ๆ ที่เชื่อมั่นในอิทธิพลการฟื้นฟูอิสลามของปะหลางแอ

3. กลุ่มสะละฟีย ควรมีความยืดหยุ่นในหลักการอัลละลาอ และอัลบะรออ เพื่อหลีกเลี่ยงกันปะทะกับสังคมในบริบทของประเทศไทย และควรระมัดระวังในการชี้ขาดถึงประเด็นที่นักวิชาการอิสลามมีทัศนะแตกต่างกัน ทั้งในด้านของการอุตริกรรม การตักฟีร หรือการญิฮาด

4. ควรทำลายกรอบความคิดเกี่ยวกับการแบ่งเป็นคณะเก่าหรือคณะใหม่ เพราะการแบ่งพรรคแบ่งพวกในกลุ่มมุสลิมนั้น ถือเป็นเรื่องที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของอิสลาม และบ่อนทำลายสังคม

5. การตักเตือนควรมุ่งเป้าหมายไปที่พฤติกรรมส่วนบุคคล ไม่ควรล้ำเส้นไปด้อยค่าบรรทัดฐานของกลุ่มแนวคิดหนึ่งแนวคิดใด

5.7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาถึงอิทธิพลของกลุ่มผ้าเขียวในพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอันดามัน
2. ควรศึกษาถึงการเคลื่อนไหวและความทับซ้อนภายในกลุ่มศูฟียในภาคใต้ของประเทศไทย
3. ควรศึกษาถึงความแตกต่างและความขัดแย้งภายในกลุ่มสะละฟียในประเทศไทย
4. ควรศึกษาเกี่ยวกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างหลักการอิสลามกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทย

บรรณานุกรม

อัลกุรอาน

พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย สมาคมศิษย์เก่าอาหรับ ประเทศไทย
ค.ศ.1998 (พุทธศักราช 2542) อัลมะดีนะฮ์ : ศูนย์กษัตริย์พะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.

อัลฮะดีษ

Al-Bukhārī, Muhammad Ibn Ismāīl.1987.**Al-Mi'Al-Sahih Al-Muktasar** (**الجامع المختصر**).Beirut : Dār Ibn Kathīr.

Ahmad Ibn Hanbal. 2001. **Musnad Ahmad Ibn Hanbal** (**مسند الإمام أحمد بن حنبل**).
Beirut : Muassasatu Al-Risalah.

Muslim, Muslim Ibn Hajjaj. 2006. **Al-Musnad Al-Sahih bi Nakil Adli** (**المسند الصحيح** **بنقل العدل**). n.d. Dar Tayyibah.

หนังสือภาษาไทย

คณะนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน. ม.ป.ป. **วัฒนธรรมท้องถิ่นเกาะยาว**. คณะนักศึกษาวิทยาลัยชุมชน
หน่วยจัดโรงเรียนเกาะยาววิทยา สาขาวิชาบริหารธุรกิจ โปรแกรมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.

จรัญ มะลูลีม. 2538. **ไทยกับโลกมุสลิม : ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชีย
ศึกษา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุมพล เหมะคีรินทร์ ม.ป.ป. **น้ำขึ้น-น้ำลง**. สำนักงานปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ภายใต้กิจกรรมการพัฒนาศูนย์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2552. **โลกของอิสลามและมุสลิม : ในสยามประเทศไทย-อุษาคเนย์-เอเชียตะวันออกเฉียงใต้**. กรุงเทพฯ: มุลินีโตโยต้าประเทศไทย มุลินีโตโยต้าโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- दनัย ไชโยธา. 2538. **ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- นิอับลุรากีบ บินนิฮ์สซัน. 2551. **ปัตตานี กับโลกมลายู และตำนานปาตานี**. เอกสารประกอบสัมมนาวิชาการเรื่อง "โลกของอิสลามและมุสลิมในอุษาคเนย์". นครศรีธรรมราช: มุลินีโตโยต้าโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ปัญญา ศรีนาค. 2546. **กลาง ภูเก็ตและบ้านเมืองฝั่งทะเลตะวันตก**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ. 2461. **พงษาวดารเรื่องเรารบพม่า ครั้งกรุงธน ฯ แลกรุงเทพ ฯ**. ม.ป.ท.: โรงพิมพ์ไทย ถนนรองเมือง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- รอง ศยามานนท์. 2511. **แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี**. ใน ฉันทวิชัย กระแสสินธุ์ (บ.ก.), เอกสารเมืองกลาง ปีที่ 3 เล่ม 1 (น. 33,97,129). กรุงเทพฯ: สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- วิชัย โสสุวรรณจินดา. 2545. **ความลับขององค์การ พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สุเทพ สุนทรภัสส์. 2548. **ชาติพันธุ์สัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. 2517. **ภูเก็ต**. ม.ป.ท. : ม.ป.พ.
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. 2528. **ท้าวเทพกระษัตรี**. ขอนแก่น: ศิริภัณฑ์ออฟเซ็ท.
- สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. มปป. **ประวัติเมืองภูเก็ต**. เพชรบุรี : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี
- อบู อรรีมีย์ อาลี เสือสมิง อัสซียามีย์. 2546. **ประวัติศาสตร์ขุนนางมุสลิมสยาม**. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสืออิสลาม.

อภิญา เพ็องฟูสกุล. 2546. **อัตลักษณ์ การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อารง สุทธาศาสน์. 2519. **ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้**. กรุงเทพฯ: พิทักษ์ประชา.

อรุณ รักธรรม. (2538). **การพัฒนาองค์การ : แนวความคิดและการประยุกต์ใช้ในระบบสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและการพิมพ์.

อรุณ รักธรรม. 2546. **ทฤษฎีบริหารองค์การสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เอกสารราชการ

กรมศิลปากร. 2532. **กลาง ภูเก็ต และชายฝั่งอันดามัน โบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ และเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินติ้ง กรุ๊ป.

บทความภาษาไทย

จักรพงษ์ กลิ่นแก้ว. 2563. **อุละห์นบี: ดนตรีสรรเสริญศาสนาตามอัมหมัดของมุสลิมในชายูฟียในภาคกลางของประเทศไทย**. JOURNAL OF FINE AND APPLIED ARTS, CHULALONGKORN UNIVERSITY VOL.7-NO.2 JULY-DECEMBER 2020.

ทศพร วงศ์รัตน์. 2546. **ฝั่งอันดามัน และเกาะหรือเมืองกลาง ที่ได้ชื่อมาจากปลา**. ราชบัณฑิตยสถาน, 523-564.

นัทินี เรียววิริยะวงศ์. 2557. **คติความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตของกลุ่มมุสลิมใน**. วารสารชุมชนประวัติศาสตร์ ปีที่ 6 พ.ศ.2557 ฉบับ “ก้าวไม่พ้น “ชาติ” กับประวัติศาสตร์แบบไทยๆ”, 15.

นิตา ขำเขียว. (2558). **เซมา (Sema) วิถีสู่ความจริงสูงสุดของรุมี (Rumi)**. วารสารราชบัณฑิตยสถาน ปีที่ 40 ฉบับที่ 3, 44-67

นุรีย์ ยูโซะ. 2562. **กิตาบชาบีลล์มุฮตะดะดินกับภาพสะท้อนความต้องการฟื้นฟู**. วารสารประวัติศาสตร์ ธรรมศาสตร์ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2562, 60.

วรรณนะ หนูหมื่น. 2559. **คติชาวบ้านเรื่องวาลีในสามจังหวัดชายแดนใต้กับวาลีในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่**. วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 ตุลาคม – ธันวาคม 2559, 193.

- สามารถ สาเรียม. 2561. **คนแบกกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา**. วารสารเมืองโบราณ ปีที่ 44 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม.
- อิสมาแอ กาเต๊ะ. 2561. **วะสะฎียะฮ์ในอิสลามกับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมด้านความเชื่อและความคิด**. วารสารวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2561.
- ฮามีเดาะห์ มาสะระกามา, 2558. **การเข้ามาของแนวทางสะลัฟในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้: การขยายตัวและผลกระทบ**, วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยฟาฏอนีปีที่ 10 ฉบับที่ 19 กรกฎาคม-ธันวาคม 2558.

หนังสือภาษาอาหรับ

- Ahmad Shakīr. Hamzah Ahmad Al-Zaine. 1995. **Al-Musnad Tahkik Ahmad Shakīr Wa Hamzah Al-Zaine** (المسند تحقيق أحمد شاكر وحمزة الزين). Makkah : Dar Al-Dith.
- Al-Asqalānī, Ahmad Ibnu Ali. 1959. **Fath al-bārī bi-sharh al-Bukhārī** (فتح الباري بشرح البخاري). Cairo : Maktaba'at Mustafa al-Halabī.
- Al-Qurtubi, Abu' Abdullah Muhammad Ibnu Ahmad. 2006. **Al-Jami' li Ahkam al-Quraān** (الجامع لأحكام القرآن). Beirut : Muassasatu Al-Risālah.
- Al-Qaradhawi, Y.(1994). **Min ajli Sahwah Rashidah Tujaddidu al-Din wa Tanhadhu bi al-Dunya**. (من أجل صحوة راشدة)Tanta: Dar al-Bashir li al-Thaqafahwa al-'Ulum al-Islamiyyah.
- Ibnu Abi Al-Izz, Abu' Hassan Ali ibnu Abī Al-Izz. 1990. **Sharh Al-Aqidah al-Tahawiyah** (شرح العقيدة الطحاوية). Beirut : Muassasatu Al-Risālah.
- Ibnu Kathīr, Abu al-Fiḍā. 1999. **Tafsir Al-Quraān Al-Azim** (تفسير القرآن العظيم). n.d. : Dār Tayyibah.
- Ibn Manzur J.A.M.1990. **Lisan al-Arab**. Vol.2. Beirut: Dar Sader.
- Ibn Taymiyya, 2009. **al-Radd 'alā al-Shādhilī fi ḥizbayhi wa-mā ṣannafa-hu fi ādāb al-ṭarīq**, ed. 'Alī b.Muḥammad al-'Imrān. Mecca: Dār al-'Ālam al-Fawā'id li-l-Nashr wa-l-Tawzī.

- Ibnu Taimiyah, Ahmad ibn `Abd al-Ḥalīm. 2012. **Al-Aqidah Al-Waasitiyyah** (العقيدة الواسطية) Dharan : Al-Doraru Al-Saniyah.
- Muhammad Sayyid Tantawy. 1997. **Al-Tafsir Al-wasīd li Quraān Al-kaṛīm** (التفسير الوسيط للقرآن الكريم). Nahdet Dār : Egypt.
- Muhammad Al-Tahir Ibnu Ashur. n.d. **Tafsir Al-Tahrir Wa'l-Tanwir** (تفسير التحرير والتنوير). n.d.: Al-Dār Al-Tunisiyyah li Nashri.
- Munqidh al-Saqar. 2006. **Al-Ta ‘ayush ma‘a ghair Al-Muslimin fi Al-Mujtama Al-Muslim** (التعايش مع غير المسلمين في المجتمع المسلم) Makkah : Rabitat al-Alam al-Islam.
- Musa Shahin Lashin. 2002. **Fathul mun'im** (فتح المنعم). Cairo : Dār Al-Shurūk.
- Taha Jabir. 1995. **Adab al ikhtilaf fi al Islam**. Al- darul al almiyah lilkitab: Al-Islamiyah- Al riyad.
- Umar ibn al-Muzaffar Ibn al-Wardi . 1996. **Tarikh Ibn al-Wardi**. Beirut : Dar Al-Kotob Al-Ilmiyah.

รายงานการวิจัย, วิทยานิพนธ์, และดุซฎินิพนธ์

- ทยา เตชะเสน. 2558. การศึกษาและอนุรักษ์“เพลงดีเกีย” ในวัฒนธรรมชาวมุสลิม ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรม
- นวพันธุ์ นาคบรรพ์. 2550. แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์สาขาวิชาวางแผนชุมชน ภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิมิตร เลาะมะ. 2544. การศึกษาบทบาทการเผยแพร่ศาสนาอิสลามของญามาอ์ดับลิษในประเทศไทย. สถาบันมหาวิทยาลัยมหิดล. บัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. อักษรศาสตร์ (ศาสนาเปรียบเทียบ).
- ปรีชาชาญ แก้วนุ้ย. 2556. การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างไทยพุทธกับมุสลิมในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง. วิทยานิพนธ์รัฐศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. 2546. การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวมลายูมุสลิมและชาวจีนในย่านสายกลาง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา ภาควิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มะซาการี อาแด. 2543. แนวคิดเชิงซูฟีของกลุ่มตะวะฮ์ดัตลีฆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิชชุดา ให้เจริญ. 2544. การจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน กรณีศึกษาชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- อาดี้ช วารีกุล. 2547. การผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชาวไทยพุทธกับชาวมุสลิมบ้านนาทับ ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อาภรณ์ อุกฤษณ์. 2554. พลวัตการปฏิสัมพันธ์และชาติพันธุ์จํารงของชาวเกาะลันตา จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- เอกรินทร์ ต่วนศิริ. 2553. การเมืองแห่งอัตลักษณ์ : ความหลากหลายและพลวัตของ "มลายูมุสลิมปัตตานี" ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chakrapob Sasakul. 2019. **Sufism in Thailand: A study of impact on The Thai Muslims.** A thesis submitted for the award of the degree of Doctor of Philosophy in Islamic Studies at Aligarh Muslim University.
- Craig Anthony Green. 2009. **The khawaarij and the creed of takfeer : declaring a Muslim to be an apostate and its effects upon modern day Islaamic movements.** Submitted in fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts In the subject Islamic Studies at the University of South Africa.
- Khaldun Malek. 2018. **Colonialism and the Dialectics of Islamic Reform in a Malay State: "Pengasoh" and the Making of a Muslim Public Sphere in Kelantan, 1915 - 1925.** Thesis of Philosophy (PhD) University of Cambridge.
- Mansour Salim H Alshammari. 2013. **Takfir and Terrorism: Historical Roots, Contemporary Challenges and Dynamic Solutions. With special reference to al-Qa ida and the Kingdom of Saudi Arabia.** Submitted in accordance with the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy The University of Leeds Department of Arabic & Middle Eastern Studies.
- Perayot Rahimula, 1992. **The Patani Fatawä a Case Study of the Kitab al-Fatawa al-Fatāniyyah.** Thesis Degree of Philosophy in South East Asian Study. University of Kent.

Salahuddheenn O.P. 2006. **Ahti-European Struggle by The Mappilas of Malabar 1498-1921 AD.** A thesis submitted for the award of the degree of Doctor of Philosophy in History at Aligarh Muslim University.

Thomas J. Draper. 2013. **Ibn Taymiyyah: The Struggles of a Mujtahid under the Bahri Mamluk Sultans.** SUBMITTED TO THE GRADUATE SCHOOL IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE MASTER OF ARTS DEPARTMENT OF HISTORY, BALL STATE UNIVERSITY MUNCIE, INDIANA.

Zargar, Cameron. 2017. **The Hanbali and Wahhabi Schools of Thought As Observed Through the Case of Ziyarah.** Thesis Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Master of Arts in the Graduate School of The Ohio State University.

เอกสารภาษาอังกฤษ-มาเลเซีย

Abdel Halim, J. 2012. **Spaces for Jihād: Indian Muslims and Conceptions of Citizenship.** Griebnitzsee: Faculty of Economics and Social Sciences.

Abdul Halim Abdul Aziz. 2014. A Unified Islamic Calendar Proposal for the World. Middle-East Journal of Scientific Research 22 (1): 115-120.

Abidin M.K.H.A.M. 2015. **Tajdid Satu Keperluan Ummah**, accessed on August 27th 2015. <http://drmaza.com/home/?p=623>.

Abdullah Kartal. 2013. **Ahmad Sirhindî's Criticism of Wahdat Al-Wujûd and its Historical Background.** International Journal of Business and Social Science Vol. 4 No. 1; January 2013.

Abdullah Saeed. 2007. **Islamic Thought: An Introduction.** London and New York: Routledge.

Abd Malek, M. K. M. 2018. **Colonialism and the Dialectics of Islamic Reform in a Malay State: Pengasoh and the Making of a Muslim Public Sphere in Kelantan, 1915 - 1925 (Doctoral thesis).** <https://doi.org/10.17863/CAM.26439>.

Ahmed, A. (2020). **Salafising Barelwiyat: Salafi Doctrine of Al Wala'Wal Bara and TLP Politics in Pakistan.** Journal of Research in Humanities Volume 56-2, PP. 139-164.

- Ahmad Zaki Berahim Ibrahim.2012. **Malay Text Minhat Al-Qarib by Tuan Tabal (D. 1891): A Reading on Fiqh munakahat and Ibadat**. Middle-East Journal of Scientific Research 11 (9): 1250-1256.
- Ardrgusa, Winyu 2014. **Bangkok Muslims: Social Otherness and Territorial Conceptions**. Paper presented at the 12th International Conference on Thai Studies University of Sydney.
- Al-Husain, Ahmad ibn Abdul-Azeez. 1999. **Dawah al-Imaam Muhammad ibn AbdilWahhaab Saliriyyah laa Wahhaabiyyah** . Riyadh : Kutub-al Alim Daar.
- Al-Matroudi, Abdul Hakim I. (2006). **The Hanbali School of Law and Ibn Taymiyyah**. New York: Routledge Publishing.
- AIGLE, D. (2007). **The Mongol Invasions of Bilād al-Shām by Ghāzān Khān and Ibn Taymiyah’s Three “Anti-Mongol” Fatwas**. MAMLŪK STUDIES REVIEW VOL. 11, NO. 2, 89-120.
- Algar, Hamid. 2002. **Wahhabism: A Critical Essay**. Oneonta: Islamic Publications International.
- Brown, R. A. (2017). **Islam in modern Thailand : faith, philanthropy and politics**. London: Routledge.
- Bruinessen, Martin van. 1990. "**The origins and development of the naqshbandi order in Indonesia**", Der Islam 67, 150-79.
- CAPMAS (Central Agency for Public Mobilisation and Statistics). 2009. **Statistical Yearbook 2002–2008**. Cairo: CAPMAS.
- Charles Allen. 2006. **God's terrorists : the Wahhabi cult and the hidden roots of modern jihad**. Cambridge : Da Capo Press.
- Colonel G. B. Gerini. n.d. **History Retrospect of Junkceylon Island**. <https://thesiamsociety.org.com>.
- DeLong-Bas, Natana. 2004. **Wahhabi Islam: From Revival and Reform to Global Jihad**. Oxford : Oxford University Press.
- Dewan Bahasa dan Pustaka. 2004. **Ensiklopedia Islam**. DBP: Kuala Lumpur.
- Faisal Muhammad Nur. 2011. **KONSEP TAWASSUL DALAM ISLAM**. Journal Substantia, Vol. 13, No. 2, October 2011.
- Forrest, T. A . 1792. Voyage from Calcutta to the Mergui Archipelago, Lying on the East Side ofthe Bay of Bengal; describing a chain of islands, never before

surveyed...also, an account the islands Jan Sylan, Pulo Pinang and the port of Queda. London: J. Robson,

Haddad, Yvonne Yazbeck. 1991. **The Contemporary Islamic Revival: A Critical Survey and Bibliography**. Greenwood Publishing Group.

Hamdan Hassan, 1990. **Tarekat Ahmadiyah di Malaysia**. Suatu Analisis Fakta Secara Ilmiah Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Hasan Madmarn. 1999. **The Pondok & Madrasah in Patani**. Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia. Bangi.

Hashim Musa. 2006. **Sejarah perkembangan tulisan jawi**. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Hitchens, A. (2018). **SALAFISM in AMERICA History, Evolution, Radicalization**. n.d.: Program on Extremism The George Washington University.

Hurgronje, S. 1970, **Mekka in the Latter Part of the Nineteenth Century**. Translated. J.H Monahan, Leiden , E.J Brill, pp 287.

Illias, M.H. 2007. "**Mappila Muslims and the Cultural Content of Trading Arab Diaspora on the Malabar Coast**." Asian Journal of Social Science 35.4/5 Special Focus: Arabs in Asia : 434-456.

Ingram, B. D. 2019. '**Modern' Madrasa: Deoband and Colonial Secularity**. Historical Social Research, 44 (3), 206-225. <https://doi.org/hsr.44.2019.3.206-22>.

International Crisis Group (ICG). 2005. "**Southern Thailand: Insurgency, not Jihad**." Asia Report no. 98 (May 18, 2005)
http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/south-east-asia/thailand/098_southern_thailand_insurgency_not_jihad.ashx.

Joll, C. M. 2010. **Religion and Conflict in South Thailand: Beyond**. Contemporary Southeast Asia, pp. 258-279 (22 pages).

Joll, C. M. 2014. **Thailand's Sufi Networks: New Perspectives on Islamic Diversity and Muslim Marginality**. Conference: Transforming Societies: Contestations and Convergences in Asia and the PacificAt: Chiang Mai University.

- Joll, C. M. 2014. **The Transmission of Sufi Tariqa in Thailand**. Centre for Ethnic Studies and Development (CESD) Chiang Mai University.
- Lacroix, S., 2014. No Spring in Riyadh: Saudi Arabia's Seemingly Impossible Revolution, in E. Lust-Okar and L. Khatib (eds.), *Taking to the Streets: The Transformation of Arab Activism*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Launay, Adrien. 1920. **Histoire de la Mission de Siam, 1662–1811: Documents historiques [History of the Siam Mission, 1662–1811: Historical Documents]**. Two volumes, published for the Société des Missions-étrangères (Foreign-Missions Society]. Paris: Anciennesmaisons Charles Douniol et Retaux; P. Téqui, successeur. In French.
- Light, F. 1777-1792. **Francis Light's letters**. Retrieved from <https://www.soas.ac.uk/library>
- Liow, J. C. 2009. **Local Networks and transnational Islam in Thailand (with emphasis on the southernmost provinces)**. the national bureau of asian research nbr project report.
- Majid M.K.A.2000. **Tajdid Perspektif Sejarah dan Masa Kini**. Kuala Lumpur : Penerbit Universiti Malaya.
- Malik, M. 2017. **Salafism in Malaysia: Historical Account on Its Emergence and Motivations**. Malaysia : Assistant Professor at the International Islamic University.
- Md Sidin Ahmad Ishak, 1998, **Publication and Printing Malay Book 1807-1960**, Kuala Lumpur, Dewan Bahasa Pustaka, pp. 105-106.
- Md. Sidin & Mohammad Redzuan, 2000. **The Malays in the Middle East With Bibliography of Malay Printed Works Published in the Middle East**, Kuala Lumpur, University of Malaya Press, pp. 62.
- Mohd Zamberi A. Malik. 1994. **Patani Dalam Tamadun Melayu**. Kuala Lumpur : Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohammad Abu Rumman 2014. **I Am A Salafi A Study of The Actual And Imagined Identities of Salafis**. Amman: Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Mohamed Bin Ali. 2019. **Al-Wala' Wal Bara' in Wahhabism: From A Tool to Fight Shirk to Takfir of Muslim Leaders**. *Journal of Islamic Studies and Culture* June 2019, Vol. 7, No. 1, pp. 28-43.

- Mona Abu Rayyan.2011. **Sufism and Sufi Orders: God’s Spiritual Paths Adaptation and Renewal in the Context of Modernization**. Amman : Economic Printing Press.
- Muhadir Joll. 2015. **“Wasatiyyah Dalam Kerangka Ahli Sunnah wal Jamaah”**. Presentation of paperwork in Seminar Pemurnian Akidah. Kuala Lumpur: Pejabat Mufti Wilayah Persekutuan.
- Muhammad Khairi Mahyuddin. 2013. **The Relationship Between the Shariah, Tariqah, Haqiqah and Ma rifah by Wan Sulaiman b Wan Siddik , a 19th Malay Sufi Scholar in the Malay world**. Journal of Islamic Studies and Culture 1(1); June 2013 pp. 01-11.
- Najihah Abd Wahid. 2017. **The Sufism Thoughts of Imam al-Shafi’i: A Critical Analysis from the Diwan al-Shafi’i**. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, Vol. 7, No. 5, 358-364.
- Owen Frazer, Richard Friedli. 2015. **Approaching Religion in Conflict Transformation: Concepts, Cases and Practical Implications**. CSS Mediation Resources.
- Post, A. 2017. **A Glimpse of Sufism from the Circle of Ibn Taymiyya An Edition and Translation of al-Ba ‘labakkī’s (d. 734/1333) Epistle on the Spiritual Way (Risālat al-Sulūk)**. journal of Sufi studies , 156-187.
- Ramli W.A.W. and Majid M.K.H.A.M. 2012. **"Pertim bangan Teoretikal Dalam Proses Tajdid Semasa"**, Journal Usuluddin (January - June 2012), 35: 47-60.
- Reuven Amitai. 2008. **Mamluks of Mongol Origin and Their Role in Early Mamluk Political Life**. MAMLUK STUDIES REVIEW VOL. 12, NO. 1.
- Ronald Lukens-Bull. 2010. **MADRASA BY ANY OTHER NAME Pondok, Pesantren, and Islamic Schools in Indonesia and Larger Southeast Asian Region**. JOURNAL OF INDONESIAN ISLAM Volume 04, Number 01, June 2010.

- Surin Pitsuwan. 1985. **Islam and Malay Nationalism: A Case Study of the Malay Muslims of Southern Thailand**. Bangkok: Thammasat University, Thai Khadi Research Institute.
- Tonaga Y. 2006. **Sufism in the Past and Present: Based on the Three-axis Framework of Sufism**. *Annals of Japan Association for Middle East Studies* 21 (2), pp. 7–21.
- Wahid, Ahmad. 2019. **The Beginning of Islamic months detention In Indonesia and Malaysia: Procedure and Social Condition** . *Ulul Albab: Jurnal Studi Islam*, 322-345.
- Wan Mohd Shaghir Abdullah. 1972. **“Al-Sheikh Wan Ahmad bin Muhammad Zain bin Mustapha bin Muhammad al-Patani”**. Dian. Kota Bharu : Syarikat Dian Sdn. Bhd.
- ..... 2005. **Syeikh Ahmad al-Fatani Pemikir Agung Melayu dan Islam**. Kuala Lumpur : Persatuan Pengkajian Khazanah Klasik Nusantara dan Khazanah Fathaniyah. Jil. 1.
- Wictorowicz, Q. 2006. **‘Anatomy of the Salafi Movement’**, *Studies in Conflict and Terrorism*, Vol. 29, No. 3 (April-May 2006), 207-239.
- Williams, Rob J. 2017. **“Salafism, Wahhabism, and the Definition of Sunni Islam”**. Honors Program: Student Scholarship & Creative Works.
- Yaman, Hikme.t 2010. **“Small theological differences, profound philosophical implications:notes on some of the chief differences between the Ash’aris and Maturidis”**. *Ankara universitesi ilahiyat fakultesi dergisi*, 51:1, pp.177 – 194.
- Yusri Mohamad Ramli. 2013. **Martyrdom of al-Hallaj and Unity of the Existence: the Condemners and the Commenders**. *International Journal of Islamic Thought* Vol. 3: (June) 2013.
- Zargar, Cameron. 2017. **Origins of Wahhabism from Hanbali Fiqh**. *UCLA Journal of Islamic and Near Eastern Law*, 68-111.

Zarabozo, Jamaal al-Din M. 2005. **The Life, Teachings and Influence of Muhammad ibn Abdul-Wahhaab** . Riyadh: The Ministry of Islamic Affairs, Endowments, Dawah and Guidance The Kingdom of Saudi Arabia.

เว็บไซต์

กศน.ตำบลเกาะยาวน้อย. (ม.ป.ป.). **โครงการบ้านหนังสืออัจฉริยะ**. เข้าถึงได้จาก
<https://sites.google.com/site/phangngateam/home/smys-kul-di>.

ภูเก็ตสารสนเทศ. (ม.ป.ป.). **ภูเก็ตในอดีต ฉบับพิมพ์โรเนียว**. เข้าถึงได้จาก
<https://phuketcity.info/>

ส่วนบริหารและพัฒนาเทคโนโลยีการทะเบียน กรมการปกครอง. (ม.ป.ป.). **จำนวนประชากร ระดับตำบลปี พ.ศ. 2563**. เข้าถึงได้จาก ระบบสถิติทางการทะเบียน:
<https://stat.bora.dopa.go.th/>

Dar al-Iftaa Al-Missriyyah. n.d. **Reform (Islah) and Renewal (Tajdid) in Islamic Thought**. เข้าถึงได้จาก
<https://www.daralifta.org/Foreign/ViewArticle.aspx?ID=1870&CategoryID=3>

บุคลากรนุกรม

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 (ผู้อาวุโสในพื้นที่) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, ท่าเรือบ้านท่าเขา หมู่ 4 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 23 พฤศจิกายน 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 2 (ผู้อาวุโสในพื้นที่) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, นาโต๊ะเหน๊ะ เหน๊ะ หมู่ 3 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 10 ธันวาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 3 (ปราชญ์ชาวบ้าน) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, ปอเนาะสันติสุข หมู่ 1 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 21 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 4 (بابออับดุลกุตุซ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, ปอเนาะสันติสุข หมู่ 1 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 19 เมษายน 2564.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 5 (ลูกศิษย์ปะหลางแอ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, มัสยิดอันเป้า หมู่ 7 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 22 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 6 (ลูกศิษย์ปะหลางแอ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, หมู่ 3 ตำบลเขาทอง
อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่. 22 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 7 (ลูกศิษย์ปะหลางแอ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, หมู่ 2 ตำบลอ่าวลึก
น้อยอำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่. 22 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 8 (ดะวะฮ์ หรือกลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีฆ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์,
มัสยิดบ้านท่าเขา หมู่ 4 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 21 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 9 (ดะวะฮ์ หรือกลุ่มญะมะอะฮ์ ตับลีฆ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์,
มัสยิดบ้านท่าเขา หมู่ 4 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 21 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลที่ 10 (กลุ่มสะละฟีย์) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, โรงเรียนศรัทธาธรรม หมู่ 3
ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 20 ตุลาคม 2563.

ผู้ให้ข้อมูลคนที่ 11 (กลุ่มสะละฟีย์) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, มัสยิดเอี้ยะยาอุซซุนนะฮ์
หมู่ 3 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 29 มกราคม 2564.

ผู้ให้ข้อมูลเบื้องต้นคนที่ 12 (สุรียา สงวนไถ) สัมภาษณ์โดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, หมู่ 1 ตำบลพรุใน
อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา. 1 กุมภาพันธ์ 2563.

สนทนากลุ่มโดย ธนโชติ ประหยัดทรัพย์, ปอเนาะสันติสุข หมู่ 1 ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว
จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2564.

ผู้นำทาง บังหมื่น และนายบุลากร บุตรหล้า

ภาคผนวก

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะวิทยาการอิสลาม สำนักงานบริหารคณะ งานบัณฑิตศึกษา ☎ 2259

ที่ มอ 205/64 -ว 52๘

วันที่ 11 มีนาคม 2564

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสมาแอ กาเต๊ะ

ด้วยนายธนโชติ ประหยัดทรัพย์ รหัสนักศึกษา 6220420009 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุสลิมเกาะยวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอหนิง สือเต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ คณะวิทยาการอิสลาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ขอส่งแบบสอบถามและเอกสารประกอบการพิจารณาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย จำนวน 2 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มูหมัดรอฟี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะวิทยาการอิสลาม สำนักงานบริหารคณะ งานบัณฑิตศึกษา ☎ 2259

ที่ มอ 205/64 -ว 52๔

วันที่ 11 มีนาคม 2564

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ซาฟีอี อาดำ

ด้วยนายธนโชติ ประหยัดทรัพย์ รหัสนักศึกษา 6220420009 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับลอรอนิง สือเต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ คณะวิทยาการอิสลาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ขอส่งแบบสอบถามและเอกสารประกอบการพิจารณาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย จำนวน 2 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะวิทยาการอิสลาม สำนักงานบริหารคณะ งานบัณฑิตศึกษา ☎ 2259

ที่ มอ 205/64 -วธ๒๖

วันที่ 11 มีนาคม 2564

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต

ด้วยนายธนโชติ ประหยัดทรัพย์ รหัสนักศึกษา 6220420009 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการธำรงอัตลักษณ์” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอหนิง สือแต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ในการนี้ คณะวิทยาการอิสลาม ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัยต่อไป พร้อมนี้ขอส่งแบบสอบถามและเอกสารประกอบการพิจารณาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย จำนวน 2 ชุด

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ จักขอบคุณยิ่ง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มูหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

ที่ อว 68205/ว626

คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรู่สะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

21 เมษายน 2564

เรื่อง ขออนุญาตขอข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้ดูแลสถาบันการศึกษาปอเนาะสันติสุข

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายธนโชติ ประหยัดทรัพย์ รหัสนักศึกษา 6220420009 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย: การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวการดำรงอัตลักษณ์” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอญิง สือแต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ นักศึกษาจะต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูอิสลาม การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวการดำรงอัตลักษณ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้ข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวะหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

งานบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม

โทรศัพท์ 073 313 930, 073 331 305 ต่อ 2259, 0836522091

E-mail: mustakeemmusor@gmail.com

ที่ อว 68205/ว626

คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรู่สะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

21 เมษายน 2564

เรื่อง ขออนุญาตขอข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนศรัทธาธรรม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายธนโชติ ประหยัดทรัพย์ รหัสนักศึกษา 6220420009 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย: การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวการดำรงอัตลักษณ์” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอญิง สือแต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ นักศึกษาจะต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูอิสลาม การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวการดำรงอัตลักษณ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้ข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

งานบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม

โทรศัพท์ 073 313 930, 073 331 305 ต่อ 2259, 0836522091

E-mail: mustakeemmusor@gmail.com

ที่ อว 68205/ว626

คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรู่สะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

21 เมษายน 2564

เรื่อง ขออนุญาตขอข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้นำกลุ่มญะมาอะฮ์ ตำบลชุมชนบ้านท่าเขา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน 1 ชุด

ด้วยนายธนโชติ ประหยัดทรัพย์ รหัสนักศึกษา 6220420009 นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย: การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวการดำรงอัตลักษณ์” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลรอญิง สือแต เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ นักศึกษาจะต้องเก็บข้อมูลจากท่านโดยการสัมภาษณ์ถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟื้นฟูอิสลาม การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวการดำรงอัตลักษณ์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้ข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางการศึกษาต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มุหัมมัดรอฟลี แวหะมะ)

คณบดีคณะวิทยาการอิสลาม

งานบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการอิสลาม

โทรศัพท์ 073 313 930, 073 331 305 ต่อ 2259, 0836522091

E-mail: mustakeemmusor@gmail.com

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

สำหรับการศึกษา เรื่อง “มุสลิมเกาะยวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการธำรงอัตลักษณ์”

วัตถุประสงค์ : เพื่อศึกษาการฟื้นฟูอิสลามในตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยว จังหวัดพังงา

ส่วนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ-สกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ระดับการศึกษา.....ตำแหน่ง.....
สถานที่ทำงาน.....ประสบการณ์ทำงาน.....ปี

ส่วนที่ 2 ภูมิหลังของผู้ฟื้นฟูอิสลาม

1. ท่านสำเร็จการศึกษา หรือเคยใช้ชีวิตเพื่อการศึกษาที่ใดบ้าง

.....
.....
.....

2. สถานศึกษาที่ท่านสำเร็จการศึกษา หรือเคยใช้ชีวิตเพื่อการศึกษา มีอิทธิพลต่อแนวคิดหรือกระบวนการฟื้นฟูอิสลามของท่านอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

3. ทำไมท่านถึงคิดว่าเกาะยวน้อยที่เป็นชุมชนมุสลิมอยู่แล้วควรได้รับการฟื้นฟูอิสลาม หรือท่านมีแรงจูงใจเกี่ยวกับการฟื้นฟูอิสลามในเกาะยวน้อยอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 3 การฟื้นฟูอิสลาม

1. ทำไมท่านถึงคิดว่าแนวคิดและกระบวนการที่ท่านนำมาใช้ในการฟื้นฟูอิสลามเหมาะสมกับมุสลิมเกาะยวน้อย

.....
.....
.....
.....

2. อุปสรรคใดบ้างที่ท่านประสบในการฟื้นฟูอิสลามบนเกาะยวน้อย

.....
.....
.....

3. การฟื้นฟูอิสลามของท่านมีผลกระทบต่อสังคมมุสลิมเกาะยวน้อยมากน้อยเพียงใด และท่านมีมุมมองอย่างไรต่อผลกระทบนั้น

.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

สำหรับการศึกษา เรื่อง “มุสลิมเกาะยาวน้อย : การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัว และการดำรงอัตลักษณ์”

วัตถุประสงค์ : เพื่อวิเคราะห์การผสมผสานทางวัฒนธรรม การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์ของมุสลิมเกาะยาวน้อย ท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง

ส่วนที่ 1 สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ชื่อ-สกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
ระดับการศึกษา.....ตำแหน่ง.....
สถานที่ทำงาน.....ประสบการณ์ทำงาน.....ปี

ส่วนที่ 2 การผสมผสานทางวัฒนธรรม

1. การอ้างอิงหลักคำสอน หรือการตีความคำสอนที่แตกต่างกัน มีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้ง/ความสับสน อย่างไรบ้าง

.....
.....

2. มีพฤติกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์ทางความรู้สึกซึ่งส่งผลให้เกิดความขัดแย้ง/ความสับสน และใช้ประสบการณ์เหล่านั้นสร้างสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอย่างไร

.....
.....

3. มีการใช้คำสอนใดบ้างที่กระตุ้นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง/ความสันติ

.....

.....

.....

4. มีวาทกรรมใดบ้างที่ส่งผลให้เกิดความเป็นปฏิกัมภ์หรือสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน และท่านมีความเห็นอย่างไรกับคณะเก่าและคณะใหม่

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 การปรับตัวและการดำรงอัตลักษณ์

1. แนวคิดหรือกระบวนการของท่านเริ่มต้นเมื่อไร และตลอดระยะเวลาตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนกระทั่งปัจจุบันมีเหตุการณ์อะไรบ้างที่มีความสำคัญต่อกลุ่ม องค์กร และชุมชนมุสลิมเกาะยาวน้อย

.....

.....

.....

.....

2. ตั้งแต่จุดเริ่มต้นการฟื้นฟูอิสลามจนกระทั่งปัจจุบัน ท่านมีการปรับตัวบ้างหรือไม่ และเพราะสาเหตุใดท่านที่ทำให้ท่านปรับตัว

.....

.....

.....

3. ปัจจุบันท่านดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองท่ามกลางความแตกต่างไว้ได้อย่างไร

.....

.....

.....

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นายธนโชติ ประหยัดทรัพย์

รหัสประจำตัวนักศึกษา 6220420009

วุฒิการศึกษา

วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
ศิลปศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์	2562

การตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงาน

ธนโชติ ประหยัดทรัพย์ และอับดุลรอนิง สือแต (2563). แนวคิดการฟื้นฟูอิสลามใน ตำบลเกาะยวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา การประชุมวิชาการระดับชาติ ด้านอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษา ครั้งที่ 5 ประจำปี 2564 (23 ธ.ค.2563) จัดโดย คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หน้า 260-275.

Thanachot Prahyadsap and Abdulroning Suetair (2022). Muslims in Koh Yao Noi: Different Perspectives on Tombs (Qubur). Asian Journal of Arts and Culture Walailak University (Vol. 22 No. 1 (2022): January – Jun.